שבת

עין יעקב

geulaquiz.com

פרק א

א **שבת פרק א יציאות השבת** - אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּא לְרַב: בַּר פַּחְתִּי, לָא אֲמִינָא לָךְ: כִּי קָאֵי רַבִּי בְּהָא מַסֶּכֶת, לָא תְּשַׁיְּילֵיהּ בְּמַסֶּכֶת אַחֲרִיתִי; דִּלְמָא לָאו אַדַּעְתֵּיהּ, דְּאִי לָאו דְּרַבִּי, גַּבְרָא רַבָּה הוּא, כְּסַפְּתֵיהּ, דְּמִשַּׁנִּי לָךְ שְׁנוּיָא דִּלָּאו שְׁנוּיָא הוּא. הַשְׁתָּא מִיהַת, שַׁפִּיר מְשַׁנֵּי לָךְ.

ב מֵאֵימָתַי הַתְּחָלַת תִּסְפֹּרֶת? אָמַר רַבִּי אַבִּין: מִשֶּׁיְּנִיחַ מַעֲפֹּרֶת שֶׁל סָפָרִים עַל כְּתֵפָיו. וּמֵאֵימָתַי הַתְּחָלַת מֶרְחָץ? אָמַר רַבִּי אַבִּין: מִשֶּׁיְּעֶרֶה מַעֲפָרְתּוֹ הֵימֶנּוּ. וּמֵאֵימָתַי הַתְּחָלַת בּוּרְסְקִי? מִשֶּׁיְּקַשֵּׁר בֵּין כְּתֵפָיו. וּמֵאֵימָתַי הַתְּחָלַת אֲכִילָה? רַב אָמַר: מִשֶּׁיִּטֹּל יָדָיו, וְרַבִּי חֲנִינָא: אָמַר מִשֶּׁיַּתִּיר חֲגוֹרָה, וְלָא פְּלִיגִי, הָא לָן, וְהָא לְהוּ.

ג רָבָא בַּר רַב הוּנָא רָמֵי פּוּזְמְקֵי וּמַצְלֵי. אָמַר: (עמוס ד) "הִכּוֹן לִקְרַאת אֱלֹהָיִךְ יִשְׂרָאֵל". רָבָא שָׁדֵי גְּלִימָא וּפָכַר יָדֵיהּ וּמַצְלֵי. אָמַר: כְּעַבְדָּא קַמֵּיהּ מָרֵיהּ. אָמַר רַב אַשִׁי: חַזִינָא לֵיהּ לְרַב כַּהֲנָא, כִּי אִיכָּא צַעֲרָא בְּעָלְמָא, שָׁדֵי גְּלִימֵיהּ וּפָכַר יָדֵיהּ וּמַצְלֵי. אָמַר: כְּעַבְדָּא קַמֵּיהּ מָרֵיהּ. כִּי אִיכָּא שְׁלָמָא, לָבֵישׁ וּמִתְכַּסֵּי וּמִתְעַטֵּף וּמַצְלֵי. אָמַר: "הִכּוֹן לִקְרַאת אֱלֹהָיִךְ יִשְׂרָאֵל". רָבָא חַזְיֵהּ לְרַב הַמְנוּנָא, דְּקָא מַאֲרִיךְ בִּצְלוֹתֵיהּ. אָמַר: מַנִּיחִין חַיֵּי הָעוֹלָם* וְעוֹסְקִים בְּחַיֵּי שָׁעָה. וְהוּא סָבַר: זְמַן תְּפִלָּה לְחוּד וּזְמַן תּוֹרָה לְחוּד. רַבִּי יִרְמְיָה הֲוָה יָתִיב קַמֵּיהּ דְּרַבִּי זֵירָא, וַהֲווּ עַסְקֵי בְּשִׁמְעְתָּא. נָגַהּ לְצָלּוּיֵי וַהֲוָה קָא מְסָרְהֵב רַבִּי יִרְמְיָה. קָרֵי עֲלֵיהּ רַבִּי זֵירָא: (משלי כח) "מֵסִיר אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ תּוֹרָה, גַּם תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה".

ד רַב אַמִּי וְרַב אַסִּי הֲווּ יַתְבֵי בֵּינֵי עַמּוּדֵי, וְכָל שַׁעְתָּא וְשַׁעְתָּא הֲווּ טָפְחֵי אַעִיבְרָא דְּדָשָׁא וְאַמְרֵי: אִי אִיכָּא דְּאִית לֵיהּ דִּינָא, לֵיעוֹל וְלֵיתֵי. רַב חִסְדָּא וְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא הֲווּ יַתְבֵי בְּדִינָא כּוּלֵּיהּ יוֹמָא, הֲוָה קָא חָלִישׁ לֵיהּ בַּר רַב חִיָּא בַּר רַב מִדְּפָתֵי: (שמות י"ח:י"ג) "וַיַּעֲמֹד הָעָם עַל מֹשֶׁה מִן הַבֹּקֶר עַד הָעָרֶב". וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁמּוֹשֶׁה יוֹשֵׁב וְדָן כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, תּוֹרָתוֹ מָתַי נַעֲשֵׂית? אֶלָּא לוֹמַר לְךָ: כָּל דַּיָּן שֶׁדָּן דִּין אֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, אַפִּלּוּ שָׁעָה אַחַת, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב, כְּאִלּוּ נַעֲשָׂה שֻׁתָּף לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. כְּתִיב הָכָא: "וַיַּעֲמֹד הָעָם עַל מֹשֶׁה מִן הַבֹּקֶר עַד הָעָרֶב", וּכְתִיב הָתָם: (בראשית א׳:ה׳) "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר יוֹם אֶחָד". עַד מָתַי יוֹשְׁבִין בַּדִּין? אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: עַד זְמַן סְעוּדָה. אָמַר רַב חָמָא: מַאי קְרָאָה? דִּכְתִיב: (קהלת י׳:ט״ז-י״ז) "אַי לָךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ נָעַר, וְשָׂרַיִךְ בַּבֹּקֶר יֹאכֵלוּ, אַשְׁרֵיךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִים, וְשָׂרַיִךְ בָּעֵת יֹאכֵלוּ, בִּגְבוּרָה וְלֹא בַשְּׁתִי" בִּגְבוּרָה שֶׁל תּוֹרָה, וְלֹא בִּשְׁתִיָּה שֶׁל יַיִן. תָּנוּ רַבָּנָן: שָׁעָה רִאשׁוֹנָה מַאֲכַל לוֹדִים. שְׁנִיָּה מַאֲכַל לְסָטִים. שְׁלִישִׁית מַאֲכַל יוֹרְשִׁים. [רְבִיעִית מַאֲכַל פּוֹעֲלִים. חֲמִישִׁית מַאֲכַל כָּל אָדָם. אֵינִי, וְהָאָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא, אָמַר רַב: שָׁרֵי לְמֵימַר 'הֵימְנוּתָא' בְּבֵית הַכִּסֵּא! הָתָם, שֵׁם גּוּפֵיהּ לָא אִקְרֵי הָכִי, דִּמְתַרְגְּמִינַן: אֱלָהָא מְהֵימְנָא. הָכָא, שֵׁם גּוּפֵיהּ אִיקְרֵי "שָׁלוֹם", דִּכְתִיב: "וַיִּקְרָא לוֹ ה' שָׁלוֹם".

ו וְאָמַר רָבָא בַּר מְחַסְיָא, אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא, אָמַר רַב: הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לַחֲבֵרוֹ, צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות ל"א:י"ג) "לָדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם". תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: "לָדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם", אָמַר לֵיהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: מַתָּנָה טוֹבָה יֵשׁ לִי בְּבֵית גְּנָזַי, וְשַׁבָּת שְׁמָהּ, וַאֲנִי מְבַקֵּשׁ לִתְּנָהּ לְיִשְׂרָאֵל, לֵךְ וְהוֹדִיעֵם. מִכָּאן אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: הַנּוֹתֵן פַּת לְתִינוֹק, צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לְאִמּוֹ. מַאי עָבִיד לֵיהּ? אָמַר אַבַּיֵי: שְׁאִיךְ לֵיהּ מִשְׁחָא, וּמְלִי לֵיהּ כּוּחְלָא. וְהָאִידָּנָא דְּחִישִׁינַן לְכִשָּׁפִים, מַאי? אָמַר רַב פָּפָּא: שָׁאִיךְ לֵיהּ מֵאוֹתוֹ הַמִּין. אֵינִי, וְהָאָמַר רַב חָמָא בַּר חֲנִינָא: הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לַחֲבֵרוֹ, אֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות ל"ד:כ"ט) "וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו, בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ". לָא קַשְׁיָא, הָא בְּמִלְּתָא דַּעֲבִידָא לְאִיגְלוּיֵי, הָא בְּמִלְּתָא דְּלָא עֲבִידָא לְאִיגְלוּיֵי. וְהָא שַׁבָּת דַּעֲבִידָא לְאִיגְלוּיֵי? מַתַּן שְׂכָרָהּ, לָא עֲבִיד לְאִיגְלוּיֵי.

ז רַב חִסְדָּא הֲוָה נָקִיט בְּיָדֵיהּ תַּרְתֵּי מַתְנָתָא דְּתוֹרָא. אָמַר: כָּל מַאן דְּאַתֵּי וְאָמַר לִי שְׁמַעְתְּתָא חַדְתָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב, יְהֵיבְנָא לְהוּ נִיהֲלֵיהּ. אָמַר לֵיהּ רָבָא בַּר מְחַסְיָא: הָכִי אָמַר רַב: הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לַחֲבֵרוֹ, צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם לא) "לָדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם". יְהָבָהּ נִיהֲלֵיהּ. אָמַר: חֲבִיבִין עָלָךְ שְׁמַעְתְּתָא דְּרַב כּוּלֵי הַאי? אָמַר לֵיהּ: אִין. אָמַר לֵיהּ: הַיְנוּ דְּאָמַר רַב: "מִלְּתָא אַלְבִּישַׁיְהוּ יַקִּירָא". אָמַר לֵיהּ: אָמַר רַב הָכִי? בַּתְּרַיְתָא, עֲדִיפָא לִי מִקַּמַּיְתָא, וְאִי הֲוָה נָקִיטְנָא אַחֲרִיתָא, יְהִיבְנָא לָךְ. וְאָמַר רָבָא בַּר מְחַסְיָא, אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא, אָמַר רַב: לְעוֹלָם אַל יְשַׁנֶּה אָדָם בְּנוֹ בֵּין הַבָּנִים, שֶׁבִּשְׁבִיל מִשְׁקַל שְׁנֵי סְלָעִים מֵילַת, שָׁנָתַן יַעֲקֹב לְיוֹסֵף יוֹתֵר מִשְּׁאָר בָּנָיו, נִתְקַנְּאוּ בּוֹ אֶחָיו, וְנִתְגַּלְגֵּל הַדָּבָר, וְיָרְדוּ אֲבוֹתֵינוּ לְמִצְרַיִם. וְאָמַר רָבָא בַּר מְחַסְיָא, אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא, אָמַר

רַב: לְעוֹלָם יְחַזֵּר אָדָם, וְיֵשֵׁב בְּעִיר שֶׁיְּשִׁישִׁיבָתָהּ קְרוֹבָה, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁיְּשִׁישִׁיבָתָהּ קְרוֹבָה, עֲוֹנוֹתֶיהָ מוּעָטִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית י״ט:כ׳) ״הִנֵּה נָא הָעִיר הַזֹּאת קְרֹבָה לָנוּס שָׁמָּה, וְהִיא מִצְעָר״. מַאי ״קְרוֹבָה״? אִילֵימָא דְּמִיקְרְבָא וְזוּטָא, וְהָא קָא חָזוּ לָהּ (למה ליה למימר הכי)? אֶלָּא, מִתּוֹךְ שֶׁיְּשִׁישִׁיבָתָהּ קְרוֹבָה, עֲוֹנוֹתֶיהָ מֻצְעָרִין. אָמַר רַבִּי אַבִּין: מַאי קְרָאָה? דִּכְתִיב: (שם) ״אִמְלְטָה נָא שָׁמָּה״, ״נָא״ בְּגִימַטְרִיָּא חֲמִשִּׁין וְחַד הֲוֵי, וְשֶׁל סְדוֹם חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם. וְשַׁלְוָתָהּ עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ, דִּכְתִיב: (שם יד) ״שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת כְּדָרְלָעֹמֶר, וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָרָדוּ, וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּא כְדָרְלָעֹמֶר״ וְגוֹ׳.

ח וְאָמַר רָבָא בַּר מְחַסְיָא, אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא, אָמַר רַב: כָּל עִיר, שֶׁגַּגּוֹתֶיהָ גְּבוֹהִים מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, לְסוֹף חֻרְבָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: (עזרא ט׳:ט׳) ״לְרוֹמֵם אֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ וּלְהַעֲמִיד אֶת חָרְבֹתָיו״. וְהַנֵּי מִילֵי בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אֲבָל בְּקִשְׁקוּשֵׁי וְאַבְרוּרֵי, לֵית לָן בָּהּ. אָמַר רַב אַשִׁי: אֲנָא עֲבָדָא לְמָתָא מְחַסְיָא, דְּלָא חָרְבָה. וְהָא חָרְבָה? מֵאוֹתוֹ עָוֹן, לֹא חָרְבָה.

ט וְאָמַר רָבָא בַּר מְחַסְיָא, אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא, אָמַר רַב: תַּחַת יִשְׂמָעֵאל וְלֹא תַּחַת גּוֹי. תַּחַת גּוֹי וְלֹא תַּחַת חָבֵר. תַּחַת חָבֵר וְלֹא תַּחַת תַּלְמִיד חָכָם. תַּחַת תַּלְמִיד חָכָם וְלֹא תַּחַת יָתוֹם וְאַלְמָנָה.

י וְאָמַר רָבָא בַּר מְחַסְיָא, אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא, אָמַר רַב: כָּל חֹלִי וְלֹא חֹלִי מֵעַיִם. כָּל כְּאֵב וְלֹא כְּאֵב לֵב. כָּל מֻחוּשׁוְלֹא מֻחוּשׁ רֹאשׁ. כָּל רָעָה וְלֹא אִשָּׁה רָעָה.

יא וְאָמַר רָבָא בַּר מְחַסְיָא, אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא, אָמַר רַב: אִם יִהְיוּ כָּל הַיַּמִּים דְּיוֹ, וַאֲגַמִּים קוֹלְמוֹסִים, וְשָׁמַיִם יְרִיעוֹת, וְכָל בְּנֵי אָדָם לַבְלָרִין, אֵין מַסְפִּיקִין לִכְתֹּב חֻלָּקָהּ שֶׁל רָשׁוּת. מַאי קְרָאָה? אָמַר רַב מְשַׁרְשְׁיָא: (משלי כה) ״שָׁמַיִם לָרוּם, וָאָרֶץ לָעֹמֶק, וְלֵב מְלָכִים אֵין חֵקֶר״.

יב רַב יְהוֹשֻׁעַ בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי אִיקְלַע לְבֵי רַב אַשִׁי, עָבְדוּ לֵיהּ עֻגְלָא תִּלְתָּא. אָמְרוּ לֵיהּ: לִיטְעוֹם מַר מִידִי. אָמַר לְהוּ: בְּתַעֲנִיתָא יָתִיבְנָא. אָמְרוּ לֵיהּ: וְלָא סָבַר לֵיהּ מַר, לֶהֱוֵי דְּרַב יְהוּדָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה: לוֹוֶה אָדָם תַּעֲנִיתוֹ וּפוֹרֵעַ? אָמַר לְהוּ: תַּעֲנִית חֲלוֹם הוּא, וְאָמַר רָבָא בַּר מְחַסְיָא, אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא, אָמַר רַב: יָפָה תַּעֲנִית לַחֲלוֹם, כְּאֵשׁ לִנְעֹרֶת. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: וּבוֹ בַּיּוֹם. וְאָמַר רַב יוֹסֵף: וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת!

יג [תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: יוֹצֵא אָדָם בִּתְפִלִּין עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה, מַאי טַעְמָא? כֵּיוָן] דְּאָמַר (רבא) [רַבָּה] בַּר רַב הוּנָא: חַיָּב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בִּתְפִלִּין כָּל שָׁעָה וְשָׁעָה, קַל וָחֹמֶר מִצִּיץ. מָה צִּיץ, שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא אַזְכָּרָה אַחַת, אָמְרָה תּוֹרָה: (שמות כ״ח:ל״ח) ״וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד״ שֶׁלֹּא יָסִיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ, תְּפִלִּין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם אַזְכָּרוֹת הַרְבֵּה, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! הִלְכָךְ, מִידְכַּר דָּכִיר לְהוּ. תַּנְיָא, חֲנַנְיָא אוֹמֵר: חַיָּב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בִּבְגָדוֹ עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה. אָמַר רַב יוֹסֵף: הִלְכְתָא רַבָּתִי לְשַׁבָּת.

יד תָּנוּ רַבָּנָן: הַנִּכְנָס לְבַקֵּר אֶת הַחוֹלֶה בְּשַׁבָּת, אוֹמֵר: שַׁבָּת הִיא מִלְּזַעֵק, וּרְפוּאָה קְרוֹבָה לָבוֹא. וְרַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: יְכוֹלָה הִיא שֶׁתִּתְרַחֵם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: [הַמָּקוֹם יְרַחֵם עָלֶיךָ וְעַל חוֹלֵי יִשְׂרָאֵל. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר]: הַמָּקוֹם יְרַחֵם עָלֶיךָ בְּתוֹךְ חוֹלֵי יִשְׂרָאֵל. שֶׁבְּנָא אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם, בִּכְנִיסָתוֹ אוֹמֵר: שָׁלוֹם. וּבִיצִיאָתוֹ אוֹמֵר: שַׁבָּת הִיא מִלְּזַעֵק, וּרְפוּאָה קְרוֹבָה לָבוֹא, וְרַחֲמָיו מְרֻבִּים, וְשִׁבְתּוּ בְּשָׁלוֹם. כְּמַאן אַזְלָא, הָא דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חוֹלֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, צָרִיךְ שֶׁיַּעֲרֶבֶנּוּ בְּתוֹךְ חוֹלֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמַאן? כְּרַבִּי (יהודה) [יוֹסֵי]. וְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: בְּקֹשִׁי הִתִּירוּ לְנַחֵם אֲבֵלִים, וּלְבַקֵּר חוֹלִים בְּשַׁבָּת. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה: כִּי הֲוָה אַזְלִינַן בַּתְרֵיהּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְשִׁיּוּלֵי בִּתְפִיחָא, זִמְנִין אָמַר לֵיהּ: הַמָּקוֹם יִפְקְדֵךְ לְשָׁלוֹם. וְזִימְנִין אָמַר לֵיהּ: רַחֲמָנָא יִדְכְּרִינָךְ לִשְׁלָם. הֵיכִי עָבִיד הָכִי? וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה: לְעוֹלָם אַל יִשְׁאַל אָדָם צָרְכֵיו בְּלָשׁוֹן אֲרַמִּי, וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַשּׁוֹאֵל צָרְכָיו בְּלָשׁוֹן אֲרַמִּי, אֵין מַלְאָכֵי הַשָּׁרֵת נִזְקָקִין לוֹ, שֶׁאֵין מַלְאָכֵי הַשָּׁרֵת מַכִּירִין בְּלָשׁוֹן אֲרַמִּי. שַׁאנִי חוֹלֶה דִּשְׁכִינָה עִמּוֹ, דְּאָמַר רַב עָנָן, אָמַר רַב: מִנַּיִן שֶׁשְּׁכִינָה סוֹעֶדֶת אֶת הַחוֹלֶה? שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים מ״א:ד׳) ״ה׳ יִסְעָדֶנּוּ עַל עֶרֶשׂ דָּוִי״. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: הַנִּכְנָס לְבַקֵּר אֶת הַחוֹלֶה, לֹא יֵשֵׁב עַל גַּבֵּי הַמִּטָּה, וְלֹא עַל גַּבֵּי כִּסֵּא, אֶלָּא מִתְעַטֵּף וְיוֹשֵׁב לְפָנָיו, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׁכִינָה לְמַעְלָה מְרַאשׁוֹתָיו שֶׁל חוֹלֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״ה׳ יִסְעָדֶנּוּ עַל עֶרֶשׂ דָּוִי״.

טו [לֹא יִקָּרֵא לְאוֹר הַנֵּר, אָמַר רָבָא: אִם אָדָם חָשׁוּב הוּא, מֻתָּר]. מֵיתִיבִי: לֹא יִקָּרֵא לְאוֹר הַנֵּר, שֶׁמָּא יַטֶּה. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע: אֲנִי אֶקְרָא, וְלֹא אַטֶּה. פַּעַם אַחַת קָרָא וּבִקֵּשׁ לְהַטּוֹת. אָמַר: כַּמָּה גְּדוֹלִים דִּבְרֵי חֲכָמִים, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: ״לֹא יִקָּרֵא לְאוֹר הַנֵּר״! רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: קָרֵא וְהִטָּה, וְכָתַב עַל פִּנְקָסוֹ: אֲנִי, [יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע] קָרִיתִי וְהִטֵּיתִי נֵר בְּשַׁבָּת, לְכִשֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אָבִיא חַטָּאת שְׁמֵנָה. אָמַר רַבִּי אַבָּא: שַׁאנִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע, הוֹאִיל וּמֵשִׂים עַצְמוֹ עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה כְּהֶדְיוֹט.

טז תָּנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ: מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִיד אֶחָד שֶׁשָּׁנָה הַרְבֵּה, וְקָרָא הַרְבֵּה, וְשִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַרְבֵּה, וּמֵת בַּחֲצִי יָמָיו. וְהָיְתָה אִשְׁתּוֹ נוֹטֶלֶת תְּפִלָּיו, וּמְחַזֶּרֶת בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וְאוֹמֶרֶת לָהֶם: כָּתוּב בַּתּוֹרָה: (דברים ל׳:כ׳) ״כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ״, בַּעֲלִי שֶׁשָּׁנָה הַרְבֵּה, וְקָרָא הַרְבֵּה, וְשִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַרְבֵּה, מִפְּנֵי מָה מֵת בַּחֲצִי יָמָיו? וְלֹא הָיָה אָדָם מַחֲזִירָהּ דָּבָר. פַּעַם אַחַת נִתְאָרְחָתִי אֶצְלָהּ, וְהָיְתָה מְסִיחָה כָּל אוֹתוֹ מְאֹרָע, וְאָמְרָתִי לָהּ: בִּתִּי, בִּימֵי

נִדּוּתַיִךְ, מַהוּ אֶצְלִיךְ? אָמְרָה לִי: חַסְרוֹשָׁלוֹם, וַאֲפִלּוּ בְּאֶצְבַּע קְטַנָּה לֹא נָגַע בִּי. בִּימֵי לְבוּנַיִךְ, מַהוּ אֶצְלִיךְ? אָכַל עִמִּי, וְשָׁתָה עִמִּי, וְיָשַׁן עִמִּי בְּקֵרוּב בָּשָׂר, וְלֹא עָלְתָה דַּעְתּוֹ עַל דָּבָר אַחֵר. וְאָמַרְתִּי לָהּ: בְּרוּךְ הַמָּקוֹם שֶׁהֲרָגוֹ, שֶׁלֹּא נָשָׂא פָּנִים לַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה אָמְרָה: (ויקרא י״ח:י״ט) ״וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב״. כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר: מִטָּה חָדָא הַוְיָא. בְּמַעֲרָבָא אַמְרִי: אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר יוֹסֵף: סִנָּר מַפְסִיק בֵּינוֹ לְבֵינָהּ.

יז תָּנוּ רַבָּנָן: מִי כָּתַב מְגִלַּת תַּעֲנִית? אָמְרוּ: חֲנַנְיָה וְסִיעָתוֹ, שֶׁהָיוּ מְחַבְּרִין אֶת הַצָּרוֹת. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: אַף אָנוּ מְחַבְּרִין אֶת הַצָּרוֹת, אֲבָל מַה נַּעֲשֶׂה, שֶׁאִם בָּאנוּ לִכְתֹּב, אֵין אָנוּ מַסְפִּיקִין. דָּבָר אַחֵר: אֵין שׂוֹטָה נִפְגָּע. דָּבָר אַחֵר: אֵין בְּשַׂר הַמֵּת מַרְגִּישׁ בְּאִזְמֵל. אֵינִי, וְהָאָמַר רַב יִצְחָק: קָשָׁה רִמָּה לַמֵּת, כְּמַחַט בִּבְשַׂר הַחַי, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב י״ד:כ״ב) ״אַךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכְאָב״. אֵימָא: אֵין בְּשַׂר הַמֵּת שֶׁבַּחַי, מַרְגִּישׁ בְּאִזְמֵל. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: בְּרַם, זָכוּר הָאִישׁ הַהוּא לְטוֹב, וַחֲנַנְיָה בֶּן חִזְקִיָּה שְׁמוֹ, שֶׁאִלְמָלֵא הוּא, נִגְנַז סֵפֶר יְחֶזְקֵאל, שֶׁהָיוּ דְּבָרָיו סוֹתְרִין דִּבְרֵי תוֹרָה, מֶה עָשָׂה? הֶעֱלוּ לוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת גַּרְבֵּי שֶׁמֶן, וְיָשַׁב בָּעֲלִיָּה, וּדְרָשָׁן.

יח אָמַר רַב כַּהֲנָא: כְּשֶׁחָלָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי, שָׁלְחוּ לוֹ: רַבִּי, אֱמֹר לָנוּ שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, שֶׁאָמַרְתָּ לָנוּ מִשּׁוּם אָבִיךָ. שָׁלַח לָהֶם: כָּךְ אָמַר אַבָּא: מֵאָה שְׁמוֹנִים שָׁנָה, עַד שֶׁלֹּא חָרַב הַבַּיִת, פָּשְׁטָה (מלכות אדום) [הַמַּלְכוּת] עַל יִשְׂרָאֵל; שְׁמוֹנִים שָׁנָה, עַד שֶׁלֹּא חָרַב הַבַּיִת, גָּזְרוּ טֻמְאָה עַל אֶרֶץ הָעַמִּים, וְעַל כְּלֵי זְכוּכִית; אַרְבָּעִים שָׁנָה, עַד שֶׁלֹּא חָרַב הַבַּיִת, גָּלְתָה לָהּ סַנְהֶדְרִין, וְיָשְׁבָה לָהּ בַּחֲנָיוֹת. לְמַאי הִלְכְתָא? אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי: לוֹמַר, שֶׁלֹּא דָּנוּ דִּינֵי קְנָסוֹת. דִּינֵי קְנָסוֹת, סַלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא אֵימָא: שֶׁלֹּא דָּנוּ דִּינֵי נְפָשׁוֹת. (ואגב מאמר זה הזכירו ברייתא דתניא):

יט הִלֵּל וְשִׁמְעוֹן, גַּמְלִיאֵל וְשִׁמְעוֹן, נָהֲגוּ נְשִׂיאוּתָן מֵאָה שָׁנָה לִפְנֵי הַבַּיִת.

כ אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּשָׁעָה שֶׁתִּקֵּן שְׁלֹמֹה עֲרוּבִין וּנְטִילַת יָדַיִם, יָצָתָה בַּת־קוֹל וְאָמְרָה: (משלי כ״ג:ט״ו) ״בְּנִי, אִם חָכַם לִבְּךָ, יִשְׂמַח לִבִּי גַּם אָנִי״. (שם כז) ״חֲכַם בְּנִי וְשַׂמַּח לִבִּי, וְאָשִׁיבָה חֹרְפִי דָּבָר״. אָמַר רַבִּי פַּרְנָךְ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָאוֹחֵז סֵפֶר תּוֹרָה עָרֹם, נִקְבָּר עָרֹם. ׳עָרֹם׳, סַלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא אָמַר רַבִּי זֵירָא: עָרֹם בְּלֹא מִצְווֹת. בְּלֹא מִצְווֹת, סַלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא [אֵימָא]: עָרֹם בְּלֹא אוֹתָהּ מִצְוָה.

כא שִׁמְעוֹן בֶּן שֶׁטַח תִּקֵּן כְּתֻבָּה לְאִשָּׁה, וְגָזַר טֻמְאָה עַל כְּלֵי מַתָּכוֹת. כְּלֵי מַתָּכוֹת? דְּאוֹרַיְתָא נִינְהוּ! דִּכְתִיב: (במדבר ל״א:כ״ב) ״אַךְ אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַכֶּסֶף״ וְגוֹ׳. לֹא נִצְרְכָה, אֶלָּא לְטֻמְאָה יְשָׁנָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: מַעֲשֶׂה בְּשֶׁלְצִיּוֹן הַמַּלְכָּה, שֶׁעָשְׂתָה מִשְׁתֶּה לִבְנָהּ, וְנִטְמְאוּ כָּל כֵּלֶיהָ, וְשִׁבְּרָתָן, וּנְתָנָתָן לַצּוֹרֵף וְרִתְּכָן, וְעָשָׂה מֵהֶם כֵּלִים חֲדָשִׁים. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: יַחְזְרוּ לְטֻמְאָתָן יְשָׁנָה. מַאי טַעְמָא? מִשּׁוּם גֶּדֶר מִי־חַטָּאת נָגְעוּ בָּהּ.

כב אָמַר לֵיהּ הִלֵּל לְשַׁמַּאי: מִפְּנֵי*)) מַה בּוֹצְרִין בְּטָהֳרָה, וְאֵין מוֹסְקִין בְּטָהֳרָה? אָמַר לֵיהּ: אִם תַּקְנִיטֵנִי, גּוֹזְרַנִי טֻמְאָה אַף עַל הַמְּסִיקָה. נַעֲצוּ חֶרֶב בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, אָמְרוּ: הַנִּכְנָס יִכָּנֵס, וְהַיּוֹצֵא אַל יֵצֵא. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה הִלֵּל כָּפוּף וְיוֹשֵׁב לִפְנֵי שַׁמַּאי כְּאֶחָד מִן הַתַּלְמִידִים, וְהָיָה קָשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל, כַּיּוֹם שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ הָעֵגֶל. וְגָזוּר שַׁמַּאי וְהִלֵּל וְלֹא קִבְּלוּ מֵהֶם, וְאַתּוּ תַּלְמִידַיְהוּ וְגָזוּר, וְקִבְּלוּ מִינַיְהוּ.

כג תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי צָדוֹק: כָּךְ הָיָה מִנְהָגוֹ שֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל, שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין כְּלֵי לָבָן לַכּוֹבֵס, שִׁלְשָׁה יָמִים קֹדֶם לַשַּׁבָּת, וּצְבוּעִין אַפִּלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת. וּמִדִּבְרֵיהֶם לָמַדְנוּ, שֶׁהַלָּבָנִים קָשִׁים לְכַבָּסָן, יוֹתֵר מִן הַצְּבוּעִין. אַבַּיֵי חֲוָה יָהִיב לֵיהּ הַהוּא מָנָא דִּצְבִיעָא לְקַצָּרָא, אָמַר לֵיהּ: כַּמָּה בָּעִית עִלּוּיֵהּ? אָמַר לֵיהּ: כִּדְחִיוְרָא. אָמַר לֵיהּ: כְּבָר קָדְמוּךָ רַבָּנָן. אָמַר אַבַּיֵי: הַאי מַאן דְּיָהִיב מָנָא לְקַצָּרָא בְּמִשְׁחָא נִיתִיב לֵיהּ, וּבְמִשְׁחָא לִישְׁקוֹל מִינֵיהּ, דְּאִי טְפֵי אַפְסְדֵיהּ, דְּמַתְחֵיהּ, וְאִי בְּצִיר אַפְסְדֵיהּ, דְּכַוְצֵי.

כד הַהוּא תַּלְמִידָא, דְּאוֹרִי בְּחַרְתָא דְּאַרְגִּיז, כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, שַׁמְתֵּיהּ רַב הַמְנוּנָא. וְהָא, כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סְבִירָא לָן?! בְּאַתְרֵיהּ דְּרַב חֲוָה, וְלָא אִיבָּעֵי לֵיהּ (למימר) [לְמֶעֱבַד] הָכִי.

כה וּמַאֲחִיזִין אֶת הָאוּר בְּמְדוּרַת בֵּית הַמּוֹקֵד. מְנָא הֲנֵי מִילֵּי? אָמַר רַב הוּנָא: (שמות ל״ה:ג׳) ״לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם״ בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם אִי אַתָּה מַבְעִיר, אֲבָל אַתָּה מַבְעִיר בְּמְדוּרַת בֵּית הַמּוֹקֵד. מַתְקִיף לָהּ רַב חִסְדָּא: אִי הָכִי, אַפִּלּוּ בְּשַׁבָּת נַמִּי! אֶלָּא אָמַר רַב חִסְדָּא: קְרָא כְּתִיב, לְמִישְׁרֵי אֵיבָרִים וּפְדָרִים הוּא דְּאָתָא, וְכֹהֲנִים זְרִיזִין הֵם.

פרק ב

א **שבת פרק ב במה מדליקין** - וְלֹא בְּשֶׁמֶן קִיק. מַאי ״שֶׁמֶן־קִיק׳? אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁאִילְתִּינְהוּ לְכָל נְחוּתֵי יַמָּא, וְאָמְרוּ לִי: עוֹף אֶחָד יֵשׁ בִּכְרֵכֵי הַיָּם, וְ׳קִיק׳ שְׁמוֹ. רַב יִצְחָק בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה אָמַר: מִשְׁחָא דְּקָאזָא. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: קִיקָיוֹן דְּיוֹנָה. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה: לְדִידִי חָזֵי לִי קִיקָיוֹן דְּיוֹנָה, לְצָלוֹלִיבָא דָּמִי, וּמִדְּפִשְׁקֵי רָבֵי, וְעַל פּוּם חָנוּתָא מִדְלָן יָתֵיהּ, וּמִפָּרְצִידוֹהִי עַבְדֵי מִשְׁחָא, וּבְעַנְפוֹהִי נַיְחָן כָּל בְּרִיחֵי דְּמַעֲרָבָא.

ב תָּנֵי רָמֵי בַּר חָמָא: פְּתִילוֹת וּשְׁמָנִים שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין מַדְלִיקִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת, אֵין מַדְלִיקִין בָּהֶן בַּמִּקְדָּשׁ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: (שם כז) ״לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד״. הוּא תָּנֵי לָהּ וְהוּא אָמַר לָהּ: כְּדֵי שֶׁתְּהֵא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ, וְלֹא שֶׁתְּהֵא עוֹלָה עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר. תְּנַן: מִבְּלָאֵי מִכְנְסֵי כֹּהֲנִים וּמֵהֶמְיָנֵיהֶם הָיוּ מַפְקִיעִין, וּמֵהֶן מַדְלִיקִין. שִׁמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה שֶׁאנִי.

ג יב כְּשֶׁבָּאוּ בַּגְּמָרָא לְפָרֵשׁ שְׁמָנִים וּפְתִילוֹת דְּמַתְנִיתִין, הִזְכִּירוּם לְעִנְיָן חֲנֻכָּה. וְאָמַר רַב: מַדְלִיקִין בָּהֶן. אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: מַאי טַעְמָא דְּרַב? קָסָבַר: כָּבְתָה אֵין זָקוּק לָהּ וְכוּ׳. אַמְרוּהָ רַבָּנָן קַמֵּיהּ דְּאַבַּיֵי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה, וְלָא קַבְּלָהּ. כִּי אָתָא רַבִּין, אַמְרוּהָ רַבָּנָן קַמֵּיהּ דְּאַבַּיֵי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, וְקַבְּלָהּ. אָמַר: אִי זַכָּאי, גְּמִירְתֵּהּ לִשְׁמַעְתָּא מֵעִיקָּרָא. וְהָא גְּמָרָהּ! נַפְקָא מִינַּיהּ, לְגַרְסָא דְּיַנְקוּתָא.

ד תָּנוּ רַבָּנָן: מִצְוַת חֲנֻכָּה, נֵר אִישׁ וּבֵיתוֹ, וְהַמְהַדְּרִין, נֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. וְהַמְהַדְּרִין מִן הַמְהַדְּרִין, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: יוֹם רִאשׁוֹן מַדְלִיק שְׁמוֹנָה, מִכָּאן וָאֵילָךְ פּוֹחֵת וְהוֹלֵךְ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: יוֹם רִאשׁוֹן מַדְלִיק אֶחָד, מִכָּאן וָאֵילָךְ מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ. אָמַר עוּלָא: פְּלִיגֵי בָּהּ תְּרֵי אֲמוֹרָאֵי בְּמַעֲרָבָא, רַבִּי יוֹסֵי בַּר אַבִּין וְרַבִּי יוֹסֵי בַּר זְבִידָא. חַד אָמַר: טַעְמָא דְּבֵית שַׁמַּאי: כְּנֶגֶד יָמִים הַנִּכְנָסִין, וְטַעְמָא דְּבֵית הִלֵּל: כְּנֶגֶד יָמִים הַיּוֹצְאִין. וְחַד אָמַר: טַעְמָא דְּבֵית שַׁמַּאי: כְּנֶגֶד פָּרֵי הֶחָג, וְטַעְמָא דְּבֵית הִלֵּל: מַעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְאֵין מוֹרִידִין. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁנֵי זְקֵנִים הָיוּ בְּצִידָן, אֶחָד עָשָׂה כְּבֵית שַׁמַּאי, וְאֶחָד עָשָׂה כְּבֵית הִלֵּל, זֶה נוֹתֵן טַעַם לִדְבָרָיו, כְּנֶגֶד פָּרֵי הֶחָג. וְזֶה נוֹתֵן טַעַם לִדְבָרָיו, דְּמַעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְאֵין מוֹרִידִין.

ה מַאי חֲנֻכָּה? דְּתָנוּ רַבָּנָן: בְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה בְּכִסְלֵו, יוֹמֵי דַּחֲנֻכָּה; תְּמַנְיָא אינון, דְּלָא לְמִסְפַּד בְּהוֹן, וּדְלָא לְהִתְעַנּוֹת בְּהוֹן; שֶׁכְּשֶׁנִּכְנְסוּ יְוָנִים לַהֵיכָל, טִמְּאוּ כָּל הַשְּׁמָנִים שֶׁבַּהֵיכָל, וּכְשֶׁגָּבְרָה מַלְכוּת בֵּית חַשְׁמוֹנַאי וְנִצְּחוּם, בָּדְקוּ וְלֹא מָצְאוּ אֶלָּא פַּךְ אֶחָד שֶׁל שֶׁמֶן, שֶׁהָיָה מֻנָּח בְּחוֹתָמוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל, וְלֹא הָיָה בּוֹ אֶלָּא לְהַדְלִיק יוֹם אֶחָד. נַעֲשָׂה בּוֹ נֵס, וְהִדְלִיקוּ מִמֶּנּוּ שְׁמוֹנָה יָמִים. לְשָׁנָה אַחֶרֶת קְבָעוּם וַעֲשָׂאוּם יָמִים טוֹבִים בְּהַלֵּל וְהוֹדָאָה.

ו אָמַר רַב כַּהֲנָא: דָּרַשׁ רַב נָתָן בַּר מַנְיוּמִי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי תַּנְחוּם: מַאי דִּכְתִיב: (בראשית ל״ז:כ״ד) ״וְהַבּוֹר רֵק אֵין בּוֹ מָיִם״, מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְהַבּוֹר רֵק״, אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁאֵין בּוֹ מַיִם? אֶלָּא מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אֵין בּוֹ מָיִם״? מַיִם אֵין בּוֹ, אֲבָל נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים יֵשׁ בּוֹ.

ז אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב (אשי) [אַסִי], אָמַר רַב: אָסוּר לְהַרְצוֹת מָעוֹת כְּנֶגֶד נֵר חֲנֻכָּה. כִּי אַמְרִיתָהּ קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל, אָמַר לִי: וְכִי נֵר, קְדֵשָׁה יֵשׁ בָּהּ? מַתְקִיף לָהּ רַב יוֹסֵף: וְכִי דָּם, קְדֵשָׁה יֵשׁ בּוֹ? דְּתַנְיָא: (ויקרא יז) ״וְשָׁפַךְ וְכִסָּה״, בַּמֶּה שֶׁשָּׁפַךְ יְכַסֶּה, שֶׁלֹּא יְכַסֶּנּוּ בָּרֶגֶל, שֶׁלֹּא יְהוּ מִצְוֹוֹת בְּזוּיוֹת עָלָיו. הָכָא נַמִּי שֶׁלֹּא יְהוּ מִצְוֹוֹת בְּזוּיוֹת עָלָיו.

ח מַתִּיב רַב שֵׁשֶׁת: (שמות כ״ז:כ״א) ״מִחוּץ לַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדֻת יַעֲרֹךְ״. וְכִי לְאוֹרָהּ הוּא צָרִיךְ? וַהֲלֹא כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁהָלְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, לֹא הָלְכוּ אֶלָּא לְאוֹרוֹ! אֶלָּא עֵדוּת הוּא לָעֲתִידוֹת לָבֹא עוֹלָם, שֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל. מַאי עֵדוּת? אָמַר רַב: זוֹ נֵר מַעֲרָבִי, שֶׁנּוֹתֵן בָּהּ שֶׁמֶן כְּמִדַּת חַבְרוֹתֶיהָ, וּמְמֻנֶּה הָיָה מַדְלִיק, וּבָהּ הָיָה מְסַיֵּם.

ט אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל הַשְּׁמָנִים יָפִים לִדְיוֹ, וְשֶׁמֶן זַיִת מִן הַמֻּבְחָר. אִיבָּעְיָא לְהוּ: לְגַבֵּלאוֹ לְעַשֵּׁן? תָּא שְׁמַע: דְּתָנֵי רַב שְׁמוּאֵל בַּר זוּטָרָא: כָּל הַשְּׁמָנִים יָפִים לִדְיוֹ, וְשֶׁמֶן זַיִת מִן הַמֻּבְחָר, בֵּין לְגַבֵּל בֵּין לְעַשֵּׁן (ושמן זית מן המובחר) רַב שְׁמוּאֵל בַּר זוּטָרָא מַתְנִי לָהּ הָכִי: כָּל (השמנים) [הָעֲשָׁנִים] יָפִים לִדְיוֹ, וְשֶׁמֶן זַיִת מִן הַמֻּבְחָר. אָמַר רַב הוּנָא: כָּל הַשָּׁרָפִים יָפִים לִדְיוֹ, וּשְׂרַף קְטָף יָפֶה מִכֻּלָּם.

י מַאי מְבָרֵךְ? מְבָרֵךְ: ״אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל חֲנֻכָּה״.*) וְהֵיכָן צִוָּנוּ? רַב אַוְיָא אָמַר: (דברים יז) מִ״לֹּא תָסוּר״. רַב נְחֶמְיָה אָמַר: (שם לב) ״שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֶּדְךָ, זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ לָךְ״.

יא תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: בִּשְׁבִיל אַרְבָּעָה דְּבָרִים אָמְרָה תּוֹרָה לְהַנִּיחַ פֵּאָה בְּסוֹף שָׂדֵהוּ; מִפְּנֵי גֵּזֶל עֲנִיִּים, וּמִפְּנֵי בִּטּוּל עֲנִיִּים, וּמִפְּנֵי הַחֶשְׁד, וּמִשּׁוּם בַּל תְּכַלֶּה. מִפְּנֵי גֵּזֶל עֲנִיִּים, שֶׁלֹּא יְרָאֶה בַּעַל הַבַּיִת שָׂעָה פְּנוּיָה, וְיֹאמַר לְקָרוֹבוֹ עָנִי: הֲרֵי זוֹ פֵּאָה. וּמִפְּנֵי בִּטּוּל עֲנִיִּים, שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֲנִיִּים יוֹשְׁבִין וּמְשַׁמְּרִין, עַכְשָׁיו מַנִּיחַ בַּעַל הַבַּיִת פֵּאָה. וּמִפְּנֵי הַחֶשְׁד, שֶׁלֹּא יִהְיוּ עוֹבְרִים וְשָׁבִים אוֹמְרִים: תָּבוֹא מְאֵרָה עַל אָדָם, שֶׁלֹּא הִנִּיחַ פֵּאָה בְּשָׂדֵהוּ. וּמִשּׁוּם ״בַּל תְּכַלֶּה״. אַטּוּ כּוּלְּהוּ לָאו מִשּׁוּם ״בַּל תְּכַלֶּה״ נִינְהוּ? אָמַר רָבָא: מִפְּנֵי הָרַמָּאִין.

יב יג אָמַר רַב הוּנָא: הָרָגִיל בְּנֵר, (חנוכה) הַוְיָין לֵיהּ בָּנִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. הַזָּהִיר בִּמְזוּזָה, זוֹכֶה לְדִירָה נָאָה. הַזָּהִיר בְּצִיצִית, זוֹכֶה לְטַלִּית נָאָה. הַזָּהִיר בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם, זוֹכֶה וּמְמַלֵּא גַּרְבֵי יַיִן. רַב הוּנָא הֲוָה רָגִיל דַּהֲוָה חָלִיף וְתָנֵי אַפִּיתְחָא דְּרַבִּי אַבִּין נַגָּרָא. חָזָא דַּהֲוָה רָגִיל בִּשְׁרָגָא טוּבָא. אָמַר: תְּרֵי גַּבְרֵי רַבְרְבֵי נַפְקֵי מֵהָכָא. נַפְקֵי מִינַּיהוּ רַב אִידִי בַּר אַבִּין, וְרַב חִיָּא בַּר אַבִּין. רַב חִסְדָּא הֲוָה רָגִיל דַּהֲוָה חָלִיף וְתָנֵי אַפִּיתְחָא דְּבֵי נָשָׂא דְּרַב שִׁיזְבִי, חָזָא דַּהֲוָה רָגִיל בִּשְׁרָגָא טוּבָא, אָמַר: גַּבְרָא רַבָּה נָפַק מֵהָכָא, נָפַק מִינַּיהוּ רַב שִׁיזְבִי. דְּבִיתְהוּ דְּרַב יוֹסֵף, חֲזַת מְאַחֲרָה וּמַדְלֶקֶת לָהּ. אָמַר לָהּ רַב יוֹסֵף: תְּנִינָא: (שמות י״ג:כ״ב) ״לֹא יָמִישׁ עַמּוּד הֶעָנָן יוֹמָם, וְעַמּוּד הָאֵשׁ לָיְלָה״, מִלַּמֵּד שֶׁעַמּוּד הֶעָנָן מַשְׁלִים לְעַמּוּד הָאֵשׁ, וְעַמּוּד הָאֵשׁ מַשְׁלִים לְעַמּוּד הֶעָנָן.*)* סָבְרָה

לְאַקְדּוּמָהּ. אָמַר לָהּ הַהוּא סָבָא: תְּנִינָא: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְקַדֵּים, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְאַחֵר. אָמַר רָבָא: דָּרְחִים רַבָּנַן, הָווּ לֵיהּ בְּנִין רַבָּנַן; דְּמוֹקִיר רַבָּנַן, הָווּ לֵיהּ חַתְנָוָתָא רַבָּנַן. דְּדָחִיל מֵרַבָּנַן, הוּא גּוּפֵיהּ הֲוֵי צוּרְבָּא מֵרַבָּנַן; וְאִי לָאו בַּר הָכִי הוּא, מִשְׁתַּמְּעָן מִילֵּיהּ, כְּצוּרְבָּא מֵרַבָּנַן.

יג יד שַׁאוּל שְׁאֵלְתָּא זוֹ לְעֵילָא מֵרַבִּי תַּנְחוּם דְּמִן נוֹי: מַהוּ לְכַבּוּיֵי בּוּצִינָא דְּנוּרָא מִקַּמֵּיהּ בְּאִישָׁא בְּשַׁבְּתָא? פְּתַח וְאָמַר: אַנְתְּ שְׁלֹמֹה מַלְכָּא, אֶן חָכְמָתָךְ? אֶן סוּכְלָתָנוּתָךְ? לֹא דַּיֶּךָ שֶׁדְּבָרֶיךָ סוֹתְרִים דִּבְרֵי דָּוִד אָבִיךָ, אֶלָּא שֶׁדְּבָרֶיךָ סוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה. דָּוִד אָבִיךָ אָמַר: (תהילים קטו) ״לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ״. וְאַתְּ אָמַרְתָּ: (קהלת ד) ״וְשַׁבֵּח אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שֶׁכְּבָר מֵתוּ״. וְחָזַרְתָּ וְאָמַרְתָּ: (שם ט) ״כִּי לְכֶלֶב חַי הוּא טוֹב מִן הָאַרְיֵה הַמֵּת״. לָא קַשְׁיָא, הָא דְּקָאָמַר דָּוִד: ״לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ״, הָכִי קָאָמַר: לְעוֹלָם יַעֲסֹק אָדָם בְּתוֹרָה וּבְמִצְווֹת קֹדֶם שֶׁיָּמוּת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁמֵּת, בָּטֵל מִן הַתּוֹרָה וּמִן הַמִּצְווֹת, וְאֵין לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁבַח בּוֹ. וְהַיְנוּ דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי דִּכְתִיב: (תהילים פ״ח:ו׳) ״בַּמֵּתִים חָפְשִׁי״? כֵּיוָן שֶׁמֵּת אָדָם, נַעֲשָׂה חָפְשִׁי מִן הַתּוֹרָה וּמִן הַמִּצְווֹת. וּדְקָאָמַר שְׁלֹמֹה: ״וְשַׁבֵּח אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שֶׁכְּבָר מֵתוּ״, שֶׁכְּשֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, עָמַד מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאָמַר כַּמָּה תְּפִלּוֹת וְתַחֲנוּנִים לְפָנָיו, וְלֹא נַעֲנָה, וּכְשֶׁאָמַר: (שמות לב) ״זְכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ״, מִיָּד נַעֲנָה. וְלֹא עָפָה אָמַר שְׁלֹמֹה: ״וְשַׁבֵּח אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שֶׁכְּבָר מֵתוּ״. דָּבָר אַחֵר: מְנַהֲגוֹ שֶׁל עוֹלָם, שַׂר בָּשָׂר וָדָם גּוֹזֵר גְּזֵרָה, סָפֵק מְקַיְּמִין אוֹתָהּ, סָפֵק אֵין מְקַיְּמִין אוֹתָהּ. וְאִם תִּמְצִי לוֹמַר מְקַיְּמִין אוֹתָהּ, בְּחַיָּיו מְקַיְּמִין אוֹתָהּ, בְּמוֹתוֹ אֵין מְקַיְּמִין אוֹתָהּ. וְאִלּוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ גָּזַר כַּמָּה גְּזֵרוֹת, וְתִקֵּן כַּמָּה תַּקָּנוֹת, וְקַיָּמוֹת הֵן לְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים. וְלֹא עָפָה אָמַר שְׁלֹמֹה: ״וְשַׁבֵּח אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שֶׁכְּבָר מֵתוּ״. דָּבָר אַחֵר: ״וְשַׁבֵּח אֲנִי״ וְגוֹ׳, כְּדְרַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: מַאי דִּכְתִיב: (תהילים פ״ו:י״ז) ״עֲשֵׂה עִמִּי אוֹת לְטוֹבָה, וְיִרְאוּ שׂנְאַי וְיֵבֹשׁוּ״, אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מְחֹל לִי עַל אוֹתוֹ עָוֹן, אָמַר לוֹ: מָחוּל לָךְ. אָמַר לוֹ: עֲשֵׂה עִמִּי אוֹת בְּחַיַּי. אָמַר לֵיהּ: בְּחַיֶּיךָ אֵינִי מוֹדִיעַ, בְּחַיֵּי שְׁלֹמֹה בִּנְךָ אֲנִי מוֹדִיעַ. כְּשֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, בִּקֵּשׁ לְהַכְנִיס אָרוֹן לְבֵית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים, דָּבְקוּ שְׁעָרִים זֶה בָּזֶה. אָמַר שְׁלֹמֹה עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע רָנָנוֹת, וְלֹא נַעֲנָה. פָּתַח וְאָמַר: (שם כד) ״שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם, וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם, וְיָבוֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד״. רָהֲטוּ בַּתֵּרֵיהּ לְמִבְלְעֵיהּ. אָמְרוּ: ״מִי (הוא) זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד?״ אָמַר לְהוּ: ״ה׳ עִזּוּז וְגִבּוֹר״. חָזַר וְאָמַר: ״שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם, וּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם, וְיָבֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד, מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד, ה׳ צְבָאוֹת, הוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה״, וְלֹא נַעֲנָה. כֵּיוָן שֶׁאָמַר: (דברי הימים ב ו׳:מ״ב) ״ה׳ אֱלֹהִים אַל תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ, זָכְרָה לְחַסְדֵי דָוִיד עַבְדֶּךָ״, מִיָּד נַעֲנָה. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נֶהֱפְכוּ פְּנֵי כָּל שׂוֹנְאֵי דָּוִד כְּשׁוּלֵי קְדֵרָה, וְיָדְעוּ כָּל הָעָם וְכָל יִשְׂרָאֵל שֶׁמָּחַל לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל אוֹתוֹ עָוֹן. וְלֹא עָפָה אָמַר שְׁלֹמֹה: ״וְשַׁבֵּח אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שֶׁכְּבָר מֵתוּ״. וְהַיְנוּ דִּכְתִיב: (מלכים א ח) ״בַּיּוֹם הַשְׁמִינִי שִׁלַּח אֶת הָעָם, וַיְבָרְכוּ אֶת הַמֶּלֶךְ, וַיֵּלְכוּ לְאָהֳלֵיהֶם שְׂמֵחִים וְטוֹבֵי־לֵב עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה׳ לְדָוִד עַבְדּוֹ, וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ״. ״וַיֵּלְכוּ לְאָהֳלֵיהֶם״ (שמחים) שֶׁמָּצְאוּ נְשׁוֹתֵיהֶם בְּטָהֳרָה. (דבר אחר) ״שְׂמֵחִים״ שֶׁנֶּהֱנוּ מִזִּיו הַשְּׁכִינָה. ״וְטוֹבֵי־לֵב״ שֶׁנִּתְעַבְּרוּ נְשׁוֹתֵיהֶן שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְיָלְדָה זָכָר.

יד ״עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה׳ לְדָוִד עַבְדּוֹ״ שֶׁמָּחַל לוֹ עַל אוֹתוֹ עָוֹן. ״וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ״ דְּאַחֵיל לְהוּ עָוֹן יוֹם כִּפּוּרִים. וּדְקָאָמַר שְׁלֹמֹה: ״כִּי לְכֶלֶב חַי הוּא טוֹב מִן הָאַרְיֵה הַמֵּת״, כְּדְרַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: מַאי דִּכְתִיב (תהלים לט) ״הוֹדִיעֵנִי ה׳ קִצִּי וּמִדַּת יָמַי מַה הִיא, אֵדְעָה מֶה חָדֵל אָנִי״, אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, ״הוֹדִיעֵנִי ה׳ קִצִּי״. אָמַר לוֹ: גְּזֵרָה הִיא מִלְּפָנַי, שֶׁאֵין מוֹדִיעִין קִצּוֹ שֶׁל בָּשָׂר וָדָם. ״וּמִדַּת יָמַי מַה הִיא״? גְּזֵרָה הִיא מִלְּפָנַי, שֶׁאֵין מוֹדִיעִין מִדַּת יָמָיו שֶׁל אָדָם. ״וְאֵדְעָה מֶה חָדֵל אָנִי״, אָמַר לוֹ: בְּשַׁבָּת תָּמוּת. אָמוּת בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת. אָמַר לוֹ: כְּבָר הִגִּיעַ מַלְכוּת שְׁלֹמֹה בִּנְךָ, וְאֵין מַלְכוּת נוֹגַעַת בַּחֲבֶרְתָּהּ, אֲפִלּוּ כִּמְלֹא נִימָא. אָמוּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת. אָמַר לֵיהּ: (שם פד) ״כִּי טוֹב יוֹם בַּחֲצֵרֶיךָ מֵאָלָף״ טוֹב לִי יוֹם אֶחָד שֶׁאַתָּה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, מֵאֶלֶף עוֹלוֹת, שֶׁעָתִיד שְׁלֹמֹה בִּנְךָ לְהַקְרִיב לְפָנַי עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. כָּל יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא, הֲוָה יָתִיב וְגָרִיס כּוּלֵיהּ יוֹמָא. הַהוּא יוֹמָא דְּבָעֵי לְמֵינַח נַפְשֵׁיהּ, קָם מַלְאַךְ־הַמָּוֶת קָמֵיהּ, וְלָא יָכִיל לֵיהּ, דְּלָא הֲוָה פָּסִיק פּוּמֵיהּ מִגִּירְסָא. אָמַר: מָה אֲעָבִיד לֵיהּ? הֲוָה לֵיהּ בּוּסְתָּנָא אֲחוֹרֵי בֵּיתֵיהּ, אָתָא דְּבָעֵי לְמֵינַח נַפְשֵׁיהּ, קָם מַלְאַךְ־הַמָּוֶת קָמֵיהּ, וְלָא יָכִיל לֵיהּ, דְּלָא הֲוָה פָּסִיק פּוּמֵיהּ מִגִּירְסָא. אָמַר: מָה אֲעָבִיד לֵיהּ? הֲוָה לֵיהּ בּוּסְתָּנָא אֲחוֹרֵי בֵּיתֵיהּ, אָתָא דְּבָעֵי לְמֵינַח נַפְשֵׁיהּ, קָם מַלְאַךְ־הַמָּוֶת קָמֵיהּ, וְלָא יָכִיל לֵיהּ, דְּלָא הֲוָה פָּסִיק פּוּמֵיהּ מִגִּירְסָא. אָמַר: מָה אֲעָבִיד לֵיהּ? הֲוָה לֵיהּ בּוּסְתָּנָא אֲחוֹרֵי בֵּיתֵיהּ, אָתָא דְּבָעֵי לְמֵינַח נַפְשֵׁיהּ, קָם מַלְאַךְ־הַמָּוֶת קָמֵיהּ, וְלָא יָכִיל לֵיהּ, דְּלָא הֲוָה פָּסִיק פּוּמֵיהּ מִגִּירְסָא. אָמַר: מָה אֲעָבִיד לֵיהּ? הֲוָה לֵיהּ בּוּסְתָּנָא אֲחוֹרֵי בֵּיתֵיהּ, אָתָא [סָלִיק] וּבְחִישׁ בְּאִילָנֵי, נָפַק לְמִיחֲזֵי, הֲוָה סָלִיק בְּדַרְגָּא, אִיפְּחִית דַּרְגָּא מִתּוּתֵיהּ, אִישְׁתִּיק וְנָח נַפְשֵׁיהּ. שָׁלַח שְׁלֹמֹה לְבֵי מִדְרָשָׁא: אַבָּא מֵת וּמֻטָּל בַּחַמָּה, וּכְלָבִים שֶׁל בֵּית אַבָּא רְעֵבִים, מָה אֶעֱשֶׂה? שָׁלְחוּ לֵיהּ: חֲתוֹךְ נְבֵלָה וְהַנַּח לִפְנֵי הַכְּלָבִים, וְאָבִיךָ, הַנַּח עָלָיו כִּכָּר אוֹ תִינוֹק, וְטַלְטְלוֹ. וְלֹא עָפָה אָמַר שְׁלֹמֹה: (קהלת ט) ״כִּי לְכֶלֶב חַי הוּא טוֹב מִן הָאַרְיֵה הַמֵּת״. וּלְעִנְיָן שְׁאֵלָה דְּשָׁאֲלוּ קֲדָמֵיכוֹן: גֵּר קְרוּיָה ׳גֵּר׳, וְנִשְׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם קְרוּיָה ׳גֵּר׳. מוּטָב תִּכְבֶּה גֵּר שֶׁל בָּשָׂר וָדָם מִפְּנֵי גֵּרוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

טו טו כְּתִיב: (איכה ג) ״רַוְּתָנַח מִשָּׁלוֹם נַפְשִׁי״, אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: זוֹ הַדְּלָקַת נֵר בְּשַׁבָּת. ״נָשִׁיתִי טוֹבָה״, אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: זוֹ בֵּית הַמֶּרְחָץ. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: זוֹ רְחִיצַת יָדַיִם וְרַגְלַיִם בְּחַמִּין. רַבִּי יִצְחָק נַפְחָא אָמַר: זוֹ מִטָּה [נָאָה וְכֵלִים נָאִים שֶׁעָלֶיהָ. רַבִּי אַבָּא אָמַר: זוֹ מִטָּה] מְצֻעַת, וְאִשָּׁה מְקֻשֶּׁטֶת לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: כָּךְ הָיָה מִנְהָגוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה בַּר אִלְעַאי; עֶרֶב שַׁבָּת מְבִיאִין לוֹ עֲרֻבָּהמְלֵאָה חַמִּין, וְרוֹחֵץ פָּנָיו, יָדָיו וְרַגְלָיו, וּמִתְעַטֵּף וְיוֹשֵׁב בִּסְדִינִין הַמְּצֻיָּצִין, וְדוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה׳ צְבָאוֹת. תָּנוּ רַבָּנָן: אֵיזֶהוּ עָשִׁיר? כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ נַחַת רוּחַ בְּעָשְׁרוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֵאָה כְּרָמִים, וּמֵאָה שָׂדוֹת, וּמֵאָה עֲבָדִים שֶׁעוֹבְדִין בָּהֶן. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה נָאָה בְּמַעֲשָׂיהָ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּית־הַכִּסֵּא סָמוּךְ לְשֻׁלְחָנוֹ.

טז הַהִיא חֲמָתָא, דַּהֲוָה סְנִיאָה לָהּ לְכַלָּתָהּ. אָמְרָה לָהּ: זִיל אֵיקְשֵׁיט בְּמִשְׁחָא דַּאֲפַרְסְמָא, אָזְלָא אֵיקְשֵׁיט. כִּי אֲתָאי, אָמְרָה לָהּ: זִיל, אִתְּלִי שְׁרָגָא. אָזְלָא, אִתְּלָא שְׁרָגָא, אִינַּפַּח בָּהּ נוּרָא, וַאֲכַלְתָּהּ.

יז (ירמיה נב) "וּמַדְּלוֹת הָאָרֶץ הִשְׁאִיר נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים לְכֹרְמִים וּלְיֹגְבִים". 'כּוֹרְמִים', תָּנֵי רַב יוֹסֵף: אִלּוּ מְלַקְּטֵי אַפַּרְסְמוֹן מֵעֵין גֶּדִי וְעַד רָמָתָא. 'יוֹגְבִים', אִלּוּ צַיָּדֵי חֻלָּזוֹן מִסֶּלָמוֹת שֶׁל צוֹר עַד חֵיפָה.

יח רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: אֵין מַדְלִיקִין אֶלָּא בְּשֶׁמֶן זַיִת בִּלְבַד. עָמַד רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי עַל רַגְלָיו וְאָמַר: מַה יַּעֲשׂוּ אַנְשֵׁי בָבֶל, שֶׁאֵין לָהֶם אֶלָּא שֶׁמֶן שֻׁמְשְׁמִין? וּמַה יַּעֲשׂוּ אַנְשֵׁי מָדַי, שֶׁאֵין לָהֶם אֶלָּא שֶׁמֶן אֱגוֹזִים? וּמַה יַּעֲשׂוּ אַנְשֵׁי אֶלְכְּסַנְדְּרִיָּא, שֶׁאֵין לָהֶם אֶלָּא שֶׁמֶן צְנוֹנוֹת? וּמַה יַּעֲשׂוּ אַנְשֵׁי קַפּוֹטְקִיָּא, שֶׁאֵין לָהֶם לֹא כָּךְ וְלֹא כָךְ, אֶלָּא נֵפְט? אֶלָּא, אֵין לְךָ אֶלָּא מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמִים: "אֵין מַדְלִיקִין".

יט טז מַאי חֲזֵי עֲלָהּ דְּתַחַשׁ שָׁהֲיָה בִּימֵי מֹשֶׁה? אָמַר רַבִּי אֶלְעָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: אוֹמֵר הָיָה רַבִּי מֵאִיר: 'תַּחַשׁ' שֶׁהָיָה בִּימֵי מֹשֶׁה, בְּרִיָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ הָיָה, וְלֹא הִכְרִיעוּ בּוֹ חֲכָמִים, אִם מִין חַיָּה הוּא, אִם מִין בְּהֵמָה הוּא, וְקֶרֶן אַחַת הָיְתָה לוֹ בְּמִצְחוֹ, וּלְפִי שָׁעָה נִזְדַּמֵּן לוֹ לְמֹשֶׁה, וְעָשָׂה מִמֶּנּוּ מִשְׁכָּן, וְנִגְנַז. מִדְּקָאָמַר: קֶרֶן [אַחַת הָיְתָה לוֹ] בְּמִצְחוֹ, שְׁמַע מִינַּהּ טָהוֹר הָיָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה: שׁוֹר שֶׁהִקְרִיב אָדָם הָרִאשׁוֹן, קֶרֶן אַחַת הָיְתָה לוֹ בְּמִצְחוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים סט) "וְתִיטַב לַה' מִשּׁוֹר פָּר מַקְרִן מַפְרִיס". 'מַקְרִן' תַּרְתֵּי מַשְׁמַע? אָמַר רַבִּי נַחְמָן [בַּר יִצְחָק]: 'מְקֻרָּן' כְּתִיב. וְלִיפְשׁוֹט מִינֵּיהּ דְּמִין בְּהֵמָה הוּא? כֵּינָן דְּאִיכָּא 'קֶרֶשׁ', דְּמִין חַיָּה הוּא, וְלֵית לֵיהּ אֶלָּא חַד קַרְנָא, אִיכָּא לְמֵימַר מִין חַיָּה הוּא.

כ יז אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר (שילא) [שִׁילַת], מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: בְּקֻשּׁוּ חֲכָמִים לִגְנֹז סֵפֶר קֹהֶלֶת, מִפְּנֵי שֶׁדְּבָרָיו סוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה, וּמִפְּנֵי מַה לֹּא גְּנָזוּהוּ? מִפְּנֵי שֶׁתְּחִלָּתוֹ דִּבְרֵי תוֹרָה, וְסוֹפוֹ דִּבְרֵי תוֹרָה. תְּחִלָּתוֹ דִּבְרֵי תוֹרָה, דִּכְתִיב: (קהלת א׳:ג׳) "מַה יִּתְרוֹן לָאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ שֶׁיַּעֲמֹל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ", וְאָמְרֵי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ הוּא דְּאִין לוֹ, קֹדֶם הַשֶּׁמֶשׁ יֵשׁ לוֹ. סוֹפוֹ דִּבְרֵי תוֹרָה, דִּכְתִיב: (שם יב) "סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע, אֶת הָאֱלֹהִים יְרָא, וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר, כִּי זֶה כָּל הָאָדָם".

כא מַאי, "כִּי זֶה כָּל הָאָדָם"? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ לֹא נִבְרָא, אֶלָּא בִּשְׁבִיל זֶה. רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא אָמַר: שָׁקוּל זֶה, כְּנֶגֶד כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. שִׁמְעוֹן בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר, וְאִמְרֵי לָהּ שִׁמְעוֹן בֶּן זוֹמָא אוֹמֵר: לֹא נִבְרָא כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, אֶלָּא לְצָוֹת לָזֶה. וּמַאי: דְּבָרָיו סוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה? כְּתִיב: (קהלת ז׳:ג׳) "טוֹב כַּעַס מִשְּׂחוֹק", וּכְתִיב: (שם ב) "לִשְׂחוֹק אָמַרְתִּי מְהוֹלָל". כְּתִיב: (שם ח) "וְשִׁבַּחְתִּי אֲנִי אֶת הַשִּׂמְחָה", וּכְתִיב: (שם ב) "וּלְשִׂמְחָה מַה זֹּה עֹשָׂה"? לָא קַשְׁיָא, "טוֹב כַּעַס מִשְּׂחוֹק" טוֹב כַּעַס שֶׁכּוֹעֵס הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, מִשְּׂחוֹק שֶׁמְּשַׂחֵק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הָרְשָׁעִים בָּעוֹלָם הַזֶּה. "לִשְׂחוֹק אָמַרְתִּי מְהוֹלָל" זֶה שְׂחוֹק שֶׁמְּשַׂחֵק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִם הַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם הַבָּא. "וְשִׁבַּחְתִּי אֲנִי אֶת הַשִּׂמְחָה" זוֹ שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה. "וּלְשִׂמְחָה מַה זֹּה עֹשָׂה" זוֹ שִׂמְחָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל מִצְוָה, לְלַמֶּדְךָ, שֶׁאֵין שְׁכִינָה שׁוֹרָה [לֹא מִתּוֹךְ עַצְלוּת, וְלֹא מִתּוֹךְ עַצְבוּת, וְלֹא מִתּוֹךְ שְׂחוֹק, וְלֹא מִתּוֹךְ קַלּוּת רֹאשׁ, וְלֹא מִתּוֹךְ שִׂיחָה, וְלֹא מִתּוֹךְ דְּבָרִים בְּטֵלִים, אֶלָּא] מִתּוֹךְ דָּבָר שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים ב ג׳:ט״ו) "וְעַתָּה קְחוּ לִי" וְגוֹ'. אָמַר רַב יְהוּדָה: וְכֵן לְדָבָר הֲלָכָה. אָמַר רָבָא: וְכֵן לַחֲלוֹם טוֹב. אִינִי, וְהָאָמַר רַב גִּידֵּל, אָמַר רַב: כָּל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁיּוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבּוֹ, וְאֵין שִׂפְתוֹתָיו נוֹטְפוֹת מוֹר, תִּכְלֶינָה. שֶׁנֶּאֱמַר: (שיר השירים ה׳:י״ג) "שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים נֹטְפוֹת מוֹר עֹבֵר", אַל תִּקְרֵי, "מוֹר עֹבֵר", אֶלָּא, "מַר עוֹבֵר". אַל תִּקְרֵי, "שׁוֹשַׁנִּים", אֶלָּא, "שֶׁשּׁוֹנִים". לָא קַשְׁיָא, הָא בְּרַבָּה, הָא בְּתַלְמִידָא. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: הָא וְהָא בְּרַבָּה, וְלָא קַשְׁיָא, הָא מִקַּמֵּי דְּלִיפְתַּח הָא לְבָתַר דְּפָתַח. כִּי הָא דְּרַבָּה, מִקַּמֵּיהּ דְּפָתַח לְהוּ לְרַבָּנָן, אָמַר מִלְּתָא דִּבְדִיחוּתָא, וּבְדָחֵי רַבָּנָן. לְסוֹף, יָתִיב בְּאֵימָתָא וּפָתַח בִּשְׁמַעְתָּא.

כב יח וְאַף סֵפֶר מִשְׁלֵי בִּקְּשׁוּ לִגְנֹז, שֶׁהָיוּ דְּבָרָיו סוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה, וּמִפְּנֵי מַה לֹּא גְּנָזוּהוּ? אֲמָרֵי: סֵפֶר קֹהֶלֶת [לָאו] עֵינִינָן וְאַשְׁכְּחִינָן טַעְמָא, הָכָא נַמִּי לֵיעַיְינָן. וּמַאי: דְּבָרָיו סוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה? כְּתִיב: (משלי כ״ו:ד׳) "אַל תַּעַן כְּסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ", וּכְתִיב: (שם) "עֲנֵה כְסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ". לָא קַשְׁיָא, הָא בְּדִבְרֵי תוֹרָה, הָא בִּמְילֵי דְּעָלְמָא. כִּי הָא דַּהֲהוּא דְּאָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי, אָמַר לֵיהּ: אֶשְׁתְּךָ אִשְׁתִּי, וּבְנֵיךְ בָּנַי. אָמַר לֵיהּ: רְצוֹנְךָ שֶׁתִּשְׁתֶּה כּוֹס שֶׁל יַיִן? שָׁתָה וּפָקַע. הַהוּא דְּאָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי [חֲיָא] אָמַר לֵיהּ: אִמְּךָ אִשְׁתִּי, וְאַתָּה בְּנִי. אָמַר לֵיהּ: רְצוֹנְךָ שֶׁתִּשְׁתֶּה כּוֹס שֶׁל יַיִן? שָׁתָה וּפָקַע. אָמַר רַבִּי חִיָּא: אַהֲנְיָא לֵיהּ צְלוּתֵיהּ לְרַבִּי, דְּלָא לִישַׁוְּיֵיהּ [בָּנֵי] מַמְזֵרָא. דְּרַבִּי, כִּי הֲוָה מַצְלֵי, אָמַר: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה׳ אֱלֹהֵינוּ, שֶׁתַּצִּילֵנִי הַיּוֹם מֵעַזֵּי פָּנִים וּמֵעַזּוּת פָּנִים. בְּדִבְרֵי תוֹרָה, מַאי הִיא? כִּי הָא דְּיָתִיב רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְקָדָרִישׁ: עֲתִידָה אִשָּׁה, שֶׁתֵּלֵד בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו ל״א:ח׳) "הָרָה וְיֹלֶדֶת יַחְדָּו". לְגִלֵּג עָלָיו אוֹתוֹ תַּלְמִיד, אָמַר: (קהלת א׳:ט׳) "אֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ". אָמַר לוֹ: בּוֹא וְאַרְאֶךָּ דֻּגְמָתָהּ בָּעוֹלָם הַזֶּה. נָפַק, אַחְוֵי לֵיהּ תַּרְנְגוֹלֶת. וְתוּ, יָתִיב רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְקָדָרִישׁ: עֲתִידִין אִילָנוֹת, שֶׁמּוֹצִיאִין פֵּרוֹת בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל י״ז:כ״ג) "וְנָשָׂא עָנָף וְעָשָׂה פֶּרִי", מָה עָנָף בְּכָל יוֹם, אַף פֵּרִי בְּכָל יוֹם. לְגִלֵּג עָלָיו אוֹתוֹ תַּלְמִיד, אָמַר: וְהָכְתִיב: "אֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ"? אָמַר לוֹ: בּוֹא וְאַרְאֶךָּ דֻּגְמָתָן בָּעוֹלָם הַזֶּה. נָפַק, אַחְוֵי לֵיהּ צָלָף. וְתוּ, יָתִיב רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְקָדָרִישׁ:

כג עֲתִידָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁתּוֹצִיא גְּלוּסְקָאוֹת וּכְלֵי מֵילָת, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ע״ב:ט״ז) ״יְהִי פִּסַּת בַּר בָּאָרֶץ״. לִגְלֵג עָלָיו אוֹתוֹ תַּלְמִיד וְאָמַר: ״אֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ״. [אָמַר לוֹ: בּוֹא וְאַרְאֶךָּ דֻּגְמָתָן בָּעוֹלָם הַזֶּה]. נָפַק, אַחְוִי לֵיהּ כְּמֵהִין וּפִטְרִיּוֹת, וְאַכְּלֵי מֵילָת, נַבְרָא בַּר קוֹרָא.

כד יט תָּנוּ רַבָּנָן: לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם עַנְוְתָן כְּהִלֵּל, וְאַל יְהֵא קַפְּדָן כְּשַׁמַּאי. מַעֲשֶׂה בִּשְׁנֵי בְנֵי אָדָם, שֶׁהִמְרוּ זֶה עִם זֶה, אָמְרוּ: כָּל מִי שֶׁיֵּלֵךְ וַיַּקְנִיט אֶת הִלֵּל, יִטֹּל אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז. אָמַר אֶחָד מֵהֶם: אֲנִי אַקְנִיטֶנּוּ. אוֹתוֹ הַיּוֹם עֶרֶב שַׁבָּת הָיָה, וְהִלֵּל חוֹפֵף אֶת רֹאשׁוֹ. הָלַךְ וְעָבַר עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ. אָמַר: מִי כָּאן הִלֵּל? מִי כָּאן הִלֵּל? נִתְעַטֵּף וְיָצָא לְקָרָאתוֹ. אָמַר לוֹ: בְּנִי, מָה אַתָּה מְבַקֵּשׁ? אָמַר לוֹ: שְׁאֵלָה יֵשׁ לִי לִשְׁאֹל. אָמַר לוֹ: שְׁאַל בְּנִי, שְׁאַל. מִפְּנֵי מָה רָאשֵׁיהֶם שֶׁל בַּבְלִיִּים סְגַלְגַּלּוֹת? אָמַר לוֹ: בְּנִי, שְׁאֵלָה גְּדוֹלָה שָׁאַלְתָּ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶם חַיּוֹת פִּקְחוֹת. הָלַךְ וְהִמְתִּין שָׁעָה אַחַת, חָזַר וְאָמַר: מִי כָּאן הִלֵּל? מִי כָּאן הִלֵּל? נִתְעַטֵּף וְיָצָא לְקָרָאתוֹ. אָמַר לוֹ: בְּנִי, מָה אַתָּה מְבַקֵּשׁ? אָמַר לוֹ: שְׁאֵלָה יֵשׁ לִי לִשְׁאֹל. אָמַר לוֹ: שְׁאַל בְּנִי, שְׁאַל. מִפְּנֵי מָה עֵינֵיהֶן שֶׁל תַּרְמוֹדִיִּין טְרוּטוֹת? אָמַר לוֹ: בְּנִי, שְׁאֵלָה גְּדוֹלָה שָׁאַלְתָּ, מִפְּנֵי שֶׁדָּרִין בֵּין הַחוֹלוֹת. הָלַךְ וְהִמְתִּין שָׁעָה אַחַת, חָזַר וְאָמַר: מִי כָּאן הִלֵּל? מִי כָּאן הִלֵּל? נִתְעַטֵּף וְיָצָא לְקָרָאתוֹ. אָמַר לוֹ: בְּנִי, מָה אַתָּה מְבַקֵּשׁ? אָמַר לוֹ: שְׁאֵלָה יֵשׁ לִי לִשְׁאֹל. אָמַר לוֹ: שְׁאַל בְּנִי, שְׁאַל. מִפְּנֵי מָה רַגְלֵיהֶם שֶׁל אַפְרִקִיִּים רְחָבוֹת? אָמַר לוֹ: בְּנִי, שְׁאֵלָה גְּדוֹלָה שָׁאַלְתָּ, מִפְּנֵי שֶׁדָּרִין בֵּין בִּצְעֵי הַמַּיִם. אָמַר לוֹ: שְׁאֵלוֹת הַרְבֵּה יֵשׁ לִי לִשְׁאֹל, וּמִתְיָרֵא אֲנִי שֶׁמָּא תִּכְעַס. נִתְעַטֵּף וְיָשַׁב לְפָנָיו, אָמַר לוֹ: כָּל שְׁאֵלוֹת שֶׁיֵּשׁ לְךָ לִשְׁאֹל, שְׁאַל. אָמַר לוֹ: אַתָּה הוּא הִלֵּל, שֶׁקּוֹרִין אוֹתְךָ ״נְשִׂיא יִשְׂרָאֵל״? אָמַר לוֹ: הֵן. אָמַר לוֹ: אִם אַתָּה הוּא, לֹא יִרְבּוּ כְמוֹתְךָ בְּיִשְׂרָאֵל. אָמַר לוֹ: בְּנִי, מִפְּנֵי מָה? אָמַר לוֹ: מִפְּנֵי שֶׁאִבַּדְתִּי עַל יָדְךָ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז. אָמַר לוֹ: הֱוֵי זָהִיר בְּרוּחֲךָ, כְּדַאי הוּא הִלֵּל שֶׁתְּאַבֵּד עַל יָדוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז, וְאַרְבַּע מֵאוֹת זוּז, וְהִלֵּל לֹא יִקָּפִיד. תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּנָכְרִי אֶחָד שֶׁבָּא לְפָנֵי שַׁמַּאי, אָמַר לוֹ: כַּמָּה תּוֹרוֹת יֵשׁ לָכֶם? אָמַר לוֹ: שְׁתַּיִם, תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה. אָמַר לוֹ: שֶׁבִּכְתָב אֲנִי מַאֲמִינְךָ, וְשֶׁבְּעַל־פֶּה, אֵינִי מַאֲמִינְךָ. גִּי�ְּרַנִי עַל מְנָת שֶׁתְּלַמְּדֵנִי תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב. גָּעַר בּוֹ וְהוֹצִיאוֹ בְּנִזְיפָה. בָּא לְפָנֵי הִלֵּל, גִּי�ְּרֵיהּ. יוֹמָא קַמָּא אָמַר לֵיהּ: א״ב ג״ד. לְמָחָר, אַפֵּיךְ לֵיהּ: אָמַר לֵיהּ: וְהָא אִתְמוֹל, לָא אֲמַרְתְּ לִי הָכִי? אָמַר לֵיהּ: לָאו עֲלַי דִּידִי קָא סָמַכְתְּ? דְּעַל־פֶּה נַמִּי סָמוֹךְ עָלַי. שׁוּב מַעֲשֶׂה בְּנָכְרִי אֶחָד, שֶׁבָּא לִפְנֵי שַׁמַּאי. אָמַר לוֹ: גִּיְּרֵנִי, עַל מְנָת שֶׁתְּלַמְּדֵנִי כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, כְּשֶׁאֲנִי עוֹמֵד עַל רֶגֶל אַחַת. דְּחָפוֹ בְּאַמַּת הַבִּנְיָן שֶׁבְּיָדוֹ. בָּא לִפְנֵי הִלֵּל, גִּיְּרֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: דַּעֲלָךְ סָנֵי, לְחַבְרָךְ לָא תַּעֲבִיד, זוֹ הִיא כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, וְאִידָךְ, פֵּירוּשָׁא הוּא, זִיל גְּמוֹר. שׁוּב מַעֲשֶׂה בְּגוֹי (עובד כוכבים ומזלות) אֶחָד, שֶׁהָיָה עוֹבֵר אֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת, וְשָׁמַע קוֹל סוֹפֵר שֶׁהָיָה אוֹמֵר: (שמות כ״ח:ד׳) ״וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ, חֹשֶׁן וְאֵפוֹד״. אָמַר: הַלָּלוּ לְמִי? אָמַר לוֹ: לְכֹהֵן גָּדוֹל. אָמַר אוֹתוֹ גּוֹי (עובד כוכבים ומזלות) בְּעַצְמוֹ: אֵלֵךְ וְאֶתְגַּיֵּר, בִּשְׁבִיל שֶׁיִּשַּׁימוּנִי כֹּהֵן גָּדוֹל. בָּא לִפְנֵי שַׁמַּאי, אָמַר לוֹ: גִּיְּרֵנִי, עַל מְנָת שֶׁתְּשַׁשִּׁימוּנִי כֹּהֵן גָּדוֹל. דְּחָפוֹ בְּאַמַּת הַבִּנְיָן שֶׁבְּיָדוֹ. בָּא לִפְנֵי הִלֵּל, גִּיְּרֵיהּ. אָמַר לוֹ: כְּלוּם מַעֲמִידִין מֶלֶךְ, אֶלָּא מִי שֶׁיּוֹדֵעַ טַכְסִיסֵי מַלְכוּת, לֵךְ לְמֵד טַכְסִיסֵי מַלְכוּת. הָלַךְ וְקָרָא, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ (במדבר ג׳:י׳) לְ״וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת״, אָמַר לוֹ: מִקְרָא זֶה עַל מִי נֶאֱמַר? אָמַר לוֹ: אֲפִלּוּ עַל דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל. נָשָׂא אוֹתוֹ גֵּר קַלְנָחֹמֶר בְּעַצְמוֹ, וּמַה יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּקְרְאוּ ׳בָּנִים׳ לַמָּקוֹם, וּמִתּוֹךְ אַהֲבָה שֶׁאָהַבְתָּם, קָרָא לָהֶם (שמות ד׳:כ״ב) ״בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל״, כְּתִיב בֵּעֲלֵיהֶם: ״וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת״, גֵּר הַקַּל, שֶׁבָּא בְּמַקֹּלוֹ וּבְתַרְמִילוֹ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! בָּא לִפְנֵי שַׁמַּאי, אָמַר לוֹ: כְּלוּם רָאוּי אֲנִי לִהְיוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל? וַהֲלֹא כְּתִיב בַּתּוֹרָה: ״וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת״! בָּא לִפְנֵי הִלֵּל, אָמַר לוֹ: עַנְוְתָן הִלֵּל, יָנוּחוּ לְךָ בְּרָכוֹת עַל רֹאשֶׁךָ, שֶׁהִקְרַבְתַּנִי תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׁכִינָה. לְיָמִים, נִזְדַּוְּגוּ שְׁלָשְׁתָּן לְמָקוֹם אֶחָד, אָמְרוּ: קַפְּדָנוּתוֹ שֶׁל שַׁמַּאי בִּקְּשָׁה לְטוֹרְדֵנוּ מִן הָעוֹלָם, עַנְוָתָנוּתוֹ שֶׁל הִלֵּל קֵרְבָנוּ תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה.

כה כ אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מַאי דִּכְתִיב: (ישעיהו ל״ג:ו׳) ״וְהָיָה אֱמוּנַת עִתֶּיךָ, חֹסֶן יְשׁוּעֹת חָכְמַת וָדָעַת״ וְגוֹ׳. ״אֱמוּנַת׳ זֶה סֵדֶר זְרָעִים. ׳עִתֶּיךָ׳ זֶה סֵדֶר מוֹעֵד. ׳חֹסֶן׳ זֶה סֵדֶר נָשִׁים. ׳יְשׁוּעֹת׳ זֶה סֵדֶר נְזִיקִין. ׳חָכְמַת׳ זֶה סֵדֶר קָדָשִׁים. ׳וָדַעַת׳ זֶה סֵדֶר טָהֳרוֹת. וַאֲפִלּוּ הָכִי, ״יִרְאַת ה׳ הִיא אוֹצָרוֹ״. אָמַר (רב) [רָבָא]: בְּשָׁעָה שֶׁמַּכְנִיסִין אָדָם לַדִּין, (אומר) [אוֹמְרִים] לוֹ: נָשָׂאתָ וְנָתַתָּ בֶּאֱמוּנָה? קָבַעְתָּ עִתִּים לַתּוֹרָה? עָסַקְתָּ בִּפְרִיָּה וּרְבִיָּה? צִפִּיתָ לִישׁוּעָה? פִּלְפַּלְתָּ בְּחָכְמָה? הֵבַנְתָּ דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר? וַאֲפִלּוּ הָכִי, אִי ״יִרְאַת ה׳ הִיא אוֹצָרוֹ״, אִין, אִי לָא, לָא. מָשָׁל לְאָדָם שֶׁאָמַר לִשְׁלוּחוֹ: הַעֲלֵה לִי [כּוֹר] חִטִּין לָעֲלִיָּה, הָלַךְ וְהֶעֱלָה לוֹ. אָמַר לֵיהּ: עֲרַבְתָּ [לִי] בָּהֶן קַב חֻמְטִין? אָמַר לֵיהּ: לָאו. אָמַר לֵיהּ: מוּטָב אִם לֹא הֶעֱלִיתָ. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: מְעֻרָב אָדָם קַב חֻמְטִין בְּכוֹר שֶׁל תְּבוּאָה וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תּוֹרָה, וְאֵין בּוֹ יִרְאַת שָׁמַיִם, דּוֹמֶה לְגִזְבָּר שֶׁמָּסְרוּ לוֹ מַפְתְּחוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, וּמַפְתְּחוֹת הַחִיצוֹנוֹת לֹא מָסְרוּ לוֹ, בְּהֵי עַיֵּיל? מַכְרִיז רַבִּי יַנַּאי: חֲבָל עַל דְּלִית לֵיהּ (ביתא) [דַּרְתָּא] וְתַרְעָא לְדַרְתָּא, עָבִיד. אָמַר רַב יְהוּדָה: לֹא בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ מִלְּפָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: (קהלת ג׳:י״ד) ״וְהָאֱלֹהִים עָשָׂה שֶׁיִּרְאוּ מִלְּפָנָיו״. רַבִּי סִימוֹן וְרַבִּי אֶלְעָזָר חֲווּ יַתְבֵי, חָלִיף וְאָזִיל רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא. אָמַר לֵיהּ חַד לְחַבְרֵיהּ: נֵיקוּם מִקַּמֵּיהּ, דִּגְבַר דָּחִיל חֲטָאִין הוּא. אָמַר לֵיהּ אִידָךְ: נֵיקוּם מִקַּמֵּיהּ, דִּגְבַר בַּר־אוֹרָיְן הוּא. אָמַר לֵיהּ: אֲמִינָא לָךְ אֲנָא: דִּגְבַר דָּחִיל חֲטָאִין הוּא, וְאָמְרַתְּ לִי אַתְּ: (דגבר) בַּר אוֹרָיְן הוּא? תִּסְתַּיֵּים דְּרַבִּי אֶלְעָזָר הוּא דְּאָמַר: דִּגְבַר דָּחִיל חֲטָאִין הוּא, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר: אֵין לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, אֶלָּא יִרְאַת שָׁמַיִם בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים י׳:י״ב) ״וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל, מָה ה׳ אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם לְיִרְאָה״ וְגוֹ׳. וּכְתִיב: (איוב כ״ח:כ״ח) ״וַיֹּאמֶר לָאָדָם: הֵן יִרְאַת ה׳ הִיא חָכְמָה״ וְגוֹ׳, שֶׁכֵּן בְּלָשׁוֹן יָוָנִי, קוֹרִין לְאַחַת: ׳הֵן׳, תִּסְתַּיֵּים.

כו כא דָּרַשׁ רַב עוּלָא: מַאי דִּכְתִיב: (קהלת ז׳:י״ז) ״אַל תִּרְשַׁע הַרְבֵּה״ וְגוֹ׳, ״הַרְבֵּה״ הוּא דְּלָא לִירְשַׁע, הָא מְעַט לִירְשַׁע? אֶלָּא, מִי שֶׁאָכַל שׁוּם וְרֵיחוֹ נוֹדֵף, יַחֲזֹר וְיֹאכַל שׁוּם אַחֵר וְיֵהֵא רֵיחוֹ נוֹדֵף? ! דָּרַשׁ רָבָא בַּר רַב עוּלָא: מַאי דִּכְתִיב: (תהילים ע״ג:ד׳) ״כִּי אֵין חַרְצֻבּוֹת לְמוֹתָם, וּבָרִיא אוּלָם״. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: לֹא דַּיָּין לָרְשָׁעִים, שֶׁאֵינָן חֲרֵדִין וַעֲצֵבִין מִיּוֹם הַמִּיתָה, אֶלָּא שֶׁלְּבָסוֹף בָּרִיא לָהֶן כְּאוּלָם. וְהֵינוּ דְּאָמַר רַבָּה: מַאי דִּכְתִיב: (שם מט) ״זֶה דַּרְכָּם כֶּסֶל לָמוֹ״, יוֹדְעִין רְשָׁעִים שֶׁדַּרְכָּם לְמִיתָה, וְיֵשׁ לָהֶם חֵלֶב עַל כִּסְלָם. שֶׁמָּא תֹּאמַר: שְׁכוּחָה הִיא מֵהֶן? תַּלְמוּד לוֹמַר: (שם) ״וְאַחֲרֵיהֶם בְּפִיהֶם יִרְצוּ סֶלָה״.

כז כב מַתְנִיתִין: עַל שֶׁלֹּשׁ עֲבֵרוֹת נָשִׁים מֵתוֹת בִּשְׁעַת לֵדָתָן, עַל שֶׁאֵינָן זְהִירוֹת בְּנִדָּה, וּבְחַלָּה, וּבְהַדְלָקַת הַנֵּר. גְּמָרָא. (על שלש עבירות וכו׳). נִדָּה, מַאי טַעְמָא? אָמַר רַבִּי יִצְחָק: הִיא קִלְקְלָה בְּחַדְרֵי בִטְנָהּ, לְפִיכָךְ תִּלְקֶה בְּחַדְרֵי בִטְנָהּ. תִּינַח נִדָּה, חַלָּה וְהַדְלָקַת הַנֵּר, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? כִּדְדָרַשׁ הַהוּא גְּלִילָאָה עֲלֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא: אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רְבִיעִית דָּם נָתַתִּי בָּכֶם, עַל עִסְקֵי דָּם הִזְהַרְתִּי אֶתְכֶם. רֵאשִׁית קָרָאתִי אֶתְכֶם, עַל עִסְקֵי רֵאשִׁית הִזְהַרְתִּי אֶתְכֶם. נְשָׁמָה שֶׁנָּתַתִּי בָּכֶם קְרוּיָה ׳נֵר׳ עַל עִסְקֵי נֵר הִזְהַרְתִּי אֶתְכֶם. אִם אַתֶּם מְקַיְּמִים אוֹתָם מוּטָב, וְאִם לֹא, חֲרִינִי נוֹטֵל נִשְׁמַתְכֶם (מכם). מַאי שְׁנָא בִּשְׁעַת לֵדָתָן? אָמַר רָבָא:* נָפַל תּוֹרָא, חַדֵּד לְסַכִּינָא. אַבַּיֵי אָמַר: תַּפּוּשׁ תֵּירוֹס אַמְתָא, בְּחַד מַחְטְרָא לִיהֱוֵי. רַב חִסְדָּא אָמַר: שַׁבְקֵיהּ לַרְוָיָא, דִּמְנַפְּשֵׁיהּ נָפִיל. מַר עוּקְבָא אָמַר רַבָּא: רַעְיָא חִגְרָא, וְעִיזֵי רָהֲטָן, אַבַּב חוּטְרָא מִילֵּי, וְאַבֵּי דָּרֵי חוּשְׁבָּנָא. רַב פָּפָּא אָמַר: אַבַּב חַנְוָאתָא נְפִישֵׁי אֲחֵי וּמְרַחֲמֵי, אַבַּב בְּזִיוֹנֵי לָא אֲחֵי וְלָא מְרַחֲמֵי. וְגַבְרֵי הֵיכָא מִיבְּרְקֵי? אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: בְּשָׁעָה שֶׁעוֹבְרִים עַל הַגֶּשֶׁר. גֶּשֶׁר, וְתוּ לָא? אֵימָא: כְּעֵין גֶּשֶׁר. רַב, לָא עָבַר בְּמַבְרָא דְּיָתִיב בֵּיהּ גּוֹי (עובד כוכבים), אָמַר: דִּילְמָא מִיפְקִיד לֵיהּ דִּינָא עֲלֵיהּ, וּמִתְפֵּיסְנָא בַּהֲדֵיהּ. שְׁמוּאֵל לָא עָבַר אֶלָּא בְּמַבְרָא דְּאִית בֵּיהּ גּוֹי (עובדי כוכבים), אָמַר: שִׁטְנָא בִּתְרֵי אוּמֵי, לָא שָׁלִיט. רַבִּי יַנַּאי בָּדִיק וְעָבַר. רַבִּי יַנַּאי לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר: לְעוֹלָם אַל יַעֲמֹד אָדָם בִּמְקוֹם סַכָּנָה, לוֹמַר שֶׁעוֹשִׂין לוֹ נֵס, שֶׁמָּא אֵין עוֹשִׂין לוֹ [נֵס], וְאִם עוֹשִׂין לוֹ נֵס מְנַכִּין לוֹ מִזְכֻיּוֹתָיו. אָמַר רַבִּי חַנִּין: מַאי קְרָאָה? (בראשית ל״ב:י״א) ״קָטֹנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עַבְדֶּךָ״. רַבִּי זֵירָא, בְּיוֹמָא דְּשׁוּתָא, לָא נָפֵיק לְבֵינֵי דִּיקְלֵי. תָּנוּ רַבָּנָן: עַל שֶׁלֹּשׁ עֲבֵרוֹת נָשִׁים מֵתוֹת, יוֹלְדוֹת. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר: נָשִׁים מֵתוֹת יָלְדוֹת. רַבִּי אַחָא אוֹמֵר: בַּעֲוֹן שֶׁמְּכַבְּסוֹת צוֹאַת בְּנֵיהֶן בְּשַׁבָּת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: עַל שֶׁקּוֹרִין לַאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ ׳אַרְנָא׳. תַּנְיָא, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בַּעֲוֹן שְׁנֵי דְּבָרִים עַמֵּי־הָאָרֶץ מֵתִים, עַל שֶׁקּוֹרִין לַאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ ׳אַרְנָא׳. וְעַל שֶׁקּוֹרִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת ׳בֵּית־עַם׳. תַּנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה בִּדְקֵי מִיתָה נִבְרְאוּ בָּאִשָּׁה, וְאַמְרֵי לָהּ, שְׁלֹשָׁה דִּבְקֵי מִיתָה: נִדָּה, חַלָּה, וְהַדְלָקַת הַנֵּר. חָדָא כְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר, וַחֲדָא כְּרַבָּנָן.

כח כג אָמַר רַב יִצְחָק בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה: לְעוֹלָם יְבַקֵּשׁ אָדָם רַחֲמִים שֶׁלֹּא יֶחֱלֶה, שֶׁאִם יֶחֱלֶה, אוֹמְרִים לוֹ: הֶבֵא זְכוּת, וְהִפָּטֵר. אָמַר מַר עוּקְבָא: מַאי קְרָא? (דברים כ״ב:ח׳) ״כִּי יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ״ מִמֶּנּוּ לְהָבִיא רְאָיָה. תַּנְיָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: ״כִּי יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ״, ׳מִמֶּנּוּ׳ רָאוּי זֶה לִפֹּל מִשִּׁשֶּׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, שֶׁהֲרֵי לֹא נָפַל, וַהֲכָתוּב קָרָאוֹ: ״נוֹפֵל״, אֶלָּא, שֶׁמְּגַלְגְּלִין זְכוּת עַל יְדֵי זַכַּאי, וְחוֹבָה עַל יְדֵי חַיָּב. תָּנוּ רַבָּנָן: מִי שֶׁחָלָה, וְנָטָה לָמוּת, אוֹמְרִים לוֹ: הִתְוַדֵּה, שֶׁכֵּן כָּל הַמּוּמָתִין מִתְוַדִּין. אָדָם יוֹצֵא לַשּׁוּק, יְהִי דּוֹמֶה בְּעֵינָיו כְּמִי שֶׁנִּמְסַר לְסַרְדִּיוֹט. חָשׁ בְּרֹאשׁוֹ, יְהִי דּוֹמֶה בְּעֵינָיו, כְּמִי שֶׁנִּתְנוּהוּ בְּקוֹלָר. עָלָה לַמִּטָּה וְנָפַל, יְהִי דּוֹמֶה בְּעֵינָיו כְּמִי שֶׁהֶעֱלוּהוּ לַגַּרְדּוֹם לִידוֹן, שֶׁכָּל הָעוֹלֶה לַגַּרְדּוֹם לִידוֹן, אִם יֵשׁ לוֹ פַּרְקְלִיטִין גְּדוֹלִים, נִצּוֹל. אִם לָאו אֵינוֹ נִצּוֹל. וְאֵלּוּ הֵן פַּרְקְלִיטִין שֶׁל אָדָם: תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וַאֲפִלּוּ תִּשַּׁע מֵאוֹת תִּשְׁעִים וְתִשְׁעָה מְלַמְּדִים עָלָיו חוֹבָה, וְאֶחָד מְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת, נִצּוֹל, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב ל״ג:כ״ג-כ״ד) ״אִם יֵשׁ עָלָיו מַלְאָךְ מֵלִיץ, אֶחָד מִנִּי אָלֶף לְהַגִּיד לְאָדָם יָשְׁרוֹ וַיְחֻנֶּנּוּ, וַיֹּאמֶר: פְּדָעֵהוּ מֵרֶדֶת שַׁחַת״ וְגוֹ׳. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: אַפִּלּוּ תִּשַּׁע מֵאוֹת וְתִשְׁעִים וְתִשְׁעָה בְּאוֹתוֹ מַלְאָךְ, לְחוֹבָה, וְאֶחָד לִזְכוּת, נִצּוֹל, שֶׁנֶּאֱמַר: ״מֵלִיץ אֶחָד מִנִּי אָלֶף״.

כט כד תַּנְיָא, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הִלְכוֹת הֶקְדֵּשׁ, תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת, הֵן הֵן גּוּפֵי תּוֹרָה, וְנִמְסְרוּ לְעַמֵּי הָאָרֶץ. תַּנְיָא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: בַּעֲוֹן נְדָרִים, מֵתָה אִשְׁתּוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי כב) ״אִם אֵין לְךָ לְשַׁלֵּם, לָמָּה יִקַּח מִשְׁכָּבְךָ מִתַּחְתֶּיךָ״? רַבִּי אוֹמֵר: בַּעֲוֹן נְדָרִים בָּנִים מֵתִים כְּשֶׁהֵן קְטַנִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: (קהלת ה) ״אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרֶךָ וְגוֹ׳, לָמָּה יִקְצֹף הָאֱלֹהִים עַל קוֹלֶךָ וְחִבֵּל אֶת מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ״. אִי זֶה הֵן מַעֲשֵׂה יָדָיו שֶׁל אָדָם? הֱוֵי אוֹמֵר: בָּנָיו וּבְנוֹתָיו שֶׁל אָדָם. תָּנוּ רַבָּנָן: בַּעֲוֹן נְדָרִים בָּנִים מֵתִים, דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא אוֹמֵר: בַּעֲוֹן בִּטּוּל תּוֹרָה. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר: בַּעֲוֹן נְדָרִים, כְּדַאֲמָרַן. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר: בַּעֲוֹן בִּטּוּל תּוֹרָה, מַאי קְרָאָה? דִּכְתִיב: (ירמיה ב) ״לַשָּׁוְא הִכֵּיתִי אֶת בְּנֵיכֶם״ עַל עִסְקֵי שָׁוְא. מִכְּדֵי, רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא, הֵינוּ רַבִּי, וְרַבִּי, בַּעֲוֹן נְדָרִים קָאָמַר! בְּתַר דְּשָׁמְעָה מֵרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. פְּלִיגִי בָּהּ רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא וְרַבִּי יוֹסֵי, חַד אָמַר: בַּעֲוֹן בִּטּוּל תּוֹרָה, וְחַד אָמַר: בַּעֲוֹן מְזוּזָה. לְמַאן דְּאָמַר: בַּעֲוֹן מְזוּזָה, מִקְּרָא נִדְרָשׁ לְפָנָיו, וְלֹא לִפְנֵי פָּנָיו. וּלְמַאן דְּאָמַר: בַּעֲוֹן בִּטּוּל תּוֹרָה, מִקְּרָא נִדְרָשׁ לְפָנָיו, וְלִפְנֵי פָּנָיו. פְּלִיגִי בָּהּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי מֵאִיר, חַד אָמַר: בַּעֲוֹן מְזוּזָה, וְחַד אָמַר: בַּעֲוֹן צִיצִית. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר: בַּעֲוֹן מְזוּזָה, דִּכְתִיב: (דברים יא) ״וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ״. וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ: (שם) ״לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם״, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר: בַּעֲוֹן צִיצִית, מַאי טַעְמָא? אָמַר רַב כַּהֲנָא, [וְאִיתֵּימָא שִׁילָא מָרִי], דִּכְתִיב: (ירמיה ב) ״גַּם בִּכְנָפַיִךְ נִמְצְאוּ דַם נַפְשׁוֹת אֶבְיוֹנִים נְקִיִּים״. (לא במחתרת מצאתים״) רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: לְמַאן דְּאָמַר: בַּעֲוֹן מְזוּזָה, נַמִּי מֵהָכָא, [דִּכְתִיב: (שם) ״לֹא בַמַּחְתֶּרֶת מְצָאתִים״] שֶׁעָשׂוּ פְּתָחִים (במחתרת) [כְּמַחְתֶּרֶת]. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: כָּל הַזְּהִיר בְּצִיצִית, זוֹכֶה וּמְשַׁמְּשִׁין לוֹ שְׁנֵי אֲלָפִים וּשְׁמוֹנָה מֵאוֹת עֲבָדִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (זכריה ח) ״כֹּה אָמַר

ה׳ [צְבָאוֹת]: בַּיָּמִים הָהֵמָּה אֲשֶׁר יַחֲזִיקוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִכֹּל לְשֹׁנוֹת הַגּוֹיִם, [וְהֶחֱזִיקוּ] בִּכְנַף אִישׁ יְהוּדִי לֵאמֹר: נֵלְכָה עִמָּכֶם״ וְגוֹ׳. תַּנְיָא, רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: בַּעֲוֹן שִׁנְאַת חִנָּם, מְרִיבָה רַבָּה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם, וְאִשְׁתּוֹ מַפֶּלֶת נְפָלִים, וּבָנָיו וּבְנוֹתָיו שֶׁל אָדָם מֵתִים כְּשֶׁהֵם קְטַנִּים. רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר: בַּעֲוֹן חַלָּה אֵין בְּרָכָה בַּמְכֻנָּס, וּמְאֵרָה מִשְׁתַּלַּחַת בַּשְּׁעָרִים, וְזוֹרְעִין זְרָעִים וַאֲחֵרִים אוֹכְלִין, שֶׁנֶּאֱמַר: (ויקרא כו) ״אַף אֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹּאת לָכֶם, וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בֶּהָלָה, אֶת הַשַּׁחֶפֶת וְאֶת הַקַּדַּחַת, מְכַלּוֹת עֵינַיִם וּמְדִיבַת נָפֶשׁ, וּזְרַעְתֶּם לָרִיק זַרְעֲכֶם, וַאֲכָלֵהוּ אֹיְבֵיכֶם״. אַל תִּקְרֵי: ׳בֶּהָלָה׳, אֶלָּא, ׳בְּחַלָּה׳. וְאִם נוֹתְנִין מִתְבָּרְכִין, שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל מד) ״וְרֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַכֹּהֵן, לְהָנִיחַ בְּרָכָה אֶל בֵּיתֶךָ״. בַּעֲוֹן בִּטּוּל תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת שָׁמַיִם נֶעֱצָרִים מִלְּהוֹרִיד טַל וּמָטָר, וְהַיֶּקֶר הוֹלֵךְ, וְהַשָּׂכָר אָבֵד, וּבְנֵי אָדָם רָצִין אַחַר פַּרְנָסָתָן וְאֵין מַגִּיעִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב כד) ״צִיָּה גַּם חֹם יִגְזְלוּ מֵימֵי שֶׁלֶג, שְׁאוֹל חָטָאוּ״. מַאי מַשְׁמַע? תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בִּשְׁבִיל דְּבָרִים שֶׁצִּוִּיתִי אֶתְכֶם בִּימוֹת הַחַמָּה וְלֹא עֲשִׂיתֶם, יִגְזְלוּ מִכֶּם מֵימֵי שֶׁלֶג בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים. וְאִם נוֹתְנִין מִתְבָּרְכִין, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלאכי ג) ״הָבִיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצָר, וִיהִי טֶרֶף בְּבֵיתִי, וּבְחָנוּנִי נָא בָּזֹאת, אָמַר ה׳ צְבָאוֹת: אִם לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֶת אֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם, וַהֲרִיקֹתִי לָכֶם בְּרָכָה עַד בְּלִי דָי״. מַאי ״עַד בְּלִי דָי״? אָמַר רָמֵי בַּר (רב) [חָמָא], אָמַר רַב: עַד שֶׁיִּבָּלְעוּ שִׁפְתוֹתֵיכֶם מִלּוֹמַר ׳דַּי׳. בַּעֲוֹן גֶּזֶל, הַגּוֹבַאי עוֹלֶה, וְהָרָעָב הוֹלֵךְ, וּבְנֵי אָדָם אוֹכְלִין בְּשַׂר בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (עמוס ד) ״שִׁמְעוּ הַדָּבָר הַזֶּה פָּרוֹת הַבָּשָׁן אֲשֶׁר בְּהַר שֹׁמְרוֹן, הָעֹשְׁקוֹת דַּלִּים, הָרֹצְצוֹת אֶבְיוֹנִים״. אָמַר רָבָא: כְּגוֹן הַנֵּי נָשֵׁי דִּמְחוֹזָא, דְּאָכְלָן וְלָא עָבְדָן. וּכְתִיב: (שם) ״הִכֵּיתִי אֶתְכֶם בַּשִּׁדָּפוֹן וּבַיֵּרָקוֹן [וְגוֹ׳] וּתְאֵנֵיכֶם וְזֵיתֵיכֶם יֹאכַל הַגָּזָם״. וּכְתִיב: (יואל א) ״יֶתֶר הַגָּזָם אָכַל הָאַרְבֶּה, וְיֶתֶר הָאַרְבֶּה אָכַל הַיֶּלֶק, וְיֶתֶר הַיֶּלֶק אָכַל הֶחָסִיל״. וּכְתִיב: (ישעיה ט) ״וַיִּגְזֹר עַל יָמִין וְרָעֵב, וַיֹּאכַל עַל שְׂמֹאול וְלֹא שָׂבֵעוּ, אִישׁ בְּשַׂר זְרֹעוֹ יֹאכֵלוּ״, אַל תִּקְרֵי: ״בְּשַׂר זְרֹעוֹ״, אֶלָּא: ״בְּשַׂר זַרְעוֹ״. בַּעֲוֹן עִנּוּי הַדִּין, וְעִוּוּת הַדִּין, וְקִלְקוּל הַדִּין, וּבִטּוּל תּוֹרָה, חֶרֶב וּבְזָה רַבָּה, וְדֶבֶר וּבַצֹּרֶת בָּא, וּבְנֵי אָדָם אוֹכְלִין וְאֵינָן שְׂבֵעִים, וְאוֹכְלִין לַחְמָם בְּמִשְׁקָל, דִּכְתִיב: (ויקרא כו) ״וְהֵבֵאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נֹקֶמֶת נְקַם בְּרִית״ [וְגוֹ׳]. וּכְתִיב: (שם) ״בְּשִׁבְרִי לָכֶם מַטֵּה לֶחֶם, וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים״ וְגוֹ׳. וְאֵין ׳בְּרִית׳, אֶלָּא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיה לג) ״אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה״ וְגוֹ׳. וּכְתִיב: (שם) ״יַעַן וּבְיַעַן בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ״. בַּעֲוֹן שְׁבוּעַת שָׁוְא, וּשְׁבוּעַת שֶׁקֶר, וְחִלּוּל הַשֵּׁם, וְחִלּוּל שַׁבָּת, חַיָּה רָעָה רַבָּה, וּבְהֵמָה כָּלָה, וּבְנֵי אָדָם מִתְמַעֲטִין, וְהַדְּרָכִים מְשְׁתּוֹמְמִין, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וְאִם בְּאֵלֶּה לֹא תִוָּסְרוּ לִי״, אַל תִּיקְרֵי: ״בְּאֵלֶּה״, אֶלָּא: ״בְּאָלָה״. וּכְתִיב: (שם) ״וְהִשְׁלַחְתִּי בָכֶם אֶת חַיַּת הַשָּׂדֶה״ וְגוֹ׳. וּכְתִיב בִּשְׁבוּעַת שֶׁקֶר: (שם יט) ״וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר, וְחִלַּלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ״. וּבְחִלּוּל הַשֵּׁם כְּתִיב: (שם כב) ״וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי״. וּבְחִלּוּל שַׁבָּת כְּתִיב: (שמות לא) ״מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת״, וְלֵילִיף ׳חִלּוּל׳, ׳חִלּוּל׳ מִשְׁבוּעַת שֶׁקֶר. בַּעֲוֹן שְׁפִיכוּת דָּמִים, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ חָרֵב, וּשְׁכִינָה מִסְתַּלֶּקֶת מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר לה) ״וְלֹא תַחֲנִיפוּ וגו׳ וְלֹא תְטַמֵּא אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ, אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ״, הָא אִם אַתֶּם מְטַמְּאִין אוֹתָהּ, אֵינְכֶם יוֹשְׁבִים בָּהּ, וְאֵינִי שׁוֹכֵן בְּתוֹכָהּ. בַּעֲוֹן גִּלּוּי עֲרָיוֹת, וַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְהַשְׁמָטַת שְׁמִטִּין וְיוֹבְלוֹת, גָּלוּת בָּא לָעוֹלָם, וּמַגְלִין אוֹתָם וּבָאִין אֲחֵרִים וְיוֹשְׁבִין בִּמְקוֹמָן, שֶׁנֶּאֱמַר: (ויקרא יח) ״כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי הָאָרֶץ״ וְגוֹ׳. וּכְתִיב: ״וַתִּטְמָא הָאָרֶץ וָאֶפְקֹד עֲוֹנָהּ עָלֶיהָ״ וְגוֹ׳. וּכְתִיב: (שם) ״וְלֹא תָקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמַּאֲכֶם אֹתָהּ״. וּבַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים כְּתִיב: (שם כו) ״וְנָתַתִּי [אֶת] פִּגְרֵיכֶם״ וְגוֹ׳. וּכְתִיב: (שם) ״וְהַשְׁמּוֹתִי אֶת מִקְדְּשֵׁיכֶם וְגוֹ׳ וְאֶתְכֶם אָזֵרָה בַגּוֹיִם״. בִּשְׁמִטִּין וּבְיוֹבְלוֹת כְּתִיב: (שם) ״אָז תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שַׁבְּתֹתֶיהָ כֹּל יְמֵי הָשַּׁמָּה וְאַתֶּם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם״ וְגוֹ׳. וּכְתִיב: (שם) ״כָּל יְמֵי הָשַּׁמָּה תִּשְׁבֹּת״.

ל כה בַּעֲוֹן נְבָלוּת הַפֶּה, צָרוֹת רַבּוֹת, וּגְזֵרוֹת קָשׁוֹת מִתְחַדְּשׁוֹת, וּבַחוּרֵי שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל מֵתִים, יְתוֹמִים וְאַלְמָנוֹת צוֹעֲקִים וְאֵינָם נַעֲנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ט׳:ט״ז) ״עַל כֵּן עַל בַּחוּרָיו לֹא יִשְׂמַח ה׳, וְאֶת יְתֹמָיו וְאֶת אַלְמְנָתָיו לֹא יְרַחֵם, כִּי כֻלּוֹ חָנֵף וּמְרַע, וְכָל פֶּה דֹּבֵר נְבָלָה, בְּכָל זֹאת לֹא שָׁב אַפּוֹ, וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה״. מַאי, ״וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה״? אָמַר רַב חִנִּין בַּר רָבָא: הַכֹּל יוֹדְעִין, כַּלָּה לָמָּה נִכְנְסָה לְחֻפָּה, אֶלָּא כָּל הַמְנַבֵּל אֶת פִּיו, אַפִּלּוּ חוֹתְמִין עָלָיו גְּזַר דִּין שֶׁל שִׁבְעִים שָׁנָה לְטוֹבָה, הוֹפְכִין עָלָיו לְרָעָה. אָמַר רַבָּה בַּר שִׁילָא, אָמַר רַב חִסְדָּא: כָּל הַמְנַבֵּל [אֶת] פִּיו מַעֲמִיקִין לוֹ גֵּיהִנֹּם, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי כ״ב:י״ד) ״שׁוּחָה עֲמֻקָּה פִּי זָרוֹת״. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: אַף שׁוֹמֵעַ וְשׁוֹתֵק, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״זְעוּם ה׳ יִפָּל שָׁם״. אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: כָּל הַמְקָרֵק אֶת עַצְמוֹ לַעֲבֵרָה, חֲבוּרוֹת וּפְצָעִים יוֹצְאִין בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם כ) ״חַבָּרוֹת פֶּצַע תַּמְרוּק בְּרָע״. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁנִּדּוֹן בְּהִדְרוֹנָן, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וּמַכּוֹת חַדְרֵי בָטֶן״. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: סִימָן לַעֲבֵרָה, הִדְרוֹנָן.

לא כו תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה מִינֵי הִדְרוֹנָן הֵן: שֶׁל עֲבֵרָה עָבָה. וְשֶׁל רָעָב תָּפוּחַ. וְשֶׁל כְּשָׁפִים דַּק. שְׁמוּאֵל הַקָּטָן חָשׁ בֵּיהּ, אָמַר: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִי מֵפִיס? אִתְּפִיס. אַבַּיֵי חָשׁ בֵּיהּ, אָמַר (רבה) [רָבָא]: יָדַעְנָא בֵּיהּ בְּנַחְמָנִי, דְּמַכְפִּין נַפְשֵׁיהּ. רָבָא חָשׁ בֵּיהּ, וְהָא רָבָא הוּא דְּאָמַר: נְפִישֵׁי קְטִילֵי קֻדָּר, מִנְּפִיחֵי כָּפָן? שַׁאנִי רָבָא דְּאַנְסֵי לֵיהּ רַבָּנָן בְּעִידְנֵיהּ, בְּעַל כָּרְחוֹ. תָּנוּ רַבָּנָן: אַרְבָּעָה סִימָנִים הֵן: סִימָן לַעֲבֵרָה, הִדְרוֹנָן. סִימָן לְשִׁנְאַת חִנָּם, יֵרָקוֹן. סִימָן לְגַסּוּת הָרוּחַ, עַנְיוּת. סִימָן לְלָשׁוֹן הָרַע, אַסְכָּרָה. תָּנוּ רַבָּנָן: אַסְכָּרָה בָּאָה לָעוֹלָם עַל הַמַּעֲשֵׂר. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: עַל לָשׁוֹן הָרַע. אָמַר (רבה) [רָבָא], וְאִי תֵּימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַאי קְרָא? (תהילים ס״ג:י״ב) ״וְהַמֶּלֶךְ יִשְׂמַח בֵּאלֹהִים, יִתְהַלֵּל כָּל הַנִּשְׁבָּע בּוֹ, כִּי יִסָּכֵר פִּי דּוֹבְרֵי שָׁקֶר״. אִיבָּעְיָא לְהוּ: רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי, עַל לָשׁוֹן הָרַע קָאָמַר, אוֹ דִּילְמָא, אַף עַל לָשׁוֹן הָרַע נַמִּי קָאָמַר? תָּא שְׁמַע: כְּשֶׁנִּכְנְסוּ רַבּוֹתֵינוּ לְכֶרֶם בְּיַבְנֶה, הָיוּ שָׁם רַבִּי יְהוּדָה, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן. נִשְׁאֲלָה שְׁאֵלָה זוֹ בִּפְנֵיהֶם: מַכָּה זוֹ, מִפְּנֵי מָה מַתְחֶלֶת בִּבְנֵי־מַעַיִם וְגוֹמֶרֶת בַּפֶּה? נַעֲנָה רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אֶלְעַאי, רֹאשׁ הַמְדַבְּרִים בְּכָל מָקוֹם, וְאָמַר:

אַף עַל פִּי שֶׁכְּלָיוֹת יוֹעֲצוֹת, וְלֵב מֵבִין, וְלָשׁוֹן מְחַתֶּכֶת פֶּה גּוֹמֵר. נַעֲנָה רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר: מִפְּנֵי שֶׁאוֹכְלִין בָּהּ דְּבָרִים טְמֵאִים. [דְּבָרִים] טְמֵאִים, סַלְקָא דַּעְתָּךְ? ! אֶלָּא שֶׁאוֹכְלִין בָּהּ דְּבָרִים שֶׁאֵינָן מְחֻקָּנִים. נַעֲנָה רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר: בַּעֲוֹן בְּטוּל תּוֹרָה. אָמְרוּ לוֹ: נָשִׁים יוֹכִיחוּ! שֶׁמְּבַטְּלוֹת אֶת בַּעֲלֵיהֶן. כּוּתִים יוֹכִיחוּ! שֶׁמְּבַטְּלִין אֶת יִשְׂרָאֵל. תִּינוֹקוֹת יוֹכִיחוּ! שֶׁמְּבַטְּלִים אֶת אֲבִיהֶם. תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן יוֹכִיחוּ! הָתָם כִּדְרַבִּי גּוּרְיוֹן, דְּאָמַר רַבִּי גּוּרְיוֹן, וְאִיתֵּימָא רַב יוֹסֵף בְּרַבִּי שְׁמַעְיָה: בִּזְמַן שֶׁהַצַּדִּיקִים בַּדּוֹר, צַדִּיקִים נִתְפָּסִים עַל הַדּוֹר. אֵין צַדִּיקִים בַּדּוֹר, תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן נִתְפָּסִים עַל הַדּוֹר. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר זְעִירִי, וְאַמְרֵי לָהּ, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן נְזִירָא: מַאי קְרָא? (שיר השירים א׳:ח׳) ״אִם לֹא תֵּדְעִי לָךְ הַיָּפָה בַּנָּשִׁים, צְאִי לָךְ בְּעִקְבֵי הַצֹּאן״ וְגוֹ׳. וְאַמְרִינָן, גְּדָיִים הַמְמֻשְׁכָּנִים עַל הָרוֹעִים, שִׁמַע מִינָּהּ: אַף עַל לָשׁוֹן הָרַע [נַמִּי] קָאָמַר, שְׁמַע מִינָּהּ! וְאַמַּאי קָרוּ לֵיהּ ״רֹאשׁ הַמְדַבְּרִים בְּכָל מָקוֹם״? דְּיַתְבֵי רַבִּי יְהוּדָה, וְרַבִּי יוֹסֵי, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן, וְיָתִיב יְהוּדָה בֶּן גֵּרִים גַּבַּיְהוּ; פָּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר: כַּמָּה נָאִים מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל אֵלּוּ זוֹ, תִּקְּנוּ שְׁוָקִים, תִּקְּנוּ גְּשָׁרִים, תִּקְּנוּ מֶרְחָצָאוֹת. רַבִּי יוֹסֵי שָׁתַק. נַעֲנָה רַבִּי שִׁמְעוֹן [בֶּן יוֹחַאי] וְאָמַר: כָּל מַה שֶּׁתִּקְּנוּ, לֹא תִּקְּנוּ אֶלָּא לְצָרְכָּן עַצְמָן; תִּקְּנוּ שְׁוָקִים, לְהוֹשִׁיב בָּהֶם זוֹנוֹת, מֶרְחָצָאוֹת, לְעַדֵּן בָּהֶם עַצְמָן, גְּשָׁרִים, לִטֹּל מֵהֶם מְכָסִים. הָלַךְ יְהוּדָה בֶּן גֵּרִים וְסִפֵּר (דברים) [דְּבָרֵיהֶם], וְנִשְׁמְעוּ לַמַּלְכוּת. אָמְרוּ: יְהוּדָה שֶׁעָלָה, יִתְעַלֶּה. יוֹסֵי שֶׁשָּׁתַק, יִגְלֶה לְצִפּוֹרִי. שִׁמְעוֹן שֶׁגִּנָּה, יֶהֱרֹג. אָזַל הוּא וּבְרִיהּ, טָשׁוּ בֵּי מִדְרָשָׁא. כָּל יוֹמָא חֲוָת מַיְתֵי לְהוּ דְּבִיתְהוּ רִיפְתָּא וְכוּזָא דְּמַיָּא, וְכָרְכֵי. כִּי תָּקְפָה גְּזֵירְתָא, אָמַר לֵיהּ לִבְרֵיהּ: נָשִׁים, דַּעְתָּן קַלָּה עֲלֵיהֶן, דִּילְמָא מְצַעֲרֵי לָהּ וּמְגַלְיָא לָן. אָזְלוּ, טָשׁוּ בְּמַעֲרָתָא. אִתְרְחִישׁ נִיסָּא, אִיבְּרִי לְהוּ חֲרוּבָא וְעֵינָא דְּמַיָּא, (והוו יתבי) וַהֲווּ מְשַׁלְחֵי מָנַיְהוּ, וַהֲווּ יַתְבֵי עַד צַוָּארֵיהוּ בְּחָלָא. כּוּלֵּי יוֹמָא גַּרְסֵי, בְּעִדָּן צְלוּיֵי, לָבְשׁוּ, מִיכְסוּ, וּמַצְלוּ, וַהֲדָר מְשַׁלְחֵי מָנַיְהוּ, כִּי הֵיכִי דְּלָא לִיבְלוּ. אִיתֵיבוּ תְּרֵיסַר שְׁנֵי בְּמַעֲרָתָא. אָתָא אֵלִיָּהוּ וְקָם אַפִּתְחָא דְּמְעָרָתָא, אָמַר: מַאן לוֹדְעֵיהּ לְבַר (יוחאי) [יוֹחַי] דְּמִית קֵיסָר, וּבָטִיל גְּזֵירְתֵּיהּ? נָפְקוּ, חָזוּ אִינְשֵׁי דְּקָא כָּרֵבֵי וְזָרְעֵי, אָמַר: מַנִּיחִין חַיֵּי עוֹלָם וְעוֹסְקִין בְּחַיֵּי שָׁעָה? ! כָּל מָקוֹם שֶׁנּוֹתְנִין עֵינֵיהֶם, מִיָּד נִשְׂרָף. יָצְתָה בַּת־קוֹל וְאָמְרָה לָהֶם: לְהַחֲרִיב עוֹלָמִי יְצָאתֶם? חִזְרוּ לְמְעָרַתְכֶם! הֲדוּר אָזוּל, אִיתֵיבוּ תְּרֵיסַר יַרְחָא שַׁתָּא, אָמְרִי: מִשְׁפַּט רְשָׁעִים בְּגֵיהִנֹּם, שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. יָצְתָה בַּת־קוֹל וְאָמְרָה: צְאוּ מִמְּעָרָתְכֶם! נָפְקוּ, כָּל הֵיכָא דַּהֲוָה מַחְיֵי רַבִּי אֶלְעָזָר, הֲוָה מָסֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי. אָמַר לוֹ: בְּנִי, דַּי לָעוֹלָם אֲנִי וְאַתָּה. בַּהֲדֵי פַּנְיָא דְּמַעְלֵי שַׁבְּתָא, חָזוּ הַהוּא סָבָא, דַּהֲוָה נָקִיט תְּרֵי מְדָאנֵי אָסָא, וְרָהִיט בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. אָמְרוּ לֵיהּ: הַנֵּי לָמָּה לָךְ? אָמַר לְהוּ: לְכְבוֹד שַׁבָּת. וְתִסְגֵּי לָךְ בְּחַד? חַד כְּנֶגֶד ׳זָכוֹר׳, וְחַד כְּנֶגֶד ״שָׁמוֹר״ . אָמַר לֵיהּ לְבְרֵיהּ: חָזֵי כַּמָּה חֲבִיבִין מִצְוֹת עַל יִשְׂרָאֵל, יָתִיב דַּעְתַּיְהוּ. שָׁמַע רַבִּי פִּינְחָס בֶּן יָאִיר חַתְנֵיהּ, וְנָפַק לְאַפֵּיהּ. עַיְּילֵיהּ לְבֵי בַּאנְיָ, הֲוָה קָא אָרִיךְ לֵיהּ לְבֵישְׁרֵיהּ, חָזָא דַּהֲווּ בֵּיהּ פִּילֵי בְּגוּפֵיהּ, הֲוָא קָא בָּכֵי, קָא נַתְרָן דִּמְעַת עֵינֵיהּ, וְקָמַצְווּח לֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: אוֹי לִי שֶׁרְאִיתִיךְ בְּכָךְ. אָמַר לֵיהּ: אַשְׁרֶיךָ שֶׁרְאִיתַנִי בְּכָךְ, שֶׁאִלְמָלֵא לֹא רְאִיתַנִי בְּכָךְ, לֹא מָצָאתָ בִּי כָּךְ, דְּמֵעִיקָּרָא, כִּי הֲוָה מַקְשֵׁי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי קוּשְׁיָא, הֲוָה מְפָרֵק לֵיהּ רַבִּי פִּינְחָס בֶּן יָאִיר תְּרֵיסַר פֵּירוּקֵי. לְסוֹף, כִּי [הֲוָה] מַקְשֵׁי רַבִּי פִּינְחָס בֶּן יָאִיר קוּשְׁיָא, הֲוָה מְפָרֵק לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פֵּירוּקֵי. אָמַר: הוֹאִיל וְאִתְרְחִישׁ נִיסָּא, אֵיזִיל אַתְקִין מִלְתָא, דִּכְתִיב: (בראשית ל״ג:י״ח) ״וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם״, וְאָמַר רַב: ׳שָׁלֵם׳ בְּגוּפוֹ, ׳שָׁלֵם׳ בְּמָמוֹנוֹ, ׳שָׁלֵם׳ בְּתוֹרָתוֹ. (בראשית ל״ג:י״ח) ״וַיִּחַן אֶת פְּנֵי הָעִיר״, אָמַר רַב: מַטְבֵּעַ תִּקֵּן לָהֶם. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: שְׁוָקִים תִּקֵּן לָהֶם. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מֶרְחָצָאוֹת תִּקֵּן לָהֶם. אָמַר: אֵיפָא מִלְתָא דְּבָעֵי לְתֵיקוּנֵי? אָמְרוּ לֵיהּ: אֵיפָא דּוּכְתָּא, דְּאֵית בֵּיהּ סְפֵק טוּמְאָה, וְאֵית לְהוּ צַעֲרָא לַכֹּהֲנִים לְאַקּוּפֵי. אָמַר: אֵיפָא אִינִישׁ דְּיָדֵע דְּאִיתְחֲזֵק הָכָא טָהֳרָה? אָמַר לֵיהּ הַהוּא סָבָא: כָּאן קְצַץ בֶּן זַפַּאי תּוּרְמוּסֵי תְּרוּמָה. עָבַד אִיהוּ נַמֵּי הָכִי, כָּל הֵיכָא דַּהֲוָה קָשֵׁי, טַהֲרֵיהּ. וְכָל הֵיכָא דַּהֲוָה רָפֵי, צַיְּינֵיהּ. אָמַר הַהוּא סָבָא: טְהֹר בֶּן יוֹחַאי בֵּית הַקְּבָרוֹת. אָמַר לֵיהּ: (אילמלא) [אַלְמָלֵי] (לא) הָיִיתָ עִמָּנוּ, וַאֲפִלּוּ הָיִיתָ עִמָּנוּ וְלֹא נִמְנֵיתָ עִמָּנוּ, יָפֶה אַתָּה אוֹמֵר. עַכְשָׁיו שֶׁהָיִיתָ עִמָּנוּ, וְנִמְנֵיתָ עִמָּנוּ, יֹאמְרוּ: זוֹנוֹת מְפַרְכְּסוֹת זוֹ אֶת זוֹ, תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לֹא כָּל שֶׁכֵּן? ! יָהֵב בֵּיהּ עֵינֵיהּ וְנָח נַפְשֵׁיהּ. נָפַק לְשׁוּקָא, חֲזָיֵיהּ לְיהוּדָה בֶּן גֵּרִים, אָמַר: עֲדַיִן יֵשׁ לָזֶה בָּעוֹלָם? נָתַן בּוֹ עֵינָיו וְעָשָׂהוּ גַּל [שֶׁל] עֲצָמוֹת.

לב שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים צָרִיךְ אָדָם לוֹמַר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה וְכוּ׳. מְנָא הַנֵּי מִילֵּי? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, [אָמַר קְרָא]: (איוב ה׳:כ״ד) ״וְיָדַעְתָּ כִּי שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ, וּפָקַדְתָּ נָוְךָ, וְלֹא תֶחֱטָא״.

לג אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: אַף עַל גַּב דְּאָמוּר רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים צָרִיךְ אָדָם לוֹמַר וְכוּ׳, צָרִיךְ לְמֵימְרִינְהוּ בְּנִיחוּתָא, כִּי הֵיכִי דְּלִיקַבְּלִינְהוּ מִינֵּיהּ. אָמַר רַב אַשִׁי: אֲנָא, לָא שְׁמִיעַ לִי הָא דְּאָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא, וְקַיְּימִתִּי מִסְּבָרָא.

לד אֵיזֶהוּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת? מִשֶּׁתִּשְׁקַע הַחַמָּה, וְכָל זְמַן שֶׁפָּנֵי מִזְרָח מַאְדִּימִין. הִכְסִיף הַתַּחְתּוֹן וְלֹא הִכְסִיף הָעֶלְיוֹן, בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. הִכְסִיף הָעֶלְיוֹן וְהִשְׁוָה לַתַּחְתּוֹן, זֶהוּ לַיְלָה, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: כְּדֵי שֶׁיְּהַלֵּךְ אָדָם מִשְּׁתִּשְׁקַע הַחַמָּה חֲצִי מִיל. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, כְּהֶרֵף עַיִן, זֶה נִכְנָס וְזֶה יוֹצֵא, וְאִי־אֶפְשָׁר לַעֲמֹד עָלָיו.

לה אָמַר רַבִּי חִיָּא: הָרוֹצֶה לִרְאוֹת בְּאֵרָהּ שֶׁל מִרְיָם, יַעֲלֶה לְרֹאשׁ הַכַּרְמֶל וְיִצְפֶּה, וְיִרְאֶה כְּמִין כְּבָרָה בַּיָּם, וְזוֹ הִיא בְּאֵרָהּ שֶׁל מִרְיָם. אָמַר רַב: מַעְיַן הַמִּטַלְטֵל, טָהוֹר, וְזוֹ הִיא בְּאֵרָהּ שֶׁל מִרְיָם.

לו אָמַר רַבִּי יוֹסֵי (בן) [בַּרַבִּי] זְבִידָא: הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בִּשְׁנֵי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, חַיָּב חַטָּאת מִפְּנֵי נַפְשָׁךְ. אָמַר לֵיהּ רָבָא לְשַׁמְעֵיהּ: אַתּוּן דְּלָא קִים לְכוּ בְּשִׁיעוּרָא דְּרַבָּנָן, אַדְּשִׁימְשָׁא אַרִישׁ דִּקְלֵי, אִתְּלוּ שְׁרָגָא. בְּיוֹם הַמְעֻנָּן [מַאי]? בְּמָתָא, חֲזִי תַּרְנְגוֹלָא, בְּדַבְּרָא, חֲזִי עוֹרְבָא, אִי נַמִּי, אַדְּאנִי.

פרק ג

א **שבת פרק ג כירה** - כז רַבִּי זֵירָא חֲוָה קָא מִשְׁתַּמִּיט מִדְּרַב יְהוּדָה, דְּבָעֵי לְמֵיסַק לְאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה: כָּל הָעוֹלֶה מִבָּבֶל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו כ״ז:כ״ב) ״בָּבֶלָה יובָאוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ״.

ב תַּנְיָא: אָכַל וְלֹא שָׂתָה, אֲכִילָתוֹ דָּם. וְזֶהוּ תְּחִלַּת חֳלִי מֵעַיִם. אָכַל וְלֹא הָלַךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, אֲכִילָתוֹ מַרְקֶבֶת, וְזֶהוּ תְּחִלַּת רֵיחַ רַע. הִנִּיחַ דַּעְתּוֹ לְנַקְּבָיו וְאָכַל, דּוֹמֶה לְתַנּוּר שֶׁהִסִּיקוּהוּ עַל גַּבֵּי אֶפְרוֹ, וְזֶהוּ תְּחִלַּת רֵיחַ זוֹהֲמָא. רָחַץ בְּחַמִּין וְלֹא שָׂתָה מֵהֶן, דּוֹמֶה לְתַנּוּר שֶׁהִסִּיקוּהוּ מִבַּחוּץ וְלֹא הִסִּיקוּהוּ מִבִּפְנִים. רָחַץ בְּחַמִּין וְלֹא נִשְׁתַּטֵּף בְּצוֹנֵן, דּוֹמֶה לְבַרְזֶל שֶׁהִכְנִיסוּהוּ לָאוּר וְלֹא הִכְנִיסוּהוּ לַצּוֹנֵן. רָחַץ וְלֹא סָךְ, דּוֹמֶה לְמַיִם עַל גַּבֵּי חָבִית.

פרק ד

א **שבת פרק ד במה טומנין** - כח אָמַר רַבִּי יַנַּאי: תְּפִלִּין צְרִיכִין גּוּף נָקִי, כְּאֶלִישָׁע ״בַּעַל כְּנָפַיִם״. [מַאי הִיא? אֲבָיֵי אָמַר: שְׁלֹא יָפִיחַ בָּהֶן. רָבָא אָמַר: שֶׁלֹּא יִישַׁן בָּהֶן]. וְאַמַּאי קָרֵי לֵיהּ, ״בַּעַל כְּנָפַיִם״? שֶׁפַּעַם אַחַת גָּזְרָה [מַלְכוּת אֱדוֹם גְּזֵרָה עַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל הַמַּנִּיחַ תְּפִלִּין יִנָּקְרוּ אֶת מֹחוֹ. וְהָיָה אֱלִישָׁע מַנִּיחָם וְיוֹצֵא לַשּׁוּק. רָאָהוּ קַסְדּוּר אֶחָד, רָץ מִפָּנָיו, וְרָץ אַחֲרָיו, וְכֵיוָן שֶׁהִגִּיעַ אֶצְלוֹ, נָטָלָן מֵרֹאשׁוֹ וַאֲחָזָן בְּיָדוֹ. אָמַר לוֹ: מַה זֶּה בְּיָדְךָ? אָמַר לוֹ: כַּנְפֵי יוֹנָה. פָּשַׁט אֶת יָדוֹ וְנִמְצְאוּ כַּנְפֵי יוֹנָה, לְפִיכָךְ קוֹרִין אוֹתוֹ: ״אֱלִישָׁע בַּעַל כְּנָפַיִם״. וּמַאי שְׁנָא ״כַּנְפֵי יוֹנָה״ מִשְּׁאָר עוֹפוֹת? מְשׁוּם דְּאִמְּתִיל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְיוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ס״ח:י״ד) ״כַּנְפֵי יוֹנָה נֶחְפָּה בַכֶּסֶף״ וְגוֹ׳. מַה יוֹנָה, כְּנָפֶיהָ מְגִינוֹת עָלֶיהָ, אַף יִשְׂרָאֵל, מִצְווֹת מְגִינוֹת עֲלֵיהֶן].

ב יָתִיב רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן עַכְיְנָאי, וְרַבִּי יוֹנָתָן בֶּן רַבִּי אֶלְעָזָר וְכוּ׳, וְקָמְבָעְיָא לְהוּ: הָא דְּתָנַן: אֲבוֹת מְלָאכוֹת אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת, כְּנֶגֶד מִי? אָמַר לְהוּ רַבִּי חֲנִינָא בַּר חָמָא: כְּנֶגֶד עֲבוֹדוֹת הַמִּשְׁכָּן. אָמַר לְהוּ רַבִּי יוֹנָתָן בְּרַבִּי אֶלְעָזָר: כָּךְ אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי יוֹסֵי בֶּן לָקוּנְיָא: כְּנֶגֶד ״מְלָאכָה״, ״מְלַאכְתּוֹ״, ו״מְלֶאכֶת״,*) שֶׁבַּתּוֹרָה, אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת. בָּעֵי רַב יוֹסֵף: (בראשית ל״ט:י״א) ״וַיָּבֹא הַבַּיְתָה לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ״, מִמְּנָיָנָא הוּא, אוֹ לָא? אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: וְלֵיתֵי סֵפֶר תּוֹרָה וְלִמְנִי! מִי לָא [אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה], אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא זָזוּ מִשָּׁם, עַד שֶׁהֵבִיאוּ סֵפֶר תּוֹרָה וּמְנָאוּם! אָמַר לְהוּ: כִּי קָא מְסַפְּקָא לִי, מִשּׁוּם דִּכְתִיב: (שמות ל״ו:ז׳) ״וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דַיָּם״, מִמְּנָיָנָא הוּא, וְהָא, כְּמַאן דְּאָמַר: לַעֲשׂוֹת צְרָכָיו נִכְנַס. אוֹ דִלְמָא ״וַיָּבֹא הַבַּיְתָה לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ״, מִמְּנָיָנָא הוּא, וְהַאי ״וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דַיָּם״, הָכִי קָאָמַר: דְּשָׁלִים לֵיהּ עֲבִידְתָּא? תֵּיקוּ.

ג כט אַמֵּימַר וּמַר זוּטְרָא וְרַב אַשִׁי הֲווּ יַתְבֵי בְּסָעוּדָה, אֵיתוּ לְקַמַּיְהוּ (בדרא) [בַּרְדָּא], אַמֵּימַר וְרַב אַשִׁי מָשׁוּ יְדֵיהוּ, מַר זוּטְרָא לָא מָשֵׁי יָדֵיהּ. אֲמְרֵי לֵיהּ: לָא סָבַר לָהּ מַר לְהָא דְּאָמַר רַב שֵׁשֶׁת: (בדרא) [בַּרְדָּא] שָׁרֵי? אָמַר (ליה) [לְהוּ] רַב מָרְדְּכַי: בַּר מִינֵּיהּ דְּמַר, דַּאֲפִלּוּ בְּחֹל נַמִּי לָא סְבִירָא לֵיהּ, דְּסָבַר לָהּ כִּי הַאי תָּנָא, דְּתַנְיָא: מְגֻרָּר אָדָם גְּלָדֵי צוֹאָה וְגִלְדֵי סַכָּה מֵעַל בְּשָׂרוֹ, בְּשִׁבִּיל עַצְמוֹ, אָסוּר. וְאִם בְּשִׁבִּיל לְיַפּוֹת עַצְמוֹ, אָסוּר. וְאֵינָהוּ כְּמַאן סַבְרוּהָ? כִּי הָא דְּתַנְיָא: רוֹחֵץ אָדָם פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו בְּכָל יוֹם, בְּשִׁבִּיל כְּבוֹד קוֹנָהוּ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי ט״ז:ד׳) ״כֹּל פָּעַל ה׳ לַמַּעֲנֵהוּ״. אָמַר רַב הוּנָא, אָמַר רַב: אָסוּר לְהַטְמִין אֶת הַצּוֹנֵן. (והתנן) [וְהָתַנְיָא]: רַבִּי הִתִּיר לְהַטְמִין אֶת הַצּוֹנֵן. לָא קַשְׁיָא, הָא מִקַּמֵּי דְּלִישַׁמְעֵיהּ מֵרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי, הָא לְבָתַר דִּלְשַׁמְעֵיהּ. כִּי הָא, (דרבי אמר) [דְּתַנְיָא רַבִּי וְאָמַר]: אָסוּר לְהַטְמִין אֶת הַצּוֹנֵן. אָמַר לְפָנָיו רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי: אַבָּא הִתִּיר לְהַטְמִין אֶת הַצּוֹנֵן! אָמַר: כְּבָר הוֹרָה זָקֵן. אָמַר רַב פָּפָּא: בּוֹא וּרְאֵה כַּמָּה מְחַבְּבִין זֶה אֶת זֶה, שֶׁאָלוּ רַבִּי יוֹסֵי קַיָּם, הָיָה כָּפוּף וְיוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבִּי, דְּהָא רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי, מְמַלֵּא מְקוֹם אֲבוֹתָיו הָיָה, וְכָפוּף וְיוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבִּי, וְקָאָמַר: ״כְּבָר הוֹרָה זָקֵן״. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לִדְרוּ עַבְדֵּיהּ: אַטְמִין לִי צוֹנֵן, וְאֵיתֵי לִי מַיָּא דְּאַחִים קֻפֵּילָא אַרְמָאָה. שָׁמַע רַבִּי אַמִּי, אִיקְּפַד. אָמַר רַב יוֹסֵף: מַאי טַעְמָא אִיקְּפַד? כַּרְבְּוָתָא עָבַד, חֲדָא כְּרַב, וַחֲדָא כִּשְׁמוּאֵל. [כִּשְׁמוּאֵל], דְּאָמַר [רַב יְהוּדָה, אָמַר] שְׁמוּאֵל: מֻתָּר לְהַטְמִין אֶת הַצּוֹנֵן. וּכְרַב, דְּאָמַר [רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, אָמַר רַב]: כָּל שֶׁהוּא נֶאֱכָל כְּמוֹת שֶׁהוּא חַי, אֵין בּוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּלֵי נָכְרִים. וְהוּא סָבַר, אָדָם חָשׁוּב, שַׁאנִי.

פרק ה

א **שבת פרק ה במה בהמה** - כִּי סָלִיק רַבִּי זֵירָא, אַשְׁכְּחֵיהּ לְרַבִּי בִּנְיָמִין בַּר יֶפֶת, דְּיָתִיב וְקָאָמַר לֵיהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: נוֹתְנִים מַרְדַּעַת עַל גַּבֵּי חֲמוֹר בְּשַׁבָּת. אָמַר לֵיהּ: יִשַּׁר, וְכֵן תִּרְגְּמָהּ אַרְיוֹךְ בְּבָבֶל. ׳אַרְיוֹךְ׳ מַנּוּ? שְׁמוּאֵל. וְהָא רַב נַמִּי אָמַרָהּ! אֶלָּא שַׁמְעֵיהּ דַּהֲוָה מְסַיֵּים בֵּיהּ: וְאֵין תּוֹלִין טַרְסָקָל בְּשַׁבָּת. אָמַר לֵיהּ: יִשַּׁר, וְכֵן תִּרְגְּמָהּ אַרְיוֹךְ בְּבָבֶל.

ב ל תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁמֵּתָה אִשְׁתּוֹ, וְהִנִּיחָה בֵּן לִינָק, וְלֹא הָיָה לוֹ שְׂכַר מֵנִיקָה לִתֵּן, וְנַעֲשָׂה לוֹ נֵס וְנִפְתְּחוּ לוֹ דַּדַּיִן כִּשְׁנֵי דַּדֵּי אִשָּׁה, וְהֵנִיק אֶת בְּנוֹ. אָמַר רַב יוֹסֵף: בּוֹא וּרְאֵה, כַּמָּה גָּדוֹל אָדָם זֶה, שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ נֵס כָּזֶה. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: אַדְרַבָּה! כַּמָּה גָּרוּעַ אָדָם זֶה, שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ לוֹ סִדְרֵי (מעשה) בְּרֵאשִׁית. אָמַר רַב יְהוּדָה: בּוֹא וּרְאֵה כַּמָּה קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם, שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ עָלָיו סִדְרֵי בְּרֵאשִׁית. אָמַר רַב נַחְמָן: תֵּדַע, דִּמְתָרְחִישׁ נִיסָּא, וְלָא אִיבְּרוּ מְזוֹנֵי. תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד, שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה גְּדֵמֶת, וְלֹא הִכִּיר בָּהּ עַד יוֹם מוֹתָהּ. אָמַר* רַב (יוסף): בּוֹא וּרְאֵה כַּמָּה צְנוּעָה אִשָּׁה זוֹ, שֶׁלֹּא הִכִּיר בָּהּ בַּעְלָהּ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּא: זוֹ דַּרְכָּהּ בְּכָךְ, אֶלָּא כַּמָּה צְנוּעַ אָדָם זֶה, שֶׁלֹּא הִכִּיר בְּאִשְׁתּוֹ.

ג הָרְחֵלִים יוֹצְאוֹת כְּבוּלוֹת. מַאי 'כְּבוּלוֹת'? שֶׁמְּכַבְּלִים אֲלֵיהֶן שֶׁלֶהֶן לְמַטָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲלוּ הַזְּכָרִים עַל הַנְּקֵבוֹת. מַאי מַשְׁמַע דְּהַאי 'כְּבוּל' לִישְׁנָא דְּלָא עָבִיד פְּרִי הוּא? דִּכְתִיב: (מלכים א ט׳:י״ג) ״מָה הֶעָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נָתַתָּ לִי, אָחִי, וַיִּקְרָא לָהֶם 'אֶרֶץ כָּבוּל' עַד הַיּוֹם הַזֶּה״. מַאי 'אֶרֶץ כָּבוּל'? [אָמַר רַב הוּנָא]: שֶׁהָיוּ בָּהּ בְּנֵי אָדָם שֶׁמְּכַבְּלִין בְּכֶסֶף וּבְזָהָב. אָמַר לֵיהּ רָבָא: אִי הָכִי הַיְנוּ דִּכְתִיב: (שם) ״וְלֹא יָשְׁרוּ בְּעֵינָיו״, מִפְּנֵי שֶׁמְּכַבְּלִים בְּכֶסֶף וְזָהָב לֹא יָשְׁרוּ בְּעֵינָיו? אָמַר לֵיהּ: אֵין, כֵּיוָן דְּעַתִּירֵי [וּמְפַנְּקִי] לָא עַבְדֵי עֲבִידְתָּא. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: אֶרֶץ חֲמָטִין הָיְתָה. אַמַּאי קָרוּ לָהּ 'כָּבוּל'? דְּמִשְׁתַּרְנָא בָּהּ כַּרְעָא עַד כַּבְלָא. וַאֲמָרֵי אִינְשֵׁי: אַרְעָא מְכַבְּלָא דְּלָא עָבִיד פֵּירֵי.

ד פִּסְקָא. לֹא עָקוּד וְלֹא רָגוּל. אָמַר רַב יְהוּדָה: 'עָקוּד' עֲקִידַת יָד וְרֶגֶל, כִּיצְחָק בֶּן אַבְרָהָם. 'רָגוּל' שֶׁלֹּא יָכֹף יָדוֹ עַל גַּבֵּי זְרוֹעוֹ וְיִקְשֹׁר].

ה לא מִשְׁנָה. פָּרְתוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הָיְתָה יוֹצֵאת בִּרְצוּעָה שֶׁבֵּין קַרְנֶיהָ, שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן חֲכָמִים.

ו גְּמָרָא. וַחֲדָא פָּרָה הֲוָיָא לֵיהּ? וְהָא אָמַר רַב, וְאָמְרִי לָהּ, אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: תְּרֵיסַר אַלְפֵי עִגְלֵי הֲוָה מְעַשֵּׂר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מֵעֲדָרֵיהּ כָּל שַׁתָּא וְשַׁתָּא. תָּנָא: לֹא שֶׁלּוֹ הָיְתָה, אֶלָּא שֶׁל שְׁכֵנְתּוֹ הָיְתָה, וּמִתּוֹךְ שֶׁלֹּא מִחָה, נִקְרֵאת עַל שְׁמוֹ. רַב וְרַבִּי חֲנִינָא, רַבִּי יוֹחָנָן וְרַב חֲבִיבָא, מַתְנוּ בְּכוּלֵיהּ סֵדֶר מוֹעֵד כָּל כִּי הַאי זוּגָא, חֲלוּפֵי רַבִּי יוֹחָנָן וּמְעַיֵּיל רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל [מִי] שֶׁאֶפְשָׁר לִמְחוֹת בְּאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ וְלֹא מִחָה, נִתְפָּס עַל אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ. בְּאַנְשֵׁי עִירוֹ, נִתְפָּס עַל אַנְשֵׁי עִירוֹ. בְּכָל הָעוֹלָם [כֻּלּוֹ], נִתְפָּס עַל כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. אָמַר רַב פָּפָּא: וְהַנֵּי דְּבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא, נִתְפָּסִים עַל כּוּלֵּי עָלְמָא. (אמר) [כִּי הָא דְּאָמַר] רַבִּי חֲנִינָא: מַאי דִּכְתִיב: (ישעיהו ג׳:י״ד) ״ה׳ בְּמִשְׁפָּט יָבוֹא עִם זִקְנֵי עַמּוֹ וְשָׂרָיו״. אִם שָׂרִים חָטְאוּ, זְקֵנִים מֶה חָטְאוּ? אֶלָּא אֵימָא: עַל זְקֵנִים שֶׁלֹּא מִחוּ בַּשָּׂרִים. רַב יְהוּדָה הֲוָה יָתִיב קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל, אֲתָאי הַהִיא אִתְּתָא, קָא צָוְחַת קַמֵּיהּ, וְלָא הֲוָה מַשְׁגַּח בָּהּ. אָמַר לֵיהּ: לָא סָבַר לֵיהּ מַר: (משלי כ״א:י״ג) ״אֹטֵם אָזְנוֹ מִזַּעֲקַת דָּל, גַּם הוּא יִקְרָא וְלֹא יֵעָנֶה״? אָמַר לֵיהּ: שִׁינְנָא, רֵישָׁךְ דְּרֵישָׁךְ בְּקָרִירֵי, רֵישָׁא דְּרֵישָׁךְ בַּחֲמִימֵי, הָא יָתִיב מַר עוֹקְבָא, אַב בֵּית דִּין, דִּכְתִיב: (ירמיהו כ״א:י״ב) ״בֵּית דָּוִד כֹּה אָמַר ה׳: דִּינוּ לַבֹּקֶר מִשְׁפָּט, וְהַצִּילוּ״ וְגוֹ'. אָמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְרַבִּי סִימוֹן: לוֹכְחִינְהוּ מַר לְהַנֵּי דְּבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא. אָמַר לֵיהּ: לָא מְקַבְּלֵי מִינָּאי. אָמַר לֵיהּ: אַף עַל גַּב דְּלָא מְקַבְּלֵי, לוֹכְחִינְהוּ מַר, דְּאָמַר רַבִּי אַחָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: מֵעוֹלָם לֹא יָצְתָה מִדָּה טוֹבָה מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְחָזַר בָּהּ לָרָעָה, חוּץ מִדָּבָר זֶה, דִּכְתִיב: (יחזקאל ט׳:ד׳) ״וַיֹּאמֶר ה׳ אֵלָיו: עֲבֹר בְּתוֹךְ הָעִיר, [בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם], וְהִתְוִיתָ תָּו עַל מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים הַנֶּאֱנָחִים וְהַנֶּאֱנָקִים עַל כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הַנַּעֲשׂוֹת״ וְגוֹ'. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְגַבְרִיאֵל: לֵךְ וּרְשֹׁם עַל מִצְחָן שֶׁל צַדִּיקִים תָּו שֶׁל דְּיוֹ, שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ בָּהֶם מַלְאֲכֵי חַבָּלָה, וְעַל מִצְחָם שֶׁל רְשָׁעִים תָּו שֶׁל דָּם, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁלְטוּ בָּהֶם מַלְאֲכֵי חַבָּלָה. אָמְרָה מִדַּת הַדִּין לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מַה נִּשְׁתַּנּוּ אֵלּוּ מֵאֵלּוּ? אָמַר לָהּ: הַלָּלוּ צַדִּיקִים גְּמוּרִים, וְהַלָּלוּ רְשָׁעִים גְּמוּרִים. אָמְרָה לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הָיָה בְּיָדָם לִמְחוֹת וְלֹא מִחוּ. אָמַר לָהּ: גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנַי שֶׁאִם יִמְחוּ בָּהֶם, לֹא יְקַבְּלוּ מֵהֶם. אָמְרָה לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִם לְפָנֶיךָ גָּלוּי, לָהֶם מִי גָּלוּי? וְהֵינוּ דִּכְתִיב: (שם) ״וְקֶן, בָּחוּר וּבְתוּלָה וְטַף וְנָשִׁים, תַּהַרְגוּ לְמַשְׁחִית, וְעַל כָּל אִישׁ אֲשֶׁר עָלָיו תָּו אַל תִּגָּשׁוּ, וּמִמִּקְדָּשִׁי תָּחֵלּוּ״. וּכְתִיב: (שם) ״וַיָּחֵלּוּ בָּאֲנָשִׁים הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר לִפְנֵי הַבָּיִת״. תָּנֵי רַב יוֹסֵף: אַל תִּקְרֵי: ״מִמִּקְדָּשִׁי״, אֶלָּא: ״מִמְּקֻדָּשַׁי״, אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁקִּימּוּ אֶת הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, מֵאָלֶף וְעַד תָּו. וּמִיָּד: (יחזקאל ט׳:ב׳) ״וְהִנֵּה שִׁשָּׁה אֲנָשִׁים בָּאִים מִדֶּרֶךְ [שַׁעַר] הָעֶלְיוֹן אֲשֶׁר מָפְנֶה צָפוֹנָה, וְאִישׁ כְּלִי מַפָּצוֹ בְּיָדוֹ, וְאִישׁ אֶחָד בְּתוֹכָם לָבֻשׁ בַּדִּים וְקֶסֶת הַסֹּפֵר בְּמָתְנָיו, וַיָּבֹאוּ וַיַּעַמְדוּ אֵצֶל מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת״. מִזְבַּח נְחֹשֶׁת מִי הֲוָה? אָמַר לְהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: הַתְחִילוּ מִמָּקוֹם שֶׁאוֹמְרִים שִׁירָה לְפָנַי. וּמַאן נִינְהוּ, ״שִׁשָּׁה אֲנָשִׁים״? אָמַר רַב חִסְדָּא: קֶצֶף, אַף, וְחֵמָה, וּמַשְׁחִית, וּמְשַׁבֵּר, וּמְכַלֶּה. וּמַאי שְׁנָא 'תָּו'? [אָמַר רַב]: 'תָּו' תְּחִיָּה. 'תָּו' תְּמוּת.

ז וּשְׁמוּאֵל אָמַר: תַּמָּה זְכוּת אָבוֹת. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: תָּחֹן זְכוּת אָבוֹת. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: 'תָּו', סוֹף חוֹתָמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: חוֹתָמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא 'אֱמֶת'. (אמר) רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי [אָמַר]: אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁקִּימּוּ אֶת הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, מֵאָלֶף וְעַד תָּו. מֵאֵימָתַי תַּמָּה זְכוּת אָבוֹת? אָמַר רַב: מִימוֹת הוֹשֵׁעַ בֶּן בְּאֵרִי, שֶׁנֶּאֱמַר: (הושע ב׳:י״ב) ״אֲגַלֶּה אֶת נִבְלָתָהּ לְעֵינֵי מְאַהֲבֶיהָ, וְאִישׁ לֹא יַצִּילֶנָּה מִיָּדִי״. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: מִימֵי חֲזָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים ב י״ג:כ״ב-כ״ג) ״וַחֲזָאֵל מֶלֶךְ אֲרָם לָחַץ אֶת יִשְׂרָאֵל כָּל יְמֵי יְהוֹאָחָז״. וּכְתִיב: (שם) ״וַיְחָן ה׳ אֹתָם וַיְרַחֲמֵם, וַיִּפֶן אֲלֵיהֶם לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, וְלֹא אָבָה הַשְׁחִיתָם, וְלֹא הִשְׁלִיכָם מֵעַל פָּנָיו עַד עָתָּה״. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: מִימֵי אֵלְיָהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים א י״ח:ל״ו) ״וַיְהִי בַּעֲלוֹת

הַמְּנָחָה, וַיִּגַּשׁ אֵלָיְהוּ הַנָּבִיא, וַיֹּאמַר: ה׳ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל, הַיּוֹם יִוָּדַע״ וְגוֹ׳. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מִימֵי חִזְקִיָּהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ט׳:ו׳) ״לְמַרְבֵּה הַמִּשְׂרָה, וּלְשָׁלוֹם אֵין קֵץ, עַל כִּסֵּא דָוִד, וְעַל מַמְלַכְתּוֹ, לְהָכִין אֹתָהּ וּלְסַעֲדָהּ בְּמִשְׁפָּט וּבִצְדָקָה מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם, קִנְאַת ה׳ צְבָאוֹת תַּעֲשֶׂה זֹּאת״ וְגוֹ׳.

ח לב אָמַר רַב אַמִּי: אֵין מִיתָה בְּלֹא חֵטְא, וְאֵין יִסּוּרִין בְּלֹא עָוֹן. אֵין מִיתָה בְּלֹא חֵטְא, דִּכְתִיב: (יחזקאל י״ח:ד׳) ״הַנֶּפֶשׁ הַחֹטֵאת הִיא תָּמוּת״ [וְגוֹ׳]. אֵין יִסּוּרִין בְּלֹא עָוֹן, דִּכְתִיב: (תהלים פט) ״וּפָקַדְתִּי בְשֵׁבֶט פִּשְׁעָם, וּבִנְגָעִים עֲוֹנָם״. [שם ע״ב] מֵיתִיבִי: אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִפְּנֵי מַה קָנַסְתָּ מִיתָה עַל אָדָם הָרִאשׁוֹן? אָמַר לָהֶם: מִצְוָה קַלָּה צִוִּיתִיו, וְעָבַר עָלֶיהָ. [אָמְרוּ לֵיהּ]: וַהֲלֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, שֶׁקִּיְּמוּ כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, וּמֵתוּ? אָמַר לָהֶם: (קהלת ט׳:ב׳) ״מִקֶּרֶה אֶחָד לַצַּדִּיק וְלָרָשָׁע, לַטּוֹב״ וְגוֹ׳. הוּא דְּאָמַר כִּי הַאי תַּנָּא, דְּתַנְיָא: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּחֶטְאָם מֵתוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר כ׳:י״ב) ״יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי״ וְגוֹ׳. הָא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי, עֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ זְמַנְכֶם לִפָּטֵר מִן הָעוֹלָם. מֵיתִיבִי: אַרְבָּעָה מֵתוּ בְּעֶטְיוֹ שֶׁל נָחָשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר כ׳:י״ב) ״יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי״ וְגוֹ׳. הָא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי, עֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ זְמַנְכֶם לִפָּטֵר מִן הָעוֹלָם. מֵיתִיבִי: אַרְבָּעָה מֵתוּ בְּעֶטְיוֹ שֶׁל נָחָשׁ, וְאֵלּוּ הֵן: בִּנְיָמִין בֶּן יַעֲקֹב, וְעַמְרָם אֲבִי מֹשֶׁה, וְישַׁי אֲבִי דָּוִד, וְכִלְאָב בֶּן דָּוִד, וְכוּלְּהוּ גְּמָרָא, לְבַר מִישַׁי אֲבִי דָּוִד, דִּמְפָרֵשׁ בֵּיהּ [קְרָא], דִּכְתִיב: (שמואל ב י״ז:כ״ה) ״וְאֶת עֲמָשָׂא שָׂם אַבְשָׁלֹם תַּחַת יוֹאָב עַל הַצָּבָא, וַעֲמָשָׂא בֶן אִישׁ וּשְׁמוֹ יִתְרָא הַיִּשְׂרְאֵלִי, אֲשֶׁר בָּא אֶל אֲבִיגַל בַּת נָחָשׁ אֲחוֹת צְרוּיָה אֵם יוֹאָב״. וְכִי ״בַּת־נָחָשׁ״ הֲוָאי? וַהֲלֹא בַּת יִשַׁי הַוְיָא! דִּכְתִיב: (ד״ה א ב) ״וְאַחְיוֹתֵיהֶם צְרוּיָה וַאֲבִיגָיִל״. אֶלָּא, בַּת מִי שֶׁמֵּת בְּעֶטְיוֹ שֶׁל נָחָשׁ. מַנִּי? אִילֵימָא תַּנָּא דְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, וַהֲלֹא אִיכָּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן! אֶלָּא לָאו רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר הִיא, וּשְׁמַע מִינָּהּ: יֵשׁ מִיתָה בְּלֹא חֵטְא, וְיֵשׁ יִסּוּרִין בְּלֹא עָוֹן, וּתְיוּבְתָּא דְּרַב אַמִּי, תְּיוּבְתָּא.

ט לג אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל הָאוֹמֵר: רְאוּבֵן חָטָא, אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית ל״ה:כ״ב) ״וַיְהִיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר״, מְלַמֵּד, שֶׁשְּׁקוּלִים כְּאֶחָד. אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: (שם) ״וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה פִּילֶגֶשׁ אָבִיו״? מְלַמֵּד, שֶׁבִּלְבֵּל מַצָּעוֹ שֶׁל אָבִיו, וּמַעֲלָה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ שָׁכַב עִם בִּלְהָה. תָּנִי, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: מֵצָּל אוֹתוֹ צַדִּיק מֵאוֹתוֹ עָוֹן, וְלֹא בָּא מַעֲשֶׂה זֶה לְיָדוֹ. אֶפְשָׁר, עָתִיד זַרְעוֹ לַעֲמֹד עַל הַר עֵיבָל, וְלוֹמַר: (דברים כ״ז:כ׳) ״אָרוּר שֹׁכֵב עִם אֵשֶׁת אָבִיו״, וְיָבוֹא חֵטְא זֶה לְיָדוֹ? אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: ״וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה פִּילֶגֶשׁ אָבִיו״? עֶלְבּוֹן אִמּוֹ תָּבַע, אָמַר: אִם אֲחוֹת אִמִּי הָיְתָה צָרָה לְאִמִּי, שִׁפְחַת אֲחוֹת אִמִּי, תְּהֵא צָרָה לְאִמִּי? עָמַד וּבִלְבֵּל אֶת מַצָּעָהּ. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: שְׁתֵּי מַצָּעוֹת בִּלְבֵּל, אַחַת שֶׁל שְׁכִינָה, וְאַחַת שֶׁל אָבִיו. וְהֵיכָנוֹ דִּכְתִיב: (בראשית מ״ט:ד׳) ״אָז חִלַּלְתָּ יְצוּעִי עָלָה״. (אל תקרי ״יצועי״, אלא ״יצועיי״.) כְּתַנָּאֵי: (שם) ״פַּחַז כַּמַּיִם אַל תּוֹתַר״, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: פַּזְתָּ, חַבְתָּ, זַלְתָּ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: פָּסַעְתָּ עַל דָּת, חָטָאתָ, זָנִיתָ. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: פִּלַּלְתָּ, חַלַלְתָּ, זָרַחְתָּ תְּפִלָּתְךָ. אָמַר רַבִּי גַּמְלִיאֵל: עַדַיִן צְרִיכִין אָנוּ לַמּוֹדָעִי, רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי אוֹמֵר: הָפַךְ אֶת הַתֵּבָה וְדוֹרְשָׁהּ: זִעְזַעְתָּהּ, הִרְתַּעְתָּהּ, פָּרַחְתָּ חֵטְא מִמֶּךָּ. רָבָא אָמַר, וְאָמְרִי לָהּ, רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא: זָכַרְתָּ עָנְשׁוֹ שֶׁל דָּבָר, חָלִיתָ עַצְמְךָ חֹלִי גָּדוֹל, פֵּרַשְׁתָּ מִלַּחֲטוֹא.

י לד אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל הָאוֹמֵר בְּנֵי עֵלִי חָטְאוּ, אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל א א׳:ג׳) ״וְשָׁם שְׁנֵי בְנֵי עֵלִי, חָפְנִי וּפִנְחָס כֹּהֲנִים לַה״׳. סָבַר לָהּ כְּרַב, דְּאָמַר [רַב]: פִּנְחָס לֹא חָטָא, מַקִּישׁ חָפְנִי לְפִנְחָס, מַה פִּנְחָס לֹא חָטָא, אַף חָפְנִי לֹא חָטָא. אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: (שם ב) ״אֲשֶׁר יִשְׁכְּבֶן אֶת הַנָּשִׁים״? מִתּוֹךְ שֶׁשִּׁהוּ אֶת קִנְיָנֵיהֶן, שֶׁלֹּא הָלְכוּ אַצֶל בַּעֲלֵיהֶן, מַעֲלָה עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב כְּאִלּוּ שְׁכָבוּם. גּוּפָא, אָמַר רַב: פִּנְחָס לֹא חָטָא, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם יד) ״וַאֲחִיָּה בֶּן אֲחִיטוּב אֲחִי אִיכָבוֹד בֶּן פִּינְחָס בֶּן עֵלִי, כֹּהֵן ה״׳ וְגוֹ׳. אֶפְשָׁר, חֵטְא בָּא לְיָדוֹ, וְהַכָּתוּב מְיַחֲסוֹ? וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר: (מלאכי ב׳:י״ב) ״יַכְרֵת ה׳ לָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂנָּה (וְגוֹ׳ לא יהיה לו) עֵר וְעֹנֶה מֵאָהֳלֵי יַעֲקֹב, וּמַגִּישׁ מִנְחָה לַה׳ צְבָאוֹת״. אִם יִשְׂרָאֵל הוּא, לֹא יִהְיֶה לוֹ עֵר בַּחֲכָמִים, וְלֹא עוֹנֶה בַּתַּלְמִידִים. וְאִם כֹּהֵן הוּא, לֹא יִהְיֶה לוֹ בֵּן מַגִּישׁ מִנְחָה. אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינָּהּ: פִּנְחָס לֹא חָטָא. אֶלָּא הָא כְּתִיב: (שמואל א ב) ״אֲשֶׁר יִשְׁכְּבֶן״? ״יִשְׁכְּבֶן״ כְּתִיב. וְהָכְתִיב: (שמואל א ב׳:כ״ד) ״אַל בָּנָי, כִּי לוֹא טוֹבָה הַשְּׁמֻעָה״? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: ״בְּנִי״ כְּתִיב. וְהָכְתִיב: ״מַעֲבִרִים״? אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: ״מַעֲבִירִם״ כְּתִיב. וְהָכְתִיב: (שם) ״בְּנֵי עֵלִי, בְּנֵי בְלִיָּעַל״? מִתּוֹךְ שֶׁהָיָה לוֹ לְפִנְחָס לִמְחוֹת בְּחָפְנִי וְלֹא מִחָה, מַעֲלָה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ חָטָא.

יא לה אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל הָאוֹמֵר בְּנֵי שְׁמוּאֵל חָטְאוּ, אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל א ח׳:א׳) ״וַיְהִי כַּאֲשֶׁר זָקֵן שְׁמוּאֵל וְגוֹ׳ וְלֹא הָלְכוּ בָנָיו בִּדְרָכָו״. בִּדְרָכָיו הוּא דְּלָא הָלְכוּ, מִחָטָא נַמִּי לָא חָטְאוּ. אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: (שם) ״וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע״? שֶׁלֹּא עָשׂוּ כְּמַעֲשֶׂה אֲבִיהֶם, שֶׁהָיָה שְׁמוּאֵל הַצַּדִּיק מְחַזֵּר בְּכָל מְקוֹמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְדָן אוֹתָם בְּעָרֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם ז) ״וְהָלַךְ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה וְסָבַב בֵּית אֵל וְהַגִּלְגָּל וְהַמִּצְפָּה, וְשָׁפַט אֶת יִשְׂרָאֵל״. וְהֵם לֹא עָשׂוּ כֵן, אֶלָּא יָשְׁבוּ בְּעָרֵיהֶם כְּדֵי לְהַרְבּוֹת שָׂכָר לְחַזָּנֵיהֶם וּלְסוֹפְרֵיהֶם. כְּתַנָּאֵי: ״וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע״, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: חֶלְקָם שֶׁאָלוּ בְּפִיהֶם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְלַאי הִטִּילוּ עַל בַּעֲלֵי בָּתִּים. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: קֶפָּה יְתֵרָה שֶׁל מַעֲשֵׂר נָטְלוּ בִּזְרוֹעַ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מַתָּנוֹת נָטְלוּ בִּזְרוֹעַ.

יב לו אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל הָאוֹמֵר דָּוִד חָטָא, אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל א י״ח:י״ד) ״וַיְהִי דָּוִד לְכָל דְּרָכָו מַשְׂכִּיל, וַה׳ עִמּוֹ״. אֶפְשָׁר, חֵטְא בָּא לְיָדוֹ, וּשְׁכִינָה עִמּוֹ? אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: (שם ב יב) ״מִדּוּעַ בָּזִיתָ אֶת דְּבַר ה׳ לַעֲשׂוֹת הָרַע״? שֶׁבִּקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת וְלֹא עָשָׂה. אָמַר רַב: רַבִּי, דְּאָתֵי מִדָּוִד מְהַפֵּךְ וְדָרִישׁ בִּזְכוּתֵיהּ דְּדָוִד; ״מַדּוּעַ בָּזִיתָ אֶת דְּבַר ה׳ לַעֲשׂוֹת הָרַע״, רַבִּי אוֹמֵר: מִשֶּׁנָּה רָעָה׳ זוֹ מִכָּל רָעוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁכָּל רָעוֹת

שֶׁבַּתּוֹרָה כְּתִיב בֵּהּוּ: ״וַיַּעַשׂ״, וְכָאן כְּתִיב: ״לַעֲשׂוֹת״ שֶׁבִּקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת וְלֹא עָשָׂה. (שם) ״אֵת אוּרִיָּה הַחִתִּי הִכִּיתָ בַּחֶרֶב״ שֶׁהָיָה לְךָ לְדוּנוֹ בְּסַנְהֶדְרִין וְלֹא דַּנְתָּ. ״וְאֶת אִשְׁתּוֹ לָקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה״

יג לִקּוּחִין יֵשׁ לְךָ בָּהּ, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל הַיּוֹצֵא לְמִלְחֶמֶת בֵּית דָּוִד, כּוֹתֵב (ספר) [גֵּט] כְּרִיתוּת לְאִשְׁתּוֹ, [שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל א י״ז:י״ח) ״וְאֶת עֶשֶׂרֶת חֲרִיצֵי הֶחָלָב הָאֵלֶּה תָּבִיא לְשַׂר הָאָלֶף, וְאֶת אַחֶיךָ תִּפְקֹד לְשָׁלוֹם, וְאֶת עֲרֻבָתָם תִּקָּח״. מַאי ״עֲרֻבָתָם״? תְּנִי רַב יוֹסֵף: דְּבָרִים הַמְעָרְבִים בֵּינוֹ לְבֵינָהּ]. (שמואל ב י״ב:ט׳) ״וְאֹתוֹ הָרַגְתָּ בְּחֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן״, מָה חֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן אִי אַתָּה נֶעֱנָשׁ עָלָיו, אַף אוּרִיָּה הַחִתִּי אִי אַתָּה נֶעֱנָשׁ עָלָיו. מַאי טַעְמָא? מוֹרֵד בַּמַּלְכוּת הֲוָה, דְּאָמַר לֵיהּ: (שם יא) ״וַאדֹנִי יוֹאָב וְעַבְדֵי אֲדֹנִי עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה חֹנִים״. אָמַר רַב: כִּי מְעַיְּינַתְּ בֵּיהּ בְּדָוִד, לָא מַשְׁכַּחַתְּ בֵּיהּ, בַּר מִדְּאוּרִיָּה, דִּכְתִיב: (מלכים א ט״ו:ה׳) ״רַק בִּדְבַר אוּרִיָּה הַחִתִּי״. אַבַּיֵי קְשִׁישָׁא רְמִי דְּרַב אַדְּרַב: מִי אָמַר רַב הָכִי? וְהָאָמַר רַב: קִבֵּל דָּוִד לָשׁוֹן הָרַע. קַשְׁיָא. גּוּפָא, רַב אָמַר: קִבֵּל דָּוִד לָשׁוֹן הָרַע, דִּכְתִיב: (שמואל ב ט׳:ד׳) ״וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ: אֵיפֹה הוּא? וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל הַמֶּלֶךְ: הִנֵּה הוּא בֵּית מָכִיר בֶּן עַמִּיאֵל (בלא) [בְּלוֹ] דְּבָר״. וּכְתִיב: (שם) ״וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ (דוד) וַיִּקָּחֵהוּ מִבֵּית מָכִיר בֶּן עַמִּיאֵל (מלא) [מְלוֹ] דְּבָר״. מִכְּדֵי, חֲזָיֵיהּ דְּשַׁקְּרָא הוּא, כִּי הֲדָר אַלְשִׁין עֲלֵיהּ, מַאי טַעְמָא קִבְּלָהּ מִינֵּיהּ? דִּכְתִיב: (שם טז) ״וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ: (אל ציבא) וְאַיֵּה בֶּן אֲדֹנֶיךָ? וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל הַמֶּלֶךְ: הִנֵּה יוֹשֵׁב בִּירוּשָׁלַיִם״ וְגוֹ׳. וּמְנָא לָן דְּקִבֵּל מִינֵּיהּ? דִּכְתִיב: (שם) ״וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ (לצבא) הִנֵּה לְךָ כֹּל אֲשֶׁר לִמְפִיבֹשֶׁת. וַיֹּאמֶר צִיבָא: הִשְׁתַּחֲוֵיתִי, אֶמְצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ״. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: לֹא קִבֵּל דָּוִד לָשׁוֹן הָרַע, דִּכְתִיב: (שם יט) ״וּמְפִבֹשֶׁת בֶּן שָׁאוּל יָרַד לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ וְלֹא עָשָׂה רַגְלָיו, וְלֹא עָשָׂה שִׂפְמוֹ, וְאֶת בְּגָדָיו לֹא כִבֵּס״ וְגוֹ׳. וּכְתִיב: ״וַיְהִי כִּי בָא יְרוּשָׁלַיִם לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ, וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ: לָמָּה לֹא הָלַכְתָּ עִמִּי, מְפִיבֹשֶׁת? וַיֹּאמַר: אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ, עַבְדִּי רִמָּנִי, כִּי אָמַר עַבְדְּךָ: אֶחְבְּשָׁה לִּי הַחֲמוֹר, וְאֶרְכַּב עָלָיו, וְאֵלֵךְ אֶת הַמֶּלֶךְ, כִּי פִסֵּחַ עַבְדֶּךָ, וַיִּרְגֹּל בְּעַבְדְּךָ אֶל אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ, וַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ, כְּמַלְאַךְ הָאֱלֹהִים, וַעֲשֵׂה הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ וְגוֹ׳, וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ: לָמָּה תְדַבֵּר עוֹד דְּבָרֶיךָ? אָמַרְתִּי: אַתָּה וְצִיבָא תַּחְלְקוּ אֶת הַשָּׂדֶה, וַיֹּאמֶר מְפִיבֹשֶׁת אֶל הַמֶּלֶךְ: גַּם אֶת הַכֹּל יִקָּח, אַחֲרֵי אֲשֶׁר בָּא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּיתוֹ״. אָמַר לוֹ: אֲנִי אָמַרְתִּי, מָתַי תָּבוֹא בְּשָׁלוֹם, וְאַתָּה עוֹשֶׂה לִי כָּךְ? לֹא עָלֶיךָ יֵשׁ לִי תַּרְעֹמֶת, אֶלָּא עַל מִי שֶׁהֵבִיאֲךָ בְּשָׁלוֹם. הַיְנוּ דִּכְתִיב: (ד״ה א ט) ״וּבֶן יְהוֹנָתָן מְרִיב בָּעַל״, וְכִי ׳מְרִיב בַּעַל׳ שְׁמוֹ? וַהֲלֹא ׳מְפִיבֹשֶׁת׳ שְׁמוֹ? אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁעָשָׂה מְרִיבָה עִם בְּעָלָיו, יָצְאתָה בַּת־קוֹל וְאָמְרָה לוֹ: נִצָּא נִצָּא בַּר נִצָּא. ׳נִצָּא׳ הָא דַּאֲמָרַן. ׳בַּר־נִצָּא׳ דִּכְתִיב: (שמואל א ט״ו:ה׳) ״וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד עִיר עֲמָלֵק, וַיָּרֶב בַּנָּחַל״. אָמַר רַבִּי מָנִי: עַל עִסְקֵי נַחַל. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר (שמואל) [רַב]: בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר דָּוִד לִמְפִיבֹשֶׁת: ״אַתָּה וְצִיבָא תַּחְלְקוּ אֶת הַשָּׂדֶה״, יָצְאתָה בַּת־קוֹל וְאָמְרָה לוֹ: רַחֲבָעָם וְיָרָבְעָם יַחְלְקוּ אֶת הַמְּלוּכָה. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: אִלְמָלֵי לֹא קִבֵּל דָּוִד לָשׁוֹן הָרַע, לֹא נֶחְלְקָה מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, וְלֹא עָבְדוּ יִשְׂרָאֵל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְלֹא גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ.

יד לז אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל הָאוֹמֵר, שְׁלֹמֹה חָטָא, אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים א י״א:ד׳) ״וְלֹא הָיָה לְבָבוֹ שָׁלֵם עִם ה׳ אֱלֹהָיו כִּלְבַב דָּוִד אָבִיו״. ״כִּלְבַב דָּוִד אָבִיו״ הוּא דְּלָא הֲוָה, מִיחְטָא נַמִּי לָא חָטָא. אֶלָּא, מָה אֲנִי מְקַיֵּם: (שם) ״וַיְהִי לְעֵת זִקְנַת שְׁלֹמֹה, נָשָׁיו הִטּוּ אֶת לְבָבוֹ״? הַהִיא, כְּרַבִּי נָתָן, דְּרַבִּי נָתָן רָמֵי, כְּתִיב: ״וַיְהִי לְעֵת זִקְנַת שְׁלֹמֹה נָשָׁיו הִטּוּ״ וְגוֹ׳, וְהָכְתִיב: ״כִּלְבַב דָּוִד אָבִיו״ כִּלְבַב דָּוִד אָבִיו, הוּא דְּלָא הֲוָה, מִיחְטָא נַמִּי לָא חָטָא? הָכִי קָאָמַר: ״וַיְהִי לְעֵת זִקְנַת שְׁלֹמֹה, נָשָׁיו הִטּוּ אֶת לְבָבוֹ לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים״ וְלֹא הָלַךְ. וְהָכְתִיב: (שם) ״אָז יִבְנֶה שְׁלֹמֹה בָּמָה לִכְמוֹשׁ שִׁקֻּץ מוֹאָב״? שֶׁבִּקֵּשׁ לִבְנוֹת, וְלֹא בָּנָה. אֶלָּא מֵעַתָּה (יהושע ח׳:ל׳) ״אָז יִבְנֶה יְהוֹשֻׁעַ מִזְבֵּחַ לַה׳״ שֶׁבִּקֵּשׁ לִבְנוֹת וְלֹא בָּנָה? אֶלָּא דְּבָנָה, הָכָא נַמִּי, דְּבָנָה. [אֶלָּא] כִּדְתָנְיָא: רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: (מלכים ב כ״ג:י״ג) ״וְאֶת הַבָּמוֹת אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר מִימִין לְהַר הַמַּשְׁחִית,*) אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְעַשְׁתֹּרֶת שִׁקֻּץ צִידנִים״ וְגוֹ׳. אֶפְשָׁר, בָּא אָסָא וְלֹא בִּעֲרָם, יְהוֹשָׁפָט וְלֹא בִּעֲרָם, עַד שֶׁבָּא יֹאשִׁיָּהוּ וּבִעֲרָם? הֲלֹא כָּל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁבָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, אָסָא וִיהוֹשָׁפָט בִּעֲרוּם? אֶלָּא מַקִּישׁ רָאשׁוֹנִים לְאַחֲרוֹנִים, מָה אַחֲרוֹנִים לֹא עָשׂוּ וְתָלָה בָּהֶן לְשֶׁבַח, אַף רִאשׁוֹנִים לֹא עָשׂוּ וְתָלָה בָּהֶן לִגְנַאי. וְהָכְתִיב: (שם א יא) ״וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה הָרַע בְּעֵינֵי ה׳״? אֶלָּא, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לוֹ לִמְחוֹת בְּנָשָׁיו וְלֹא מִחָה, מַעֲלָה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ חָטָא. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: נוֹחַ לוֹ לְאָדָם שֶׁיִּהְא שׁוֹגֵג וְאַל יִהְא מֵזִיד, שֶׁהֲרֵי דָּוִד אַחַר וְאַל יִכָּתֵב בּוֹ: ״וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי ה׳״. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּשָׁעָה שֶׁנָּשָׂא שְׁלֹמֹה אֶת בַּת פַּרְעֹה, יָרַד גַּבְרִיאֵל וְנָעַץ קָנֶה בַּיָּם, וְעָלָה בָּהּ שִׁרְטוֹן, וְעָלָיו נִבְנָה כֶּרֶךְ גָּדוֹל שֶׁל רוֹמִי. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁהִכְנִיס יָרְבָעָם שְׁנֵי עֶגְלֵי זָהָב, אֶחָד בְּבֵית־אֵל וְאֶחָד בְּדָן, נִבְנָה צְרִיף אֶחָד וְזֶהוּ אִיטַלְיָא שֶׁל יָוָן. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל הָאוֹמֵר, יֹאשִׁיָּהוּ חָטָא, אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים ב כ״ב:ב׳) ״וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה׳, וַיֵּלֶךְ בְּכָל דֶּרֶךְ דָּוִד אָבִיו״. אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: (שם כג) ״וְכָמֹהוּ לֹא הָיָה לְפָנָיו מֶלֶךְ אֲשֶׁר שָׁב״ וְגוֹ׳? שֶׁכָּל דִּין שֶׁדָּן, מִבֶּן שְׁמוֹנָה עַד שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה, הֶחֱזִירָם לָהֶם. שָׁמָא תֹּאמַר: נָטַל מִזֶּה וְנָתַן לָזֶה? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״בְּכָל מְאֹדוֹ״ שֶׁנָּתַן לָהֶם מִשֶּׁלּוֹ. וּפְלִיגָא דְּרַב, דְּאָמַר רַב: אֵין לְךָ גָּדוֹל בְּבַעֲלֵי תְּשׁוּבָה יוֹתֵר מִיֹּאשִׁיָּהוּ בְּדוֹרוֹ, וְאֶחָד בְּדוֹרֵנוּ, וּמַנּוּ? אַבָּא, אֲבוּהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא, וְאָמְרֵי לָהּ: אַחָא, אֲחוּהּ דְּאַבָּא, אֲבוּהּ דְּרַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא. דְּאָמַר מַר: רַבִּי אַבָּא וְאַחָא, אַחֵי הֲווּ. אָמַר רַב יוֹסֵף: וְעוֹד

אַחֵר בְּדוֹרֵנוּ וּמַנוּ? עוּקְבָן בַּר נָחֶמְיָה רֵישׁ גָּלוּתָא, וְהַיְינוּ: נָתָן*) צוּצִיתָא. אָמַר רַב יוֹסֵף: הֲוָה יָתִיבְנָא בְּפִירְקָא וַהֲוָה קָא מְנַמְנֵם, וַחֲזָאי בְּחֶלְמָא דְּקָא פָּשֵׁט יָדֵיהּ, וְקָבְלֵיהּ.

פרק ו

א **שבת פרק ו במה אשה** - וְלֹא בְּעִיר שֶׁל זָהָב. מַאי "בְּעִיר שֶׁל זָהָב"? רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: יְרוּשָׁלַיִם דְּדַהֲבָא, כִּדְעָבַד לֵיהּ רַבִּי עֲקִיבָא לִדְבִיתְהוּ.

ב אָמְרוּ לֵיהּ לְרַב: אָתָא גַּבְרָא רַבָּה אֲרִיכָא לִנְהַרְדְּעָא וּמְטָלַע, וְדָרֵשׁ: כְּלִילָא שָׂרִי. אָמַר: מַאן גַּבְרָא רַבָּה אֲרִיכָא [דְּאִיטְלַע]? לֵוִי, שְׁמַע מִינַּהּ: נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַבִּי אֶפֶס, וְיָתִיב רַבִּי חֲנִינָא בְּרֵישָׁא, וְלָא הֲוָה לֵיהּ אִינִישׁ לְלֵוִי לְמֵיתַב גַּבֵּיהּ, וְקָאָתֵי לְהָכָא. וְדִילְמָא נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַבִּי חֲנִינָא, וְרַבִּי אֶפֶס, כִּדְקָאֵי קָאֵי, וְלָא הֲוָה לֵיהּ אִינִישׁ לְלֵוִי לְמֵיתַב גַּבֵּיהּ, וְקָאָתֵי לְהָכָא? אִם אִיתָא דְּרַבִּי חֲנִינָא שָׁכִיב, לֵוִי לְרַבִּי אֶפֶס, מֵיכַף הֲוָה כַּייֵף לֵיהּ. וְתוּ, דְּרַבִּי חֲנִינָא לָא סָגֵי דְּלָא מָלֵיךְ, דְּכִי הֲוָה קָא נִיחָא נַפְשֵׁיהּ דְּרַבִּי, אָמַר: חֲנִינָא בְּרַבִּי חָמָא יָתִיב בְּרֹאשׁ! וּכְתִיב בֵּהּ בְּצַדִּיקִים: (איוב כ"ב:כ"ח) "וְתִגְזַר אֹמֶר וְיָקָם לָךְ" וְגוֹ'.

ג סַנְדָּל הַמְסֻמָּר, מַאי טַעְמָא? אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁלֻבֵי הַגְּזֵרָה הֵיוּ, וְהֵיוּ נָחְבָּאִים בְּמְעָרוֹת, וְאָמְרוּ: הַנִּכְנָס יִכָּנֵס, וְהַיּוֹצֵא אַל יֵצֵא. נֶהְפַּךְ סַנְדָּלוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם, כְּסְבוּרִים הֵם, אֶחָד (ממנו) [מֵהֶם] יָצָא, וְרָאוּהוּ אוֹיְבִים, וְעָכְשָׁיו בָּאִין עֲלֵיהֶם. דָּחֲקוּ זֶה בָּזֶה, וְהָרְגוּ זֶה אֶת זֶה, יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָרְגוּ בָּהֶם הָאוֹיְבִים. רַבִּי אֶלְעָאי בַּר אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בַּמְּעָרָה הָיוּ יוֹשְׁבִין, וְשָׁמְעוּ קוֹל מֵעַל גַּבֵּי הַמְּעָרָה.

ד [כְּסְבוּרִין הָיוּ שֶׁבָּאוּ עֲלֵיהֶם אוֹיְבִים], דָּחֲקוּ זֶה בָּזֶה, וְהָרְגוּ זֶה אֶת זֶה, יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָרְגוּ בָּהֶן הָאוֹיְבִים. רָמִי בַּר יְחֶזְקֵאל אָמַר: בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ הָיוּ יוֹשְׁבִין, וְשָׁמְעוּ קוֹל מֵאֲחוֹרֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ. כְּסְבוּרִים הָיוּ שֶׁבָּאוּ עֲלֵיהֶם אוֹיְבִים, דָּחֲקוּ זֶה בָּזֶה, וְהָרְגוּ זֶה אֶת זֶה, יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָרְגוּ בָּהֶם אוֹיְבִים. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמְרוּ: אַל יֵצֵא אָדָם בְּסַנְדָּל הַמְסֻמָּר. אִי הָכִי, בְּחֹל נַמִּי לִיתְסַר? מַעֲשֶׂה כִּי הֲוָה, בְּשַׁבָּת הֲוָה.

ה תָּנוּ רַבָּנָן: כְּשֶׁהוּא נוֹעֵל, נוֹעֵל שֶׁל יָמִין וְאַחַר כָּךְ נוֹעֵל שֶׁל שְׂמֹאל. וּכְשֶׁהוּא חוֹלֵץ, חוֹלֵץ שֶׁל שְׂמֹאל וְאַחַר כָּךְ שֶׁל יָמִין. כְּשֶׁהוּא רוֹחֵץ, רוֹחֵץ שֶׁל יָמִין, וְאַחַר כָּךְ שֶׁל שְׂמֹאל. כְּשֶׁהוּא סָךְ, סָךְ שֶׁל יָמִין וְאַחַר כָּךְ שֶׁל שְׂמֹאל. וְהָרוֹצֶה לְסוּךְ כָּל גּוּפוֹ, סָךְ רֹאשׁוֹ תְּחִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֶלֶךְ עַל כָּל אֲבָרָיו.

ו חֲרֵי תְּפִלִּין, דְּמְחֻפֶּה עוֹר, וְתַנְיָא: הַנִּכְנָס לְבֵית הַכִּסֵּא, חוֹלֵץ תְּפִלִּין בְּרִחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת וְנִכְנָס? הָתָם, מִשּׁוּם שִׁי"ן שֶׁל תְּפִלִּין, דְּאָמַר אַבָּיֵי: שִׁי"ן שֶׁל תְּפִלִּין, הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. וְאָמַר אַבָּיֵי: דָּלֶ"ת שֶׁל תְּפִלִּין, הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. וְאָמַר אַבָּיֵי: יו"ד שֶׁל תְּפִלִּין, הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי.

ז לח (עמוס ו) "הַשֹּׁכְבִים עַל מִטּוֹת שֵׁן, וּסְרָחִים עַל עַרְשׂוֹתָם". אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: מְלַמֵּד, שֶׁהָיוּ מַשְׁתִּינִים מַיִם בְּפָנֵי מִטּוֹתֵיהֶן עֲרֵמִים. מְגַדֵּף בָּהּ רַבִּי אַבָּהוּ: אִי הָכִי, הַיְינוּ דִּכְתִיב: (שם) "לָכֵן עַתָּה יִגְלוּ בְּרֹאשׁ גֹּלִים", מִשּׁוּם דְּמַשְׁתִּינִין מַיִם בְּפָנֵי מִטּוֹתֵיהֶן עֲרֵמִים, יִגְלוּ בְּרֹאשׁ גּוֹלִים? אֶלָּא אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים זֶה בָּזֶה, וְדוֹבְקִין מִטּוֹתֵיהֶן זוֹ בְּזוֹ, וּמַחֲלִיפִים נְשׁוֹתֵיהֶן זֶה עִם זֶה, וּמַסְרִיחִין עַרְשׂוֹתָם בְּשִׁכְבַת זֶרַע שֶׁאֵינוֹ שֶׁלָּהֶם. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, וְאָמְרִי לָהּ, בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מְבִיאִין אֶת הָאָדָם לִידֵי עֲנִיּוּת, וְאֵלּוּ הֵן: הַמַּשְׁתִּין מַיִם בְּפָנֵי מִטָּתוֹ עָרֹם, וְהַמְזַלְזֵל בִּנְטִילַת יָדַיִם, וְשֶׁאִשְׁתּוֹ מְקַלַּלְתּוֹ בְּפָנָיו. הַמַּשְׁתִּין מַיִם בְּפָנֵי מִטָּתוֹ [עָרֹם], אָמַר רָבָא: לָא אֲמָרַן, אֶלָּא דְּמְהַדַּר אַפֵּיהּ לְפוּרְיָא. אֲבָל לִבְרָאֵי, לֵית לָן בָּהּ. וּמְהַדַּר אַפֵּיהּ לְפוּרְיָא, נַמִּי, לָא אֲמָרַן אֶלָּא לַאֲרַעָא, אֲבָל בְּמָנָא, לֵית לָן בָּהּ. וּמְזַלְזֵל בִּנְטִילַת יָדַיִם, [אָמַר רָבָא]: לָא אֲמָרַן, אֶלָּא דְּלָא מָשָׁא יָדֵיהּ כְּלָל, אֲבָל, מָשָׁא וְלָא מָשָׁא, לֵית לָן בָּהּ. וְלָאו מִלְּתָא הִיא, דְּאָמַר רַב חִסְדָּא: אֲנָא מָשָׁאי מְלָא חָפְנָאי מַיָּא וִיהֲבוּ לִי מְלֵא חָפְנָאי טִיבוּתָא. וְשֶׁאִשְׁתּוֹ מְקַלַּלְתּוֹ בְּפָנָיו, אָמַר רָבָא: עַל עִסְקֵי תַּכְשִׁיטֶיהָ, וְהַנֵי מִילֵי הוּא דְּאִית לֵיהּ וְלָא עָבִיד.

ח לט דָּרַשׁ (רבה) [רָבָא] בְּרֵיהּ דְּרַב עֵילָאי: מַאי דִּכְתִיב: (ישעיה ג) "וַיֹּאמֶר ה': יַעַן כִּי גָּבְהוּ בְּנוֹת צִיּוֹן" שֶׁהָיוּ מְהַלְּכוֹת בְּקוֹמָה זְקוּפָה. "וַתֵּלַכְנָה נְטוּיוֹת גָּרוֹן" שֶׁהָיוּ מְהַלְּכוֹת עָקֹב בְּצַד גּוּדָל. "וּמְשַׂקְּרוֹת עֵינַיִם" דַּהֲווּ מְלָאן כּוּחְלָא לְעֵינַיְהוּ וּמְרַמְּזָן. (שם) "הָלוֹךְ וְטָפוֹף תֵּלַכְנָה" שֶׁהָיוּ מְהַלְּכוֹת אֲרֻכָּה בְּצַד קְצָרָה. (שם) "וּבְרַגְלֵיהֶם תְּעַכַּסְנָה" אָמַר רַבִּי יִצְחָק, דְּבֵי רַבִּי אַמִּי: מְלַמֵּד, שֶׁמַּשִּׁילוֹת מוֹר וַאֲפַרְסְמוֹן בְּמִנְעָלֵיהֶן, וּמְהַלְּכוֹת בְּשׁוּקֵי יְרוּשָׁלַיִם, וְכֵיוָן שֶׁמַּגִּיעוֹת אֵצֶל בַּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל, בּוֹעֲטוֹת בַּקַּרְקַע, וּמַתִּיזוֹת עֲלֵיהֶם, וּמַכְנִיסוֹת יֵצֶר הָרַע בָּהֶם, כְּאֶרֶס בְּכָעוּס. מַאי פֵּרָעָנוּתֵיהֶן? כִּדְדָרִישׁ (רבה) [רָבָא] בַּר עוּלָא: (שם) "וְהָיָה תַּחַת בֹּשֶׂם, מַק יִהְיֶה". מָקוֹם שֶׁהָיוּ מִתְבַּשְּׂמוֹת בּוֹ נַעֲשֶׂה נְמָקִים נְמָקִים. "וְתַחַת חֲגוֹרָה נִקְפָּה". מָקוֹם שֶׁהָיוּ חֲגוּרוֹת בְּצִלְצוּל, נַעֲשֶׂה נְקָפִים נְקָפִים. (שם) "וְתַחַת מַעֲשֶׂה מִקְשֶׂה קָרְחָה". מָקוֹם שֶׁהָיוּ מִתְקַשְּׁטוֹת בּוֹ, נַעֲשֶׂה קָרְחִים קָרְחִים. (שם) "וְתַחַת פְּתִיגִיל מַחֲגֶרֶת שָׂק". פְּתָחִים הַמְּבִיאִים לִידֵי גִּילָה, יִהְיוּ לְמַחֲגֶרֶת שָׂק. (שם) "כִּי תַחַת יְפִי", אָמַר רָבָא: הַיְינוּ דְּאָמְרֵי אִינְשֵׁי: חִלּוּפֵי שׁוּפְרָא, כִּיבָא. (שם) "וְשִׂפַּח ה' קָדְקֹד בְּנוֹת צִיּוֹן", אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: מְלַמֵּד שֶׁפָּרְחָה בָּהֶן צָרַעַת, כְּתִיב הָכָא: "וְשִׂפַּח", וּכְתִיב הָתָם: (ויקרא יד) "וְלַשְׂאֵת וְלַסַּפַּחַת".

ט אָמַר רַחֲבָה, אָמַר רַב יְהוּדָה: עֲצֵי יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁל קִנָּמוֹן הָיוּ, וּבְשָׁעָה שֶׁהָיוּ מַסִּיקִין מֵהֶן, רֵיחָן נוֹדֵף בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּמִשֶּׁחָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם, נִגְנְזוּ, וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר אֶלָּא כִּשְׁעוֹרָה, וּמִשְׁתַּכַּח בְּגַזָּאֵי דְּצִמְצָמֵי מַלְכְּתָא.

י מ מִשְׁנָה. לֹא יֵצֵא הָאִישׁ, לֹא בְּסִיף, וְלֹא בְּקֶשֶׁת, [וְלֹא בִּתְרִיס, וְלֹא בְּאַלָּה, וְלֹא בְּרֹמַח. וְאִם יָצָא, חַיָּב חַטָּאת]. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: תַּכְשִׁיטִין הֵן לוֹ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ אֶלָּא לִגְנַאי, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיה ב) ״וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים, וַחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמַזְמֵרוֹת וְגוֹ׳, וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה״.

יא גמרא. תַּנְיָא, אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: וְכִי מֵאַחַר דְּתַכְשִׁיטִין הֵן לוֹ, מִפְּנֵי מָה הֵן בְּטֵלִים לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ? אָמַר לָהֶם: לְפִי שֶׁאֵינָן צְרִיכִין, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״לֹא יִשָּׂא גוֹי אֶל גּוֹי חֶרֶב״.

יב וְתֶהֱוֵי לְנוֹי בְּעָלְמָא? אָמַר אַבַּיֵי: מִידֵּי דַּהֲוָה אַשְׂרָגָא בְּטִיהֲרָא. וּפְלִיגָא דִּשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ, אֶלָּא שִׁעְבּוּד מַלְכֻיּוֹת בִּלְבָד, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים טו) ״כִּי לֹא יֶחְדַּל אֶבְיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ״. מְסַיַּע לֵיהּ לְרַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, דְּאָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא: כָּל הַנְּבִיאִים, לֹא נִתְנַבְּאוּ אֶלָּא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ, אֲבָל לָעוֹלָם הַבָּא, (ישעיה סד) ״עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ״. וְאֵיכָא דְּאָמְרִי: אָמְרוּ לֵיהּ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: וְכִי מֵאַחַר שֶׁתַּכְשִׁיטִין הֵן לוֹ, מִפְּנֵי מָה הֵן בְּטֵלִים לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ? אָמַר לֵיהּ: אַף לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ אֵינָן בְּטֵלִים, הַיְנוּ דִּשְׁמוּאֵל. וּפְלִיגָא דְּרַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַב דִּימִי, וְאָמְרִי לָהּ, לְרַב אַוְיָא, [וְאָמְרִי לָהּ, רַב יוֹסֵף לְרַב דִּימִי, וְאָמְרִי לָהּ, לְרַב אַוְיָא, וְאָמְרִי לָהּ, אַבַּיֵי לְרַב יוֹסֵף]: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּאָמַר: תַּכְשִׁיטִין הֵן לוֹ? דִּכְתִיב: (תהילים מה) ״חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יָרֵךְ גִּבּוֹר, הוֹדְךָ וְהַדָרְךָ״. אָמַר לֵיהּ רַב כַּהֲנָא לְמַר בְּרֵיהּ דְּרַבִּינָא: הַאי, בְּדִבְרֵי תוֹרָה כְּתִיב? ! אָמַר לֵיהּ: אֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִדֵּי פְּשׁוּטוֹ (לעולם).

יג מא אָמַר רַב כַּהֲנָא: כַּד הֲוִינָא בַּר תְּמָנֵי סְרֵי שְׁנִין, וַהֲוָה גָּמִירְנָא לֵיהּ לְכוּלֵּיהּ תַּלְמוּדָא, וְלָא הֲוָה יָדְעִנָא דְּאֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִדֵּי פְּשׁוּטוֹ, עַד הַשְׁתָּא. מַאי קָא מַשְׁמַע לָן? דִּלְיגְמַר אִינִישׁ וְהַדַּר לִיסְבַּר. אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַמְחַדְּדִין זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַצְלִיחַ לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים מה) ״וַהֲדָרְךָ [צְלַח]״. אַל תִּקְרֵי ״וַהֲדָרְךָ״, אֶלָּא ״וְחַדְּדְךָ״. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁעוֹלִין לְגַדֻּלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״צְלַח רְכַב״. יָכוֹל אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ? תַּלְמוּד לוֹמַר: (שם) ״עַל דְּבַר אֱמֶת״. יָכוֹל אִם הִגִּיס דַּעְתּוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר: (שם) ״וְעַנְוָה צֶדֶק״. וְאִם עוֹשִׂים כֵּן זוֹכִין לְתוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה בְּיָמִין, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וְתוֹרְךָ נוֹרָאוֹת יְמִינֶךָ״. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: זוֹכִין לְדָבָרִים שֶׁנֶּאֱמְרוּ בִּימִינָהּ שֶׁל תּוֹרָה. (אמר) [דְּאָמַר] רָבָא בַּר רַב שִׁילָא, וְאִמְרֵי לָהּ, [אָמַר רַב יוֹסֵף בַּר חָמָא, אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: מַאי דִּכְתִיב: (משלי ג׳:ט״ז) ״אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשְׂמֹאולָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד״. אֶלָּא, בִּימִינָהּ, אֹרֶךְ יָמִים אֵיכָא, עֹשֶׁר וְכָבוֹד לֵיכָּא? אֶלָּא, לְמֵימִינִים בָּהּ, אֹרֶךְ יָמִים אֵיכָּא, וְכָל־שֶׁכֵּן עֹשֶׁר וְכָבוֹד. לְמַשְׁמְאִילִים בָּהּ, עֹשֶׁר וְכָבוֹד אֵיכָּא, אֹרֶךְ יָמִים לֵיכָּא. אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַנּוֹחִים זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַקְשִׁיב לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלאכי ג׳:ט״ז) ״אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה׳ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ״ וְגוֹ׳. אֵין ׳דִּבּוּר׳ אֶלָּא נַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים מ״ז:ד׳) ״יַדְבֵּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ״. מַאי ״וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ״? אָמַר רַבִּי (אסי) [אַמִּי]: אֲפִלּוּ חִשֵּׁב לַעֲשׂוֹת מִצְוָה וְנֶאֱנַס וְלֹא עֲשָׂאָהּ, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ עֲשָׂאָהּ. אָמַר רַב חִינְנָא [בַּר אִידִי]: כָּל הָעוֹשֶׂה מִצְוָה כְּמַאֲמָרָהּ, אֵין מְבַשְּׂרִין אוֹתוֹ בְּשׂוֹרוֹת רָעוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: (קהלת ח׳:ה׳) ״שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יֵדַע דָּבָר רָע״. אָמַר רַבִּי אַסִי, וְאִיתֵּימָא רַבִּי חֲנִינָא: אֲפִלּוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גּוֹזֵר גְּזֵרָה, הוּא מְבַטְּלָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״בַּאֲשֶׁר דְּבַר מֶלֶךְ שִׁלְטוֹן, וּמִי יֹאמַר לוֹ מַה תַּעֲשֶׂה״, וְסָמִיךְ לֵיהּ: ״שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יֵדַע דָּבָר רָע״. אָמַר רַבִּי אַבָּא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַמַּקְשִׁיבִים זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ לְקוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שיר השירים ח׳:י״ג) ״הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים, חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ, הַשְׁמִיעֵנִי״, וְאִם אֵין עוֹשִׂין כֵּן, גּוֹרְמִין לַשְּׁכִינָה שֶׁתִּסְתַּלֵּק מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: (שיר השירים ח׳:י״ד) ״בְּרַח דּוֹדִי״ וְגוֹ׳. אָמַר רַבִּי אַבָּא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, הַמִּדְגִּילִין זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹהֲבָן, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם ב) ״וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה״. אָמַר רָבָא: וְהוּא, דְּיַדְּעֵי צִוּרְתָּא דִּשְׁמַעְתָּא, וְהוּא, דְּלֵית לְהוּ רַבָּה [בְּמָתָא] לְמִגְמַר מִינֵּיהּ.

יד מב וְאָמַר רַבִּי אַבָּא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: גְּדוֹל הַמַּלְוֶה, יוֹתֵר מִן הָעוֹשֶׂה צְדָקָה, וּמַטִּיל בַּכִּיס יוֹתֵר מִכֻּלָּם. אָמַר רַבִּי אַבָּא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: אִם תַּלְמִיד חָכָם נוֹקֵם וְנוֹטֵר כְּנָחָשׁ הוּא, חָגְרֵהוּ עַל מָתְנֶיךָ. אִם עַם־הָאָרֶץ הוּא חָסִיד, אַל תְּדַוֵּר בִּשְׁכוּנָתוֹ. אָמַר רַב כַּהֲנָא, [אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, וְאָמְרִי לָהּ, אָמַר רַב אַסִי, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ], וְאָמְרִי לָהּ, אָמַר רַבִּי אַבָּא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: כָּל הַמְגַדֵּל כֶּלֶב [רַע] בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, מוֹנֵעַ חֶסֶד מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב ו) ״לַמָּס מֵרֵעֵהוּ חָסֶד״, שֶׁכֵּן בִּלְשׁוֹן יְוָנִים קוֹרִין לְ׳כֶלֶב׳ ׳לַמָּס׳. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: אַף פּוֹרֵק מִמֶּנּוּ יִרְאַת שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וְיִרְאַת שַׁדַּי יַעֲזוֹב״. הַהִיא אִתְּתָא, דְּעַיְּלָא לְהַהוּא בֵּיתָא לְמֵיפָא, נָבַח בָּהּ כַּלְבָּא, אִיתְעַקַּר וְלָדָהּ. אָמַר לָהּ מָרָא דְּבֵיתָא: לָא תִּדְחֲלִי, דִּשְׁקִילִי נִיבֵיהּ וּשְׁקִילִין טוּפְרֵיהּ. אָמְרָה לֵיהּ: שְׁקִילָא טִיבוּתִיךְ וְשַׁדְיָא אַחֵיזְרֵי, כְּבָר נָד וְלַד. אָמַר רַב הוּנָא: מַאי דִּכְתִיב: (קהלת יא) ״שְׂמַח בָּחוּר בְּיַלְדוּתֶךָ, וִיטִיבְךָ [לִבְּךָ בִּימֵי בְחוּרוֹתֶיךָ, וְהַלֵּךְ בִּדְרָכֵי לִבְּךָ וּבְמַרְאֵה עֵינֶיךָ, וְדַע כִּי עַל כָּל אֵלֶּה] יְבִיאֲךָ הָאֱלֹהִים בַּמִּשְׁפָּט״. עַד כָּאן דִּבְרֵי יֵצֶר הָרַע. מִכָּאן וָאֵילָךְ דִּבְרֵי יֵצֶר טוֹב. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: עַד כָּאן דִּבְרֵי תוֹרָה, מִכָּאן וָאֵילָךְ לְמַעֲשִׂים טוֹבִים.

טו מג תַּנְיָא: צִיץ, כְּמִין טַס שֶׁל זָהָב, וְרָחְבּוֹ שִׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת, וּמֻקָּף מֵאֹזֶן לְאֹזֶן, וְכָתוּב עָלָיו בִּשְׁתֵּי שִׁיטִין, ״יו״ד־ה״א׳ מִלְמַעְלָה, וְ׳קֹדֶשׁ־לָמֶ״ד׳, לְמַטָּה. אָמַר רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסֵי: אֲנִי רְאִיתִיו בְּרוֹמִי, וְכָתוּב: ״קֹדֶשׁ לַה׳״ בְּשִׁיטָה אַחַת.

טז מד ״וַיַּקְרֵב אֶת קָרְבַּן ה׳ אִישׁ וְגוֹ׳, טַבַּעַת עָגִיל וְכוּמָז״. (במדבר לא) אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: ׳עָגִיל׳ זֶה דְּפוּס שֶׁל דַּדִּין. ׳כּוּמָז׳ זֶה דְּפוּס שֶׁל בֵּית הָרֶחֶם. אָמַר רַב יוֹסֵף: אִי הָכִי, הַיְנוּ דְּמִתַּרְגְּמִינָן: ׳מְחוּךְ׳ דָּבָר הַמֵּבִיא לִידֵי גִּחוּךְ. אָמַר לֵיהּ: (רבא) [רַבָּה]: מְגוּפֵיהּ דִּקְרָא שְׁמַע מִינָּהּ: ׳כּוּמָז׳ כָּאן מְקוֹם זִמָּה. (שם) ״וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הֶחָיִל״. אָמַר רַב נַחְמָן, אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל: שָׁמָא חֲזַרְתֶּם לְקִלְקוּלְכֶם הָרִאשׁוֹן? אָמְרוּ [לוֹ]: ״לֹא נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ״. אָמַר לָהֶם: אִם כֵּן, כַּפָּרָה לָמָּה? אָמְרוּ לוֹ: אִם מִידֵי עֲבֵרָה יָצָאנוּ, מִידֵי הִרְהוּר לֹא יָצָאנוּ. מִיָּד ״וַיַּקְרֵב אֶת קָרְבַּן ה׳״. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: מִפְּנֵי מָה הֵצְרְכוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר כַּפָּרָה? מִפְּנֵי שֶׁזָּנוּ עֵינֵיהֶם מִן הָעֲרָוָה. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: מִפְּנֵי מַה מָּנָה הַכָּתוּב תַּכְשִׁיטֵיהֶן שֶׁבַּחוּץ, עִם תַּכְשִׁיטֵיהֶן שֶׁבִּפְנִים? לוֹמַר לָךְ: [כָּל] הַמִּסְתַּכֵּל בְּאֶצְבַּע קְטַנָּה שֶׁל אִשָּׁה, כְּאִלּוּ מִסְתַּכֵּל בִּמְקוֹם הַתַּרְפָּה. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: כָּל מָקוֹם שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, אֲפִלּוּ בְּחַדְרֵי חַדָּרִים אָסוּר. תְּנַן: וְלֹא בְּזוּג, אַף עַל פִּי שֶׁפָּקוּק, וְתַנְיָא אִידָךְ: פּוֹקֵק לָהּ זוּג בְּצַוָּארָהּ, וּמְטַיֵּל עִמָּהּ בֶּחָצֵר. תַּנָּאֵי הִיא וְכוּ׳.

יז אָמַר עוּלָא: כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְגַּנֶּה עַל בַּעְלָהּ. כִּדְתַנְיָא: (ויקרא טו) ״וְהַדָּוָה בְּנִדָּתָהּ״, זְקֵנִים הָרִאשׁוֹנִים אָמְרוּ: שֶׁלֹּא תִּכְחֹל, וְלֹא תִּפְקֹס, וְלֹא תִּתְקַשֵּׁט בְּבִגְדֵי צִבְעוֹנִין. עַד שֶׁבָּא רַבִּי עֲקִיבָא וְלִמֵּד: אִם כֵּן, אַתָּה מְגַנֶּה עַל בַּעְלָהּ, וְנִמְצָא בַּעְלָהּ מְגָרְשָׁהּ, וְאֶלָּא מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְהַדָּוָה בְּנִדָּתָהּ״? בְּנִדָּתָהּ תְּהֵא עַד שֶׁתִּבְוֹא בַּמַּיִם.

יח מה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְאִישְׁתָּא צְמִירְתָּא, לִשְׁקוֹל סַכִּינָא דְּכוּלָּא פַּרְזְלָא, וְלִיזִיל לְהֵיכָא דְּאִיכָּא וַרְדִּינָא, וְלִיקְטַר בֵּיהּ נִירָא בַּרְקָא. יוֹמָא קַמָּא לִיחְדּוֹק בֵּיהּ פּוּרְתָּא, וְלִימָא: (שמות ג) ״וַיֵּרָא מַלְאַךְ ה׳ אֵלָיו״ וְגוֹ׳. לְמָחָר לִיחְדּוֹק בֵּיהּ פּוּרְתָּא, וְלִימָא: (שם) ״וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה: אָסֻרָה נָּא וְאֶרְאֶה״. לְמָחָר לִיחְדּוֹק בֵּיהּ פּוּרְתָּא וְלִימָא: (שם) ״וַיַּרְא ה׳ כִּי סָר לִרְאוֹת״ וְגוֹ׳. אָמַר לֵיהּ*) רַב אַחָא בְּרֵיהּ (דרב אשי) [דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי]: וְלִימָא: (שם) ״וַיֹּאמֶר אַל תִּקְרַב הֲלֹם״ וְגוֹ׳! אֶלָּא: לִיוֹמָא קַמָּא לִימָא: ״וַיֵּרָא מַלְאַךְ ה׳ וְגוֹ׳ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה״ [וְגוֹ׳]. וּלְמָחָר לִימָא: (ויאמר משה) ״וַיַּרְא ה׳ כִּי סָר לִרְאוֹת״. לְמָחָר: ״וַיֹּאמֶר (ה׳) אַל תִּקְרַב הֲלוֹם״. וְכִי פָּסַק לֵיהּ, לִיתְתֵּיהּ וּלִיפְסְקֵיהּ, וְלִימָא הָכִי: הַסְּנֶה הַסְּנֶה, לָאו מִשּׁוּם דִּגְבִיהַּת מִכָּל אִילָנֵי, אַשְׁרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שְׁכִינְתֵּיהּ עָלַיִךְ, אֶלָּא, מִשּׁוּם דְּמַיְכְתָּ מִכָּל אִילָנֵי, אַשְׁרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שְׁכִינְתֵּיהּ עָלַיִךְ, וְכִי הֵיכִי דַּחֲמִיתֵיהּ אִישְׁתָּא לַחֲנָנָיָה, מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה וַעֲרִיקַת מִן קֳדָמוֹהִי, כֵּן תַּחֲמִינֵיהּ אִישְׁתָּא לְפָלְוֹנִי בַּר פְּלוֹנִית, וְתִיעֲרוֹק מִן קֳדָמוֹהִי. לְסִימְטָא, לֵימָא הָכִי: בַּזְבְּזֵייהּ, מַסְמְסֵייהּ, כַּסְכְּסֵיהּ, שַׁרְלָאי וְאַמְרְלָאי, אִילִין מַלְאֲכֵי, דְּאִשְׁתַּלְּחוּ מֵאַרְעָא דְּסְדוֹם לְאַסָּאָה שְׁחִינֵיהּ כְּאִיבִין, בַּזָּזֵיהּ, בְּזִזֵיהּ, בַּזְבְּזִזֵיהּ, מַסְמְסֵיהּ, כַּמִּין, כַּמּוֹן, עֵינָיךְ בִּיךְ, עֵינָךְ בִּיךְ, אַתְרִיךְ בִּיךְ, זַרְעִיךְ כְּקָלוּט וּכְפִרְדָּה דְּלָא פָּרָה וְלָא רַבְיָא, כְּךָ לָא תִּפְרֶה וְלָא תִּרְבֶּה בְּגוּפֵיהּ דְּפְלוֹנִי בַּר פְּלוֹנִית. [לַכִּיפָּה, לֵימָא הָכִי: חֲרֵב שְׁלוּפָה, וְקָלַע נְטוּשָׁה, לָא שְׁמֵיהּ יוֹכֵב, חוֹלִין מַכְאוֹבִין. לְשִׁידָא, לֵימָא הָכִי: הֲוִית דְּפָקִיק, דְּפָקִיק הֲוִית, לִיטָא תָּבוּר וּמְשׁוּמַת, בַּר־טִיט, בַּר־טָמֵא, בַּר־טִינָא, כְּשַׁמְגַּז מְרִיגַז וְאִיסְטָמְאי. לְשִׁידָא דְּבֵית־הַכִּפֵּא, לֵימָא הָכִי: אַקְרְקְפֵי דַּאֲרֵי, וְאַאוֹסֵי דְּגוּרְיָיתָא אַשְׁכַּחְתּוּן לְשִׁידָאי בַּר שִׁירִיקָא פַּנְדָּא, בְּמֵישָׁרָא דְּכַרְתֵּי חַבְטֵיהּ, בְּלוּעָא דְּחַמְרָא חֲטַרְתֵּיהּ]. אַבַּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְהוּ: כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִשּׁוּם רְפוּאָה, אֵין בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. הָא אֵין בּוֹ מִשּׁוּם רְפוּאָה, יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי? וְהָתַנְיָא: אֵילָן שֶׁמַּשִּׁיר פֵּרוֹתָיו, סוֹקְרוֹ (וצובע) אוֹתוֹ בְּסִיקְרָא וְטוֹעֲנוֹ בַּאֲבָנִים. בְּשִׁלְמָא, טוֹעֲנוֹ בַּאֲבָנִים, כִּי הֵיכִי דְּלִיכְחוֹשׁ חֵילֵיהּ, אֶלָּא ״סוֹקְרוֹ בְּסִיקְרָא״, מַאי רְפוּאָה קָעָבִיד? כִּי הֵיכִי דְּלִיחֲזֵייהּ אִנְשֵׁי וְלִבָּעֵי עֲלֵיהּ רַחֲמֵי, כִּדְתַנְיָא: (ויקרא יג) ״וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא״, צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ צַעֲרוֹ לָרַבִּים, וְרַבִּים יְבַקְּשׁוּ עָלָיו רַחֲמִים.

יט הָאוֹמֵר: גַּד גְּדִי, וּסְנוּק לָא, אוּשְׁכִּי וּבוּשְׁכִּי, יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: ׳גַּד׳ אֵינוֹ אֶלָּא לְשׁוֹן עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיה סה) ״הָעֹרְכִים לַגַּד שֻׁלְחָן״. הוּא בִּשְׁמָהּ וְהִיא בִּשְׁמוֹ, יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. דּוּנוּ דָּנֵי, יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין ׳דָּן׳ אֶלָּא לְשׁוֹן עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (עמוס ח) ״הַנִּשְׁבָּעִים בְּאַשְׁמַת שֹׁמְרוֹן, וְאָמְרוּ חַי אֱלֹהֶיךָ דָּן״. הָאוֹמֵר לָעוֹרֵב: (שרק) [צְרַח], וּלְעוֹרֶבֶת: שְׁרִיקִי, וְהַחֲזִיר לִי זְנָבִיךְ לְטוֹבָה, יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. הָאוֹמֵר: שַׁחֲטוּ תַּרְנְגוֹל זֶה, שֶׁקָּרָא עַרְבִית, וְתַרְנְגֹלֶת שֶׁקָּרְאָה גַּבְרִית, יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. (האומר) אֶשְׁתָּה וְאוֹתִיר, אֶשְׁתֶּה וְאוֹתִיר, יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. הַמְכַשֵּׁעַת בֵּיצִים בַּכֹּתֶל (והטח) בִּפְנֵי הָאֶפְרוֹחִים, יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. וְהַמְּגִיס בִּפְנֵי הָאֶפְרוֹחִים, יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. הַמְרַקֶּדֶת וְהַמּוֹנָה (על גבי) [שִׁבְעִים וְאֶחָד] אֶפְרוֹחִים, בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יָמוּתוּ, יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. הַמְרַקֶּדֶת לְכוּתָּח, וְהַמְשַׁתֶּקֶת לָעֲדָשִׁים, וְהַמְצַוַּחַת לַגְּרִיסִין, יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. הַמַּשְׁתֶּקֶת בִּפְנֵי קְדֵרָתָהּ, כְּדֵי שֶׁתִּתְבַּשֵּׁל מְהֵרָה, יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי.

כ (תנו רבנן:) [אָבָל], נוֹתְנִים קֵיסָם שֶׁל תּוּת, וְשִׁבְרֵי זְכוּכִית בַּקְּדֵרָה, כְּדֵי שֶׁתִּתְבַּשֵּׁל מְהֵרָה, וַחֲכָמִים אוֹסְרִים בְּשִׁבְרֵי זְכוּכִית, מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה. תָּנוּ רַבָּנָן: נוֹתְנִים בּוּל שֶׁל מֶלַח לְתוֹךְ הַנֵּר, בִּשְׁבִיל שֶׁתָּאִיר וְתַדְלִיק. וְנוֹתְנִים טִיט וְחַרְסִית תַּחַת הַנֵּר בִּשְׁבִיל שֶׁתַּמְתִּין וְתַדְלִיק. אָמַר מַר זוּטְרָא: הַאי מַאן, דְּמִכְסֵי שְׁרָגָא דְּמִשְׁחָא, וּמְנַלֵּי נַפְטָא, קָעָבֵר מִשּׁוּם ״בַּל תַּשְׁחִית״.

כא מו [חַמְרָא וְחַיֵּי לְפוּם רַבָּנָן, אֵין בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי]. מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי עֲקִיבָא שֶׁעָשָׂה מִשְׁתֶּה לִבְנוֹ, וְעַל כָּל כּוֹס וְכוֹס שֶׁהֵבִיא, אָמַר: חַמְרָא וְחַיֵּי לְפוּם רַבָּנָן, חַיֵּי וְחַמְרָא לְפוּם רַבָּנָן וּלְפוּם תַּלְמִידֵיהוֹן.

פרק ז

א **שבת פרק ז כלל גדול** - אָמַר רַב הוּנָא: הָיָה מְהַלֵּךְ (בדרך או) בַּמִּדְבָּר, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵימָתַי שַׁבָּת, מוֹנֶה שִׁשָּׁה יָמִים, וּמְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד. חִיָּא בַּר רַב אוֹמֵר: מְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד, וּמוֹנֶה שִׁשָּׁה (ימים). בְּמַאי קָמִיפְלְגֵי? מַר סָבַר, כִּבְרִיָּתוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּמַר סָבַר, כְּאָדָם הָרִאשׁוֹן.

ב כִּי אָתָא רַב דִּימִי, אָמַר: שַׁבְּתָא דְּרַב בֵּיבִי הֲוָאי, וְאִיקְלְעוּ רַב אַמִּי וְרַב אַסִי; שָׁדָא קַמַּיְהוּ כַּלְכָּלָה דְּפֵירֵי, וְלָא יָדְעִנָא אִי מִשּׁוּם דְּסָבַר: אֹכֶל מִתּוֹךְ פְּסֹלֶת, אָסוּר. אִי מִשּׁוּם, ׳עַיִן יָפָה׳ הוּא דִּמְכַוֵּין.

ג הַקּוֹשֵׁר וְהַמַּתִּיר. קְשִׁירָה בַּמִּשְׁכָּן הֵיכָא הֲוַאי? אָמַר רָבָא: שָׁכֵן קוֹשְׁרִים בִּיתֵדוֹת אֹהָלִים. [אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי]: קוֹשְׁרִים?! הַהוּא, קֶשֶׁר עַל מְנָת לְהַתִּיר הוּא! אֶלָּא אָמַר אַבַּיֵי: שֶׁכֵּן אוֹרְגֵי יְרִיעוֹת שֶׁנִּפְסַק לָהֶם נִימָא, קוֹשְׁרִין אוֹתָהּ. אָמַר לֵיהּ רָבָא: תֵּרַצְתָּ ׳קוֹשֵׁר׳, ׳מַתִּיר׳, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? וְכִי תֵּימָא: דְּאִי מִתְרַמֵּי לֵיהּ תְּרֵי חוּטֵי קְשֵׁרֵי בַּהֲדֵי הֲדָדֵי, שָׁרֵי חַד וְקָטַר חַד, הַשְׁתָּא, לְפָנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר־וָדָם אֵין עוֹשִׂין כֵּן! לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, עוֹשִׂים? אֶלָּא, אָמַר רָבָא, וְאִיתֵימָא רַבִּי אֶלְעָאי: שֶׁכֵּן צָדֵי חִלָּזוֹן, קוֹשְׁרִים וּמַתִּירִים.

ד אָמַר רַב זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָּה, אָמַר רַב: הַמּוֹתֵחַ חוּט שֶׁל תְּפִירָה בְּשַׁבָּת, חַיָּב חַטָּאת, וְהַלּוֹמֵד דָּבָר אֶחָד מִן הָאַמְגּוּשׁ, חַיָּב מִיתָה, וְהַיּוֹדֵעַ לְחַשֵּׁב תְּקוּפוֹת וּמַזָּלוֹת וְאֵינוֹ חוֹשֵׁב, אָסוּר לְסַפֵּר הֵימֶנּוּ. (מגושתא) [׳אַמְגּוּשָׁא׳], רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר: ׳חַרְשֵׁי׳, וְחַד אָמַר: ׳גְּדוּפֵי׳. תִּסְתַּיֵּים דְּרַב אָמַר: ׳גְּדוּפֵי׳, דְּאָמַר רַב זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָּה, אָמַר רַב: הַלּוֹמֵד דָּבָר אֶחָד מִן הָאַמְגּוּשׁ, חַיָּב מִיתָה, דְּאִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ, ׳חַרְשֵׁי׳, וְהָכְתִיב: (דברים י״ח:ט׳) ״לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת״, אֲבָל אַתָּה לָמֵד לְהָבִין וּלְהוֹרוֹת, תִּסְתַּיֵּים.

ה מז אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: כָּל הַיּוֹדֵעַ לְחַשֵּׁב בִּתְקוּפוֹת וּמַזָּלוֹת וְאֵינוֹ חוֹשֵׁב, עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: (ישעיהו ה׳:י״ב) ״וְאֶת פֹּעַל ה׳ לֹא יַבִּיטוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדָיו לֹא רָאוּ״. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, [אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן]: מִנַּיִן, שֶׁמִּצְוָה עַל אָדָם לְחַשֵּׁב תְּקוּפוֹת וּמַזָּלוֹת? שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים ד׳:ה׳-ו׳) ״וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם, כִּי הִיא חָכְמַתְכֶם וּבִינַתְכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים״. אֵי זוֹ הִיא חָכְמָה וּבִינָה שֶׁהִיא לְעֵינֵי הָעַמִּים? הֱוֵי אוֹמֵר: זֶה חִשּׁוּב תְּקוּפוֹת וּמַזָּלוֹת.

פרק ח

א **שבת פרק ח המוציא** - מח אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: כָּל מַה שֶּׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, לֹא בָּרָא דָּבָר אֶחָד לְבַטָּלָה; בָּרָא שַׁבְּלוּל לְכָתִית, בָּרָא זְבוּב לְצַרְעָה. יַתּוּשׁ לְנָחָשׁ. וְנָחָשׁ לַחֻפָּפִית, וּסְמָמִית לְעַקְרָב. הֵיכִי עָבִיד לֵיהּ? מֵיתִי חֲדָא אוּכְמָא וַחֲדָא חִיוָרָא, וְשַׁלְקֵי לֵיהּ וְשַׁיְפֵי לֵיהּ. תָּנוּ רַבָּנָן: חֲמִשָּׁה אֵימוֹת הֵן, אֵימַת חַלָּשׁ עַל גִּבּוֹר, אֵימַת מַפְגִּיעַ עַל אֲרִי, אֵימַת יַתּוּשׁ עַל הַפִּיל, אֵימַת סְמָמִית עַל עַקְרָב, אֵימַת סְנוּנִית עַל הַנָּשֶׁר, אֵימַת כִּלְבִּית עַל לְוְיָתָן. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: מַאי קְרָאָהּ? (עמוס ה׳:ט׳) ״הַמַּבְלִיג שֹׁד עַל עָז״. רַבִּי זֵירָא אַשְׁכַּח לְרַב יְהוּדָה, דַּהֲוָה קָאֵי אַפִּיתְחָא דְּבֵי חֲמוֹתֵהּ, וְחָזֵיהּ דַּהֲוָה בְּדִיחָא דַּעְתֵּיהּ, וְאִי בָּעֵי מִינֵּיהּ כָּל חַלָּלֵי עָלְמָא, הֲוָה אָמַר לֵיהּ: מַאי טַעְמָא, עִזֵּי מַסְגָּן בְּרֵישָׁא, וַהֲדָר אִימְרֵי? אָמַר לֵיהּ: כִּבְרִיָּתוֹ שֶׁל עוֹלָם, דִּבְרֵישָׁא חָשׁוּכָא וַהֲדָר נְהוֹרָא. מַאי טַעְמָא, הֲנֵי מִיכְסְיָין וְהַנֵי מִיגַּלְיָין? הֲנֵי (דמכסין) [דִּמְכַסְּינָן] מִינַיְהוּ, מְכַסְּיָין, וְהַנֵי דְּלָא (מכסין) [מְכַסְּינָן] מִינַיְהוּ, מִיגַּלְיָין. מַאי טַעְמָא, גַּמְלָא, זוּטְרָא גְּנוּבְתֵּיהּ? מְשׁוּם דְּאָכַל כִּיסֵּי. מַאי טַעְמָא, תּוֹרָא, אֲרִיכָא גְּנוּבְתֵּיהּ? מְשׁוּם דְּדָיַר בְּאַגְמֵי, וּבָעֵי לְכַרְכּוּשֵׁי בַּקֵּי. מַאי טַעְמָא, קוֹרְנָא דְּקִמְצָא, רַכִּיכָא? מְשׁוּם דְּדָיְרָא בְּחֵילְפֵי, וְאִי קַשְׁיָא, נָדְיָא וּמִתְעַוְּרָא, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: הַאי מַאן דְּבָעֵי דִּלְסְמֵיהּ לְקַמְצָא, לִשְׁלוּפֵינְהוּ לְקוֹרְנָא. מַאי טַעְמָא, הַאי תִּימְרָא דְּתַרְנְגוֹלְתָּא, מִדְּלֵי לְעֵילָּא? דְּדָיְרִי אַדַּפֵּיהּ, וְאִי עַיֵּיל קִטְרָא, מִתְעַוְּרָא. ׳דְּשָׁא׳ דֶּרֶךְ שָׁם. ׳דַּרְגָּא׳ דֶּרֶךְ גַּג. ׳מַתְכּוֹלִיתָא׳ (אימתי) [מָתַי] תִּכְלֶה דָּא. ׳בֵּיתָא׳ בּוֹא וְאֵיתִיב (בהו) [בָּהּ]. ׳בִּיקְתָּא׳ בֵּי עַקְתָּא. ׳כּוּפְתָּא׳ כּוּף וְתִיב. ׳לְבְנֵי׳ לְבְנֵי־בְּנֵי. ׳הוּצָא׳ חֲצִיצָא. ׳חַצְבָּא׳ שֶׁחוֹצֵב מַיִם מִן הַנָּהָר. ׳כּוּזָא׳ כָּזֶה. ׳שׁוּטִיתָא׳ שְׁטוּתָא. ׳מְשִׁיכְלָא׳ מָאשֵׁי כּוּלָּא. ׳מְשִׁיכְלָתָא׳ מָשְׁיָא כַּלְתָּא. ׳אָסִיתָא׳ חַסִירְתָּא. ׳בּוּכְנָא׳ בּוֹא וְאַכַּנָּה. ׳לְבוּשָׁא׳ לֹא בּוּשָׁה. ׳גְּלִימָא׳ שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ כְּגֹלֶם. ׳גּוּלְתָּא׳ גַּלִּי וְאִיתִיב. ׳פּוּרְיָא׳ שְׁפָרִין וְרָבִין עָלֶיהָ. ׳בּוֹר זִינְקָא׳ בּוֹר זֶה נָקִי. ׳סוּדְרָא׳ סוֹד ה׳ לִירֵאָיו. ׳אַפַּדְנָא׳ אַפִּיתְחָא דֵּין. תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה, כָּל זְמַן שֶׁמַּזְקִינִין, מוֹסִיפִין גְּבוּרָה, וְאֵלּוּ הֵן: דָּג וְנָחָשׁ וַחֲזִיר.

ב רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: דָּם, כְּדֵי לִכְחֹל עַיִן אַחַת, שֶׁכֵּן כּוֹחֲלִין לְבַרְקִית, וּמַאי נִיהוּ? דָּמָא דִּתַרְנְגוֹלְתָּא בְּרָא. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: דָּם, כְּדֵי לִכְחֹל בּוֹ עַיִן אַחַת, שֶׁכֵּן כּוֹחֲלִין לְיָארוּד, וּמַאי נִיהוּ? דָּמָא דִּכְרוּשְׁתִּינָא, וְסִימָנִיךְ, גַּוָּא לְגַוָּא, וּבְרָא לְבָרָא.

ג סִיד, כְּדֵי לָסוּד. תָּנָא: כְּדֵי לָסוּד לְסוּד, כְּדֵי לְסוּד לְסוּד. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִגִּיעוּ לְפִרְקָן, וְלֹא הִגִּיעוּ [לַשָּׁנִים], בְּנוֹת עֲנִיִּים טוֹפְלוֹת אוֹתָן בְּסִיד, בְּנוֹת עֲשִׁירִים טוֹפְלוֹת אוֹתָן בְּסֹלֶת, בְּנוֹת מְלָכִים טוֹפְלוֹת אוֹתָן בְּשֶׁמֶן הַמֹּר, שֶׁנֶּאֱמַר: (אסתר ב׳:י״ב) ״שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּשֶׁמֶן הַמֹּר״. מַאי ״שֶׁמֶן הַמֹּר״? רַב הוּנָא בַּר חִיָּא אָמַר: סַטְכַּת. רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר: שֶׁמֶן זַיִת שֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁלִישׁ. תַּנְיָא: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַנְפִּיקְנוֹן, שֶׁמֶן זַיִת שֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁלִישׁ. וְלָמָּה סָכִין אוֹתוֹ? שֶׁמַּשִּׁיר אֶת הַשֵּׂעָר, וּמְעַדֵּן אֶת הַבָּשָׂר. רַב בֵּיבִי חֲוָה לֵיהּ בְּרִתָּא, טָפְלָה אֲבָר אֲבָר, שָׁקִיל בָּהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּזֵי. חֲוָה הַהוּא כּוּתִי בִּשְׁבָבוּתֵיהּ, הַוְיָא לֵיהּ בְּרַתָּא, טָפְלָה בְּחַד זִימְנָא וּמֵתָה. אָמַר: קַטְלָה רַב בֵּיבִי לִבְרַתִּי. אָמַר רַב נַחְמָן: רַב בֵּיבִי, דְּשָׁתֵי שִׁיכְרָא, בַּעְיָן בַּנְתֵּיהּ טַפְלָא. אַנָן, דְּלָא שַׁתִּינָן שִׁיכְרָא, לָא בַּעְיָן בַּנְתִּין טַפְלָא.

ד כִּי הָא דַּהֲהוּא גְּלִילָא, דְּאָמְרוּ לֵיהּ: קוּם דְּרוֹשׁ לָנוּ בְּמַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה. אָמַר לְהוּ: אֵידְרוֹשׁ לְכוּ כִּדְדָרַשׁ רַבִּי נְחֶמְיָה לְחַבְרֵיהּ, וְנָפְקַת עַרְעִיתָא מִן כּוֹתְלָא, מַחְתֵּי בְּאַנְדִּיפֵי [וּמִית]. אָמַר לֵיהּ: מִן דִּילֵיהּ דָּא לֵיהּ.

ה אָמַר לֵיהּ מַר בְּרֵיהּ דְּרַבִינָא לְבְרֵיהּ: מִי שְׁמִיעַ לָךְ, ״בֵּיצָה קַלָּה״ מַאי הִיא? אָמַר לֵיהּ: בֵּיעָתָא דְּצִלְצָלָא. מַאי טַעְמָא, מִשּׁוּם דְּזוּטְרָא? אִימָא, דְּצִפֵּירְתָּא! אִישְׁתִּיק. אָמַר לֵיהּ: מִידִי שְׁמִיעַ לָךְ בְּהָא? [אָמַר לֵיהּ: הָכִי] אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: בֵּיצַת תַּרְנְגֹלֶת.

ו אַמַּאי קָרוּ לֵיהּ: ״בֵּיצָה קַלָּה״? שְׁעָרוּ חֲכָמִים, אֵין לְךָ בֵּיצָה קַלָּה לְבַשֵּׁל יוֹתֵר מִבֵּיצַת תַּרְנְגֹלֶת.

ז עֲשָׂרָה דְּבָרִים מְבִיאִין אֶת הָאָדָם לִידֵי תַּחְתּוֹנִיּוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: הָאוֹכֵל עֲלֵי קָנִים, וַעֲלֵי גְּפָנִים, וְלוּלְבֵי גְּפָנִים, וּמוֹרִיגֵי בְּהֵמָה בְּלֹא מֶלַח, וְשִׁדְרוֹ שֶׁל דָּג, וְדָג מָלִיחַ שֶׁלֹּא בִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ, וְהַשּׁוֹתֶה שִׁכְרֵי יַיִן, וְהַמְקַנֵּחַ בְּסִיד וּבְחַרְסִית, [וְהַמְקַנֵּחַ] בִּצְרוֹר שֶׁקִּנֵּחַ בּוֹ חֲבֵרוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף הַתּוֹלֶה עַצְמוֹ בְּבֵית הַכִּסֵּא.

ח מט רַב חִסְדָּא וְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא, חֲווּ קָאָזְלֵי בְּאוֹרְחָא. אָמְרָה לְהוּ הַהִיא מַטְרוֹנִיתָא: אוּתְבַן בַּהֲדַיְיכוּ, וְלָא אוּתְבוּהָ. אָמְרָה אִיהִי מִלְּתָא, אֲסָרְתָּהּ לְאַרְבָּא. אָמְרוּ אִינְהוּ מִלְּתָא, שַׁרְיוּהָ. אָמְרָה לְהוּ: מַאי אַעֲבִיד לְכוּ, דְּלָא מְקַנַּח לְכוּ בְּחַסְפָּא, וְלָא קָטִיל לְכוּ כְּנָּה אַמְּנַיְכוּ, וְלָא שָׁלִיף לְכוּ יַרְקָא וְאָכִיל לְכוּ, מִכִּישָׁא דְּאַסִּיר גִּינָּאָה.

ט אמר לֵיהּ רַב הוּנָא (לרבא) [לְרַבָּה] בְּרֵיהּ: מַאי טַעְמָא לָא שָׁכִיחַת קַמֵּיהּ דְּרַב חִסְדָּא, דְּמִחַדְּדָן שְׁמַעְתְּתֵיהּ? אָמַר לֵיהּ: מַאי אֵיזִיל לְגַבֵּיהּ? דִּכְי אֲזִילְנָא לְגַבֵּיהּ, מוֹתִיב לִי בְּמִילֵי דְּעָלְמָא, אָמַר לִי: מַאן דְּעַיֵּיל לְבֵית הַכִּסֵּא, לָא לֵיתֵיב בְּהֶדְיָא, וְלָא לֵיטְרַח טְפֵי, דְּהַאי כַּרְכַּשְׁתָּא, אַתְּלַת שִׁינֵי יָתֵיב, דִּלְמָא מְשַׁמְטֵי שִׁינֵי דְּכַרְכַּשְׁתָּא, וַאֲתֵי לִידֵי סַכָּנָה. אָמַר לֵיהּ: הוּא עָסִיק בְּחַיֵּי דִּבְרֵיָתָא, וְאַתְּ אָמַרְתְּ: בְּמִילֵי דְּעָלְמָא? כָּל־שֶׁכֵּן זִיל לְגַבֵּיהּ.

פרק ט

א **שבת פרק ט רבי עקיבא** - מַתְנִיתִין. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מִנַּיִן לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת שֶׁמִּטַּמְּאָה בְּמַשָּׂא כְּנִדָּה? שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ל׳:כ״ב) ״תְּזָרֵם כְּמוֹ דָוָה, צֵא תֹּאמַר לוֹ״. מַה נִּדָּה מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא, אַף עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא. [גְּמָרָא]. אָמַר (רבא) [רַבָּה]: ׳תְּזָרֵם׳ דְּאָמַר קְרָא, נַכְרִיָּנְהוּ מִינָּךְ כְּזָר, ׳צֵא׳ תֹּאמַר לוֹ ׳הִכָּנֵס׳ אַל תֹּאמַר לוֹ.

ב נ תְּנִינָן: (שופטים ח׳:ל״ג) ״וַיָּשִׁימוּ לָהֶם בַּעַל בְּרִית לֵאלֹהִים״ זֶה זְבוּב בַּעַל עֶקְרוֹן, מְלַמֵּד שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד עָשָׂה דְּמוּת יְרֵאָתוֹ, וּמַנִּיחָהּ בְּתוֹךְ כִּיסוֹ, כֵּיוָן שֶׁזּוֹכְרָהּ, מוֹצִיאָהּ מִתּוֹךְ כִּיסוֹ וּמְחַבְּקָהּ וּמְנַשְּׁקָהּ. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בֶּן עֲקַבְיָא: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ: סְפִינַת הַיַּרְדֵּן טְמֵאָה? מִפְּנֵי שֶׁטּוֹעֲנִין אוֹתָהּ בַּיַּבָּשָׁה וּמוֹרִידִין אוֹתָהּ לַמַּיִם. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: לְעוֹלָם אַל יִמְנַע אָדָם אֶת עַצְמוֹ מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ, וַאֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת, שֶׁהֲרֵי כַּמָּה שָׁנִים נִשְׁנִית מִשְׁנָה זוֹ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְלֹא נִתְגַּלְּתָה טַעְמָהּ, עַד שֶׁבָּא רַבִּי חֲנִינָא בֶּן עֲקַבְיָא וּפֵרְשָׁהּ. אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: לְעוֹלָם אַל יִמְנַע אָדָם אֶת עַצְמוֹ מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ וּמִדִּבְרֵי תוֹרָה, וַאֲפִלּוּ בְּשָׁעַת מִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר י״ט:י״ד) ״זֹאת הַתּוֹרָה, אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל״ אֲפִלּוּ בְּשָׁעַת מִיתָה, תְּהֵא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: אֵין דִּבְרֵי תוֹרָה מִתְקַיְּמִין, אֶלָּא, בְּמִי שֶׁמֵּמִית עַצְמוֹ עָלֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״זֹאת הַתּוֹרָה, אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל״. (גם בגיטין פרק הניזקין)

ג נא אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי דִּכְתִיב: (דברים י״ט:י״ד) ״לֹא תַסִּיג גְּבוּל רֵעֶךָ [אֲשֶׁר גָּבְלוּ רִאשׁוֹנִים״]. גְּבוּל שֶׁגָּבְלוּ רִאשׁוֹנִים, לֹא תַסִּיג. מַאי גָּבְלוּ רִאשׁוֹנִים? אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי (יונתן) [יוֹחָנָן]: (מאי) דִּכְתִיב: (בראשית ל״ו:כ׳) ״אֵלֶּה בְּנֵי שֵׂעִיר הַחֹרִי, יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ״. אַטו כּוּלֵּי עָלְמָא, יוֹשְׁבֵי רָקִיעַ נִינְהוּ? אֶלָּא, שֶׁהָיוּ בְּקִיאִים בִּישׁוּבָהּ שֶׁל אֶרֶץ, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: מְלֹא קָנֶה זֶה לְזֵית, מְלֹא קָנֶה זֶה לִגְפָנִים, מְלֹא קָנֶה זֶה לִתְאֵנָה. וְ׳חֹרִי׳ שֶׁמְּרִיחִין אֶת הָאָרֶץ. וְ׳חִוִּי׳ אָמַר רַב פָּפָּא: שֶׁהָיוּ טוֹעֲמִים אֶת הָאָרֶץ כְּחִוְיָא. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: ׳חֹרִי׳, שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּנֵי חוֹרִין מִנִּכְסֵיהֶן.

ד מַתְנִיתִין. מִנַּיִן לְפוֹלֶטֶת שׁכְבַת זֶרַע בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי (שתהא) [שֶׁהִיא] טְמֵאָה? שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית ל״ד:כ״ה) ״וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כֹּאֲבִים״. מִנַּיִן שֶׁקּוֹשְׁרִין לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית בְּרֹאשׁ שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ? שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו א׳:י״ח) ״אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים, כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ״. מִנַּיִן לְסִיכָה שֶׁהִיא כִּשְׁתִּיָּה, בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים? אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר, זֵכֶר לַדָּבָר, [שֶׁנֶּאֱמַר]: (תהילים ק״ט:י״ח) ״וַתָּבֹא כַמַּיִם בְּקִרְבּוֹ, וְכַשֶּׁמֶן בְּעַצְמוֹתָיו״.

ה נב אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: מֹשֶׁה, בְּהַשְׁכָּמָה עָלָה, וּבְהַשְׁכָּמָה יָרַד. בְּהַשְׁכָּמָה עָלָה, דִּכְתִיב: (שמות ל״ד:ד׳) ״וַיַּשְׁכֵּם מֹשֶׁה בַבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל הַר סִינַי״. בְּהַשְׁכָּמָה יָרַד, דִּכְתִיב: (שם יט) ״לֶךְ רֵד וְעָלִיתָ אַתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ״, מַקִּישׁ יְרִידָה לַעֲלִיָּה, מָה עֲלִיָּה, בְּהַשְׁכָּמָה, אַף יְרִידָה, בְּהַשְׁכָּמָה. [לָמָּה לִיהּ לְמֵימְרָא לְהוּ? וְהָא אָמַר רַב הוּנָא: יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים הֵן, וְאֵין מְשַׁמְּשִׁין מִטּוֹתֵיהֶן בַּיּוֹם. הָא אָמַר רָבָא: אִם הָיָה בַּיִת אָפֵל, מֻתָּר. וְאָמַר רָבָא, וְאִיתֵימָא רַב פָּפָּא: תַּלְמִיד חָכָם מַאֲפִיל בְּטַלִּיתוֹ וּמֻתָּר. וְהָא טְבוּלֵי־יוֹם נִינְהוּ? אַבַּיֵי בַּר רַבִּין וְרַב חֲנִינָא בַּר אַבִּין, דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְהוּ: נִתְּנָה תוֹרָה לְטְבוּלֵי־יוֹם. יָתִיב מְרִימַר וְקָאָמַר לָהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא. אָמַר לֵיהּ רַבִינָא לִמְרִימַר: נִתְּנָה קָאָמַרְתְּ, אוֹ ׳רְאוּיָה׳ קָאָמַרְתְּ? אָמַר לֵיהּ: ׳רְאוּיָה׳ קָאָמִינָא. וְלִיטְבְּלוּ בֵּינֵי שִׁימְשֵׁי, וְלִיקַבְּלוּ תּוֹרָה בֵּינֵי שִׁימְשֵׁי! אָמַר רַבִּי יִצְחָק: (ישעיהו מ״ח:ט״ז) ״לֹא מֵרֹאשׁ בַּסֵּתֶר דִּבַּרְתִּי״. וְלִיטְבְּלוּ בְּצַפְרָא דְּשַׁבְּתָא, וְלִיקַבְּלוּ תּוֹרָה בְּצַפְרָא דְּשַׁבְּתָא! אָמַר רַבִּי יִצְחָק: שֶׁלֹּא יְהֵא הַלָּלוּ הוֹלְכִין לְקַבֵּל תּוֹרָה, וְהַלָּלוּ הוֹלְכִין לִטְבִילָה]. תָּנוּ רַבָּנָן: בְּשִׁשִּׁי בַּחֹדֶשׁ נִתְּנוּ עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת לְיִשְׂרָאֵל. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּשִׁבְעָה בּוֹ. אָמַר רָבָא: דְּכוּלֵי עָלְמָא, בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אַתּוּ לְמִדְבַּר סִינַי, כְּתִיב הָכָא: (שמות י״ט:א׳) ״בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינָי״, וּכְתִיב הָתָם: (שם יב) ״הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים״. מַה לְהַלָּן רֹאשׁ חֹדֶשׁ, אַף כָּאן רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וּדְכוּלֵי עָלְמָא, בְּשַׁבָּת נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, כְּתִיב הָכָא: (שמות כ׳:ח׳) ״זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ״, וּכְתִיב הָתָם: (שם יג) ״וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה״ וְגוֹ׳. מַה לְהַלָּן בְּעִצּוּמוֹ שֶׁל יוֹם, אַף כָּאן בְּעִצּוּמוֹ שֶׁל יוֹם. כִּי פְּלִיגִי, בִּקְבִיעָא דְּיַרְחָא, דְּרַבִּי יוֹסֵי סָבַר: בְּחַד בְּשַׁבָּא אִיקְּבַע יַרְחָא, וּבְחַד בְּשַׁבָּא לָא אָמַר לְהוּ וְלָא מִידִי, מִשּׁוּם חוּלְשָׁא דְּאוֹרְחָא. בִּתְרֵי בְּשַׁבָּא אָמַר לְהוּ: (שם יט) ״וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים״. בִּתְלָתָא (בשבא) אָמַר לְהוּ מִצְוַת הַגְבָּלָה, בְּאַרְבָּעָה עָבוּד פְּרִישָׁה. וְרַבָּנָן סָבְרֵי: בִּתְרֵי בְּשַׁבָּא אִיקְּבַע יַרְחָא, בִּתְרֵי בְּשַׁבָּא לָא אָמַר לְהוּ וְלָא מִידִי, מִשּׁוּם חוּלְשָׁא דְּאוֹרְחָא, וּבִתְלָתָא אָמַר לְהוּ: ״וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי״. בְּאַרְבָּעָה, אָמַר לְהוּ מִצְוַת הַגְבָּלָה, בַּחֲמִשָּׁה, עָבוּד פְּרִישָׁה. מֵיתִיבִי: (שמות י״ט:י׳) ״וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר״, קְשִׁיָא לְרַבִּי יוֹסֵי. אָמַר לְךָ רַבִּי יוֹסֵי: יוֹם אֶחָד הוֹסִיף מֹשֶׁה מִדַּעְתּוֹ, דְּתַנְיָא: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים עָשָׂה מֹשֶׁה מִדַּעְתּוֹ, וְהִסְכִּים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִמּוֹ. הוֹסִיף יוֹם אֶחָד מִדַּעְתּוֹ, וּפֵרַשׁ מִן הָאִשָּׁה, וְשִׁבֵּר אֶת הַלּוּחוֹת. הוֹסִיף יוֹם אֶחָד מִדַּעְתּוֹ, מַאי דָּרַשׁ? ״הַיּוֹם וּמָחָר״, הַיּוֹם כְּמָחָר, מַה לְמָחָר, לֵילוֹ עִמּוֹ, אַף הַיּוֹם, לֵילוֹ עִמּוֹ. וְלֵילְיָא דְּהַאִידָּנָא נָפֵק לֵיהּ, שְׁמַע מִינָּהּ: תְּרֵי יוֹמֵי לְבַר מֵהָאִידָּנָא. וּמְנָא לָן דְּהִסְכִּים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִמּוֹ? דְּלָא שָׁרְיָא שְׁכִינָה עַד צַפְרָא דְּשַׁבְּתָא. וּפֵרַשׁ מִן הָאִשָּׁה, מַאי [דָּרַשׁ]? נָשָׂא קַל־וָחֹמֶר בְּעַצְמוֹ, אָמַר: וּמַה יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא דִּבְּרָה שְׁכִינָה עִמָּהֶם אֶלָּא שָׁעָה אַחַת, וְקָבַע לָהֶם זְמַן, אָמְרָה תּוֹרָה: (שם) ״אַל תִּגְּשׁוּ אֶל אִשָּׁה״. אֲנִי, שֶׁכָּל שָׁעָה וְשָׁעָה שְׁכִינָה מְדַבֶּרֶת עִמִּי, וְאֵינוֹ קוֹבֵעַ לִי זְמַן, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. וּמְנָא לָן דְּהִסְכִּים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל יָדוֹ? דִּכְתִיב: (דברים ה׳:כ״ח) ״לֵךְ אֱמֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם״, וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ: ״וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי״. וְאִית דְּאָמְרִי: (במדבר י״ב:ח׳) ״פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֶּר בּוֹ״. שִׁבֵּר אֶת הַלּוּחוֹת, מַאי דָּרַשׁ? אָמַר: וּמַה פֶּסַח שֶׁהוּא אֶחָד מִתַּרְיַ״ג מִצְוֹות, אָמְרָה תּוֹרָה: (שמות י״ב:מ״ג-מ״ד) ״כָּל בֶּן נֵכָר לֹא יֹאכַל בּוֹ״, הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ [כָּאן], וְיִשְׂרָאֵל מוּמָרִים, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! וּמְנָא לָן דְּהִסְכִּים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל יָדוֹ? שֶׁנֶּאֱמַר: (שם לד) ״אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ״, וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: יִישַׁר כֹּחֲךָ שֶׁשִּׁבַּרְתָּ. תָּא שְׁמַע: (שם יט) ״וְהָיוּ נְכֹנִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי״, קְשִׁיָא לְרַבִּי יוֹסֵי. הָא אַמְרִינַן: יוֹם אֶחָד הוֹסִיף מֹשֶׁה מִדַּעְתּוֹ.

ו נג תַּנְיָא: (שמות י״ט:ח׳) ״וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל ה׳״, וּכְתִיב: ״וַיַּגֶּד מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל ה׳״. מָה אָמַר לֵיהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה? וּמָה אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל לְמֹשֶׁה? וּמָה הֵשִׁיב מֹשֶׁה לִפְנֵי הַגְּבוּרָה? זוֹ מִצְוַת הַגְבָּלָה, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אוֹמֵר: בִּתְחִלָּה פֵּרַשׁ עָנְשָׁהּ, דִּכְתִיב: ״וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה״, דְּבָרִים שֶׁמְּשַׁבְּבִין דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם. וְלִבְסוֹף פֵּרַשׁ מַתַּן שְׂכָרָהּ, דִּכְתִיב: ״וַיַּגֶּד מֹשֶׁה״, דְּבָרִים שֶׁמּוֹשְׁכִין לִבּוֹ שֶׁל אָדָם כְּאַגָּדָה. וְאֵיכָא דְּאָמְרִי: בִּתְחִלָּה פֵּרַשׁ מַתַּן שְׂכָרָהּ, דִּכְתִיב: ״וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה״, דְּבָרִים שֶׁמְּשִׁיבִין דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם, וְלִבְסוֹף פֵּרַשׁ עָנְשָׁהּ, דִּכְתִיב: ״וַיַּגֶּד מֹשֶׁה״, דְּבָרִים שֶׁקָּשִׁין לְאָדָם כְּגִידִין. תָּא שְׁמַע: ׳שִׁשִּׁי׳ שִׁשִּׁי בַּחֹדֶשׁ, שִׁשִּׁי בְּשַׁבָּת, קְשִׁיָא לְרַבָּנָן. הָא נַמִּי רַבִּי יוֹסֵי הִיא. ׳שִׁשִּׁי׳, לְמַאי? רָבָא אָמַר: לַחֲנָיָתָן. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: לְמַסְּעָן. וְקָא מִיפַּלְגֵי בְּ׳שַׁבָּת־דִּמְרָה׳, דִּכְתִיב: (דברים ה׳:י״ב) ״כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ ה׳ אֱלֹהֶיךָ״, וְאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: כַּאֲשֶׁר צִוּוּךָ, בְּמָרָה. מַר סָבַר: אַ׳שַׁבָּת׳ אִיפְּקוּד, אַ׳תְּחוּמִין׳ לָא אִיפְּקוּד, וּמַר סָבַר: אַ׳תְּחוּמִין׳ נַמִּי אִיפְּקוּד.

ז נד תָּא שְׁמַע: נִיסָן שֶׁבּוֹ יָצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שָׁחֲטוּ פִּסְחֵיהֶם, וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יָצְאוּ, וְלָעֶרֶב לָקוּ בְּכוֹרוֹת. ׳לָעֶרֶב׳, סַלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא, מִבָּעֶרֶב לָקוּ בְּכוֹרוֹת, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם, חֲמִשָּׁה בְּשַׁבָּת הָיָה. מִדַּחֲמִיסָר בְּנִיסָן, חֲמִשָּׁה בְּשַׁבָּת, רֵישׁ יַרְחָא דְּאִיר, שַׁבְּתָא, וְרֵישׁ יַרְחָא דְּסִיוָן, חַד בְּשַׁבָּת, קְשִׁיָא לְרַבָּנָן! אֲמְרֵי לָךְ רַבָּנָן: אִיר דְּהַהוּא שַׁתָּא, עַבּוּרֵי עַבְּרוּהָ. *)תָּא שְׁמַע: (שמות מ׳:י״ז) ״וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן״. תָּנָא: אוֹתוֹ הַיּוֹם נָטַל עֶשֶׂר עֲטָרוֹת; רִאשׁוֹן לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, רִאשׁוֹן לַנְּשִׂיאִים, רִאשׁוֹן לַכְּהֻנָּה, רִאשׁוֹן לַעֲבוֹדָה, רִאשׁוֹן לִירִידַת הָאֵשׁ, רִאשׁוֹן לַאֲכִילַת

קָדָשִׁים, רִאשׁוֹן לִשְׁכּוֹן שְׁכִינָה, רִאשׁוֹן לְאָסוּר הַבָּמוֹת, רִאשׁוֹן לְחֲדָשִׁים. וּמִדְּרִישׁ יַרְחָא דְּנִיסָן דְּהַאי שַׁתָּא, חַד בְּשַׁבָּא, דְּאֶשְׁתְּקַד, אַרְבָּעָה בְּשַׁבָּא, דְּתַנְיָא: אֲחֵרִים אוֹמְרִים: אֵין בֵּין עֲצֶרֶת לַעֲצֶרֶת, וְאֵין בֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֶלָּא אַרְבָּעָה יָמִים בִּלְבָד. וְאִם הָיְתָה שָׁנָה מְעֻבֶּרֶת, חֲמִשָּׁה. הֲוָה לֵיהּ, רֵישׁ יַרְחָא דְּאִיָּר, מַעֲלֵי שַׁבְּתָא, וְרֵישׁ יַרְחָא דְּסִיוָן, שַׁבְּתָא. קַשְׁיָא, בֵּין לְרַבִּי יוֹסֵי בֵּין לְרַבָּנַן! לְרַבִּי יוֹסֵי, שִׁבְעָה חֲסֵרִין עָבוּד. לְרַבָּנַן, שְׁמוֹנָה חֲסֵרִים עָבוּד.

ח נה דָּרַשׁ הַהוּא גְּלִילָאָה עֲלֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא: בְּרִיךְ רַחֲמָנָא, דְּיָהַב אוֹרָיְן תְּלִיתָאֵי, לְעַם תְּלִיתָאֵי, עַל יַד תְּלִיתָאֵי, בְּיוֹם תְּלִיתָאֵי, בְּיַרְחָא תְּלִיתָאֵי. כְּמַאן? כְּרַבָּנַן. (שמות י״ט:י״ז) ״וַיִּתְיַצְּבוּ בְּתַחְתִּית הָהָר״, אָמַר רַבִּי אַבְדִּימִי בַּר חָמָא [בַּר חָסָא]: מְלַמֵּד, שֶׁכָּפָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם אֶת הָהָר כְּגִיגִית, וְאָמַר לָהֶם: אִם אַתֶּם מְקַבְּלִים הַתּוֹרָה, מוּטָב. וְאִם לָאו, שָׁם תְּהֵא קְבוּרַתְכֶם. אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: מִכָּאן, מוֹדָעָא רַבָּה לְאוֹרַיְתָא. אָמַר רָבָא: אַף עַל פִּי כֵן, הָדוּר קִבְּלוּהָ בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ, דִּכְתִיב: (אסתר ט׳:כ״ז) ״קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים״ קִיְּמוּ מַה שֶּׁקִּבְּלוּ כְּבָר.

ט נו אָמַר חִזְקִיָּה: מַאי דִּכְתִיב: (תהילים ע״ו:ט׳) ״מִשָּׁמַיִם הִשְׁמַעְתָּ דִּין, אֶרֶץ יָרְאָה וְשָׁקָטָה״, אִם ״יָרְאָה׳ לָמָּה ׳שָׁקְטָה׳? וְאִם ׳שָׁקְטָה׳ לָמָּה ״יָרְאָה׳? אֶלָּא, בִּתְחִלָּה ״יָרְאָה׳, וְלִבְסוֹף ׳שָׁקְטָה׳. וְלָמָּה יָרְאָה? כְּדְרִישׁ לָקִישׁ, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מַאי דִּכְתִיב: (בראשית א׳:ה׳) ״וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי״, הֵ״א יִתְּרָה לָמָּה לִי? מְלַמֵּד, שֶׁהִתְנָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִם מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, וְאָמַר לָהֶם: אִם יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִין אֶת הַתּוֹרָה, אַתֶּם מִתְקַיְּמִין. וְאִם לָאו, אֲנִי מַחֲזִיר אֶתְכֶם לְתֹהוּ וָבֹהוּ.

י נז דָּרַשׁ רַבִּי סִימָאִי: בְּשָׁעָה שֶׁהִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל ׳נַעֲשֶׂה׳ לְ׳נִשְׁמַע׳, בָּאוּ שִׁשִּׁים רִבּוֹא שֶׁל מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל קָשְׁרוּ לוֹ שְׁנֵי כְתָרִים, אֶחָד כְּנֶגֶד ׳נַעֲשֶׂה׳, וְאֶחָד כְּנֶגֶד ׳נִשְׁמַע׳. וְכֵינָן שֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל, יָרְדוּ מֵאָה וְעֶשְׂרִים רִבּוֹא מַלְאֲכֵי חַבָּלָה, וּפְרָקוּם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות ל״ג:ו׳) ״וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֶדְיָם מֵהַר חוֹרֵב״. אָמַר רַב חָמָא בַּר חֲנִינָא: בְּחוֹרֵב טָעֲנוּ: בְּחוֹרֵב פָּרְקוּ.

יא בְּחוֹרֵב טָעֲנוּ. כִּדְאָמְרִינָן. בְּחוֹרֵב פָּרְקוּ, דִּכְתִיב: ״וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל״ וְגוֹ׳. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְכֻלָּן, זָכָה מֹשֶׁה וּנְטָלָן, דְּסָמִיךְ לֵיהּ: (שמות ל״ג:ז׳) ״וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל״. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: וְעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִירָן לָנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ל״ה:י׳) ״וּפְדוּיֵי ה׳ יְשֻׁבוּן, וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה, וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם, שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יַשִּׂיגוּ, וְנָסוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה״, שִׂמְחָה שֶׁמְּעוֹלָם, עַל רֹאשָׁם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: בְּשָׁעָה שֶׁהִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל ׳נַעֲשֶׂה׳ לְ׳נִשְׁמַע׳, יָצְתָה בַּת־קוֹל וְאָמְרָה לָהֶם: מִי גִּלָּה לְבָנַי רָז זֶה, שֶׁמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ? דִּכְתִיב: (תהילים ק״ג:כ׳) ״בָּרְכוּ ה׳ מַלְאָכָיו גִּבֹּרֵי־כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ, לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ״. בְּרֵישָׁא ׳עֹשֵׂי׳, וְהָדַר ׳לִשְׁמֹעַ׳.

יב נח אָמַר רַב חָמָא בַּר חֲנִינָא: מַאי דִּכְתִיב: (שיר השירים ב׳:ג׳) ״כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר״ וְגוֹ׳, לָמָּה נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לְתַפּוּחַ? לוֹמַר לְךָ: מַה תַּפּוּחַ זֶה, פִּרְיוֹ קוֹדֶם לְעָלָיו, אַף יִשְׂרָאֵל, הִקְדִּימוּ נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע. הַהוּא צְדוּקִי, דְּחַזְיֵיהּ לְרָבָא, דְּקָא מְעַיֵּין בִּשְׁמַעְתָּא, וְיָתְבָא אֲצִבְעָתָא דְּיָדֵיהּ תּוּתֵי כַּרְעֵיהּ, וְקָא מַיֵּין בְּהוּ, וְקָא מַבְעָן אֲצִבְעָתֵיהּ דָּמָא. אָמַר לֵיהּ: עַמָּא (פחוזא) [פְּזִיזָא], דְּקַדְּמִיתוּ (פומא לאודניה) [פּוּמַיְכוּ לְאוּדְנַיְכוּ], אַפַּתִּי בְּפַחֲזוּתַיְכוּ קַיְימִיתוּ. בְּרֵישָׁא אִיבָּעֵי לְכוּ לְמִשְׁמַע, אִי מָצִיתוּ, קַבְּלִיתוּ, וְאִי לָא, לָא קַבְּלִיתוּ! אָמַר לֵיהּ: אֲנַן, דְּסַגִּינַן בִּשְׁלֵמוּתָא, כְּתִיב בָּן: (משלי י״א:ג׳) ״תֻּמַּת יְשָׁרִים תַּנְחֵם״. הָנָךְ אִנְּשֵׁי, דְּסָנְגֵן בַּעֲלִילוּתָא, כְּתִיב בְּהוּ: (שם) ״וְסֶלֶף בֹּגְדִים יְשָׁדֵּם״.

יג נט אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: מַאי דִּכְתִיב: (שה״ש ד) ״לִבַּבְתִּנִי אֲחֹתִי כַּלָּה, לִבַּבְתִּנִי בְּאַחַת מֵעֵינַיִךְ״. בִּתְחִלָּה, ״בְּאַחַת מֵעֵינַיִךְ״, לְכְשֶׁתַּעֲשֶׂי, ״בְּשִׁתֵּי עֵינַיִךְ״. אָמַר עוּלָא: עֲלוּבָה כַּלָּה מְזֻנָּה מִתּוֹךְ חֻפָּתָהּ. אָמַר רַב מָרִי בְּרֵהּ דְּרַבְתֵּי שְׁמוּאֵל: מַאי קְרָא? (שם א) ״עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ, נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ״. אָמַר רַב: וַעֲדַיִן חֲבִיבוּתָא הִיא גַּבָּן, דִּכְתִיב: ״נָתַן״, וְלָא כְּתִיב: ״הִסְרִיחַ״.

יד ס תָּנוּ רַבָּנַן: הַנֶּעֱלָבִים וְאֵינָם עוֹלְבִים, שׁוֹמְעִים חֶרְפָּתָם וְאֵינָם מְשִׁיבִים, עוֹשִׂים מֵאַהֲבָה וּשְׂמֵחִים בְּיִסּוּרִים, עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב אוֹמֵר: (שופטים ה׳:ל״א) ״וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבוּרָתוֹ״. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי דִּכְתִיב: (תהילים ס״ח:י״ב) ״ה׳ יִתֵּן אֹמֶר הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב״, כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַגְּבוּרָה, נֶחֱלַק לְשִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: (ירמיהו כ״ג:כ״ט) ״וּכְפַטִּישׁ יְפֹצֵץ סָלַע״, מַה פַּטִּישׁ זֶה נֶחֱלָק לְכַמָּה נִיצוֹצוֹת, אַף כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, נֶחֱלַק לְשִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת. אָמַר רַב חֲנַנְאֵל בַּר פָּפָּא: מַאי דִּכְתִיב: (משלי ח׳:ו׳) ״שִׁמְעוּ, כִּי נְגִידִים אֲדַבֵּר״, לָמָּה נִמְשְׁלוּ דִּבְרֵי תוֹרָה כְּנָגִיד? לוֹמַר לְךָ: מַה נָּגִיד זֶה, יֵשׁ בּוֹ לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת, אַף דִּבְרֵי תוֹרָה, יֵשׁ בּוֹ לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת. הֵינוּ דְּאָמַר רָבָא: לַמַּיְמִינִים בָּהּ, סַמָּא דְּחַיֵּי, לַמַּשְׂמְאִילִים בָּהּ, סַמָּא דְּמוֹתָא. דָּבָר אַחֵר: ״נְגִידִים״, כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, קוֹשְׁרִים לוֹ שְׁנֵי כְתָרִים. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַאי דִּכְתִיב: (שיר השירים א׳:י״ג) ״צְרוֹר הַמֹּר דּוֹדִי לִי בֵּין שָׁדַי יָלִין״, אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אַף עַל פִּי שֶׁמֹּצַר וּמֵמֵר לִי דּוֹדִי, ״בֵּין שָׁדַי יָלִין״. (שם) ״אֶשְׁכֹּל הַכֹּפֶר דּוֹדִי לִי בְּכַרְמֵי עֵין גֶּדִי״, מִי שֶׁהַכֹּל שֶׁלּוֹ, מְכַפֵּר לִי עַל *)עֲוֹן גְּדִי שֶׁכָּרַמְתִּי לִי. מַאי מַשְׁמַע דְּהַאי ׳כַּרְמֵי׳, לִישָׁנָא (דמכבש) [דְּמִכְנִישׁ] הוּא? אָמַר מַר זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן: כְּתִיב: כּוֹפֶא שֶׁל כּוֹבֶס, שֶׁכּוֹרְמִין עָלָיו אֶת הַכֵּלִים. וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַאי דִּכְתִיב:

(שיר השירים ה׳:י״ג) ״לְחָיָו כַּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם״, כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, נִתְמַלֵּא כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּשָׂמִים. וְכֵיוָן שֶׁמִּדִּבּוּר רִאשׁוֹן נִתְמַלֵּא, דִּבּוּר שֵׁנִי לְהֵיכָן הָלַךְ? הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוּחַ מֵאוֹצְרוֹתָיו, וְהָיָה מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים נֹטְפוֹת מוֹר עֹבֵר״, אַל תִּקְרֵי ׳שׁוֹשַׁנִּים׳, אֶלָּא ׳שְׁשׁוֹנִים׳. וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, יָצְתָה נִשְׁמָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ״. וּמֵאַחַר שֶׁמִּדִּבּוּר רִאשׁוֹן יָצְאָה נִשְׁמָתָן, דִּבּוּר שֵׁנִי הֵיאַךְ קִבְּלוּ? הוֹרִיד טַל שֶׁעָתִיד לְהַחֲיוֹת בּוֹ מֵתִים, וְהֶחֱיָה אוֹתָם, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ס״ח:י׳) ״גֶּשֶׁם נְדָבוֹת תָּנִיף אֱלֹהִים נַחֲלָתְךָ וְנִלְאָה אַתָּה כוֹנַנְתָּהּ״. וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, חָזְרוּ יִשְׂרָאֵל לַאֲחוֹרֵיהֶם שְׁנֵים עָשָׂר מִיל, וְהָיוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מְדַדִּין אוֹתָם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״מַלְכֵי צְבָאוֹת יִדֹּדוּן יִדֹּדוּן״. אַל תִּקְרֵי ׳יִדֹּדוּן׳, אֶלָּא ׳יְדַדּוּן׳.

טו סא וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: בְּשָׁעָה שֶׁעָלָה מֹשֶׁה לַמָּרוֹם, אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מַה לִּילוּד אִשָּׁה בֵּינֵינוּ? אָמַר לָהֶם: לְקַבֵּל הַתּוֹרָה בָּא. אָמְרוּ לְפָנָיו: חֶמְדָּה גְנוּזָה, שֶׁגְּנוּזָה לְךָ (מששת ימי בראשית) תְּשַׁע מֵאוֹת שִׁבְעִים וְאַרְבָּעָה דּוֹרוֹת, קֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, אַתָּה מְבַקֵּשׁ לִתְּנָהּ לְבָשָׂר וָדָם״? (תהילים ח׳:ה׳) ״מָה אֱנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ וּבֶן אָדָם כִּי תִפְקְדֶנּוּ?״ (שם) ״ה׳ אֲדֹנֵינוּ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תְּנָה הוֹדְךָ עַל הַשָּׁמָיִם״. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: הַחֲזֵר לָהֶם תְּשׁוּבָה! אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִתְיָרֵא אֲנִי שֶׁמָּא יִשְׂרְפוּנִי בְּהֶבֶל שֶׁבְּפִיהֶם. אָמַר לוֹ: אֶחֹז בְּכִסֵּא כְּבוֹדִי וְהַחֲזֵר לָהֶם תְּשׁוּבָה. שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב כ״ו:ט׳) ״מְאַחֵז פְּנֵי כִסֵּה פָּרְשָׂז עָלָיו עֲנָנוֹ״. וְאָמַר רַבִּי (תנחום) [נַחוּם]: מְלַמֵּד שֶׁפָּרַשׂ שַׁדַּי מִזִּיו שְׁכִינָתוֹ וַעֲנָנוֹ עָלָיו. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תּוֹרָה שֶׁאַתָּה נוֹתֵן לִי, מַה כְּתִיב בָּהּ? (שמות כ׳:ב׳) ״אָנֹכִי ה׳ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם״. אָמַר לָהֶם: לְמִצְרַיִם יְרַדְתֶּם? לְפַרְעֹה הִשְׁתַּעְבַּדְתֶּם? תּוֹרָה, לָמָּה תְּהֵא לָכֶם? שׁוּב, מַה כְּתִיב בָּהּ? (שם) ״לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים״. בֵּין עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אַתֶּם שְׁרוּיִים, שֶׁעוֹבְדִין עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים? שׁוּב, מַה כְּתִיב בָּהּ? (שם) ״זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ״. כְּלוּם אַתֶּם עוֹשִׂים מְלָאכָה, שֶׁאַתֶּם צְרִיכִין שְׁבוּת? שׁוּב, מַה כְּתִיב בָּהּ? (שם) ״לֹא תִשָּׂא״. מַשָּׂא וּמַתָּן יֵשׁ בֵּינֵיכֶם? שׁוּב, מַה כְּתִיב בָּהּ? (שם) ״כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ״. אָב וָאֵם יֵשׁ לָכֶם? שׁוּב, מַה כְּתִיב בָּהּ? (שם) ״לֹא תִרְצַח, לֹא תִנְאָף, לֹא תִגְנֹב״. קִנְאָה יֵשׁ בֵּינֵיכֶם? יֵצֶר הָרַע יֵשׁ בֵּינֵיכֶם? מִיָּד, הוֹדוּ לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ח׳:ב׳) ״ה׳ אֲדֹנֵינוּ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ״ וְגוֹ׳, וְאִלּוּ ״תְּנָה הוֹדְךָ עַל הַשָּׁמָיִם״, לָא כְּתִיב.

טז מִיָּד, כָּל אֶחָד וְאֶחָד נַעֲשָׂה לוֹ אוֹהֵב, וּמָסַר לוֹ דָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ס״ח:י״ט) ״עָלִיתָ לַמָּרוֹם שָׁבִיתָ שֶׁבִי, לָקַחְתָּ מַתָּנוֹת בָּאָדָם״. בִּשְׂכַר שֶׁקָּרָאוּךָ ׳אָדָם׳ לָקַחְתָּ מַתָּנוֹת. וְאַף מַלְאַךְ־הַמָּוֶת מָסַר לוֹ דָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר י״ז:י״ב-י״ג) ״וַיִּתֵּן אֶת הַקְּטֹרֶת וַיְכַפֵּר עַל הָעָם״. וְאוֹמֵר: (שם) ״וַיַּעֲמֹד בֵּין הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים״ וְגוֹ׳. אִי לָאו דְּאָמַר לֵיהּ, מְנָא הֲוָה יָדַע?

יז סב וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: בְּשָׁעָה שֶׁיָּרַד מֹשֶׁה מִלִּפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בָּא שָׂטָן וְאָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תּוֹרָה הֵיכָן הִיא? אָמַר לֵיהּ: נְתַתִּיהָ לָאָרֶץ. הָלַךְ אֵצֶל אֶרֶץ, אָמַר לָהּ: תּוֹרָה הֵיכָן הִיא? אָמְרָה לֵיהּ: (איוב כ״ח:כ״ג) ״אֱלֹהִים הֵבִין דַּרְכָּהּ״ וְגוֹ׳. הָלַךְ אֵצֶל יָם, וְאָמַר לֵיהּ: ״אֵין עִמָּדִי״. הָלַךְ אֵצֶל תְּהוֹם, וְאָמַר לֵיהּ: ״אֵין בִּי״, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״תְּהוֹם אָמַר: לֹא בִי הִיא, וְיָם אָמַר: אֵין עִמָּדִי וְגוֹ׳, אֲבַדּוֹן וּמָוֶת אָמְרוּ בְּאָזְנֵינוּ שָׁמַעְנוּ שִׁמְעָהּ״. חָזַר וְאָמַר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, חִפַּשְׂתִּיהָ בְּכָל הָאָרֶץ, וְלֹא מְצָאתִיהָ. אָמַר לֵיהּ: לֵךְ אֵצֶל בֶּן עַמְרָם. הָלַךְ אֵצֶל מֹשֶׁה, וְאָמַר לֵיהּ: תּוֹרָה שֶׁנָּתַן לְךָ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הֵיכָן הִיא? אָמַר לֵיהּ: וְכִי מָה אֲנִי, שֶׁנָּתַן לִי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תּוֹרָה? אָמַר לֵיהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: בַּדַּאי אַתָּה? אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, חֶמְדָּה גְנוּזָה יֵשׁ לְךָ, שֶׁאַתָּה מִשְׁתַּעֲשֵׁעַ בָּהּ בְּכָל יוֹם, אֲנִי אַחֲזִיק טוֹבָה לְעַצְמִי? אָמַר לֵיהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: הוֹאִיל וְמִעַטְתָּ עַצְמְךָ, תִּקָּרֵא עַל שְׁמִךָ, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלאכי ג׳:כ״ב) ״זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי״ וְגוֹ׳. וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: בְּשָׁעָה שֶׁעָלָה מֹשֶׁה לַמָּרוֹם, מְצָאוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהָיָה קוֹשֵׁר כְּתָרִים לָאוֹתִיּוֹת. אָמַר לֵיהּ: מֹשֶׁה, אֵין שָׁלוֹם בְּעִירְךָ? אָמַר לְפָנָיו: כְּלוּם יֵשׁ עֶבֶד שֶׁנּוֹתֵן שָׁלוֹם לְרַבּוֹ? אָמַר לֵיהּ: הָיָה לְךָ לְעָזְרֵנִי. מִיָּד אָמַר לוֹ: (במדבר י״ד:י״ז) ״וְעַתָּה יִגְדַּל נָא כֹּחַ ה׳ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ״.

יח סג אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַאי דִּכְתִיב: (שמות ל״ב:א׳) ״וַיַּרְא הָעָם כִּי בֹשֵׁשׁ מֹשֶׁה״, אַל תִּקְרֵי: ׳בֹּשֵׁשׁ׳, אֶלָּא, ״בָּאוּ שֵׁשׁ״. בְּשָׁעָה שֶׁעָלָה מֹשֶׁה לַמָּרוֹם, אָמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל: לְסוֹף אַרְבָּעִים יוֹם בְּתִחִלַּת שֵׁשׁ אֲנִי בָּא. לְסוֹף אַרְבָּעִים יוֹם, בָּא שָׂטָן וְעִרְבֵּב אֶת הָעוֹלָם. אָמַר לָהֶם: מֹשֶׁה רַבְּכֶם, הֵיכָן הוּא? אָמְרוּ לוֹ: עָלָה לַמָּרוֹם. אָמַר לָהֶם: ׳בָּאוּ שֵׁשׁ׳, וְלֹא הִשְׁגִּיחוּ עָלָיו. ׳מֵת׳, וְלֹא הִשְׁגִּיחוּ עָלָיו. הֵרְאָה לָהֶם דְּמוּת מִטָּתוֹ. וְהֵינוּ דִּקְאָמְרוּ לֵיהּ לְאַהֲרֹן: (שם) ״כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ״ וְגוֹ׳.

יט סד אָמַר לֵיהּ הַהוּא מֵרַבָּנָן לְרַב כַּהֲנָא: מִי שְׁמִיעַ לָךְ מַאי ״הַר־סִינַי״? אָמַר לֵיהּ: הַר שֶׁנִּנְעַשׂוּ בּוֹ נִסִּים לְיִשְׂרָאֵל. ״הַר נִיסָאי״ מִיבָּעֵי לֵיהּ! אֶלָּא: הַר שֶׁנִּנְעַשָּׂה בּוֹ סִימָן טוֹב לְיִשְׂרָאֵל. ״הַר סִימָנַאי״ מִיבָּעֵי לֵיהּ! אָמַר לֵיהּ: מַאי טַעְמָא לָא שְׁכִיחַת קַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דִּמְעַיְּנֵי בְּאַגַּדְתָּא דְּרַב חִסְדָּא (ורבא) [וְרַבָּה] בְּרֵיהּ דְּרַב הוּנָא, דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ: מַאי ״הַר־סִינַי״? הַר שֶׁיָּרְדָה שִׂנְאָה לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עָלָיו. וְהֵינוּ דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: חֲמִשָּׁה שֵׁמוֹת יֵשׁ לוֹ: ״מִדְבַּר צִין״ שֶׁנִּצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל עָלָיו. ״מִדְבַּר קֶדֶשׁ״ שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ יִשְׂרָאֵל עָלָיו. ״מִדְבַּר קֶדְמוֹת״ שֶׁנִּתְּנָה קְדוּמָה עָלָיו. ״מִדְבַּר

פָּארָן״ שֶׁפָּרוּ וְרָבוּ עָלָיו יִשְׂרָאֵל. ״מִדְּבַר סִינַי״ שֶׁיָּרְדָה שִׁנְאָה לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עָלָיו. וּמַה שְׁמוֹ? ״חוֹרֵב״ שְׁמוֹ. וּפְלִיגָא דְּרַבִּי אַבָּהוּ, דְּאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: ״הַר סִינַי״ שְׁמוֹ, וְלָמָּה נִקְרָא ״הַר חוֹרֵב״? שֶׁיָּרְדָה חֳרָבָה לַגּוֹיִם עָלָיו.

כ סה [מַשְׁנָה. מְנַיִן שֶׁקּוֹשְׁרִין לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית בְּרֹאשׁ שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ? שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו א׳:י״ח) ״אִם יִהְיוּ חַטָּאֵיכֶם כַּשָּׁנִים״ וְגוֹ׳. גְּמָרָא. ׳כַּשָּׁנִים׳? ׳כַּשָּׁנִי׳ מִיבָּעֵי לֵיהּ! אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: אִם יִהְיוּ חַטָּאֵיכֶם כַּשָּׁנִים הַלָּלוּ, שֶׁפְּדוּרוֹת וּבָאוֹת מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית וְעַד עַכְשָׁיו, כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ. דָּרַשׁ רָבָא: מַאי דִּכְתִיב: (ישעיהו א׳:י״ח) ״לְכוּ נָא וְנִוָּכְחָה, יֹאמַר ה׳״. ׳לְכוּ נָא׳? ׳בּוֹאוּ נָא׳ מִיבָּעֵי לֵיהּ! ׳יֹאמַר הַשֵּׁם׳? ׳אָמַר הַשֵּׁם׳ מִבָּעֵי לֵיהּ! לֶעָתִיד לָבוֹא, אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: לְכוּ נָא אֵצֶל אֲבוֹתֵיכֶם, וְיוֹכִיחוּ אֶתְכֶם! וְיֹאמְרוּ לָפָנַי: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵצֶל מִי נֵלֵךְ? אֵצֶל אַבְרָהָם, שֶׁאָמַרְתָּ לוֹ: (בראשית ט״ו:י״ג) ״יָדֹעַ תֵּדַע״, וְלֹא בִּקֵּשׁ רַחֲמִים עָלֵינוּ? אֵצֶל יִצְחָק, שֶׁבֵּרַךְ אֶת עֵשָׂו: (שם כז) ״וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תָּרִיד״, וְלֹא בִּקֵּשׁ רַחֲמִים עָלֵינוּ? אֵצֶל יַעֲקֹב, שֶׁאָמַרְתָּ לוֹ: (שם מו) ״אָנֹכִי אֵרֵד עִמְּךָ מִצְרַיְמָה״, וְלֹא בִּקֵּשׁ רַחֲמִים עָלֵינוּ? אֵצֶל מִי נֵלֵךְ? עַכְשָׁיו: ״יֹאמַר ה׳״! אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: הוֹאִיל וּתְלִיתֶם עַצְמְכֶם בִּי, ״אִם יִהְיוּ חַטָּאֵיכֶם כַּשָּׁנִים, כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ״! אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: מַאי דִּכְתִיב: (ישעיהו ס״ג:ט״ז) ״כִּי אַתָּה אָבִינוּ, כִּי אַבְרָהָם לֹא יְדָעָנוּ, וְיִשְׂרָאֵל לֹא יַכִּירֵנוּ, אַתָּה ה׳ אָבִינוּ גֹּאֲלֵנוּ״ וְגוֹ׳. לֶעָתִיד לָבוֹא, אוֹמֵר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם: בָּנֶיךָ חָטְאוּ [לִי]. אוֹמֵר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּשֶׁהָיוּ עַל קִדּוּשׁ שְׁמֶךָ. אָמַר: אֵימָא לֵיהּ לְיַעֲקֹב, דַּהֲוָה לֵיהּ צַעַר גִּדּוּל בָּנִים, אֶפְשָׁר דְּבָעֵי רַחֲמֵי עֲלַיְיהוּ. אָמַר לֵיהּ: בָּנֶיךָ חָטְאוּ, אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּשֶׁהָיוּ עַל קִדּוּשׁ שְׁמֶךָ. אָמַר: *)) לָא בְּסָבֵי טַעְמָא, וְלָא בְּדַרְדְּקֵי עֵצָה. אָמַר לֵיהּ לְיִצְחָק: בָּנֶיךָ חָטְאוּ [לִי]. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, ׳בָּנַי׳ וְלֹא ׳בָּנֶיךָ׳? בְּשָׁעָה שֶׁהִקְדִּימוּ לְפָנֶיךָ ׳נַעֲשֶׂה׳ לְ׳נִשְׁמַע׳, קָרָאתָ לָהֶם: (שמות ד׳:כ״ב) ״בְּנִי בְכֹרִי״. עַכְשָׁיו ׳בָּנַי׳ וְלֹא ׳בָּנֶיךָ׳? וְעוֹד, כַּמָּה חָטְאוּ? כַּמָּה שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם, שִׁבְעִים שָׁנָה. דֶּל עֶשְׂרִים, דְּלָא עָנְשַׁתְּ עֲלַיְיהוּ, פָּשׁוּ לְהוּ חַמְשִׁין. דֶּל עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה פָּשׁוּ לְהוּ עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה, דֶּל תַּרְתֵּי סְרֵי וּפַלְגָּא דְּצִלּוּיֵי, וּמֵיכַל, וּדְבֵית הַכִּסֵּא, פָּשׁוּ לְהוּ תַּרְתֵּי סְרֵי וּפַלְגָּא. אִם אַתָּה סוֹבֵל אֶת כֻּלָּם, מוּטָב. וְאִם לָאו, פַּלְגָא עֲלַי וּפַלְגָא עָלָךְ. וְאִם תֹּאמַר: כּוּלְּהוּ עָלַי, הָא קְרִיבִית נַפְשִׁי קָמָךְ. פָּתְחוּ וְאָמְרוּ: (כי) ״אַתָּה אָבִינוּ״. אוֹמֵר לָהֶם יִצְחָק: עַד שֶׁאַתֶּם מְקַלְּסִין לִי, קַלְּסוּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּמַחְוִי לְהוֹן יִצְחָק, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעֵינֵיהוּ. מִיָּד, נוֹשְׂאִים עֵינֵיהֶם לַמָּרוֹם וְאוֹמְרִים: (ישעיהו ס״ג:ט״ז) ״אַתָּה ה׳ אָבִינוּ גֹּאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ״. אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רָאוּי הָיָה יַעֲקֹב אָבִינוּ לְיָרֵד לְמִצְרַיִם בְּשַׁלְשְׁלָאוֹת שֶׁל בַּרְזֶל, אֶלָּא שֶׁזְּכוּתוֹ גָּרְמָה לוֹ, דִּכְתִיב: (הושע י״א:ד׳) ״בְּחַבְלֵי אָדָם אֶמְשְׁכֵם, בַּעֲבֹתוֹת אַהֲבָה, וָאֱהִי לָהֶם כְּמְרִימֵי עֹל עַל לְחֵיהֶם וְאֵט אֵלָיו אוֹכִיל״.

כא תָּנוּ רַבָּנָן: [הָאוֹמֵר]: הֲרֵי עָלַי בַּרְזֶל, אֲחֵרִים אוֹמְרִים: לֹא יִפְחֹת מֵאַמָּה עַל אַמָּה. לְמַאי חַזְיָא? אָמַר רַב יוֹסֵף: לְכַלְיָא עוֹרֵב. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי, אֲחֵרִים אוֹמְרִים: לֹא יִפְחֹת מִכַּלְיָא עוֹרֵב, וְכַמָּה? אָמַר רַב יוֹסֵף: אַמָּה עַל אַמָּה.

פרק י

א **שבת פרק י המצניע** - אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: הַמּוֹצִיא מַשְׁאוֹי לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, חַיָּב, שֶׁכֵּן מַשָּׂא בְּנֵי קְהָת. וּמַשָּׂא בְּנֵי קְהָת, מְנָא לָן? דִּכְתִיב: (במדבר ג) ״עַל הַמִּשְׁכָּן וְעַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב״. מַקִּישׁ ׳מִזְבֵּחַ׳ לְ׳מִשְׁכָּן׳, מַה מִּשְׁכָּן עֶשֶׂר אַמּוֹת, אַף מִזְבֵּחַ עֶשֶׂר אַמּוֹת. וּמִשְׁכָּן גּוּפֵיהּ, מְנָלָן? דִּכְתִיב: (שמות כו) ״עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקָּרֶשׁ״. וּכְתִיב: (שם מ) ״וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן״. וְאָמַר רַב: מֹשֶׁה רַבֵּנוּ פָּרְשׂוֹ, מִכָּאן אַתָּה לָמֵד גָּבְהָן שֶׁל לְוָיִים, עֶשֶׂר אַמּוֹת. וּגְמִירִי דְּכָל טוּנָא דְּמִידְלִי בְּמוֹטוֹת, תִּלְתָּא מִלְּעֵיל וּתְרֵי תִּלְתֵי מִלְּתַחַת, אִישְׁתַּפַּח דַּהֲוָה מִידְלִי טוּבָא. וְאַבָּעִית אֵימָא: מֵאָרוֹן, דְּאָמַר מַר: אָרוֹן תִּשְׁעָה, וְכַפֹּרֶת טֶפַח, הֲרֵי כָּאן עֲשָׂרָה, וּגְמִירִי, דְּכָל טוּנָא דְּמִידְלִי בְּמוֹטוֹת, תִּלְתָּא מִלְּעֵיל וּתְרֵי תִּלְתֵי מִלְּרַע, אִישְׁתַּפַּח דִּלְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה הֲוָה [קְאֵי].

ב אֵין הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה אֶלָּא עַל חָכָם, גִּבּוֹר, וְעָשִׁיר, וּבַעַל קוֹמָה. (חָכָם, דִּכְתִיב: (משלי כ״א:כ״ב) ״עִיר גִּבֹּרִים עָלָה חָכָם וַיֹּרֶד עֹז מִבְטֶחָה״. גִּבּוֹר וּבַעַל קוֹמָה, דְּאָמַר רַב: מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, עֶשֶׂר אַמּוֹת הָיְתָה קוֹמָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות מ׳:י״ט) ״וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן״. עָשִׁיר, דִּכְתִיב: (שם לד) ״פְּסָל לְךָ״, מִשֶּׁלְךָ).

ג [פְּסָקָא. אֶת הַחַי בַּמֵּתָה, פָּטוּר אַף עַל הַמֵּתָה. לֵימָא מַתְנִיתִין רַבִּי נָתָן הִיא, וְלֹא רַבָּנָן? דְּתַנְיָא]: הַמּוֹצִיא בְּהֶמָה חַיָּה וָעוֹף לִרְשׁוּת הָרַבִּים, בֵּין חַיִּין בֵּין שְׁחוּטִין, חַיָּב. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: עַל שְׁחוּטִין חַיָּב, וְעַל חַיִּין פָּטוּר, שֶׁהַחַי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ. אָמַר (רבה) [רָבָא]: אַפְלוּ תֵּימָא: ׳רַבָּנָן׳, עַד כָּאן לָא פְּלִיגִי רַבָּנָן עֲלֵיהּ דְּרַבִּי נָתָן, אֶלָּא בִּבְהֵמָה חַיָּה וָעוֹף, דִּמְשַׁרְבְּטֵי נַפְשַׁיְיהוּ, אֲבָל אָדָם חַי, דְּנוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ, אַפְלוּ רַבָּנָן מוֹדוּ.

ד אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וּמוֹדָה רַבִּי נָתָן בְּכָפוּת. אָמַר לֵיהּ רַב אַדָּא בַּר מַתְנָא לְאַבַּיֵי: וְהָא הַנֵּי פַּרְסָאֵי, דִּכְמַאן דִּכְפִיתֵי דָּמוּ, וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בֶּן בְּתֵירָא, וְרַבִּי נָתָן אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד. הָתָם, רָמוּת רוּחָא הוּא דְּנָקִיט לְהוּ, דְּהַהוּא פַּרְדַּשְׁכָּא דְּרָתַח מַלְכָּא עִילּוֹיֵהּ, וְרָהִיט תְּלָתָא פַּרְסֵי בְּכַרְעֵיהּ.

ה גּוֹדֶלֶת וּפוֹקֶסֶת, מְשׁוּם ״בּוֹנֶה״. וְכִי דֶּרֶךְ בְּנָיָן בְּכָךְ? אֵין! כִּדְרָשׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא: (בראשית ב) ״וַיִּבֶן ה׳ אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע״, מְלַמֵּד שֶׁקִּלְּעָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְחַוָּה, וְהֵבִיאָהּ אֵצֶל אָדָם. שֶׁכֵּן בִּכְרֵכִי הַיָּם קוֹרִין לִקְלִיעָתָא: ׳בִּינְיָתָא׳.

פרק יא

א **שבת פרק יא הזורק** - סז תָּנוּ רַבָּנָן: מְקוֹשֶׁשׁ, זֶה צְלָפְחָד. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (במדבר טו) ״וַיִּהְיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר״ וְגוֹ׳, וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר: (שם כז) ״אָבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר״. מַה לְּהַלָּן צְלָפְחָד, אַף כָּאן צְלָפְחָד, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא: עֲקִיבָא, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ אַתָּה עָתִיד לִתֵּן אֶת הַדִּין; אִם כִּדְבָרֶיךָ, הַתּוֹרָה כִּסַּתּוּ, וְאַתָּה מְגַלֶּה אוֹתוֹ! וְאִם לָאו, אַתָּה מוֹצִיא לַעַז עַל אוֹתוֹ צַדִּיק. וְאֶלָּא, הָא גָּמַר גְּזֵרָה שָׁוָה? גְּזֵרָה שָׁוָה לָא גָּמִיר. אֶלָּא מֵהֵיכָא הֲוָה? (ממדבר ד״ויעפילו״). (שם יד) [מ״וַיַּעְפִּלוּ״] הֲוָה. כֵּיוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר: (שם יב) ״וַיִּחַר אַף ה׳ בָּם וַיֵּלֵךְ״, מְלַמֵּד, שֶׁאַף אַהֲרֹן נִצְטָרַע, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה [בֶּן בְּתֵירָא]: עֲקִיבָא, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ אַתָּה עָתִיד לִתֵּן אֶת הַדִּין; אִם כִּדְבָרֶיךָ, הַתּוֹרָה כִּסַּתּוּ וְאַתָּה מְגַלֶּה אוֹתוֹ! וְאִם לָאו, אַתָּה מוֹצִיא לַעַז עַל אוֹתוֹ צַדִּיק. וְאֶלָּא הָא כְּתִיב: ׳בָּם׳? הַהוּא בִּנְזִיפָה בְּעָלְמָא. תַּנְיָא כְּמַאן דְּאָמַר: אַף אַהֲרֹן נִצְטָרַע, דִּכְתִיב: (במדבר טו) ״וַיִּפֶּן אַהֲרֹן אֶל מִרְיָם וְהִנֵּה מְצֹרַעַת״. תָּנָא: שֶׁפָּנָה מִצַּרַעְתּוֹ. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: הַחוֹשֵׁד בִּכְשֵׁרִים לוֹקֶה בְּגוּפוֹ, דִּכְתִיב: (שמות ד) ״וְהֵן לֹא יַאֲמִינוּ לִי״ וְגוֹ׳, וְגַלְיָא קַמֵּיהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, דִּמְהֵימְנֵי יִשְׂרָאֵל, אָמַר: אִלּוּ הֵן מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים, [וְאַתָּה, אֵין סוֹפְךָ לְהַאֲמִין]. הֵם מַאֲמִינִים, דִּכְתִיב: (שם) ״וַיַּאֲמֵן הָעָם״. בְּנֵי מַאֲמִינִים: (בראשית טו) ״וְהֶאֱמִין בַּה׳״. אַתָּה, אֵין סוֹפְךָ לְהַאֲמִין, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר כ) ״יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי״ וְגוֹ׳. מִמַּאי דְּלָקָה? דִּכְתִיב: (שמות ד) ״וַיֹּאמֶר ה׳ לוֹ עוֹד הָבֵא נָא יָדְךָ בְּחֵיקֶךָ״ וְגוֹ׳. אָמַר רָבָא, וְאִיתֵימָא רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: מִדָּה טוֹבָה מְמַהֶרֶת לָבוֹא מִמִּדַּת פֻּרְעָנוּת, דְּאִלּוּ בְּמִדַּת פֻּרְעָנוּת כְּתִיב: (שמות ד) ״וַיּוֹצִאָהּ, וְהִנֵּה יָדוֹ מְצֹרַעַת כַּשָּׁלֶג״. וְאִלּוּ בְּמִדָּה טוֹבָה כְּתִיב: (שם) ״וַיּוֹצִאָהּ מֵחֵיקוֹ, וְהִנֵּה שָׁבָה כִּבְשָׂרוֹ״, מֵחֵיקוֹ הוּא, דְּשָׁבָה כִּבְשָׂרוֹ. (שם ז) ״וַיִּבְלַע מַטֵּה אַהֲרֹן אֶת מַטֹּתָם״. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: גַּם בְּתוֹךְ גַּס.

ב תַּנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: ׳דְּבָרִים׳, ׳הַדְּבָרִים׳, ׳אֵלֶּה הַדְּבָרִים׳, אִלּוּ שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע מְלָאכוֹת, שֶׁנֶּאֶמְרוּ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי.

ג כתוב בַּמִּשְׁנָה: הַמּוֹשִׁיט חַיָּב וְהַזּוֹרֵק פָּטוּר, שֶׁכָּךְ הָיְתָה עֲבוֹדַת הַלְוִיִּים וְכוּ׳. (אגב זה מפרש בגמרא מעשה המשכן. וכתוב בסוף מאמר זה) [תָּנוּ רַבָּנָן: חֲרוּצִים הָיוּ קְרֶשִׁים, וַחֲלוּלִים הָיוּ אֲדָנִים], וְנִרְאִין קְרֶסִין בַּלּוּלָאוֹת, כַּכּוֹכָבִים בָּרָקִיעַ. תָּנוּ רַבָּנָן: יְרִיעוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת שֶׁל תְּכֵלֶת, וְשֶׁל אַרְגָּמָן, וְשֶׁל תּוֹלַעַת שָׁנִי, וְשֶׁל שֵׁשׁ. וְעֶלְיוֹנוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂה עִזִּים. וּגְדוֹלָה חָכְמָה שֶׁנֶּאֶמְרָה בָּעֶלְיוֹנוֹת, יוֹתֵר מִמַּה שֶׁנֶּאֶמְרָה בַּתַּחְתּוֹנוֹת, דְּאִלּוּ בַּתַּחְתּוֹנוֹת כְּתִיב: (שמות ל״ה:כ״ה) ״וְכָל אִשָּׁה חַכְמַת לֵב בְּיָדֶיהָ טָווּ״. וְאִלּוּ בָּעֶלְיוֹנוֹת כְּתִיב: (שם) ״וְכָל הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֹתָנָה בְּחָכְמָה טָווּ אֶת הָעִזִּים״. וְתַנְיָא מְשׁוּם רַבִּי נְחֶמְיָה: (שטוו) [שָׁטוּף] בָּעִזִּים, וְטָווּי מִן הָעִזִּים.

פרק יב

א **שבת פרק יב הבונה** - סט תַּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה אוֹמֵר: נֶאֱמַר בַּשֵּׁנִי: ׳וְנִסְכֵּיהֶם׳. בַּשִּׁשִּׁי: ׳וּנְסָכֶיהָ׳. בַּשְּׁבִיעִי: ׳כְּמִשְׁפָּטָם׳. הֲרֵי, מ״ם, יו״ד, מ״ם, ׳מַיִם׳. מִכָּאן רֶמֶז לְנִסּוּךְ מַיִם מִן הַתּוֹרָה.

ב הנני צריך לכתוב קצת לשון סוגית הגמרא לכתיבת מאמרים רשומים וז״ל וּמִדָּפְתוּחַ עֲשָׂאוֹ סָתוּם, כָּשֵׁר, סָתוּם נַמִּי, [סָתוּם] וַעֲשָׂאוֹ פָּתוּחַ, כָּשֵׁר. מִי דָּמִי? פָּתוּחַ וַעֲשָׂאוֹ סָתוּם עִלּוּיֵי קָא מְעַלֵּי לֵיהּ, דְּאָמַר רַב חִסְדָּא: מֵם וְסָמֶךְ שֶׁבַּלּוּחוֹת, בְּנֵס הָיוּ עוֹמְדִים. אֶלָּא סָתוּם וַעֲשָׂאוֹ פָּתוּחַ, גְּרוּעֵי קָא מְגָרַע לֵיהּ! דְּאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, וְאִי תֵּימָא רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא: מַנְצְפַּ״ךְ, צוֹפִים אָמְרוּם. וְתִסְבְּרָא? וְהָא כְּתִיב: (ויקרא כ״ד:ל״ד, ובמדבר ל״ו:י״ג) ״אֵלֶּה הַמִּצְוֹת״, שֶׁאֵין נָבִיא רַשַּׁאי לְחַדֵּשׁ דָּבָר מֵעַתָּה! [אֶלָּא], מִהֲוָה הֲוָאי, מֵידַע לָא הֲוָה יָדְעִין, הֵי בְּאָמְצַע תֵּבָה, הֵי בְּסוֹף תֵּבָה, וְאַתּוּ צוֹפִים, תַּקְנִינְהוּ. וְאַפְּתִי, ״אֵלֶּה הַמִּצְוֹת״, שֶׁאֵין נָבִיא רַשַּׁאי לְחַדֵּשׁ דָּבָר מֵעַתָּה! אֶלָּא שְׁכָחוּם, וְחָזְרוּ וְיִסְּדוּם.

ג גּוּפָא, אָמַר רַב חִסְדָּא: מֵם וְסָמֶךְ [שֶׁבַּלּוּחוֹת, בְּנֵס עוֹמְדִים]. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: כְּתָב שֶׁבַּלּוּחוֹת, נִקְרָא מִבִּפְנִים וְנִקְרָא מִבַּחוּץ. כְּגוֹן: נָבוּב/בּוּבָן. רַהַב/בְּהַר. סָרוּ/וָרָס. אָמְרֵי לֵיהּ רַבָּנָן לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אַתּוּ דְּרַדְקֵי הָאִידָּנָא לְבֵי מִדְרָשָׁא, וְאָמְרוּ מִילֵּי, דַּאֲפִלּוּ בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן, לָא אִיתְּמַר כְּוָותַיְהוּ: אֶלֶף־בֵּית, אַלֵּף בִּינָה. גִּימֶל־דָּלֶת, גְּמוֹל דַּלִּים. מַאי טַעְמָא, פָּשׁוּט כַּרְעֵיהּ דְּגִימֶל לְגַבֵּי דָּלֶת? שֶׁכֵּן דַּרְכּוֹ שֶׁל גּוֹמֵל חֲסָדִים לָרוּץ אַחֲרֵי דַּלִּים. וּמַאי טַעְמָא, פָּשׁוּט כַּרְעֵיהּ דְּדָלֶת לְגַבֵּי גִּימֶל? דְּלִמְצֵי לֵיהּ נַפְשֵׁיהּ (ולא לצטערן). וּמַאי טַעְמָא, מְהַדַּר אַפֵּיהּ דְּדָלֶת מִגִּימֶל? דְּלִתֵּן לֵיהּ בְּצִנְעָא, כִּי הֵיכִי דְּלָא לֵיכְסוֹף מֵינֵיהּ. הֵאֵיוָו, זֶה שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. זַיִן־חֵית, טֵית־יוֹד, כַּף־לָמֶד, אִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זָן אוֹתְךָ, וְחָן אוֹתְךָ, וּמֵטִיב לְךָ, וְנוֹתֵן לְךָ יְרוּשָׁה, וְקוֹשֵׁר לְךָ כֶּתֶר לָעוֹלָם הַבָּא. מֵם־סְתוּמָה, מֵם־סְתוּמָה, מַאֲמָר פָּתוּחַ, מַאֲמָר סָתוּם. נוּן־כְּפוּפָה, נוּן־פְּשׁוּטָה, נָאֶמָן כָּפוּף, נֶאֱמָן פָּשׁוּט. סָמֶךְ־עַיִן, סְמֹךְ עֲנִיִּים. לָשׁוֹן אַחֵר:

סִימָנִין עֲשֵׂה בַּתּוֹרָה וּקְנֵה אוֹתָהּ. פֵּא־כְּפוּפָה, פֵּא־פְּשׁוּטָה, פִּי פָתוּחַ, פִּי סָתוּם. צָדֵי־כְּפוּפָה וְצָדֵי־פְּשׁוּטָה, צַדִּיק כָּפוּף, צַדִּיק פָּשׁוּט. הַיְנוּ, נֶאֱמָן כָּפוּף, נֶאֱמָן פָּשׁוּט? הוֹסִיף לְךָ הַכָּתוּב כְּפִיפָה עַל כְּפִיפָתוֹ. מִכָּאן שְׁנִתְּנָה הַתּוֹרָה בִּמְנוּד רֹאשׁ. קוּף, קָדוֹשׁ. רֵישׁ, רָשָׁע. מַאי טַעְמָא, מְהַדֵּר אַפֵּיהּ דְּקוּף מֵרֵישׁ? אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אֵין אֲנִי יָכוֹל לְהִסְתַּכֵּל בְּרָשָׁע. וּמַאי טַעְמָא, מְהַדֵּר תָּגֵיהּ דְּקוּף לְגַבֵּי רֵישׁ? אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אִם חוֹזֵר בּוֹ, אֲנִי קוֹשֵׁר לוֹ כֶּתֶר כְּמוֹתִי. וּמַאי טַעְמָא, כַּרְעֵיהּ דְּקוּף תְּלוּיָה? אִי הָדַר בֵּיהּ, לִיעַיֵּיל. (וליזל) [וְלִיעוֹלֵי] בְּהַהְוָ? מְסַיַּע לֵיהּ לְרֵישׁ לָקִישׁ, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מַאי דִּכְתִיב: (משלי ג׳:ל״ד) ״אִם לַלֵּצִים הוּא יָלִיץ, וְלַעֲנָוִים יִתֵּן חֵן״, בָּא לִטָּמֵא, פּוֹתְחִין לוֹ, בָּא לִטָּהֵר, מְסַיְּעִין אוֹתוֹ. שִׁין, שֶׁקֶר. תָּו, אֱמֶת. מַאי טַעְמָא, שֶׁקֶר מְקָרְבָן מִילֵּיהּ, אֱמֶת, מְרָחֲקָן מִילֵּיהּ? שִׁיקְרָא שְׁכִיחַ, קוּשְׁטָא לָא שְׁכִיחַ. וּמַאי טַעְמָא, שִׁיקְרָא, אַחֲדָא כַּרְעֵיהּ קָאֵי, וְאָמֵת, מְלַבֵּן לִבּוּנֵי? קוּשְׁטָא, קָאֵי, שִׁיקְרָא, לָא קָאֵי. א״ת״ב״ש, אוֹתִי תֵּעֵב, אֶתְאַוֶּה לוֹ? ב״ש, בִּי לֹא חָשַׁק, שְׁמִי יָחוּל עָלָיו? ג״ר, גּוּפוֹ טְמֵא, אֲרַחֵם עָלָיו? ד״ק, דַּלְתוֹתַי נָעַל, קַרְנוֹהִי לָא אֲגַדַּע? עַד כָּאן מִדַּת רְשָׁעִים, אֲבָל מִדַּת צַדִּיקִים: א״ת״ב״ש, אִם אַתָּה בוֹשׁ, ג״ר״ד״ק. אִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן, גּוּר בְּדוֹק. ה״ץ״ד״ף, חֲצִיצָה הֲוֵי בֵּינְךָ לְבֵין אַף. ז״ע״ח״ס״ט״ן, וְאֵין אַתָּה מִזְדַּעְזָע מִן הַשָּׂטָן. י״ם״כ״ל, אָמַר שֹׁר שֶׁל גֵּיהִנֹּם לִפְנֵי הַקָּבָ״ה: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לַיָּם כָּל. א״ח״ס״ב״ט״ע״ג״י״ף, אָמַר הַקָּבָ״ה: אֲנִי חָס עֲלֵיהֶם מִפְּנֵי שֶׁבָּעֲטוּ בְּגִיחַ. ד״כ״ץ, דַּכִּים הֵם, כְּנִים הֵם, צַדִּיקִים הֵם. ה״ל״ק, אֵין לְךָ חֵלֶק בָּהֶם. ו״מ״ר״ז״ן״ש״ת. אָמַר גֵּיהִנֹּם לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם: מָרִי, זָנֵנִי מִזַּרְעוֹ שֶׁל שֵׁת. א״ל״ב״ם״ג״ן״ד״ס. לְהֵיכָן אוֹלִיכֶם? לְגַן חֲדַס. ה״ע״ו״ף. אָמַר גֵּיהִנֹּם לִפְנֵי הַקָּבָ״ה: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, עָיֵף אָנֹכִי. ז״ץ״ח״ק, הַלָּלוּ זַרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק. ט״ר״י״ש״כ״ת, טַר יֵשׁ לִי כְּתוֹת כְּתוֹת שֶׁל אֻמּוֹת הָעוֹלָם שֶׁאֲנִי נוֹתֵן לְךָ.

ד אָמַר רַבִּי (יהודה) [יוֹחָנָן], מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן זִמְרָא: מִנַּיִן לִלְשׁוֹן נוֹטָרִיקוֹן מִן הַתּוֹרָה? שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית י״ז:ה׳-ו׳) ״כִּי אַב הֲמוֹן גּוֹיִם נְתַתִּיךָ״. ׳אָב׳ נְתַתִּיךָ לָאֻמּוֹת. ׳בָּחוּר׳ נְתַתִּיךָ בָּאֻמּוֹת. ׳הָמוֹן חָבִיב׳ נְתַתִּיךָ בָּאֻמּוֹת. ׳מֶלֶךְ׳ נְתַתִּיךָ לָאֻמּוֹת. ׳וְתִיק׳ נְתַתִּיךָ בָּאֻמּוֹת. ׳נֶאֱמָן׳ נְתַתִּיךָ לָאֻמּוֹת. רַבִּי יוֹחָנָן דִּידֵיהּ אָמַר: ׳אָנֹכִי׳ נוֹטָרִיקוֹן: אֲנָא נַפְשִׁי כְּתִבִית יְהָבִית. רַבָּנָן אָמְרִי: אֲמִירָה, נְעִימָה, כְּתִיבָה, יְהִיבָה. אִיכָּא דְּאָמְרִי: ׳אָנֹכִי׳ לְמַפְרֵעַ: יְהִיבָה, כְּתִיבָה, נֶאֱמָנִין אֲמָרֶיהָ. דְּבֵי רַבִּי נָתָן אָמְרֵי: (במדבר כ״ב:ל״ב) ״כִּי יָרַט הַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי״: יָרָאָה, רָאָתָה, נָטָתָה. דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא: (ויקרא ב) ׳כַּרְמֶל׳: כַּר מָלֵא. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: (מלכים א ב׳:ח׳) ״קְלָלָה נִמְרֶצֶת״ נוֹטָרִיקוֹן: נוֹאֵף הוּא, מוֹאֲבִי הוּא, רוֹצֵחַ הוּא, צוֹרֵר הוּא, תּוֹעֵבָה הוּא. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: (בראשית מ״ד:ט״ז) ״מַה נְּדַבֵּר וּמַה נִּצְטַדָּק״: נְכוֹנִים אֲנַחְנוּ, צַדִּיקִים אֲנַחְנוּ, טְהוֹרִים אֲנַחְנוּ, דַּכִּים אֲנַחְנוּ, קְדוֹשִׁים אֲנַחְנוּ:

פרק יג

א **שבת פרק יג האורג** - עא תָּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, מְשׁוּם [חִילְקָא בַּר אַגְרָא, שֶׁאָמַר מְשׁוּם] רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן (גוריה) [נוּרִי]: הַמְקָרֵעַ בְּגָדָיו בַּחֲמָתוֹ, וְהַמְשַׁבֵּר כֵּלָיו בַּחֲמָתוֹ, וְהַמְפַזֵּר מָעוֹתָיו בַּחֲמָתוֹ, יְהֵא בְּעֵינֶיךָ כְּעוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, שֶׁכָּךְ אֻמָּנוּתוֹ שֶׁל יֵצֶר הָרַע, הַיּוֹם אוֹמֵר לוֹ עֲשֵׂה כָךְ, לְמָחָר אוֹמֵר לוֹ עֲשֵׂה כָךְ, עַד שֶׁאוֹמֵר לוֹ: עֲבֹד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וְהוֹלֵךְ וְעוֹבֵד. אָמַר רַבִּי אַבִּין: מַאי קְרָאָהּ? (תהלים פא) ״לֹא יִהְיֶה בְךָ אֵל זָר וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל נֵכָר״. אֵיזֶהוּ ״אֵל־זָר״ שֶׁיֵּשׁ בְּגוּפוֹ שֶׁל אָדָם? הֱוֵי אוֹמֵר: זֶה יֵצֶר הָרַע. וְאֵי עָבַד לְמַרְמָא אֵימְתָא אַאִנְשֵׁי בֵּיתֵיהּ, שָׁרֵי. כִּי הָא דְּרַב יְהוּדָה, שָׁלִיף מְצִבְיָתָא, רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, תָּבַר מָנֵי תְּבִירֵי. רַב שֵׁשֶׁת, רָמֵי לֵיהּ לְאַמְתֵּיהּ, מוֹנִינֵי אַרֵישָׁא. רַבִּי אַבָּא, (מיתבר) [תָּבַר] נַכְתְּמָא.

ב אָמַר (רבי יהושע) [רַבִּי שִׁמְעוֹן] בֶּן פָּזִי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: כָּל הַמּוֹרִיד דְּמָעוֹת עַל אָדָם כָּשֵׁר, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא סוֹפְרָן וּמַנִּיחָן בְּבֵית גְּנָזָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים נ״ו:ט׳) ״נֹדִי סָפַרְתָּה אָתָּה שִׂימָה דִמְעָתִי בְנֹאדֶךָ, הֲלֹא בְּסִפְרָתֶךָ״. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: כָּל הַמִּתְעַצֵּל בְּהֶסְפֵּדוֹ שֶׁל חָכָם, רָאוּי לִקָּבְרוֹ בְּחַיָּיו, שֶׁנֶּאֱמַר: (יהושע כ״ד:ל׳) ״וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ בִּגְבוּל נַחֲלָתוֹ בְּתִמְנַת סֶרַח [אֲשֶׁר] בְּהַר אֶפְרַיִם מִצְּפוֹן לְהַר גָּעַשׁ״. מְלַמֵּד, (שגעש) [שֶׁרָגַשׁ] עָלֶיהָן הָהָר לְהָרְגָן. אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַמִּתְעַצֵּל בְּהֶסְפֵּדוֹ שֶׁל חָכָם, אֵינוֹ מַאֲרִיךְ יָמִים, מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: ישעיה כז) ״בְּסַאסְאָה בְּשַׁלְחָהּ תְּרִיבֶנָּה״. אֵיתִיבֵיהּ רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן: (שופטים ב׳:ז׳) ״וַיַּעַבְדוּ הָעָם אֶת ה׳ כֹּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ, וְכֹל יְמֵי הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר הֶאֱרִיכוּ יָמִים אַחֲרֵי יְהוֹשֻׁעַ״. אָמַר לֵיהּ: בַּבְלָאֵי, יָמִים הֶאֱרִיכוּ, שָׁנִים לֹא הֶאֱרִיכוּ! אֶלָּא מַעֲתָּה: דברים יא) ״לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם״, יָמִים וְלֹא שָׁנִים? בְּרָכָה שַׁאנִי. וְאָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֶחָד מִן הָאַחִים שָׁמַת, יִדְאֲגוּ כָּל הָאַחִים כֻּלָּן; אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה שָׁמַת, תִּדְאַג כָּל הַחֲבוּרָה כֻּלָּהּ. אַמְרֵי לָהּ: דְּמֵת גָּדוֹל, וְאַמְרֵי לָהּ: דְּמֵת קָטָן.

ג אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: הָכָא, בְּצִפּוֹר דְּרוֹר עַסְקִינַן, לְפִי שֶׁאֵינָהּ מְקַבֶּלֶת מָרוּת. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: לָמָּה נִקְרָא ׳צִפּוֹר־דְּרוֹר׳? שֶׁדָּרָה בַּבַּיִת כְּבַשָּׁדָה.

פרק יד

א **שבת פרק יד שמונה שרצים** - עג אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת חֲוֵי הַיּוֹם, שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת רִאשׁוֹנוֹת, יוֹשֵׁב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה. שְׁנַיּוֹת, יוֹשֵׁב וְדָן אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ וְכוּ׳. שְׁלִישִׁית, יוֹשֵׁב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְזָן אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, מִקַּרְנֵי רְאֵמִים וְעַד בֵּיצֵי כִּנִּים. עַד כָּאן. וּבַמָּקוֹם הַזֶּה, לְעִנְיָן דִּינָא דְּהַהוֹרֵג כִּנָּה בְּשַׁבָּת, אָמַר רַב יוֹסֵף: דְּאִינָהּ פָּרָה וְרָבָה, וְאָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: וְכִנָּה, אֵין פָּרָה וְרָבָה? וְהָאָמַר מַר: יוֹשֵׁב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְזָן, מִקַּרְנֵי רְאֵמִים וְעַד בֵּיצֵי כִּנִּים? מִינָא הוּא, דְּמִקְרֵי: ׳בֵּיצֵי־כִּנִּים׳. [וְהַתַּנְיָא: טְפוּיֵי וּבֵיצֵי כִּנִּים? מִינָא הוּא, דְּמִיקְרֵי: ׳בֵּיצֵי־כִּנִּים׳].

ב עד שְׁמוּאֵל וְקַרְנָא הֲווּ יָתְבֵי אַגּוּדָּא דִּנְהַר מַלְכָּא, חֲזִינְהוּ לְמַיָּא דְּקָא דָּלוּ וַעֲכִירֵי. אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְקַרְנָא: גַּבְרָא רַבָּה קָאָתֵי [מִמַּעֲרָבָא], וְחָיֵישׁ בְּמֵעֵיהּ, וְקָא דָּלוּ מַיָּא לְאַקְבּוּלֵי אַפֵּיהּ קַמֵּיהּ. זִיל תְּהֵי אַקַּנְקָנֵיהּ. אָזַל, אַשְׁכְּחֵיהּ לְרַב, אָמַר לֵיהּ: מִנַּיִן שֶׁאֵין כּוֹתְבִין תְּפִלִּין, אֶלָּא עַל גַּבֵּי עוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה? אָמַר לֵיהּ: דִּכְתִיב: (שמות י״ג:ט׳) ״לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה׳ בְּפִיךָ״, מִן הַמֻּתָּר (לפיך) [בְּפִיךָ].

ג מִנַּיִן לָדָם שֶׁהוּא אָדֹם? שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים ב ג׳:כ״ב) ״וַיִּרְאוּ מוֹאָב מִנֶּגֶד אֶת הַמַּיִם אֲדֻמִּים כַּדָּם״. מִנַּיִן לְמִילָה שֶׁבְּאוֹתוֹ מָקוֹם? נֶאֱמַר כָּאן: ׳עָרְלָתוֹ׳ וְנֶאֱמַר לְהַלָּן: ׳עָרְלָתוֹ׳. מַה לְּהַלָּן; דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה פְּרִי, אַף כָּאן; דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה פְּרִי. אִימָא לִבּוֹ? דִּכְתִיב: (דברים י׳:ט״ז) ״וּמַלְתֶּם אֵת עָרְלַת לְבַבְכֶם״. אִימָא אָזְנוֹ? דִּכְתִיב: (ירמיהו ו׳:י׳) ״הִנֵּה עֲרֵלָה אָזְנָם״. דָּנִין עָרְלָתוֹ תַּמָּה, מֵעָרְלָתוֹ תַּמָּה, וְאֵין דָּנִין עָרְלָתוֹ תַּמָּה, מֵעָרְלָה שֶׁאֵינוֹ תַּמָּה. אָמַר לֵיהּ: מַאי שְׁמֵךְ? ׳קַרְנָא׳. אָמַר לֵיהּ: יְהֵא רַעֲוָא דְּתֵיפּוֹק לֵיהּ קַרְנָא בְּעֵינֵיהּ. לְסוֹף עַיְּלֵיהּ שְׁמוּאֵל לְבֵיתֵיהּ, אוֹכְלֵיהּ נַהֲמָא דְּשַׂעֲרֵי, וְכַסָּא דְּהַרְסָנָא, וַאֲשְׁקֵייהּ שִׁכְרָא, וְלָא אַחֲוֵי לֵיהּ בֵּית־הַכִּסֵּא, כִּי הֵיכִי דְּלִישְׁתַּלְשֵׁל. לַייט [רַב] וְאָמַר: מַאן דִּמְצַעֲרָן, לָא לוּקְמֵיהּ לֵיהּ בְּנֵי, וְכֵן הֲוָה.

ד עה שָׁאַל בַּיְתוֹסִי [אֶחָד] אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הַגַּרְסִי: מִנַּיִן שֶׁאֵין כּוֹתְבִין תְּפִלִּין עַל גַּבֵּי עוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה? דִּכְתִיב: ״לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה׳ בְּפִיךָ״, מִדָּבָר הַמֻּתָּר בְּפִיךָ. אֶלָּא מֵעַתָּה עַל גַּבֵּי [עוֹר] נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת אַל יִכָּתְבוּ? אָמַר לֵיהּ: אֶמְשֹׁל לְךָ מָשָׁל, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לִשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּתְחַיְּבוּ הֲרִיגָה לַמַּלְכוּת; אֶחָד הָרַג מֶלֶךְ, וְאֶחָד הָרַג אִיסְפַּקְלִיטוֹר, אֵיזֶה מֵהֶן מְשֻׁבָּח? הֱוֵי אוֹמֵר: זֶה שֶׁהָרַג מֶלֶךְ. אֶלָּא מֵעַתָּה, יֹאכְלוּ? אָמַר לֵיהּ: הַתּוֹרָה אָמְרָה: (דברים י״ד:כ״א) ״לֹא תֹאכְלוּ כָּל נְבֵלָה״, וְאַתָּה אָמַרְתָּ: יֹאכְלוּ? ! אָמַר לֵיהּ: קָאלוּס.

ה תָּנֵי רַב יְהוּדָה בַּר חֲבִיבָא: אֶתְרוֹג, צָנוֹן וּבֵיצָה, אִלְמְלֵא קִלְפָּתָן הַחִיצוֹנָה, אֵינָם יוֹצְאִים מִבְּנֵי מֵעַיִם לְעוֹלָם. כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר: מֵעוֹלָם לֹא טָעַם גַּבְרָא בֵּיעָא דִּסְדוֹם. אָמַר רַב יוֹסֵף: הֲפוּכָה סְדוֹם וַהֲפוּכָה מִילֵּי, גַּבְרָא הוּא דְּלָא טָעַם, כְּשׁוּרָא טָעַם? אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: לָא מִיבָּעְיָא קָאָמַר: לָא מִיבָּעְיָא כְּשׁוּרָא, שֶׁאֲפִלּוּ בְּכָל מֵימוֹת שֶׁבָּעוֹלָם לֹא טָעַם. אֶלָּא אֲפִלּוּ גַּבְרָא, דְּטָעַם בְּכָל מֵימוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, בֵּיעָא דִּסְדוֹם, לֹא טָעַם.

ו שָׁלַח לֵיהּ רַבִּי יַנַּאי לְמַר עוּקְבָא: לִישְׁדַּר לָן מַר, מֵהַנָּךְ קִילּוּרִין דְּמַר שְׁמוּאֵל. שָׁלַח לֵיהּ: שַׁדּוּרֵי מְשַׁדַּרְנָא לָךְ, דְּלָא תֵּימָא: צַר־עַיִן אֲנָא, אֶלָּא הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל: טוֹבָה טִפַּת צוֹנֵן שַׁחֲרִית, וּרְחִיצַת יָדַיִם וְרַגְלַיִם [בְּחַמִּין] עַרְבִית, מִכָּל קִילּוּרִין שֶׁבָּעוֹלָם.

ז תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: אָמַר רַב (הונא) [מוֹנָא], מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה: טוֹבָה טִפַּת צוֹנֵן שַׁחֲרִית, וּרְחִיצַת יָדַיִם וְרַגְלַיִם עַרְבִית, מִכָּל קִילּוּרִין שֶׁבָּעוֹלָם. הוּא הָיָה אוֹמֵר: יָד לָעַיִן תִּקָּצֵץ. יָד לַחֹטֶם תִּקָּצֵץ. יָד לַפֶּה תִּקָּצֵץ. יָד לָאֹזֶן תִּקָּצֵץ. יָד לַחֲסוּדָה תִּקָּצֵץ. יָד לָאַמָּה תִּקָּצֵץ. יָד לְפִי טַבַּעַת תִּקָּצֵץ. יָד לְגִיגִית תִּקָּצֵץ. יָד מְסַמָּא. יָד מַחֲרֶשֶׁת. יָד מַעֲלָה פּוֹלִיפּוּס. תַּנְיָא, (רבן גמליאל) [רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: בַּת חוֹרִין הִיא זוֹ, וּמַקֶּפֶדֶת עַד שֶׁיִּרְחֹץ יָדָיו שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: פּוּךְ מַעֲבִיר בַּת־מֶלֶךְ, וּפוֹסֵק אֶת הַדִּמְעָה, וּמַרְבֶּה שֵׂעָר בָּעַפְעַפַּיִם.

ח עו הַהוּא בַּר קַשָּׁא דְּפוּמְבְּדִיתָא, דְּטַרְקֵיהּ חִוְיָא. הֲוָה תְּלֵיסַר חַמְרֵי חִיוָרְתָא בְּפוּמְבְּדִיתָא, קָרְעִינְהוּ לְכוּלְהוּ, וְאִישְׁתַּכְחוּ טָרְפָה. הֲוַאי חָדָא בְּהַהוּא גִּיסָא דְּפוּמְבְּדִיתָא, עַד דְּאַזְלִי מַיְתֵי לָהּ, אָכְלָה אַרְיֵה. אָמַר לְהוּ אַבַּיֵי: דִּילְמָא חִוְיָא דְּרַבָּנָן טָרְקֵיהּ, דְּלֵית לֵיהּ אָסוּתָא, דִּכְתִיב: (קהלת י׳:ח׳) ״וּפֹרֵץ גָּדֵר יִשְּׁכָנּוּ נָחָשׁ״. אָמְרִי לֵיהּ: אֵין רַבִּי, דְּכִי נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַב, גָּזַר רַב יִצְחָק בַּר (ביזנא) [בִּיסְנָא], דְּלָא לִימְטֵיהּ אָסָא וְגִידְמֵי לְבֵי הִילּוּלָא בְּטַבְלָא, וְאָזַל אִיהוּ, אַמְטֵי אָסָא וְגִידְמֵי לְבֵי הִילּוּלָא בְּטַבְלָא, טָרְקֵיהּ חִוְיָא וּמֵית.

פרק טו

א **שבת פרק טו ואלו קשרים** - עז ״וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ״ וְגוֹ׳ (ישעיה נח). ׳וְכִבַּדְתּוֹ׳, שֶׁלֹּא יְהֵא מַלְבּוּשְׁךָ שֶׁל שַׁבָּת כְּמַלְבּוּשְׁךָ שֶׁל חֹל. וְכִי הָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן, קְרֵי לְמָאנֵיהּ: ׳מְכַבְּדוֹתֵיהּ׳. ״מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ״, שֶׁלֹּא יְהֵא הִלּוּכְךָ שֶׁל שַׁבָּת, כְּהִלּוּכְךָ שֶׁל חֹל. (שם) ״מִמְצוֹא חֶפְצְךָ״, חֶפְצֶיךָ אֲסוּרִים, חֶפְצֵי שָׁמַיִם מֻתָּרִים. ״וְדַבֵּר דָּבָר״ שֶׁלֹּא יְהֵא דִּבּוּרְךָ שֶׁל שַׁבָּת, כְּדִבּוּרְךָ שֶׁל חֹל. דִּבּוּר אָסוּר, הִרְהוּר מֻתָּר. בְּשִׁלְמָא כּוּלְהוּ לְחַיֵּי, אֶלָּא ״שֶׁלֹּא יְהֵא הִלּוּכְךָ שֶׁל שַׁבָּת כְּהִלּוּכְךָ שֶׁל חֹל״, מַאי הִיא? כְּדָבָעָא מִינֵיהּ [רַבִּי] מֵרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי: מַהוּ לְפַסֵּעַ פְּסִיעָה גַּסָּה בְּשַׁבָּת? אָמַר לֵיהּ: וְכִי בְּחֹל מִי הֻתְּרָה? שֶׁאֲנִי אוֹמֵר:

פְּסִיעָה גַּסָּה, נוֹטֶלֶת אַחַת מֵחֲמֵשׁ מֵאוֹת מִמְּאוֹר עֵינָיו שֶׁל אָדָם, וּמְהַדֵּר לֵיהּ בְּקִדּוּשָׁא דְּבֵי שִׁמְשֵׁי. אָמַר רַבִּי אַמִּי: כָּל הָאוֹכֵל מֵעָפָר שֶׁל בָּבֶל, כְּאִלּוּ אוֹכֵל מִבְּשַׂר אֲבוֹתָיו, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: כְּאִלּוּ אוֹכֵל שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, דִּכְתִיב: (בראשית ז) ״וַיִּמַח אֶת כָּל הַיְקוּם״ וְגוֹ׳. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ ׳שִׁנְעָר׳? שֶׁכָּל מֵתֵי מַבּוּל נִנְעֲרוּ לְשָׁם. [אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן]: וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ ׳מְצוּלָה׳? שֶׁכָּל מֵתֵי עוֹלָם נִצְלְלוּ לְשָׁם. (רות ג) ״וְרָחַצְתְּ, וָסַכְתְּ, [וְשַׂמְתְּ שִׂמְלֹתַיִךְ״] וְגוֹ׳. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֵלּוּ בְּגָדִים שֶׁל שַׁבָּת.

ב עח ״תֵּן לְחָכָם וְיֶחְכַּם עוֹד״ (משלי ט). ״אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: זוֹ רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה וּשְׁמוּאֵל הָרָמָתִי. ׳רוּת׳, דְּאִלּוּ נָעֲמִי קָאָמַר לָהּ: (רות ג) ״וְרָחַצְתְּ וָסַכְתְּ וְגוֹ׳ וְיָרַדְתְּ הַגֹּרֶן״. וְאִלּוּ בְּדִידָהּ כְּתִיב: ״וַתֵּרֶד הַגֹּרֶן״, וְהָדַר, ״וַתַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוַּתָּה חֲמוֹתָהּ״. שְׁמוּאֵל, דְּאִלּוּ עֲלֵי קָאָמַר לֵיהּ: (שמואל א ג) ״שְׁכָב, וְהָיָה (כי) [אם] יִקְרָא אֵלֶיךָ, וְאָמַרְתָּ: דַּבֵּר ה׳, כִּי שֹׁמֵעַ עַבְדֶּךָ״. וְאִלּוּ בְּדִידֵיהּ כְּתִיב: (שם) ״וַיָּבֹא ה׳ וַיִּתְיַצַּב וַיִּקְרָא כְּפַעַם בְּפַעַם ׳שְׁמוּאֵל׳ ׳שְׁמוּאֵל׳, וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל: דַּבֵּר כִּי שֹׁמֵעַ עַבְדֶּךָ״. וְלֹא אָמַר: ״דַּבֵּר ה״״. (רות ב) ״וַתֵּלֶךְ וַתָּבוֹא וַתְּלַקֵּט בַּשָּׂדֶה״, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: שֶׁהָלְכָה וּבָאתָה, הָלְכָה וּבָאתָה, עַד שֶׁמָּצְאָה בְּנֵי אָדָם הַמְהֻגָּנִים לֵילֵךְ עִמָּהֶם. (שם) ״וַיֹּאמֶר בֹּעַז וְגוֹ׳ לְמִי הַנַּעֲרָה הַזֹּאת״, וְכִי דַּרְכּוֹ שֶׁל בֹּעַז לִשְׁאֹל בְּנַעֲרָה? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: דְּבַר חָכְמָה רָאָה בָּהּ, שְׁנֵי שְׁבָלִים לָקְטָה, שְׁלֹשָׁה שְׁבָלִים אֵינָהּ לָקְטָה. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: דְּבַר צְנִיעוּת רָאָה בָּהּ, עוֹמְדוֹת, מְעֻמָּד, נוֹפְלוֹת, מְיֻשָּׁב. (שם) ״וְכֹה תִדְבָּקִין עִם נַעֲרוֹתָי״. וְכִי דַּרְכּוֹ שֶׁל בֹּעַז לְדַבֵּק עִם הַנָּשִׁים? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כֵּינָן דְּחָזָא: (רות א) ״וַתִּשַּׁק עָרְפָּה לַחֲמוֹתָהּ, וְרוּת דָּבְקָה בָּהּ״, אָמַר: שָׁרֵי לְאִדְבּוּקֵי בָּהּ. (שם ב) ״וַיֹּאמֶר לָהּ בֹּעַז לְעֵת הָאֹכֶל גְּשִׁי הֲלֹם״, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: רֶמֶז רָמַז לָהּ, עֲתִידָה מַלְכוּת בֵּית דָּוִד לָצֵאת מִמֶּנָּה. דִּכְתִיב בֵּיהּ: ״הֲלֹם״, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמ״ב ז) ״וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֵּשֶׁב לִפְנֵי ה׳, וַיֹּאמֶר: מִי אָנֹכִי, ה׳ אֱלֹהִים? וּמִי בֵיתִי? כִּי הֲבִיאֹתַנִי עַד הֲלֹם״. (רות ב) ״וְטָבַלְתְּ פִּתֵּךְ בַּחֹמֶץ״, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִכָּאן שֶׁהַחֹמֶץ יָפֶה לַשָּׁרָב. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אוֹמֵר: רֶמֶז רָמַז לָהּ, עֲתִידִין בְּנֵי לָצֵאת מִמֵּךְ שֶׁמַּעֲשָׂיו קָשִׁים כַּחֹמֶץ, וּמַנּוּ? מְנַשֶּׁה. (שם) ״וַתֵּשֶׁב מִצַּד הַקֹּצְרִים״, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִצַּד הַקּוֹצְרִים וְלֹא בְּתוֹךְ הַקּוֹצְרִים. רֶמֶז רָמַז לָהּ, עֲתִידָה מַלְכוּת בֵּית דָּוִד שֶׁתִּתְחַלֵּק. (שם) ״וַיִּצְבָּט לָהּ קָלִי וַתֹּאכַל״ וְגוֹ׳. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: ׳וַתֹּאכַל׳ בִּימֵי דָּוִד, ׳וַתִּשְׂבַּע׳ בִּימֵי שְׁלֹמֹה, ׳וַתֹּתַר׳ בִּימֵי חִזְקִיָּה. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: ׳וַתֹּאכַל׳ בִּימֵי דָּוִד וּבִימֵי שְׁלֹמֹה, ׳וַתִּשְׂבַּע׳ בִּימֵי חִזְקִיָּה, ׳וַתֹּתַר׳ בִּימֵי רַבִּי. דְּאָמַר מַר: אֲהוּרוּרֵיהּ דְּרַבִּי, הֲוָה עַתִּיר מִשְּׁבוּר מַלְכָּא. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: ׳וַתֹּאכַל׳ בָּעוֹלָם הַזֶּה, ׳וַתִּשְׂבַּע׳ לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ, ׳וַתֹּתַר׳ לֶעָתִיד לָבוֹא.

ג עט ״וְתַחַת כְּבֹדוֹ יֵקַד יְקֹד כְּיקוֹד אֵשׁ״ (ישעיה י), אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: ״וְתַחַת כְּבֹדוֹ״, וְלֹא כְּבוֹדוֹ מַמָּשׁ. רַבִּי יוֹחָנָן לְטַעְמֵיהּ, דְּקָרֵי לְמָאנֵיהּ: ״מְכַבְּדוּתֵיהּ״. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: ״וְתַחַת כְּבֹדוֹ״, [תַּחַת כְּבוֹדוֹ] מַמָּשׁ! רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אוֹמֵר: ״תַּחַת כְּבֹדוֹ״, כִּשְׁרֵפַת בְּנֵי אַהֲרֹן, מַה לְּהַלָּן שְׂרֵפַת נְשָׁמָה וְגוּף קַיָּם, אַף כָּאן שְׂרֵפַת נְשָׁמָה וְגוּף קַיָּם. אָמַר רַב אַחָא בַּר (אדא) [אַבָּא], אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִנַּיִן לִשְׁנוּי בְּגָדִים מִן הַתּוֹרָה? שֶׁנֶּאֱמַר: (ויקרא ו) ״וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו, וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים״, וְתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: לִמְּדָה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, בְּגָדִים שֶׁבִּשֵּׁל בָּהֶן קְדֵרָה לְרַבּוֹ, אַל יִמְזֹג בָּהֶם כּוֹס לְרַבּוֹ. אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: גְּנַאי הוּא לְתַלְמִיד חָכָם, שֶׁיֵּצֵא בִּמְנָעָלִים הַמְטֻלָּאִים לַשּׁוּק. [וְהָא, רַבִּי אַחָא בַּר חַנִינָא נָפִיק? אָמַר רַבִּי אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן: בְּטָלַאי עַל גַּבֵּי טָלַאי]. וְאָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁנִּמְצָא וְרֹבֶב עַל בְּגָדָיו, חַיָּב מִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי ח) ״כָּל מְשַׂנְאַי אָהֲבוּ מָוֶת״. אַל תִּקְרֵי: ׳מְשַׂנְאַי׳, אֶלָּא ׳מַשְׂנִיאַי׳. רַבִּינָא אָמַר: ׳רָבָד׳ [אִיתְמַר], (שנאמר: (שם ז) ״מרבדים רבדתי ערשי״). וְלָא פְּלִיגִי, *הָא בִּגְלִימָא, הָא בִּלְבוּשָׁא. אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי דִּכְתִיב: (ישעיה כ) ״כַּאֲשֶׁר הָלַךְ עַבְדִּי יְשַׁעְיָהוּ עָרוֹם וְיָחֵף״. ׳עָרוֹם׳ בִּבְגָדִים בְּלוּאִים, וְ׳יָחֵף׳ בְּמִנְעָלִים הַמְטֻלָּאִים. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: תַּלְמִידֵי חֲכָמִים נִקְרָאִים ׳בַּנָּאִין׳, מִפְּנֵי שֶׁעוֹסְקִים בְּבִנְיָנוֹ שֶׁל עוֹלָם כָּל יְמֵיהֶם. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵיזֶהוּ תַּלְמִיד חָכָם שֶׁמַּחֲזִירִין לוֹ אֲבֵדָה בְּטְבִיעוּת הָעַיִן? זֶה הַמַּקְפִּיד עַל חֲלוּקוֹ לְהָפְכוֹ. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵיזֶהוּ תַּלְמִיד חָכָם שֶׁמְּמַנִּין אוֹתוֹ פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר? זֶה שֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ דְּבַר הֲלָכָה בְּכָל מָקוֹם וְאוֹמֶרֶת, וַאֲפִלּוּ בְּמַסֶּכֶת כַּלָּה. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵיזֶה תַּלְמִיד חָכָם שֶׁבְּנֵי עִירוֹ מְצַוִּין לַעֲשׂוֹת לוֹ מִלְאַכְתּוֹ? זֶה שֶׁמַּנִּיחַ חֲפָצָיו וְעוֹסֵק בְּחֲפָצֵי שָׁמַיִם. וְהַנֵּי מִילֵּי לְמִטְרַח בְּרִיפְתֵּיהּ. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵיזֶהוּ תַּלְמִיד חָכָם? כָּל שֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ הֲלָכָה בְּכָל מָקוֹם וְאוֹמֶרֶת. לְמַאי נַפְקָא מִינֵּיהּ? לְמִנּוּיֵיהּ פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר, אִי בַּחֲדָא מַסֶּכְתָּא, בְּאַתְרֵיהּ, אִי בְּכוּלֵּיהּ תְּנוּיֵיהּ, בְּרֵישׁ מְתִיבְתָּא.

ד אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: יוֹם כִּפּוּר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּחֹל, מְפַצְּעִין בֶּאֱגוֹזִים וּמְפָרְכְסִים בְּרִמּוֹנִים, מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה, מִפְּנֵי עֲגִמַּת נֶפֶשׁ. דְּבֵי רַב יְהוּדָה מְקַנְּבֵי כָּרְבָא. דְּבֵי (רבא) [רַבָּה], גַּרְדֵי קָאֵרֵי. כֵּינָן דְּחָזוּ דַּהֲווּ קָא מְחַרְפֵי, אָמַר לְהוּ: אָתָא אִיגַּרְתָּא מִמַּעֲרָבָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָסִיר.

פרק טז

א **שבת פרק טז כל כתבי** - מִשְׁנָה. כָּל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ מַצִּילִין אוֹתָן מִן הַדְּלֵקָה, בֵּין שֶׁקּוֹרִין בָּהֶם, בֵּין שֶׁאֵין קוֹרִין בָּהֶם. וְאַף עַל פִּי שֶׁכְּתוּבִין בְּכָל לָשׁוֹן, טְעוּנִין גְּנִיזָה. וּמִפְּנֵי מָה אֵין קוֹרִין בָּהֶם? מִפְּנֵי בִּטּוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ.

ב גְּמָרָא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַעֲשֶׂה בְּאַבָּא חִלְפְּתָא, שֶׁהָלַךְ אֵצֶל רַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּרַבִּי, לְטִבֶּרְיָא, וּמְצָאוֹ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב עַל שֵׁלְחָנוֹ שֶׁל יוֹחָנָן הַנָּזוּף, וּבְיָדוֹ סֵפֶר אִיּוֹב תַּרְגּוּם, וְהוּא קוֹרֵא בּוֹ. אָמַר לוֹ: זָכוּר אֲנִי בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל אֲבִי אָבִיךָ, שֶׁהָיָה עוֹמֵד עַל גַּב מַעֲלָה בְּהַר הַבַּיִת, וְהֵבִיאוּ לְפָנָיו סֵפֶר אִיּוֹב תַּרְגּוּם, וְאָמַר לַבַּנַּאי: שַׁקְּעֵהוּ תַּחַת הַנְּדָבָךְ ! אַף הוּא צִוָּה עָלָיו, וּגְנָזוֹ.

ג תָּנוּ רַבָּנָן: הַבְּרָכוֹת וְהַקְּמֵיעִין, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם וּמֵעְנְיָנוֹת הַרְבֵּה שֶׁבַּתּוֹרָה, אֵין מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה, אֶלָּא נִשְׂרָפִין בִּמְקוֹמָם, [הֵן וְאַזְכָּרוֹתֵיהֶן]. מִכָּאן אָמְרוּ: כּוֹתְבֵי בְּרָכוֹת כְּשׁוֹרְפֵי תּוֹרָה. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד, שֶׁהָיָה כּוֹתֵב בְּצִידָן, בָּאוּ וְהוֹדִיעוּ לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְהָלַךְ [רַבִּי יִשְׁמָעֵאל] לְבָדָקוֹ. כְּשֶׁהָיָה עוֹלֶה בַּסֵּלָם, הִרְגִּישׁ בּוֹ, וְנָטַל טוּמּוֹס שֶׁל בְּרָכוֹת וְשִׁקְּעָן בְּסֵפֶל שֶׁל מַיִם. וּבְלָשׁוֹן הַזֶּה אָמַר לוֹ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: גָּדוֹל עֹנֶשׁ הָאַחֲרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן.

ד פ תָּנוּ רַבָּנָן: (במדבר י) ״וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה״, פָּרָשָׁה זוֹ, עָשָׂה לָהּ [הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא] סִימָנִיּוֹת מִלְמַעְלָה וּמִלְמַטָּה, לוֹמַר: שֶׁאֵין זֶה מְקוֹמָהּ. רַבִּי אוֹמֵר: לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁסֵּפֶר חָשׁוּב הוּא בִּפְנֵי עַצְמוֹ. כְּמַאן אֲזָלָא, הָא דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר (נחמן) [נַחְמָנִי], אָמַר רַבִּי (יוחנן) [יוֹנָתָן]: (משלי ט) ״חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה״, אֵלּוּ שִׁבְעָה סִפְרֵי תּוֹרָה, כְּמַאן? כְּרַבִּי. מַאן תַּנָּא דְּפָלִיג עֲלֵיהּ דְּרַבִּי? רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הִיא, דְּתַנְיָא: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עַתִּידָה פָּרָשָׁה זוֹ שֶׁתֵּעָקֵר מִכָּאן וְתִכָּתֵב בִּמְקוֹמָהּ, וְלָמָּה נִכְתְּבָה כָּאן? כְּדֵי לְהַפְסִיק בֵּין פָּרָעָנוּת רִאשׁוֹנָה לְפָרָעָנוּת שְׁנִיָּה. פָּרָעָנוּת שְׁנִיָּה, מַאי הִיא? (במדבר יא) ״וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאֹנְנִים״. פָּרָעָנוּת רִאשׁוֹנָה, (שם י) ״וַיִּסְעוּ מֵהַר ה׳״, וְאָמַר רַבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָא: שְׁלֹשָׁה מַאֲחֲרֵי ה׳. וְהֵיכָן מְקוֹמָהּ? אָמַר רַב אַשִׁי: בִּדְגָלִים.

ה פא תַּנְיָא: הַגִּלְיוֹנִין וְסִפְרֵי צְדוּקִין, אֵין מַצִּילִין אוֹתָם מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּחֹל קוֹדֶר אֶת הָאַזְכָּרוֹת שֶׁבָּהֶן, וְגוֹנְזָן, וְהַשְּׁאָר שׂוֹרְפָן.

ו אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן: אֲקַפַּח אֶת בָּנַי, שֶׁאִם יָבוֹאוּ לְיָדַי, שֶׁאֲנִי אֶשְׂרֹף אוֹתָן וְאֶת הָאַזְכָּרוֹת שֶׁבָּהֶן, שֶׁאֲפִלּוּ אָדָם רוֹדֵף אַחֲרָיו לְהָרְגוֹ, וְנָחָשׁ רָץ לְהַכִּישׁוֹ, נִכְנָס לְבֵית עֲבוֹדָה זָרָה, וְאֵין נִכְנָס לְבָתֵּיהֶם שֶׁל אֵלּוּ, שֶׁהֵלָּלוּ מַכִּירִין וְכוֹפְרִין, וְהֵלָּלוּ אֵין מַכִּירִין וְכוֹפְרִין. וַעֲלֵיהֶם הַכָּתוּב אוֹמֵר: (ישעיה נז) ״וְאַחַר הַדֶּלֶת וְהַמְּזוּזָה שַׂמְתְּ זִכְרוֹנֵךְ״. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: קַל־וָחֹמֶר, וּמַה לַּעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, אָמְרָה תּוֹרָה: שְׁמִי שֶׁנִּכְתַּב בִּקְדֻשָּׁה, יִמָּחֶה עַל הַמַּיִם, הַלָּלוּ, שֶׁמַּטִּילִים קִנְאָה וְאֵיבָה וְתַחֲרוּת בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה ! וַעֲלֵיהֶם אָמַר דָּוִד: (תהלים קלט) ״הֲלוֹא מְשַׂנְאֶיךָ ה׳ אֶשְׂנָא וגו׳ תַּכְלִית שִׂנְאָה״ וגו׳. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין מַצִּילִין אוֹתָם מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה, כָּךְ אֵין מַצִּילִין אוֹתָן, לֹא מִן הַמַּפֹּלֶת, וְלֹא מִן הַמַּיִם, וְלֹא מִדָּבָר הַמְאַבְּדָן.

ז פב אִימָא שָׁלוֹם, דְּבִיתְהוּ דְּרַבִּי (אלעזר) [אֱלִיעֶזֶר], אַחְתֵּיהּ דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל הֲוָאי, הֲוָה הָהוּא פִּילוֹסוֹפָא בְּשְׁבִיבוּתֵיהּ, דַּהֲוָה שָׁקִיל שְׁמָא דְּלָא מְקַבֵּל שׁוּתְּדָא. בָּעֵי לַאֲחוּכֵי בֵּיהּ, עַיְלָא לֵיהּ שְׁרָגָא דְּדַהֲבָא, וְאָזוּל לְקַמֵּיהּ. אָמְרָה לֵיהּ: בָּעֵינָא דְּנִפְלְגֵי לִי בְּנִכְסֵי דְּבֵי־נָשָׁא. אָמַר לְהוּ: פְּלוּגִי ! אָמַר לֵיהּ: כְּתִיב לָן: בְּמִקּוֹם בְּרָא, בְּרַתָּא לָא תֵּירוּת ! אָמַר לֵיהּ: מִן יוֹמָא דְּגָלִיתוּן מֵאַרְעָכוֹן, אִתְנָטְלִית אוֹרָיְתָא דְּמֹשֶׁה וְאִיתְיְהִיבַת סִפְרָא אַחֲרִיתִי, וּכְתִיב בֵּיהּ: בְּרָא וּבְרַתָּא, כַּחֲדָא יֵירְתוּן. לְמָחָר הָדַר עַיֵּיל לֵיהּ אִיהוּ, חַמְרָא לוּבְא. אָמַר לְהוּ: שְׁפִילִית לְסִיפֵּיהּ [דְּסִפְרָא], וּכְתִיב בֵּיהּ: אֲנָא, לָא לְמֵיפַק מֵאוֹרָיְתָא דְּמֹשֶׁה אַתִּיתִי, (אלא) [וְלָא] לְאוֹסוּפֵי עַל אוֹרָיְתָא דְּמֹשֶׁה אַתִּיתִי, וּכְתִיב בֵּיהּ: בְּמִקּוֹם בְּרָא, בְּרַתָּא לָא תֵּירוּת ! אָמְרָה לֵיהּ: נְהוֹר נְהוֹרֵיךְ כִּשְׁרָגָא. אָמַר לֵיהּ רַבָּן גַּמְלִיאֵל: אָתָא חַמְרָא וּבָטַשׁ לִשְׁרָגָא.

ח אָמַר רַב חִסְדָּא: לְעוֹלָם יַשְׁכִּים אָדָם לְהוֹצָאַת שַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות טז) ״וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ״, לְאַלְתַּר. אָמַר רַבִּי אַבָּא: בְּשַׁבָּת חַיָּב אָדָם לִבְצֹעַ עַל שְׁתֵּי כִּכָּרוֹת, דִּכְתִיב: ״לֶחֶם מִשְׁנֶה״. אָמַר רַב אַשִׁי: חֲזִינָא לְרַב כַּהֲנָא, דְּנָקַט תְּרֵי וּבָצַע חֲדָא, אָמַר: ׳לָקְטוּ׳ כְּתִיב. רַבִּי זֵירָא הֲוָה בָּצַע אַכּוּלָּהּ שְׁרוּתֵיהּ. אָמַר לֵיהּ (רב כהנא) [רַבִּינָא] לְרַב אַשִׁי: וְהָא מִחְזִי כְּרַעֲבָתָנוּתָא? [אָמַר לֵיהּ]: כֵּיוָן דְּכָל יוֹמָא לָא עָבִיד, וְהָאִידְנָא הוּא דְּעָבִיד, לָא מִחְזִי כְּרַעֲבָתָנוּתָא.

ט פג תָּנוּ רַבָּנָן: כַּמָּה סְעוּדוֹת חַיָּב אָדָם לֶאֱכֹל בְּשַׁבָּת? שָׁלֹשׁ. רַבִּי חִידְקָא אוֹמֵר: אַרְבַּע. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וּשְׁנֵיהֶם מִקְרָא אֶחָד דָּרְשׁוּ. (שמות טז) ״וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה: אִכְלֻהוּ הַיּוֹם, כִּי שַׁבָּת הַיּוֹם לַה׳, הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֻהוּ בַּשָּׂדֶה״. רַבִּי חִידְקָא סָבַר: הַנֵי תְּלָתָא ׳הַיּוֹם׳, לְבַר מֵאוֹרְתָּא. וְרַבָּנָן סָבְרִי: בַּהֲדֵי דְּאוֹרְתָּא. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: כָּל הַמְקַיֵּם שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת, נִצּוֹל מִשָּׁלֹשׁ פֻּרְעָנֻיּוֹת. מֵחֳבָלוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, וּמִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם, וּמִמִּלְחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג. מֵחֳבָלוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, כְּתִיב הָכָא: ״יוֹם׳, וּכְתִיב הָתָם: (מלאכי ג) ״הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֵת אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם ה׳״ וְגוֹ׳. מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם, כְּתִיב הָכָא: ״יוֹם׳, וּכְתִיב הָתָם: (צפניה א) ״יוֹם עֶבְרָה הַיּוֹם הַהוּא״. מִמִּלְחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג, כְּתִיב הָכָא: ״יוֹם׳, וּכְתִיב הָתָם: (יחזקאל לח) ״בְּיוֹם בּוֹא גּוֹג״.

י פד אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי: כָּל הַמְעַנֵּג אֶת הַשַּׁבָּת, *)נוֹתְנִין לוֹ נַחֲלָה בְּלֹא מְצָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו נ״ח:י״ד) ״אָז תִּתְעַנַּג עַל ה׳ וְגוֹ׳ וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ״ וְגוֹ׳. לֹא כְּאַבְרָהָם, שֶׁכָּתוּב בּוֹ: (בראשית י״ג:י״ז) ״קוּם הִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ״. וְלֹא כְּיִצְחָק, שֶׁכָּתוּב בּוֹ: (שם כו) ״כִּי לְךָ

וּלְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת כָּל הָאָרֶצֹת הָאֵל״. אֶלָּא כְּיַעֲקֹב, שֶׁכָּתוּב בּוֹ: (שם כח) ״וּפָרַצְתָּ יָמָּה וָקֵדְמָה וְצָפֹנָה וָנֶגְבָּה״. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: נִצּוֹל מִשִּׁעְבּוּד מַלְכֵיּוֹת, כְּתִיב הָכָא: ״וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ״. וּכְתִיב הָתָם: (דברים ל״ג:כ״ט) ״וְאַתָּה עַל בָּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ״. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: כָּל הַמְעַנֵּג אֶת הַשַּׁבָּת, נוֹתְנִין לוֹ מִשְׁאֲלוֹת לִבּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ל״ז:ד׳) ״וְהִתְעַנַּג עַל ה׳ וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ״. ׳עֹנֶג׳ זֶה אֵינִי יוֹדֵעַ מָה הוּא, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: (ישעיהו נ״ח:י״ג) ״וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג״, הֲוֵי אוֹמֵר: זֶה עֹנֶג שַׁבָּת. אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַמְשַׁמֵּר שַׁבָּת כְּהִלְכָתוֹ, אֲפִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים כֶּאֱנוֹשׁ, מוֹחֲלִין לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם נו) ״אַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹּאת וּבֶן אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ שֹׁמֵר שַׁבָּת מֵחַלְּלוֹ״. אַל תִּקְרֵי: ׳מֵחַלְּלוֹ׳, אֶלָּא ׳מְחוֹל לוֹ׳. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: אִלְמָלֵי שָׁמְרוּ יִשְׂרָאֵל שַׁבָּת רִאשׁוֹנָה, לֹא שָׁלְטָה בָּהֶם אֻמָּה וְלָשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות ט״ז:כ״ז) ״וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יָצְאוּ מִן הָעָם לִלְקֹט וְלֹא מָצָאוּ״, וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ: ״וַיָּבֹא עֲמָלֵק״. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: אִלְמָלֵי מְשַׁמְּרִים יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת כְּהִלְכָתָן, מִיָּד נִגְאָלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו נ״ו:ד׳) ״כֹּה אָמַר ה׳ לַסָּרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת שַׁבְּתוֹתָי״, וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ: ״וַהֲבִיאוֹתִים אֶל הַר קָדְשִׁי״ וְגוֹ׳.

יא פה אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: יְהֵא חֶלְקִי מֵאוֹכְלֵי שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: יְהֵא חֶלְקִי מִגּוֹמְרֵי הַלֵּל בְּכָל יוֹם. אֵינִי, וְהָאָמַר מַר: הַקּוֹרֵא הַלֵּל בְּכָל יוֹם, הֲרֵי זֶה מְחָרֵף וּמְגַדֵּף. כִּי קָאָמְרִינַן בְּפִסּוּקֵי דְּזִמְרָא. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: יְהֵא חֶלְקִי מֵהַמִּתְפַּלְּלִין עִם דִּמְדּוּמֵי חַמָּה. [אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא], אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְצִוָּה לְהִתְפַּלֵּל עִם דִּמְדּוּמֵי חַמָּה. אָמַר רַבִּי זֵירָא: מַאי קְרָאָה? (תהילים ע״ב:ה׳) ״יִירָאוּךָ עִם שֶׁמֶשׁ, וְלִפְנֵי יָרֵחַ דּוֹר דּוֹרִים״. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: יְהֵא חֶלְקִי מִמִּתִּים בָּחֳלִי מֵעַיִם. דְּאָמַר מַר: רַבָּן שֶׁל צַדִּיקִים, מֵתִים בָּחֳלִי מֵעַיִם. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: יְהֵא חֶלְקִי מִמִּתִּים בְּדֶרֶךְ מִצְוָה. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: יְהֵא חֶלְקִי מִמַּכְנִיסֵי שַׁבָּת בְּטַבֶּרְיָא, וּמִמּוֹצִיאֵי שַׁבָּת בְּצִפּוֹרִי. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: יְהֵא חֶלְקִי מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְלֹא מִמַּעֲמִידֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: יְהֵא חֶלְקִי מִגַּבָּאֵי צְדָקָה, וְלֹא מִמְּחַלְּקֵי צְדָקָה. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: יְהֵא חֶלְקִי מִמִּי שֶׁחוֹשְׁדִין אוֹתוֹ וְאֵין בּוֹ. אָמַר רַב פָּפָּא: לְדִידִי חַשְׁדָן, וְלָא הֲוָה בִּי. [וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: חָמֵשׁ בְּעֵילוֹת בָּעַלְתִּי, וְנָטַעְתִּי חֲמִשָּׁה אֲרָזִים בְּיִשְׂרָאֵל, וּמַאן אינוּן: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי, וְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסֵי, וְרַבִּי חֲלַפְתָּא בְּרַבִּי יוֹסֵי, וְרַבִּי אַבְטִילָס בְּרַבִּי יוֹסֵי, וְרַבִּי מְנַחֵם בְּרַבִּי יוֹסֵי. וְהָאִיכָּא וַרְדִּימַס? הַיְנוּ ׳וַרְדִּימַס׳, הַיְנוּ ׳מְנַחֵם׳. וְאַמַּאי קָרֵי לֵיהּ ׳וַרְדִּימַס׳? שֶׁפָּנָיו דּוֹמִין לְוֶרֶד. לְמֵימְרָא, דְּרַבִּי יוֹסֵי, מִצְוַת עוֹנָה לֹא קַיֵּים? אֶלָּא אֵימָא: חָמֵשׁ בְּעֵילוֹת בָּעַלְתִּי וְשָׁנִיתִי. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מֵימַי לֹא קָרָאתִי לְאִשְׁתִּי: ׳אִשְׁתִּי׳, וּלְשׁוֹרִי: ׳שׁוֹרִי׳, אֶלָּא: לְאִשְׁתִּי: ׳בֵּיתִי׳. וּלְשׁוֹרִי: ׳שָׂדִי׳]. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מֵימַי לֹא נִסְתַּכַּלְתִּי בַּמִּילָה שֶׁלִּי. אֵינִי, וְהָאָמְרוּ לֵיהּ לְרַבִּי: מַאי טַעְמָא קָרוּ לָךְ: ״רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ״? אָמַר לָהֶם: מֵימַי לֹא נִסְתַּכַּלְתִּי בַּמִּילָה שֶׁלִּי. בְּרַבִּי, מִלְתָא אַחֲרִיתִי הֲוָה בֵּיהּ, שֶׁלֹּא הִכְנִיס יָדוֹ תַּחַת אַבְנֵטוֹ. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מֵימַי לֹא רָאוּ קוֹרוֹת בֵּיתִי אִמְרֵי חֲלוּקִי. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מֵימַי לֹא עָבְרָתִי עַל (דעת) [דִּבְרֵי] חֲבֵרַי, יוֹדֵעַ אֲנִי בְּעַצְמִי שֶׁאֵינִי כְּהֵן, אִם אוֹמְרִים לִי חֲבֵרַי: עֲלֵה לַדּוּכָן, אֲנִי עוֹלֶה. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מֵימַי לֹא אָמְרָתִי דָּבָר, וְחָזְרוּ לַאֲחוֹרַי.

יב פו אָמַר רַב נַחְמָן: תֵּיתִי לִי, דְּקַיְּימִית שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת. וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה: תֵּיתִי לִי, דְּקַיְּימִית עִיּוּן תְּפִלָּה. אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: תֵּיתִי לִי, דְּלָא סַגִּינָא אַרְבַּע אַמּוֹת בְּגִלּוּי רֹאשׁ. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: תֵּיתִי לִי, דְּקַיְּימִית תְּפִלִּין. וְאָמַר רַב נַחְמָן: תֵּיתִי לִי, דְּקַיְּימִית מִצְוַת צִיצִית. אָמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף לְרַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרַבָּה: אֲבוּךְ, בְּמַאי זָהִיר טְפֵי? אָמַר לֵיהּ: בְּצִיצִית. יוֹמָא חַד, הֲוָה קָא סָלִיק בְּדַרְגָּא, אִיפְּסִיק לֵיהּ חוּטָא, וְלָא נָחִית וְאָתָא, כַּמָּה דְּלָא רַמְיֵיהּ. וְאָמַר אַבַּיֵי: תֵּיתִי לִי, דְּכִי חָזְיָא צוּרְבָא מֵרַבָּנַן דְּשָׁלִים מַסֶּכְתֵּיהּ, עָבִידְנָא יוֹמָא טָבָא לְרַבָּנַן. אָמַר רָבָא: תֵּיתִי לִי, דְּכִי אַתֵּי צוּרְבָא מֵרַבָּנַן לְקַמָּאי לְדִינָא, לָא מָזִיגְנָא רֵישָׁא אַבֵּי סַדְיָא, כְּמָה דְּלָא מְהַפִּיכְנָא בְּזִכּוּתֵיהּ. אָמַר מַר בַּר רַב אַשִׁי: פָּסִילְנָא לֵיהּ לְצוּרְבָא מֵרַבָּנַן לְדִינָא, מַאי טַעְמָא? דְּחָבִיב עָלַי כְּגוּפָאִי, וְאֵין אָדָם רוֹאֶה חוֹבָה לְעַצְמוֹ. רַבִּי חֲנִינָא מִיעַטָּף וְקָאֵי בְּפַנְיָא דְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא, אָמַר: בּוֹאוּ וְנֵצֵא לְקִרַאת שַׁבָּת מַלְכְּתָא. ומאמרים אחרים במצות כבוד שבת ע״כ.

יג רבי יַנַּאי לָבִישׁ מָאנֵי, מַעֲלֵי שַׁבְּתָא וְאָמַר: בּוֹאִי כַלָּה בּוֹאִי כַלָּה. רַבָּה בַּר רַב הוּנָא אִיקְלַע לְבֵי רַבָּה בַּר רַב נַחְמָן, קְרִיבוּ לֵיהּ תְּלַת סָאנֵי טַחֵי. אָמַר לֵיהּ: מִי הֲוָה יָדְעִיתוּן דְּאַתְינָא? אָמְרוּ לֵיהּ: מִי עֲדִיפַת לָן מִינָּהּ? [דִּכְתִיב: ״וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג״]. רַבִּי אַבָּא, זָבַן בִּתְלִיסַר אַסְתִּירֵי בִּישְׁרָא, מִתְלִיסַר טַבְחֵי, וּמַשְׁלִים לְהוּ אַצִינּוֹרָא דְּדָשָׁא, וְאוֹמֵר לָהֶם: אֲשׁוּר הַיָּיא, אֲשׁוּר הַיָּיא. רַבִּי אַבָּהוּ הֲוָה יָתִיב אַתַּכְתֵּפָא דִּשְׁנָא, וּמוֹשִׁיךְ נוּרָא. רַב עָנָן, לָבִישׁ גּוּנְדָּא, דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בְּגָדִים שֶׁבִּשֵּׁל בָּהֶם קֻדָּרָה לְרַבּוֹ, אַל יִמְזֹג בָּהֶם כּוֹס לְרַבּוֹ. רַב סָפְרָא, מַחְרִיךְ רֵישָׁא. רָבָא מָלַח שִׁיבּוּטָא. רַב הוּנָא מַדְלִיק שְׁרָגֵי. רַב פָּפָּא גָּדִיל פְּתִילְתָּא. רַב חִסְדָּא פָּרִיס סְלָקָא. רַבָּה וְרַב יוֹסֵף מְצַלְּחֵי צִיבֵי. רַבִּי זֵירָא מְצַתֵּת צִתּוּתֵי. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק מְכַתֵּף וְעַיֵּיל, מְכַתֵּף וְנָפֵיק. אָמַר: אִלּוּ מִקַּלְעִין לִי, רַב אַמִּי וְרַב אַסִי, מִי לָא מְכַתְּפִינָן קַמַּיְיהוּ? וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: רַב אַמִּי וְרַב אַסִי מְכַתְּפִי וְעַיְּלִי, מְכַתְּפִי וְנָפְקִי, אָמְרִי: אִלּוּ מִקַּלְעִין לָן רַבִּי יוֹחָנָן, מִי לָא מְכַתְּפִינָן קַמֵּיהּ.

יד פז יוֹסֵף מוֹקִיר שַׁבָּי, הֲוָה הַהוּא נָכְרִי בְּשִׁבְבוּתֵיהּ, דַּהֲווּ נְפִישֵׁי נִכְסֵיהּ טוּבָא. אָמְרוּ לֵיהּ כַּלְדָּאֵי: כּוּלְּהוּ נִכְסֵי, יוֹסֵף מוֹקִיר שַׁבֵּי אָכִיל לְהוּ. אָזַל, זַבְּנִינְהוּ לְכוּלְּהוּ נִכְסֵי, זָבַן בְּהוּ מַרְגָּנִיתָא, אוֹתְבָהּ בְּסַיְּיניֵהּ. בַּהֲדֵי דְּקָא עָבַר מַבְרָא, אַפְּרִיחֵיהּ זִיקָא, שַׁדְיֵיהּ (בימא) [בְּמַיָּא]. בַּלְּעֵיהּ כַּוָּרָא. אַסְקוּהָ, אַיְתוּהָ אַפְּנָיָא

דְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא. אַמְרִי: מַאן זָבִין כִּי הַשְׁתָּא? אַמְרִי לְהוּ: זִילוּ אַמְטוּיֵהּ לְגַבֵּי יוֹסֵף מוֹקִיר שַׁבֵּי, דְּרָגִיל דְּזָבִין, אַמְטְיוּהָ נִיהֲלֵיהּ, זַבְנֵיהּ. קָרְעֵיהּ, אַשְׁכַּח בֵּיהּ מַרְגָּנִיתָא, זַבְנֵיהּ בִּתְלֵיסַר עִילְיָתָא דְּדִינְרֵי דְּדַהֲבָא. פָּגַע בֵּיהּ הַהוּא סָבָא, אָמַר: מַאן דְּיָזִיף שַׁבְּתָא, פָּרְעֵיהּ שַׁבְּתָא.

טו בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי מֵרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי: עֲשִׂירִים שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בַּמָּה הֵם זוֹכִים? אָמַר לֵיהּ: בִּשְׁבִיל שֶׁמְּעַשְּׂרִין, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים י״ד:כ״ב) ״עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר״. עַשֵּׂר בִּשְׁבִיל שֶׁתִּתְעַשֵּׂר. שֶׁבְּבָבֶל, בַּמָּה הֵן זוֹכִין? אָמַר לֵיהּ: בִּשְׁבִיל שֶׁמְּכַבְּדִין אֶת הַתּוֹרָה. וְשֶׁבְּשָׁאָר אַרְצוֹת, בַּמָּה הֵן זוֹכִין? אָמַר לֵיהּ: בִּשְׁבִיל שֶׁמְּכַבְּדִין אֶת הַשַּׁבָּת, דְּאָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא: פַּעַם אַחַת נִתְאָרְחָתִי אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת בְּלוּדְקִיָּא, וְהֵבִיאוּ לְפָנָיו שֶׁלְחָן שֶׁל זָהָב, מִשּׁוּם שִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנֵי אָדָם, וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שֻׁלְחָנוֹת שֶׁל כֶּסֶף קְבוּעוֹת בּוֹ, וּקְעָרוֹת וְכוֹסוֹת וְקִיתוֹנִיּוֹת וּצְלוֹחִיּוֹת קְבוּעוֹת בּוֹ, וְעָלָיו כָּל מִינֵי מַאֲכָל, וְכָל מִינֵי מְגָדִים וּבְשָׂמִים. וּכְשֶׁמַּנִּיחִין אוֹתוֹ אוֹמְרִים: (תהילים כ״ד:א׳) ״לַה׳ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ״ וְגוֹ׳. וּכְשֶׁמְּסַלְּקִים [אוֹתוֹ] אוֹמְרִים: (שם קטו) ״הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַה׳ וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם״. אָמַרְתִּי לוֹ: בְּנִי, בַּמָּה זָכִיתָ לְכָךְ? אָמַר לִי: קַצָּב הָיִיתִי, וְכָל בְּהֵמָה שֶׁהָיְתָה נָאָה, אָמַרְתִּי: ״תְּהֵא זוֹ לְשַׁבָּת״. אָמַרְתִּי לוֹ: [אַשְׁרֶיךָ שֶׁזָּכִיתָ], וּבְרוּךְ הַמָּקוֹם שֶׁזִּכְּךָ לְכָךְ. אָמַר לוֹ קֵיסָר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא: מִפְּנֵי מָה תַּבְשִׁיל שֶׁל שַׁבָּת, רֵיחוֹ נוֹדֵף? אָמַר לוֹ: תַּבְלִין אֶחָד יֵשׁ לָנוּ, וְ׳שַׁבָּת׳ שְׁמוֹ, שֶׁאָנוּ מַטִּילִין לְתוֹכוֹ, וְרֵיחוֹ נוֹדֵף. אָמַר לוֹ: תֵּן לָנוּ הֱיָמְנוּ. אָמַר לוֹ: כָּל הַמְשַׁמֵּר אֶת הַשַּׁבָּת מוֹעִיל לוֹ, וְשֶׁאֵינוֹ מְשַׁמֵּר אֶת הַשַּׁבָּת אֵינוֹ מוֹעִיל לוֹ.

טז אָמַר לֵיהּ רֵישׁ גָּלוּתָא לְרַב הַמְנוּנָא: מַאי דִּכְתִיב: (ישעיהו נ״ח:י״ג) ״לִקְדוֹשׁ ה׳ מְכֻבָּד״? אָמַר לוֹ: זֶה יוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁאֵין בּוֹ, לֹא אֲכִילָה, וְלֹא שְׁתִיָּה. אָמְרָה תּוֹרָה: כַּבְּדֵהוּ בְּכִסּוּת נְקִיָּה. ׳וְכִבַּדְתּוֹ׳, רַב אָמַר: לְהַקְדִּים. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: לְאַחֵר. אָמְרוּ לוֹ בְּנֵי רַב פָּפָּא בַּר אַבָּא לְרַב פָּפָּא: כְּגוֹן אָנָן, דִּשְׁכִיחַ לָן בִּישְׁרָא וְחַמְרָא כָּל יוֹמָא, בְּמַאי נְשַׁנְּיֵיהּ? אָמַר לְהוּ: אִי רְגִילְתּוּ לְאַקְדּוּמֵי, אַחְרוּהָ, אִי רְגִילְתּוּ לְאַחוּרֵי, אַקְדְּמוּהָ. רַב שֵׁשֶׁת, בְּקֵיטָא, מוֹתִיב לְהוּ לְרַבָּנַן הֵיכָא דְּמַטְיָא שִׁמְשָׁא, בְּסִיתְוָא, מוֹתִיב לְהוּ לְרַבָּנַן הֵיכָא דְּמַטְיָא טוּלָא, כִּי הֵיכִי דְּלֵיקוּמוּ הַיָּיא.

יז פח אָמַר רַב הַמְנוּנָא: כָּל הַמִּתְפַּלֵּל בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְאוֹמֵר ׳וַיְכֻלּוּ׳, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ נַעֲשָׂה שֻׁתָּף לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית א) ׳וַיְכֻלּוּ׳, אַל תִּקְרֵי: ׳וַיְכַלּוּ׳, אֶלָּא: ׳וַיְכֻלּוּ׳. אָמַר רַבִּי (אלעזר) [אֶלִיעֶזֶר]: מִנַּיִן שֶׁהַדִּבּוּר כְּמַעֲשֶׂה? שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ל״ג:ו׳) ״בִּדְבַר ה׳ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ״. אָמַר רַב חִסְדָּא, אָמַר מַר עוּקְבָא: כָּל הַמִּתְפַּלֵּל בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְאוֹמֵר: ׳וַיְכֻלּוּ׳, שְׁנֵי מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מְלַוִּין לוֹ לָאָדָם, וּמַנִּיחִין יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁוֹ, וְאוֹמְרִים לוֹ: (ישעיהו ו׳:ז׳) ״וְסָר עֲוֹנֶךָ וְחַטָּאתְךָ תְּכֻפָּר״. תַּנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁנֵי מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מְלַוִּין לוֹ לָאָדָם בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִבֵּית הַכְּנֶסֶת לְבֵיתוֹ, אֶחָד טוֹב, וְאֶחָד רָע. וּכְשֶׁבָּא לְבֵיתוֹ, וּמָצָא נֵר דָּלוּק, וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ, וּמִטָּתוֹ מְצֻעַת, מַלְאָךְ טוֹב אוֹמֵר: יְהִי רָצוֹן שֶׁתְּהֵא לְשַׁבָּת אַחֶרֶת כָּךְ. וּמַלְאָךְ רַע, עוֹנֶה ׳אָמֵן׳ בְּעַל כָּרְחוֹ. וְאִם לָאו, מַלְאָךְ רַע אוֹמֵר: יְהִי רָצוֹן שֶׁתְּהֵא לְשַׁבָּת אַחֶרֶת כָּךְ, וּמַלְאָךְ טוֹב, עוֹנֶה ׳אָמֵן׳ בְּעַל כָּרְחוֹ.

יח (ראוי לחבר אל זה מאמר אחד, המזכיר גם כן ענין מלאכים המלוין לו לאדם, והוא בבראשית רבא, על אודות מלאכי יעקב אבינו עליו השלום, וזה לשונו:) אָמַר רַבִּי מֵאִיר: עָשָׂה אָדָם מִצְוָה אַחַת, נוֹתְנִין לוֹ מַלְאָךְ אֶחָד. שְׁתֵּי מִצְוֹות, נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי מַלְאָכִים. מִצְוֹות הַרְבֵּה, נוֹתְנִין לוֹ מַלְאָכִים הַרְבֵּה, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים צ״א:י״א) ״כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ״. וְלָמָּה? כְּדֵי לְשָׁמְרוֹ מִן הַמַּזִּיקִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים פא) ״יִפֹּל מִצִּדְּךָ אֶלֶף״ וְגוֹ׳. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: לָמָּה מִן הַיָּמִין רְבָבָה, וּמִן הַשְּׂמֹאל אֶלֶף? אֶלָּא, שֶׁהַשְּׂמֹאל אֵינָהּ צְרִיכָה מַלְאָכִים הַרְבֵּה, לְפִי שֶׁשְּׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּתוּב בִּתְפִלִּין, שֶׁנִּתּוּנִים בִּשְׂמֹאל. אָמַר רַב חָנִינָא: לֹא כְתִיב: ״יִהְיֶה מִצִּדְּךָ אֶלֶף״, אֶלָּא: ״יִפֹּל״, שְׂמֹאל שֶׁאֵינָהּ פְּשׁוּטָה בְּמִצְוֹות, שֶׁאֵינָהּ שׁוֹלֶטֶת אֶלָּא בְּמִצְוֹת תְּפִלִּין לְבַד, אֵינָהּ מַפֶּלֶת אֶלָּא אֶלֶף מַזִּיקִין. אֲבָל יָמִין, שֶׁהִיא שׁוֹלֶטֶת בְּכָל הַמִּצְוֹות, מַפֶּלֶת רִבּוֹא מַזִּיקִין.

יט אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לְעוֹלָם יִסְדֵּר אָדָם שֻׁלְחָנוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לְכַזַּיִת. חַמִּין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, מְלוּגְמָא. פַּת חַמָּה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, מְלוּגְמָא. רַבִּי אַבָּהוּ, הֲווּ עַבְדִין לֵיהּ בְּאַפּוּקֵי שַׁבְּתָא, עִיגְלָא תִּילְתָא, חֲוָה אָכִיל מִינֵּיהּ כּוּלָּיָתָא. כִּי גָּדֵיל אֲבִימִי בְּרֵיהּ, אָמַר לֵיהּ: לָמָּה לָךְ לְאַפְסוּדֵי כּוּלֵּי הַאי? נְשַׁבּוֹק כּוּלָּיָתָא מִמַּעֲלֵי שַׁבְּתָא. שַׁבְקוּהָ, וְאָתָא אַרְיָא, אֲכְלֵיהּ.

כ פט אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל הָעוֹנֶה ״אָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רָבָא מְבָרַךְ״ בְּכָל כֹּחוֹ, קוֹרְעִים לוֹ גְּזַר דִּינוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שופטים ה׳:ב׳) ״בִּפְרֹעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל, בְּהִתְנַדֵּב עָם בָּרְכוּ ה׳״. מַה טַּעַם, ״בִּפְרֹעַ פְּרָעוֹת״? מִשּׁוּם, דְּ״בָרְכוּ ה׳״. רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אַפִּלּוּ יֵשׁ בּוֹ שֶׁמֶץ שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, מוֹחֲלִים לוֹ, כְּתִיב הָכָא: ״בִּפְרֹעַ פְּרָעוֹת״, וּכְתִיב הָתָם: (שמות לב) ״כִּי פָרַע הוּא״. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: כָּל הָעוֹנֶה ׳אָמֵן׳ בְּכָל כֹּחוֹ, פּוֹתְחִין לוֹ שַׁעֲרֵי גַּן־עֵדֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו כ״ו:ב׳) ״פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיָבֹא גּוֹי צַדִּיק שֹׁמֵר אֱמֻנִים״. אַל תִּקְרֵי: ״שֹׁמֵר אֱמֻנִים״, אֶלָּא ״שֶׁאוֹמְרִים אָמֵן״. מַאי ׳אָמֵן׳? [אָמַר רַבִּי חֲנִינָא]: אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן.

כא צ אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַב שְׁמוּאֵל, מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: אֵין הַדְּלֵקָה מְצוּיָה אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ חִלּוּל שַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו י״ז:כ״ז) ״וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֵלַי לְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת, וּלְבִלְתִּי שְׂאֵת מַשָּׂא וְגוֹ׳, וְהִצַּתִּי אֵשׁ בִּשְׁעָרֶיהָ, וְאָכְלָה אַרְמְנוֹת יְרוּשָׁלַיִם וְלֹא תִכְבֶּה״. מַאי ״וְלֹא תִכְבֶּה״? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק:

בְּשָׁעָה שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם מְצוּיִין לְכַבּוֹתָהּ. אָמַר אַבַּיֵי: לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם, אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁחִלְּלוּ בָּהּ אֶת הַשַּׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל כ״ב:כ״ו) ״וּמִשַּׁבְּתוֹתַי הֶעְלִימוּ עֵינֵיהֶם, וָאֵחַל בְּתוֹכָם״. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם, אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁבִּטְּלוּ קְרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית וְעַרְבִית. שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ה׳:י״א) ״הוֹי מַשְׁכִּימֵי בַבֹּקֶר שֵׁכָר יִרְדֹּפוּ״ וְגוֹ׳. וּכְתִיב: (שם) ״וְהָיָה כִנּוֹר וָנֵבֶל, תֹּף וְחָלִיל וָיַיִן מִשְׁתֵּיהֶם, וְאֶת פֹּעַל ה׳ לֹא יַבִּיטוּ״. וּכְתִיב: (שם) ״לָכֵן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָּעַת״. אָמַר רַב (כהנא) [הַמְנוּנָא]: לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם, אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁבִּטְּלוּ בָּהּ תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו ו׳:י״א) ״שְׁפֹךְ עַל עוֹלָל בַּחוּץ״. מַה טַּעַם, ״שְׁפֹךְ״? מִשּׁוּם דְּ״עוֹלָל בַּחוּץ״.

כב צא אָמַר עוּלָּא: לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם, אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם בּוֹשֶׁת פָּנִים זֶה מִזֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו ו׳:ט״ו) ״הוֹבִישׁוּ כִּי תוֹעֵבָה עָשׂוּ, גַּם בּוֹשׁ לֹא יֵבוֹשׁוּ״ וְגוֹ׳. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם, אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁהִשְׁוּו קָטָן וְגָדוֹל, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו כ״ד:ג׳) ״וְהָיָה כָעָם כַּכֹּהֵן״. וּכְתִיב בַּהֲרִיהּ: (שם) ״הִבּוֹק תִּבּוֹק הָאָרֶץ״. אָמַר רַב עַמְרָם בְּרֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם, אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא הוֹכִיחוּ זֶה אֶת זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: (איכה א׳:ו׳) ״הָיוּ שָׂרֶיהָ כְּאַיָּלִים לֹא מָצְאוּ מִרְעֶה״. מָה אַיָּל זֶה, רֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה בְּצַד זְנָבוֹ שֶׁל זֶה, אַף יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר, כָּבְשׁוּ פְּנֵיהֶם בַּקַּרְקַע, וְלֹא הוֹכִיחוּ זֶה אֶת זֶה. אָמַר רַב יְהוּדָה: לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם, אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁבִּזּוּ בָהּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (ד״ה ב לו) ״וַיִּהְיוּ מַלְעִבִים בְּמַלְאֲכֵי הָאֱלֹהִים, וּבוֹזִים דְּבָרָיו, וּמִתַּעְתְּעִים בִּנְבִיאָיו עַד עֲלוֹת חֲמַת ה׳ בְּעַמּוֹ עַד לְאֵין מַרְפֵּא״. מַאי: ״עַד לְאֵין מַרְפֵּא״? אָמַר רַב יְהוּדָה, [אָמַר רַב]: כָּל הַמְבַזֶּה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, אֵין לוֹ רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: מַאי דִּכְתִיב: (תהילים ק״ה:ט״ו) ״אַל תִּגְּעוּ בִמְשִׁיחָי, וּלְנְבִיאַי אַל תָּרֵעוּ״, ״אַל תִּגְּעוּ בִמְשִׁיחָי״, אֵלּוּ תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן. ״וּלְנְבִיאַי אַל תָּרֵעוּ״, אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה: אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם, אֶלָּא בִּשְׁבִיל הֶבֶל תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן. אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבַּיֵי: דִּידִי וְדִידָךְ, מַאי? אָמַר לֵיהּ: אֵינוֹ דּוֹמֶה הֶבֶל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֵטְא, לְהֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא. וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה: אֵין מְבַטְּלִין תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן, אֲפִלּוּ לִבְנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אָמַר לֵיהּ רֵישׁ לָקִישׁ לְרַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה: כָּךְ מְקֻבָּלַנִי מֵאֲבוֹתַי, וְאַמְרֵי לָהּ, מֵאֲבוֹתֶיךָ: כָּל עִיר שֶׁאֵין בָּהּ תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן, מַחֲרִיבִין אוֹתָהּ! רַבִּינָא אָמַר: מַחֲרִימִין אוֹתָהּ. וְאָמַר רָבָא: לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם, אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁפָּסְקוּ מִמֶּנָּה אַנְשֵׁי אֱמָנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו ה׳:א׳) ״שׁוֹטְטוּ בְּחוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם וּרְאוּ נָא וּדְעוּ וּבַקְשׁוּ, אִם יֵשׁ עֹשֶׂה מִשְׁפָּט, מְבַקֵּשׁ אֱמוּנָה״ וְגוֹ׳. אֵינִי, וְהָאָמַר רַב קְטִינָא: אֲפִלּוּ בְּשָׁעַת כִּשְׁלוֹנָהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, לֹא פָּסְקוּ מִמֶּנָּה אַנְשֵׁי אֱמָנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ג׳:ו׳) ״כִּי יִתְפֹּשׂ אִישׁ בְּאָחִיו בֵּית אָבִיו שִׂמְלָה לָכָה, קָצִין תִּהְיֶה לָנוּ״, דִּבְרִים שֶׁבְּנֵי אָדָם מִתְכַּסִּין בָּהֶם כַּשִּׂמְלָה, יֶשְׁנָן תַּחַת יָדֶיךָ. (שם) ״וְהַמַּכְשֵׁלָה הַזֹּאת תַּחַת יָדֶךָ״, דִּבְרִים שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין עֲלֵיהֶם, אֶלָּא אִם כֵּן נִכְשָׁלִים בָּהֶם, יֶשְׁנָן תַּחַת יָדֶיךָ, ״קָצִין תִּהְיֶה לָנוּ״. (שם) ״יִשָּׂא בַיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: לֹא אֶהְיֶה חֹבֵשׁ״ וְגוֹ׳. אֵין ״יִשָּׂא״, אֶלָּא לְשׁוֹן שְׁבוּעָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (שמות כ) ״לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה׳״. ״לֹא אֶהְיֶה חֹבֵשׁ״, לֹא אֶהְיֶה מֵחוֹבְשֵׁי עַצְמָן בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ. ״וּבְבֵיתִי אֵין לֶחֶם וְאֵין שִׂמְלָה״, שֶׁאֵין בְּיָדִי, לֹא מִקְרָא, וְלֹא מִשְׁנָה, וְלֹא תַּלְמוּד. מַאי? דִּלְמָא שַׁאנִי הָתָם, דְּאִי אָמַר לְהוּ: גְּמִירְנָא, אַמְרִי לֵיהּ: ״אֵימָא לָן״! תַּנָּה לֵיהּ לְמֵימַר: גָּמַר וְשָׁכַח. מַאי: ״לֹא אֶהְיֶה חֹבֵשׁ״? [כְּלַל]. לָא קַשְׁיָא, כָּאן בְּדִבְרֵי תוֹרָה, כָּאן בְּמַשָּׂא וּבְמַתָּן.

כג צב תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה וְנָפְלָה דְּלֵקָה בַּחֲצֵרוֹ שֶׁל יוֹסֵף בֶּן סִימַאי בִּשְׁאָן, וּבָאוּ אַנְשֵׁי גַּסְטָרָא שֶׁל צִפּוֹרֵי לְכַבּוֹתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁאַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁל מֶלֶךְ הָיָה, וְלֹא הִנִּיחָן מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת, וְנַעֲשָׂה לוֹ נֵס, וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים וְכִבּוּ. לָעֶרֶב שִׁגֵּר לְכָל אֶחָד מֵהֶם שְׁנֵי סִילְעִין, וְלָאַפַּרְכּוּס שֶׁבָּהֶם שָׁלֹשׁ. וּכְשֶׁשָּׁמְעוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר, אָמְרוּ: לֹא הָיָה צָרִיךְ לְכָךְ, שֶׁהֲרֵי שָׁנִינוּ: נָכְרִי שֶׁבָּא לְכַבּוֹת, אֵין אוֹמְרִים לוֹ: ׳כַּבֵּה׳, וְ׳אַל־תְּכַבֵּה׳, מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׁבִיתָתוֹ עֲלֵיהֶם.

כד אַבָּא בַּר מַרְתָּא, דְּהוּא אַבָּא [בַּר] מַנְיוּמִי, הֲווֹ מַסְקֵי בֵּיהּ דִּבֵּי רֵישׁ גָּלוּתָא זוּזֵי, אֵיתוֹהָ, קָא מְצַעֲרֵי לֵיהּ. הֲוָה שָׁדֵי רוֹקָא. אָמַר לְהוּ רֵישׁ גָּלוּתָא: אַיְתוּ מָנָא, סְחִיפוּ עִלּוּיֵהּ. אָמַר לְהוּ: לָא צְרִיכְתּוּ, הָכִי אָמַר רַב יְהוּדָה: רֹק, דּוֹרְסוֹ לְפִי תֻּמּוֹ. אָמַר לְהוּ: צוּרְבָא מֵרַבָּנָן הוּא, שַׁבְקוּהוּ.

פרק יז

א שבת פרק יז - אין אגדות בפרק זה.

פרק יח

א שבת פרק יח מפנין - צז אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: גְּדוֹלָה הַכְנָסַת אוֹרְחִים כְּהַשְׁכָּמַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ, דְּקָתָנֵי: מִפְּנֵי הָאוֹרְחִים, וּמִפְּנֵי בְּטוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ. וְרַב דִּימִי מִנְּהַרְדְּעָא אָמַר: יוֹתֵר מֵהַשְׁכָּמַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ, דְּקָתָנֵי: מִפְּנֵי הָאוֹרְחִים, וַהֲדָר: וּמִפְּנֵי בְּטוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אָמַר רַב: גְּדוֹלָה הַכְנָסַת אוֹרְחִים מֵהַקְבָּלַת פְּנֵי שְׁכִינָה, דִּכְתִיב: (בראשית יח) ״וַיֹּאמַר: אֲדֹנָי אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אַל נָא תַּעֲבֹר״ וְגוֹ׳. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: בּוֹא וּרְאֵה, שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר־וָדָם. מִדַּת בָּשָׂר־וָדָם, אֵין קָטָן יָכוֹל לוֹמַר לְגָדוֹל: הַמְתֵּן עַד שֶׁאָבוֹא אֶצְלְךָ. וְאִלּוּ בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּתִיב: (בראשית יח) ״וַיֹּאמַר:

אֲדַנָּי אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ" וְגוֹ'. [אָמַר רַב יְהוּדָה בַּר שִׁילָא], אָמַר רַב אַסִי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שִׁשָּׁה דְּבָרִים אוֹכֵל אָדָם פֵּרוֹתֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לוֹ לָעוֹלָם הַבָּא, וְאֵלּוּ הֵן: הַכְנָסַת אוֹרְחִים, וּבִקּוּר חוֹלִים, וְעִיּוּן תְּפִלָּה, וְהַשְׁכָּמַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְהַמְגַדֵּל בָּנָיו לְתַלְמוּד תּוֹרָה, וְהַדָּן אֶת חֲבֵרוֹ לְכַף זְכוּת. אִיבִּי, וְהָא אַנַּן תְּנַן: אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה אוֹתָן, אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לוֹ לָעוֹלָם הַבָּא, וְאֵלּוּ הֵן: כִּבּוּד אָב וָאֵם, וּגְמִילוּת חֲסָדִים, וַהֲבָאַת שָׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כֻּלָּם. [הַנֵּי אֵין, מִידֵי אַחֲרִינָא לָא] ! הַנֵּי נַמֵּי (בגמילות חסדים חסדים שייכי. לישנא אחרינא: הני) בְּהַנֵּי שַׁיְכִי.

ב תָּנוּ רַבָּנָן: הַדָּן אֶת חֲבֵרוֹ לְכַף זְכוּת, דָּנִין אוֹתוֹ לִזְכוּת. וּמַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד, שֶׁיָּרַד מִגְּלִיל הָעֶלְיוֹן, וְנִשְׂכַּר אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת אֶחָד בַּדָּרוֹם שָׁלֹשׁ שָׁנִים. עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים, אָמַר לוֹ: תֵּן לִי שְׂכָרִי, וְאֵלֵךְ וְאָזוֹן אֶת אִשְׁתִּי וּבָנַי. אָמַר לוֹ: אֵין לִי מָעוֹת. אָמַר לוֹ: תֵּן לִי פֵּרוֹת. אָמַר לוֹ: אֵין לִי. תֵּן לִי קַרְקַע. אֵין לִי. תֵּן לִי בְּהֵמָה. אֵין לִי. תֵּן לִי כֵּרִים וּכְסָתוֹת. אֵין לִי. הִפְשִׁיל כֵּלָיו לַאֲחוֹרָיו, וְהָלַךְ לְבֵיתוֹ בְּפַחֵי נֶפֶשׁ. לְאַחַר הֶרֶגֶל, נָטַל בַּעַל הַבַּיִת שְׂכָרוֹ בְּיָדוֹ, וְעָמוֹ מַשּׂוֹי שְׁלֹשָׁה חֲמוֹרִים; אֶחָד שֶׁל מַאֲכָל, וְאֶחָד שֶׁל מִשְׁתֶּה, וְאֶחָד שֶׁל מִינֵי בְּגָדִים, וְהָלַךְ לוֹ לְבֵיתוֹ. אַחַר שֶׁאָכְלוּ וְשָׁתוּ וְנָתַן לוֹ שְׂכָרוֹ, אָמַר לוֹ: בְּשָׁעָה שֶׁאָמַרְתָּ לִי: תֵּן לִי שְׂכָרִי, וְאָמַרְתִּי: אֵין לִי מָעוֹת, בַּמֶּה חֲשַׁדְתָּנִי? אָמַרְתִּי: שֶׁמָּא פְּרֻקְמַטְיָא בְּזוֹל נִזְדַּמֵּן לְךָ, וְלָקַחְתָּ בָּהֶן. וּבְשָׁעָה שֶׁאָמַרְתָּ לִי: תֵּן לִי בְּהֵמָה, וְאָמַרְתִּי: אֵין לִי בְּהֵמָה, בַּמֶּה חֲשַׁדְתָּנִי? אָמַרְתִּי: [שֶׁמָּא] מֻשְׂכֶּרֶת בְּיַד אֲחֵרִים. בְּשָׁעָה שֶׁאָמַרְתָּ לִי: תֵּן לִי קַרְקַע, וְאָמַרְתִּי לְךָ: אֵין לִי קַרְקַע, בַּמֶּה חֲשַׁדְתָּנִי? אָמַרְתִּי: [שֶׁמָּא] מֻחְכֶּרֶת בְּיַד אֲחֵרִים [הִיא]. וּבְשָׁעָה שֶׁאָמַרְתִּי לְךָ: אֵין לִי פֵּרוֹת, בַּמֶּה חֲשַׁדְתָּנִי? אָמַרְתִּי: שֶׁמָּא אֵינָן מְעֻשָּׂרִין. וּבְשָׁעָה שֶׁאָמַרְתִּי לְךָ: אֵין לִי כֵּרִים וּכְסָתוֹת, בַּמֶּה חֲשַׁדְתָּנִי? אָמַרְתִּי: שֶׁמָּא הִקְדִּישׁ כָּל נְכָסָיו לַשָּׁמַיִם. אָמַר לוֹ: הֶעָבוֹדָה, כָּךְ הָיָה, הִדַּרְתִּי כָּל נְכָסַי בִּשְׁבִיל הוֹרְקָנוּס בְּנִי, שֶׁלֹּא עָסַק בַּתּוֹרָה. וּכְשֶׁבָּאתִי אֵצֶל חֲבֵרַי בַּדָּרוֹם, הִתִּירוּ לִי כָּל נְדָרַי. וְאַתָּה, כְּשֵׁם שֶׁדַּנְתָּנִי לִזְכוּת, הַמָּקוֹם יָדִין אוֹתְךָ לִזְכוּת. תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּחָסִיד אֶחָד, שֶׁפָּדָה רֵיבָה אַחַת בַּת יִשְׂרָאֵל, וְלַמָּלוֹן, הִשְׁכִּיבָהּ תַּחַת מַרְגְּלוֹתָיו. לְמָחָר, יָרַד וְטָבַל, וְשָׁנָה לְתַלְמִידָיו. אָמַר לָהֶם: בְּשָׁעָה שֶׁהִשְׁכַּבְתִּיהָ תַּחַת מַרְגְּלוֹתַי, בַּמֶּה חֲשַׁדְתּוּנִי? אָמַרְתִּי: שֶׁמָּא יֵשׁ בָּנוּ תַּלְמִיד שֶׁאֵינוֹ בָּדוֹק לְרַבִּי. בְּשָׁעָה שֶׁיָּרַדְתִּי וְטָבַלְתִּי, בַּמֶּה חֲשַׁדְתּוּנִי? אָמַרְתִּי: שֶׁמָּא מִפְּנֵי טֹרַח הַדֶּרֶךְ אֵרַע קְרִי לְרַבִּי. אָמַר לָהֶם: הָעֲבוֹדָה, כָּךְ הָיָה. וְאַתֶּם, כְּשֵׁם שֶׁדַּנְתּוּנִי לְכַף זְכוּת, הַמָּקוֹם יָדִין אֶתְכֶם לְכַף זְכוּת.

ג תָּנוּ רַבָּנָן: פַּעַם אַחַת הָצְרַךְ דָּבָר אֶחָד לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים אֵצֶל מַטְרוֹנִיתָא אַחַת, שֶׁכָּל גְּדוֹלֵי רוֹמִי מְצוּיִין אֶצְלָהּ. אָמְרוּ: מִי יֵלֵךְ? אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: אֲנִי אֵלֵךְ. הָלַךְ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְתַלְמִידָיו. כֵּינֵן שֶׁהִגִּיעַ לְפֶתַח בֵּיתָהּ, חָלַץ תְּפִלָּיו בִּרְחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת וְנִכְנַס, וְנָעַל הַדֶּלֶת בִּפְנֵיהֶם. אַחַר שֶׁיָּצָא, יָרַד וְטָבַל, וְשָׁנָה לְתַלְמִידָיו. וְאָמַר לָהֶם: בְּשָׁעָה שֶׁחָלַצְתִּי תְּפִלִּין, בַּמֶּה חֲשַׁדְתּוּנִי? אָמְרוּ: כְּסָבוּר רַבִּי, אַל יִכָּנְסוּ דִּבְרֵי קְדֻשָּׁה בִּמְקוֹם טֻמְאָה. בְּשָׁעָה שֶׁנִּעֲלַתְּ, בַּמֶּה חֲשַׁדְתּוּנִי? אָמַרְנוּ: שֶׁמָּא דָּבָר מַלְכוּת יֵשׁ בֵּינוֹ לְבֵינָהּ. בְּשָׁעָה שֶׁיָּרַדְתִּי וְטָבַלְתִּי, בַּמֶּה חֲשַׁדְתּוּנִי? אָמְרוּ: שֶׁמָּא נִתְזָה צְנוֹרָא מִפִּיהָ עַל בְּגָדָיו שֶׁל רַבִּי. אָמַר לָהֶם: הָעֲבוֹדָה, כָּךְ הָיָה. וְאַתֶּם, כְּשֵׁם שֶׁדַּנְתּוּנִי לִזְכוּת, הַמָּקוֹם יָדִין אֶתְכֶם לִזְכוּת.

ד אַבְלַט אַשְׁכְּחֵיהּ לִשְׁמוּאֵל דְּגָנֵי בְּשִׁמְשָׁא, אָמַר לֵיהּ: חַכִּימָא דִּיהוּדָאֵי, בִּישָׁא מִי חֲזֵי טָבָא? אָמַר לֵיהּ: יוֹמָא דְּהַקָּזָה הוּא. וְלָא הִיא, אֶלָּא אִיכָּא [יוֹמָא] דְּמַעֲלֵי בָּהּ שִׁמְשָׁא בְּכוּלֵּיהּ שַׁתָּא, יוֹמָא דְּנָפְלָה בֵּיהּ תְּקוּפַת תַּמּוּז, וְסָבַר, לָא אִיגְלֵי לֵיהּ. רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ: כָּל הַמַּקֵּל בִּסְעוּדַת הַקָּזַת דָּם, מְקִילִין לוֹ מְזוֹנוֹתָיו מִן הַשָּׁמַיִם, וְאוֹמְרִים: הוּא עַל חַיָּיו לֹא חָס, אֲנִי אָחוּס עָלָיו?

ה אָמַר מַר: חֲמִשָּׁה דְּבָרִים קְרוֹבִים לְמִיתָה יוֹתֵר מִן הַחַיִּים, [וְאֵלּוּ הֵן]: אָכַל וְעָמַד, שָׁתָה וְעָמַד, יָשַׁן וְעָמַד, וְהִקִּיז דָּם וְעָמַד, שִׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ וְעָמַד.

ו צַד אָמַר שְׁמוּאֵל: פּוּרְקָא דְּדָמָא, כָּל תְּלָתִין יוֹמִין. בֵּין הַפְּרָקִים יְמַעֵט, וּבֵין הַפְּרָקִים יַחֲזוֹר וִימַעֵט. וְאָמַר שְׁמוּאֵל: פּוּרְקָא דְּדָמָא, חַד בְּשַׁבְּתָא, אַרְבָּעָה, וּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא. אֲבָל שְׁנֵי וַחֲמִישִׁי לָא. דְּאָמַר מַר: מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ זְכוּת אָבוֹת, יַקִּיז דָּם בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי, שֶׁבִּית־דִּין שֶׁל מַעְלָה וְשֶׁל מַטָּה שָׁוִין כְּאֶחָד. בִּתְלָתָא בְּשַׁבְּתָא, מַאי טַעְמָא לָא? מִשּׁוּם דְּקָיְמָא לֵיהּ מַאִדִּים בְּזָוִוי. מַעֲלֵי שַׁבְּתָא, נַמִּי קָיְמָא בְּזָוִוי? כֵּינָן דְּדָשׁוּ בֵּיהּ רַבִּים, (תהלים קטז) "שֹׁמֵר פְּתָאִים ה'". אָמַר שְׁמוּאֵל: אַרְבַּע דְּהוּא אַרְבַּע, אַרְבַּע דְּהוּא אַרְבִּיסַר, אַרְבַּע דְּהוּא עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע, אַרְבַּע דְּלֵיקָא אַרְבַּע בַּתְרֵיהּ, סַכָּנְתָא. רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְשֵׁנִי לוֹ, חוֹלְשָׁא. שְׁלִישִׁי לוֹ, סַכָּנְתָא. מַעֲלֵי יוֹמָא טָבָא, חוֹלְשָׁא. מַעֲלֵי יוֹמָא טָבָא דַּעֲצַרְתָּא, סַכָּנְתָא, וְנָזְרוּ רַבָּנָן אַכּוֹלְהוּ מַעֲלֵי יוֹמָא טָבָא, מִשּׁוּם מַעֲלֵי יוֹמָא טָבָא דַּעֲצַרְתָּא, דְּנָפֵק בֵּיהּ זִיקָא וּשְׁמֵיהּ 'טְבוּחַ', דְּאִי לָא קַבְּלוּ יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה, הֲוָה טָבַח לְהוּ לְבִשְׂרֵיהוּ וּלְדָמַיְיהוּ.

ז אָמַר רַב נַחְמָן (בר יצחק), אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, אָמַר רַב: כָּל הָאָמוּר בְּפָרָשַׁת תּוֹכֵחָה, עוֹשִׁין לְחַיָּה בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל טז) "וּמוֹלְדוֹתַיִךְ בְּיוֹם הִוָּלְדֶת אוֹתָךְ, לֹא כָרַת שָׁרֵךְ, וּבַמַּיִם לֹא רֻחַצְתְּ לִמְשָׁעִי, וְהָמְלֹחַ לֹא הָמְלַחְתְּ, וְהָחְתֵּל לֹא חֻתָּלְתְּ". "וּמוֹלְדוֹתַיִךְ בְּיוֹם הִוָּלְדֶת", מִכָּאן שֶׁמְּיַלְּדִין אֶת הַוָּלָד בְּשַׁבָּת. "לֹא כָרַת שָׁרֵךְ", מִכָּאן שֶׁחוֹתְכִין הַשַּׁבּוּר בְּשַׁבָּת. "וּבַמַּיִם לֹא רֻחַצְתְּ לִמְשָׁעִי", מִכָּאן שֶׁרוֹחֲצִין הַוָּלָד בְּשַׁבָּת. "וְהָמְלֹחַ לֹא הָמְלַחְתְּ", מִכָּאן שֶׁמּוֹלְחִין הַוָּלָד בְּשַׁבָּת. "וְהָחְתֵּל לֹא חֻתָּלְתְּ", מִכָּאן שֶׁמְּפַלְּפִין הַוָּלָד בְּשַׁבָּת.

פרק יט

א **שבת פרק יט רבי אליעזר דמילה** - צה מִשְׁנָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִם לֹא הֵבִיא כְּלִי מֵעֶרֶב שַׁבָּת, מֵבִיאוֹ בְּשַׁבָּת מְגֹלֶּה, וּבַסַּכָּנָה מְכַסֶּהוּ עַל פִּי עֵדִים.

ב אָמַר רַבִּי יִצְחָק: עִיר אַחַת הָיְתָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְהָיוּ מֵתִים בִּזְמַנָּם. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁפַּעַם אַחַת גָּזְרָה מַלְכוּת רוֹמִי שְׁמָד עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל הַמִּילָה. וְעַל אוֹתָהּ הָעִיר לֹא גָּזָרָה. תַּנְיָא, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל מִצְוָה שֶׁקִּבְּלוּ (ישראל) עֲלֵיהֶם בְּשִׂמְחָה, כְּגוֹן מִילָה, דִּכְתִיב: (תהילים קי״ט:קס״ב) ״שָׂשׂ אָנֹכִי עַל אִמְרָתֶךָ״ וְגוֹ׳, עֲדַיִן עוֹשִׂין אוֹתָהּ בְּשִׂמְחָה. וְכָל מִצְוָה שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם בְּקֻטָּטָה, כְּגוֹן עֲרָיוֹת, דִּכְתִיב: (במדבר י״א:י׳) ״וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת הָעָם בֹּכֶה לְמִשְׁפְּחֹתָיו״, עַל עִסְקֵי מִשְׁפְּחֹתָיו, עֲדַיִן עוֹשִׂין אוֹתָהּ בְּקֻטָּטָה. דְּלֵיכָּא כְּתוּבָה, דְּלָא רָמוּ בָּהּ תִּיגְרָא.

ג צו תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כָּל מִצְוָה שֶׁמָּסְרוּ יִשְׂרָאֵל עַצְמָן עָלֶיהָ לְמִיתָה בְּשָׁעַת הַשְׁמָד, כְּגוֹן: עֲבוֹדָה זָרָה [וּמִילָה], עֲדַיִן הִיא מֻחְזֶקֶת בְּיָדָם, וְכָל מִצְוָה שֶׁלֹּא מָסְרוּ יִשְׂרָאֵל עַצְמָן עָלֶיהָ לְמִיתָה, כְּגוֹן: תְּפִלִּין, עֲדַיִן הִיא מְרֻפָּה בְּיָדָם. דְּאָמַר רַבִּי יַנַּאי: תְּפִלִּין צְרִיכִין גּוּף נָקִי, כֻּלֵּישָׁע בַּעַל כְּנָפַיִם. (מאי טעמא?) [מַאי הִיא? אָמַר אַבַּיֵי]: שֶׁלֹּא יְפִיחַ בָּהֶם. רָבָא אָמַר: שֶׁלֹּא יִישָׁן בָּהֶם. וְאַמַּאי קָרוּ לֵיהּ: ׳אֶלִּישָׁע בַּעַל כְּנָפַיִם׳? שֶׁפַּעַם אַחַת גָּזְרָה מַלְכוּת רוֹמִי שְׁמָד עַל יִשְׂרָאֵל, שָׁכַל הַמַּנִּיחַ תְּפִלִּין עַל רֹאשׁוֹ, יִקְרוּ אֶת מוֹחוֹ. וְהָיָה אֱלִישָׁע מַנִּיחַ תְּפִלִּין, וְיָצָא לַשּׁוּק. וְרָאָהוּ קַסְדּוֹר אֶחָד, וְרָץ מִלְּפָנָיו וְרָץ אַחֲרָיו. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ אֶצְלוֹ, נָטָלָן מֵרֹאשׁוֹ וַאֲחָזָן בְּיָדוֹ. אָמַר לֵיהּ: מַה בְּיָדְךָ? אָמַר לוֹ: כַּנְפֵי יוֹנָה. פָּשַׁט אֶת יָדוֹ, וְנִמְצְאוּ בָּהּ כַּנְפֵי יוֹנָה, לְפִיכָךְ הָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ: (אלישע) ״בַּעַל כְּנָפַיִם״. מַאי שְׁנָא, ״כַּנְפֵי יוֹנָה״ דְּאָמַר לוֹ, וְלֹא אָמַר לוֹ שְׂאָר עוֹפוֹת? מִשּׁוּם דְּרַמְיָא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְיוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ס״ח:י״ד) ״כַּנְפֵי יוֹנָה נֶחְפָּה בַכֶּסֶף, וְאֶבְרוֹתֶיהָ בִּירַקְרַק חָרוּץ״. מַה יוֹנָה זוֹ, כְּנָפֶיהָ מְגִינוֹת עָלֶיהָ, אַף יִשְׂרָאֵל, מִצְווֹת מְגִינוֹת עֲלֵיהֶם.

ד צז תַּנְיָא: (שמות ט״ו:ב׳) ״זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ״, הִתְנָאֶה לְפָנָיו בְּמִצְווֹת; עֲשֵׂה לְפָנָיו סֻכָּה נָאָה, וְלוּלָב נָאֶה, וְשׁוֹפָר נָאֶה, צִיצִית נָאָה, סֵפֶר תּוֹרָה נָאֶה, וּכְתֹב בּוֹ לִשְׁמוֹ, בִּדְיוֹ נָאֶה, בְּקוֹלְמוֹס נָאֶה, בְּלַבְלָר אֻמָּן, וְכוֹרְכוֹ בְּשִׁרְיוֹן נָאִין. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: ״וְאַנְוֵהוּ״, הֱוֵי דּוֹמֶה לוֹ; מָה הוּא חַנּוּן וְרַחוּם, אַף אַתָּה, הֱיֵה חַנּוּן וְרַחוּם.

ה אָמַר אַבַּיֵי: אָמְרָה לִי אֵם: אִסְפְּלָנְיָתָא דְּכוּלְּהוּ כִּיבֵי, שֵׁב מִינָּאֵי תַּרְבָּא וְחַד קִירָא. רָבָא אָמַר: קִירָא וְקִלְקָבָא [רֵישִׁינָא]. דָּרְשָׁהּ רָבָא בִּמְחוֹזָא, קָרְעִינְהוּ בְּנֵי מְנֶיְמִין אַסְיָא לְמָנְיָהוּ. אָמַר לְהוּ: שָׁבְקִי לְכוּ חָדָא, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: הַאי מַאן דְּמָשֵׁי אַפֵּיהּ וְלָא נָגִיבִי טוּבָא, נְקָטֵרֵי לֵיהּ חַסְפְּנִיתָא. מַאי תַּקַּנְתֵּיהּ? לִימְשֵׁי טוּבָא בְּמַיָּא דְּסִילְקָא.

ו צח תַּנְיָא: אֵין טוֹרְפִין יַיִן וְשֶׁמֶן לְחוֹלֶה בְּשַׁבָּת. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר: אַף טוֹרְפִין יַיִן וְשֶׁמֶן. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: פַּעַם אַחַת, חָשׁ רַבִּי מֵאִיר בְּמֵעָיו, וּבִקְּשׁוּנוּ לִטְרֹף לוֹ יַיִן וְשֶׁמֶן וְלֹא הִנִּיחָנוּ. אָמְרוּנוּ לוֹ: דְּבָרֶיךָ יְבָטְלוּ בְּחַיֶּיךָ? אָמַר לָנוּ: אַף עַל פִּי שֶׁאֲנִי אוֹמֵר כָּךְ, וַחֲבֵרַי אוֹמְרִים כָּךְ, מִימַי לֹא מְלָאנִי לִבִּי, לַעֲבֹר עַל דִּבְרֵי חֲבֵרַי. הוּא נִיהוּ דְּאַחְמִיר אַנַּפְשֵׁיהּ, אֲבָל לְכוּלֵי עָלְמָא, שָׁרֵי.

ז [פִּסְקָא. אֵין עוֹשִׂין לָהּ חָלוּק וְכוּ׳. אָמַר אַבַּיֵי: אָמְרָה לִי אֵם: הַאי חָלוּק דִּינוּקָא, לְמַנְיֵהּ לְסִיטְרָא לְעֵילָּאי, דִּילְמָא מִידְּבִיק גַּרְדָּא מִינֵּיהּ, וְאַתֵּי לִידֵי כְּרוּת שָׁפְכָה. אִימֵּיהּ דְּאַבַּיֵי עָבְדָה כִּסְתָּא לְפַלְגָא. אָמַר אַבַּיֵי: הַאי יְנוּקָא דְּלֵית לֵיהּ חָלוּק, לֵייתֵי בְּלֵיתָא דְּאֵית לֵיהּ שִׁיפְתָּא, וְלִיכְרְכֵיהּ לְשִׁיפְתָּא לְתַתָּאי, וְעַייְף לֵיהּ לְעֵילָּאי. וְאָמַר אַבַּיֵי: אָמְרָה לִי אֵם: הַאי יְנוּקָא דְּלָא יְדִיעַ מַפְּקֻתֵּיהּ, לְשַׁיְפֵיהּ מִישְׁחָא, וְלוּקְמוּהָ לַהֲדֵי יוֹמָא, וְהֵיכָא דְּזִיג, לְקָרְעִיתֵּיהּ בְּשָׁעָרְתָּא שְׁתֵּי וְעֶרֶב. אֲבָל בִּכְלֵי מַתֶּכוֹת לָא, מִשּׁוּם דְּזָרִיף]. וְאָמַר אַבַּיֵי: אָמְרָה לִי אֵם: הַאי יְנוּקָא דְּלָא מָיֵין, מֵיקַר הוּא דְּקַר פּוּמֵיהּ, מַאי תַּקַּנְתֵּיהּ? לִיתֵי כַּסָּא גּוּמְרֵי, וְלִינְקְטֵיהּ לֵיהּ לַהֲדֵי פּוּמֵיהּ דְּחַיִים פּוּמֵיהּ וּמָיֵין. וְאָמַר אַבַּיֵי: אָמְרָה לִי אֵם: הַאי יְנוּקָא דְּלָא מִינְשְׁתִּים, לִינְפְּפֵיהּ בְּנַפְוָותָא וּמִנְשְׁתִּים. וְאָמַר אַבַּיֵי: [אָמְרָה לִי אֵם]: הַאי יְנוּקָא דְּלָא מַעֲוֵי, לִיתוּ שִׁלְיָתָא דְּאִימֵּיהּ, וְלִשַׁרְקֵיהּ עִלְוֵיהּ וּמַעֲוֵי. וְאָמַר אַבַּיֵי: אָמְרָה לִי אֵם: הַאי יְנוּקָא דְּקָטִין, לִיתוּ לְשִׁלְיָתָא דְּאִימֵּיהּ, וְלִשַׁרְקֵיהּ עִלְוֵיהּ מִקּוּטְנָא לְאוּלְמָא. וְאִי אָלִים, מֵאוּלְמָא לְקוּטְנָא.

ח וְאָמַר אַבַּיֵי: אָמְרָה לִי אֵם: הַאי יְנוּקָא דְּסוּמָק, דְּאַכַּתִּי לָא אִיבְלַע בֵּיהּ דְּמָא, לִיתְּרְחוּ לֵיהּ עַד דְּאִיבְלַע בֵּיהּ דְּמָא, [וְלִימְהַלֵּיהּ]. דְּיָרוֹק, דְּאַכַּתִּי לָא נָפַל בֵּיהּ דְּמָא, לִיתְּרְחוּ עַד דְּנָפַל בֵּיהּ דְּמָא, וְלִימְהַלֵּיהּ. דְּתַנְיָא: אָמַר רַבִּי נָתָן: פַּעַם אַחַת הָלַכְתִּי לִכְרַכֵּי הַיָּם, וּבָאתָה אִשָּׁה אַחַת לְפָנַי, שֶׁמָּלָה בְּנָהּ רִאשׁוֹן וּמֵת, שֵׁנִי וּמֵת, שְׁלִישִׁי הֻבִיאַתּוּ לְפָנַי, רְאִיתִיו שֶׁהוּא אָדֹם. אָמַרְתִּי לָהּ: הַמְתִּינִי לוֹ עַד שֶׁיִּבָּלַע בּוֹ דָּמוֹ, הִמְתִּינָה לוֹ עַד שֶׁנִּבְלַע בּוֹ דָּמוֹ, וּמָלָה אוֹתוֹ וְחָיָה. וְהָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ ״נָתָן הַבַּבְלִי״ עַל שְׁמִי. שׁוּב פַּעַם אַחַת הָלַכְתִּי לִמְדִינַת קַפּוּדְקִיָּא, וּבָאתָה אִשָּׁה אַחַת לְפָנַי, שֶׁמָּלָה בְּנָהּ רִאשׁוֹן וּמֵת, שֵׁנִי וּמֵת, שְׁלִישִׁי הֻבִיאַתּוּ לְפָנַי, רְאִיתִיו שֶׁהוּא יָרֹק. הֻצַּתִּי בּוֹ וְלֹא רָאִיתִי בּוֹ דַּם בְּרִית. אָמַרְתִּי לָהּ: הַמְתִּינִי לוֹ עַד שֶׁיִּפֹּל דָּמוֹ, וְהִמְתִּינָה לוֹ וּמָלָה אוֹתוֹ וְחָיָה, וְהָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ ״נָתָן הַבַּבְלִי״ עַל שְׁמִי.

ט אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל נוֹלָד כְּשֶׁהוּא מָהוּל, שֶׁצָּרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דַּם בְּרִית, מִפְּנֵי שֶׁעָרְלָה כְּבוּשָׁה הִיא. עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל (מי) [גֵּר] שֶׁנִּתְגַּיֵּר כְּשֶׁהוּא מָהוּל, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: צָרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דַּם בְּרִית, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דַּם בְּרִית.

י הַמָּל אֶת הַגֵּרִים אוֹמֵר: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה". וְהַמְבָרֵךְ אוֹמֵר: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לָמוּל אֶת הָעֲבָדִים וּלְהַטִּיף מֵהֶם דַּם בְּרִית, שֶׁאִלְמָלֵא דַּם בְּרִית, לֹא נִתְקַיְּמוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיה לג) אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה, חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי, בָּרוּךְ אַתָּה ה', כּוֹרֵת הַבְּרִית". הַמָּל אֶת הָעֲבָדִים אוֹמֵר: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה". וְהַמְבָרֵךְ אוֹמֵר: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לָמוּל אֶת הָעֲבָדִים, וּלְהַטִּיף מֵהֶם דַּם בְּרִית. שֶׁאִלְמָלֵא דַּם בְּרִית, חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא נִתְקַיְּמוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי, בָּרוּךְ אַתָּה ה', כּוֹרֵת הַבְּרִית".

פרק כ

א **שבת פרק כ תולין** - צט אָמַר רַב: עַתִּידָה תּוֹרָה שֶׁתִּשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים כ"ח:נ"ט) "וְהִפְלָא ה' אֶת מַכֹּתְךָ", "הַפְלָאָה" זוֹ, אֵינִי יוֹדֵעַ מָה הִיא, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: (ישעיהו כ"ט:י"ד) "לָכֵן הִנְנִי יוֹסִף לְהַפְלִיא אֶת הָעָם הַזֶּה הַפְלֵא וָפֶלֶא, וְאָבְדָה חָכְמַת חֲכָמָיו, וּבִינַת נְבֹנָיו תִּסְתַּתָּר". הֱוֵי אוֹמֵר: "הַפְלָאָה", זוֹ תּוֹרָה. תָּנוּ רַבָּנָן: כְּשֶׁנִּכְנְסוּ רַבּוֹתֵינוּ לְכֶרֶם בְּיַבְנֶה, אָמְרוּ: עֲתִידָה תּוֹרָה שֶׁתִּשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: (עמוס ח':י"א) "הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם ה' [אֱלֹהִים], וְהִשְׁלַחְתִּי רָעָב בָּאָרֶץ, לֹא רָעָב לַלֶּחֶם, וְלֹא צָמָא לַמַּיִם, כִּי אִם לִשְׁמֹעַ אֶת דִּבְרֵי ה'". וּכְתִיב: (שם) "וְנָעוּ מַיִם עַד יָם (ממזרח וממערב) [וּמִצָּפוֹן וְעַד מִזְרָח], יְשׁוֹטְטוּ לְבַקֵּשׁ אֶת דְּבַר ה', וְלֹא יִמְצָאוּ". "דְּבַר ה'" זוֹ הֲלָכָה. "דְּבַר ה'" זֶה הַקֶּן. "דְּבַר ה'" זוֹ נְבוּאָה. וּמַאי "יְשׁוֹטְטוּ לְבַקֵּשׁ אֶת דְּבַר ה'"? אָמְרוּ: עֲתִידָה אִשָּׁה שֶׁתִּטֹּל כֹּפֶר שֶׁל תְּרוּמָה, וְתַחֲזוֹר בָּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת לְיַדַּע אִם טְמֵאָה הִיא אִם טְהוֹרָה הִיא, וְאֵין מֵבִין. אִם טְמֵאָה הִיא וְאִם טְהוֹרָה הִיא? בְּהֶדְיָא כְּתִיב בֵּיהּ: (ויקרא י"א:ל"ד) "מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל". אֶלָּא, לְיַדַּע אִם רְאוּיָה הִיא וְאִם שְׁנִיָּה הִיא. "וְאֵין מֵבִין"? הָא נַמִּי, מַתְנִיתִין הִיא וְכוּ': תָּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אוֹמֵר: חַס וְשָׁלוֹם שֶׁתִּשְׁתַּכַּח תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים ל"א:כ"א) "כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ". אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: "יְשׁוֹטְטוּ לְבַקֵּשׁ אֶת דְּבַר ה' וְלֹא יִמְצָאוּ"? שֶׁלֹּא יִמְצְאוּ הֲלָכָה בְּרוּרָה וּמִשְׁנָה בְּרוּרָה בְּמָקוֹם אֶחָד.

ב ק תָּנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי בֶּן אֱלִישָׁע אוֹמֵר: אִם רָאִיתָ דּוֹר שֶׁצָּרוֹת רַבּוֹת בָּאוֹת עָלָיו, צֵא וּבְדֹק בְּדָיָנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל פֻּרְעָנוּת שֶׁבָּאָה לָעוֹלָם, לֹא בָאָה אֶלָּא בִּשְׁבִיל דַּיָּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: (מיכה ג':ט') "שִׁמְעוּ נָא זֹאת רָאשֵׁי בֵּית יַעֲקֹב, וּקְצִינֵי בֵית יִשְׂרָאֵל הַמְתַעֲבִים מִשְׁפָּט, וְאֶת כָּל הַיְשָׁרָה יְעַקֵּשׁוּ". וּכְתִיב: (שם) "בֹּנֶה צִיּוֹן בְּדָמִים וְגוֹ', רָאשֶׁיהָ בְּשֹׁחַד יִשְׁפֹּטוּ, וְכֹהֲנֶיהָ בִּמְחִיר יוֹרוּ, וּנְבִיאֶיהָ בְּכֶסֶף יְקַסֵּמוּ, [וְעַל ה' יִשָּׁעֵנוּ" וְגוֹ']. רְשָׁעִים הֵם, אֶלָּא שֶׁתָּלוּ בְּטָחוֹנָם בְּמִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, לְפִיכָךְ מֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם שָׁלֹשׁ פֻּרְעָנִיּוֹת, כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ עֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדָם. שֶׁנֶּאֱמַר: (מיכה ג':י"ב) "לָכֵן בִּגְלַלְכֶם צִיּוֹן שָׂדֶה תֵּחָרֵשׁ, וִירוּשָׁלַיִם עִיִּין תִּהְיֶה, וְהַר הַבַּיִת לְבָמוֹת יָעַר". וְאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁרֶה שְׁכִינָתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁיִּכְלוּ שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים רָעִים מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו א':כ"ה-כ"ו) "וְאָשִׁיבָה יָדִי עָלָיִךְ, וְאֶצְרֹף כַּבֹּר סִיגָיִךְ, [וְאָסִירָה כָּל בְּדִילָיִךְ], וְאָשִׁיבָה שֹׁפְטַיִךְ כְּבָרִאשֹׁנָה, וְיֹעֲצַיִךְ כְּבַתְּחִלָּה" וְגוֹ'. אָמַר עוּלָּא: אֵין יְרוּשָׁלַיִם נִפְדֵּית, אֶלָּא בִּצְדָקָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) "צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפָּדֶה וְשָׁבֶיהָ בִּצְדָקָה". אָמַר רַב פָּפָּא: אִי בָּטְלֵי יְהִירֵי, בָּטְלֵי אַמְגּוּשֵׁי. [אִי בָּטְלֵי דַּיָּנֵי, בָּטְלֵי גְּזִירְפַּטֵי. אִי בָּטְלֵי יְהִירֵי, בָּטְלֵי אַמְגּוּשֵׁי], דִּכְתִיב: (שם) "וְאָצְרֹף כַּבֹּר סִיגָיִךְ" וְגוֹ'. אִי בָּטְלֵי דַּיָּנֵי, בָּטְלֵי גְּזִירְפַּטֵי, דִּכְתִיב: (צפניה ג':ט"ו) "הֵסִיר ה' מִשְׁפָּטַיִךְ, פִּנָּה אֹיְבֵךְ".

ג אָמַר רַבִּי מַלָּאי מְשׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן: מַאי דִּכְתִיב: (ישעיהו י"ד:ה') "שָׁבַר ה' מַטֵּה רְשָׁעִים שֵׁבֶט מֹשְׁלִים", "שָׁבַר ה' מַטֵּה רְשָׁעִים", אֵלּוּ הַדַּיָּנִים, שֶׁנַּעֲשׂוּ מַקֵּל לְחַנְּפֵיהֶם. "שֵׁבֶט מֹשְׁלִים", אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁבְּמִשְׁפְּחוֹת הַדַּיָּנִים. מַר זוּטְרָא אָמַר: אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁמְּלַמְּדִים הֲלָכוֹת צִבּוּר לְדַיָּנֵי בּוּר. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן מַלָּאי מְשׁוּם רֵישׁ לָקִישׁ: מַאי דִּכְתִיב: (שם נט) "כִּי כַפֵּיכֶם נְגֹאֲלוּ בַדָּם וְאֶצְבְּעוֹתֵיכֶם בָּעָוֹן, שִׂפְתוֹתֵיכֶם דִּבְּרוּ שֶׁקֶר, לְשׁוֹנְכֶם עַוְלָה תֶּהְגֶּה". "כִּי כַפֵּיכֶם נְגֹאֲלוּ בַדָּם", אֵלּוּ הַדַּיָּנִים. "וְאֶצְבְּעוֹתֵיכֶם בָּעָוֹן", אֵלּוּ סוֹפְרֵי הַדַּיָּנִין. "שִׂפְתוֹתֵיכֶם דִּבְּרוּ שֶׁקֶר", אֵלּוּ עוֹרְכֵי הַדַּיָּנִין. "לְשׁוֹנְכֶם עַוְלָה תֶּהְגֶּה", אֵלּוּ בַּעֲלֵי דִינִין.

ד קא וְאָמַר רַבִּי מַלָּאי מְשׁוּם רַבִּי יִצְחָק מִגְּדֵלָאָה: מִיּוֹם שֶׁפֵּרַשׁ יוֹסֵף מֵאֶחָיו, לֹא טָעַם טַעַם יַיִן, דִּכְתִיב: (בראשית מ"ט:כ"ו) "וּלְקָדְקֹד נְזִיר אֶחָיו". רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא אוֹמֵר: אַף הֵם לֹא טָעֲמוּ טַעַם יַיִן, דִּכְתִיב: (שם מג) "וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ", מִכְּלָל, דְּעַד הָאִידָּנָא לָא הֲוָה שִׁכְרוּת. וְאִידָךְ? שִׁכְרוּת הוּא דְּלָא הֲוָה, שְׁתִיָּה מִיהָא הֲוָה. וְאָמַר רַבִּי מַלָּאי: בִּשְׂכַר (שמות ד':י"ד) "וְרָאֲךָ וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ", זָכָה לְחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל לִבּוֹ.

ה קב [וְאָמַר רַב חִסְדָּא: בַּר בֵּי רַב דְּזָבְנִין יַרְקָא, לִיזְבִּין אֲרִיכָא, כִּישָׁא כִּי כִּישָׁא, וְאוּרְכָּא מִמֵּילָא. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: בַּר בֵּי רַב דְּזָבְנִין קַנְיָא, לִיזְבִּין אֲרִיכָא, טוּנָא כִּי טוּנָא, וְאוּרְכָּא מִמֵּילָא]. אָמַר רַב חִסְדָּא: בַּר בֵּי רַב, לָא לֵיכוֹל יַרְקָא, מִשּׁוּם דְּגָרִיר [לְבָא]. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: אֲנָא, לָא בַּעֲנִיוּתִי אַכְלִי יַרְקָא, וְלָא

בַּעֲתִירוּתֵי אַכְלֵי יַרְקָא. בַּעֲנִיּוּתֵי, מִשּׁוּם דְּגָרִיר. בַּעֲתִירוּתֵי, דַּאֲמִינָא: הֵיכָא דְּעַיֵּיל יַרְקָא, לֵיעוּל בִּשְׂרָא וְכַוְּרֵי. [וְאָמַר רַב חִסְדָּא: בַּר בֵּי רַב דְּלָא נְפִישָׁא לֵיהּ רִיפְתָּא, לָא לִיבְצַע, מַאי טַעְמָא? דְּלָא עָבִיד בְּ׳עַיִן־יָפָה׳. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: אֲנָא מֵעִיקָּרָא לָא הֲוָאי בָּצַעְנָא, עַד דְּשָׁדָאי יָדֵי בְּכוּלֵּי מָנָא, וַאֲשְׁכְּחִי [בֵּיהּ כָּל צָרְכִּי]. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: הַאי מַאן דְּאָפְשָׁר לֵיהּ לְמֵיכַל נַהֲמָא דְּשַׂעֲרֵי, וְאָכַל דְּחִיטֵי, קָעָבַר מִשּׁוּם: ״בַּל תַּשְׁחִית״. וְאָמַר רַב פָּפָּא: הַאי מַאן דְּאָפְשָׁר לְמִשְׁתֵּי שִׁיכְרָא, וְשָׁתֵי חַמְרָא, עוֹבֵר מִשּׁוּם: ״בַּל תַּשְׁחִית״. וְלָאו מִלְּתָא הִיא, ״בַּל תַּשְׁחִית״ דְּגוּפָא עָדִיף. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: בַּר בֵּי רַב דְּלֵית לֵיהּ מִשְׁחָא, נִימְשֵׁי בְּמַיָּא דַּחֲרִיצֵי. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: בַּר בֵּי רַב דְּזָבֵין אוּמְצָא, לִיזְבֵּין אוּנְקָא, דְּאִית בֵּיהּ תְּלָתָא מִינֵי בִּשְׂרָא. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: בַּר בֵּי רַב דְּזָבֵין כִּיתוֹנֵיתָא, לִיזְבֵּין מִדְּנְהַר אַבָּא, וְנִיחַוְּורֵיהּ כָּל תְּלָתִין יוֹמִין, דְּמַפָּטְיָא לֵיהּ תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא, וַאֲנָא עַרְבָא. מַאי ״כִּיתוֹנֵיתָא״? כִּתָּא נָאָה. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: בַּר בֵּי רַב, לָא לֵיתֵיב אַצִּיפְתָּא חַדְתָּא, דְּמִכַּלְיָא מָאנֵיהּ. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: בַּר בֵּי רַב, לָא לִישְׁדַּר מָאנֵיהּ לְאוּשְׁפִּיזֵיהּ לְחַוּורֵי לֵיהּ, דְּלָאו אוֹרַח אַרְעָא, דִּילְמָא חָזֵי בֵּיהּ מִידִי, וַאֲתֵי לְמִגְנְיָא]. אָמַר לְהוּ רַב חִסְדָּא לְבַנְתֵּיהּ: תִּיהֲווּ צְנִיעַן בְּאַפֵּי גַּבְרֵיכוּ, לָא תֵּיכְלוּן נַהֲמָא בַּהֲדֵי גַּבְרֵיכוּ, לָא תֵּיכְלוּן יַרְקָא בְּלֵילְיָא, וְלָא תִּשְׁתּוּן שִׁכְרָא בְּלֵילְיָא, וְלָא תִּפְנוּן הֵיכָא דְּמִפְנוּ גַּבְרֵיכוּ, וְכִי קָא קָרֵי אַבָּבָא אִינִישׁ, לָא תֵּימְרוּן: מַנּוּ? אֶלָּא: מַנִּי? נְקוֹט מַרְגָּנִיתָא וְכוּ׳.

פרק כא

א **שבת פרק כא** - אין אגדות בפרק זה.

פרק כב

א **שבת פרק כב חבית** - קג יָתִיב רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא וְרַב אַסִי קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, וְיָתִיב רַבִּי יוֹחָנָן וְקָא מְנַמְנֵם. אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא לְרַבִּי אַסִי: מִפְּנֵי מָה עוֹפוֹת שֶׁבְּבָבֶל שְׁמֵנִים? אָמַר לֵיהּ: כַּלֵּךְ לְמִדְבַּר עַזָּה, וְאַרְאֶךָּ שְׁמֵנִים מֵהֶם. מִפְּנֵי מַה מוֹעֲדִים שֶׁבְּבָבֶל שְׂמֵחִים? מִפְּנֵי שֶׁהֵם עֲנִיִּים. מִפְּנֵי מַה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁבְּבָבֶל מְצֻיָּנִים? לְפִי שֶׁאֵינָן בְּנֵי תוֹרָה. מִפְּנֵי מַה בַּבְלִיִּים מְזֻהָמִים? מִפְּנֵי שֶׁאוֹכְלִים שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים. אִתְּעַר בְּהוּ רַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר לְהוּ: דַּרְדְּקֵי, לֹא כָּךְ אָמַרְתִּי לָכֶם: (משלי ז׳:ד׳) ״אֱמֹר לַחָכְמָה אֲחֹתִי אָתְּ״! אִם בָּרוּר לְךָ הַדָּבָר כַּאֲחוֹתְךָ, שֶׁהִיא אֲסוּרָה לָךְ, אָמְרוּהוּ! וְאִם לָאו, אַל תֹּאמְרוּהוּ! אָמְרוּ לֵיהּ: וְלֵימָא לָן (איזי מיהת) [מַר אֵיזֶה מֵהֶם]. מִפְּנֵי מָה עוֹפוֹת שֶׁבְּבָבֶל שְׁמֵנִים? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא גָּלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו מ״ח:י״א) ״שַׁאֲנַן מוֹאָב מִנְּעוּרָיו, וְשֹׁקֵט הוּא אֶל שְׁמָרָיו וְגוֹ׳, וּבַגּוֹלָה לֹא הָלָךְ״ וְגוֹ׳. וְהָכָא, מִנָּלָן דְּגָלוּ? דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה לֹא עָבַר אִישׁ בִּיהוּדָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם ט) ״עַל הֶהָרִים אֶשָּׂא בְכִי וָנֶהִי וְגוֹ׳ (שם) ״מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם וְעַד בְּהֵמָה נָדְדוּ הָלָכוּ״. ״בְּהֵמָה״ בְּגִימַטְרִיָּא, חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם. אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כֻּלָּן חָזְרוּ, חוּץ מִקּוֹלְיָס הָאֵיסְפָּנִין. דְּאָמַר רַב: הַנֵּי מִדְּרֵי דְּבָבֶל מְהַדְּרֵי מַיָּא לְעֵין־עֵיטָם, וְהַאי, כֵּיוָן דְּלָא שָׁרִיר שִׁידְרֵיהּ, לָא מָצֵי סָלִיק. מִפְּנֵי מַה מוֹעֲדִים שֶׁבְּבָבֶל שְׂמֵחִים? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיוּ בְּאוֹתָהּ קְלָלָה, דִּכְתִיב: (הושע ב׳:י״ג) ״וְהִשְׁבַּתִּי כָּל מְשׂוֹשָׂהּ, חַגָּהּ, חָדְשָׁהּ, וְשַׁבַּתָּהּ, וְכֹל מוֹעֲדָהּ״. וּכְתִיב: (ישעיהו א׳:י״ד)״חָדְשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שָׂנְאָה נַפְשִׁי, הָיוּ עָלַי לָטֹרַח״. מַאי: ״הָיוּ עָלַי לָטֹרַח״? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: לֹא דַּיָּן לְיִשְׂרָאֵל שֶׁחוֹטְאִין לְפָנַי, אֶלָּא שֶׁמַּטְרִיחִין אוֹתִי לְיַדַּע אֵיזוֹ גְּזֵרָה קָשָׁה אָבִיא עֲלֵיהֶן. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אֵין לְךָ כָּל רֶגֶל וָרֶגֶל, שֶׁלֹּא בָּא לִטְבֶרְיָה אֶגְמוֹן, וְקַמְטוֹן, וּבַעַל זְמוֹרָה. מִפְּנֵי מַה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁבְּבָבֶל מְצֻיָּנִין? לְפִי שֶׁאֵינָן בְּנֵי מְקוֹמָן, דְּאָמְרֵי אִנְשֵׁי: בְּמָתָא שְׁמָאֵי, בְּלָא מָתָא תּוֹתְבָאֵי.

ב קג ״הַבָּאִים יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב, יָצִיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל״ (ישעיהו כ״ז:ו׳). תָּנָא רַב יוֹסֵף: אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁבְּבָבֶל, שֶׁעוֹשִׂין צִיצִין וּפְרָחִין לַתּוֹרָה. מִפְּנֵי מַה בַּבְלִיִּים מְזֻהָמִין? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא עָמְדוּ עַל הַר־סִינַי, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁבָּא נָחָשׁ עַל חַוָּה, הִטִּיל בָּהּ זֻהֲמָא, יִשְׂרָאֵל שֶׁעָמְדוּ עַל הַר־סִינַי, פָּסְקָה זֻהֲמָתָן, בַּבְלִיִּים, שֶׁלֹּא עָמְדוּ עַל הַר־סִינַי, לֹא פָסְקָה זֻהֲמָתָן. אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי: גֵּרִים מַאי? אָמַר לֵיהּ: אַף עַל גַּב דְּאִינְהוּ לָא חֲזוּ, מַזְּלַיְהוּ חֲזוּ, דִּכְתִיב: (דברים כ״ט:י״ד) ״אֶת אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה עִמָּנוּ עֹמֵד הַיּוֹם וְגוֹ׳, וְאֶת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה״ וְגוֹ׳. וּפְלִיגָא דְּרַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא, דְּאָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא: עַד שִׁלֹּשָׁה דּוֹרוֹת, לֹא פָסְקָה זֻהֲמָא מֵאֲבוֹתֵינוּ, אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִשְׁמָעֵאל, יִצְחָק הוֹלִיד אֶת עֵשָׂו, יַעֲקֹב הוֹלִיד אֶת שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים, שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶם שׁוּם דֹּפִי.

ג אָמַר רַבִּי חֶלְבּוֹ: חַמְרָא דִּפְרוּגִיתָא, וּמַיָּא דִּיוֹמְסִית, קִפְחוּ עֲשָׂרֶת הַשְּׁבָטִים מִיִּשְׂרָאֵל. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ אִיקְלַע לְהָתָם, אִימְשִׁיךְ בַּתְרֵיהוּ, אִיעַכַּר תַּלְמוּדֵיהּ. כִּי הָדַר, אָתָא, קָם לְמִיקְרֵי בְּסִיפְרָא, בָּעָא לְמִיקְרֵי: (שמות י״ב:ב׳) ״הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם״. אָמַר: ״הַחֹדֶשׁ הָיָה לָכֶם״. בָּעוּ רַבָּנָן רַחֲמֵי עֲלֵיהּ, וְהָדַר תַּלְמוּדֵיהּ. וְהֵינוּ דִּתְנַן: רַבִּי נְהוֹרַאי אוֹמֵר: הֱוֵי גּוֹלָה לִמְקוֹם תּוֹרָה, וְאַל תֹּאמַר: שֶׁהִיא תָּבוֹא אַחֲרֶיךָ, שֶׁחֲבֵרֶיךָ יְקַיְּמוּהָ בְּיָדֶךָ. (משלי ג׳:ה׳) ״וְאֶל בִּינָתְךָ אַל

תִּשָּׁעֵן״. תָּנָא: לֹא רַבִּי נְהוֹרַאי שְׁמוֹ, אֶלָּא רַבִּי נְחֶמְיָה שְׁמוֹ, וְאֶמְרֵי לָהּ, רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ שְׁמוֹ, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ ״רַבִּי נְהוֹרַאי״? שֶׁמְּנַהִיר עֵינֵי חֲכָמִים בַּהֲלָכָה.

ד רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה אִיקְלַע לְפוּמְבְּדִיתָא, לָא עַל לְפִירְקֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה. שַׁדְּרֵיהּ לְאַדָּא דַיְילָא. אָמַר לֵיהּ: זִיל גַּרְבֵּיהּ! אָזִיל גַּרְבֵּיהּ. אָתָא, אַשְׁכְּחֵיהּ דְּקָא דָרִישׁ: אֵין מַחֲזִירִין אֶת הַשָּׁבָר. אָמַר לֵיהּ: הָכִי אָמַר רַב חַנָּא בַּגְדָּתָאָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה מַחֲזִירִין אֶת הַשָּׁבָר. אָמַר לֵיהּ: הָא, חַנָּא דִּידָן, וְהָא, שְׁמוּאֵל דִּידָן, וְלָא שְׁמִיעַ לִי, (אמר ליה) לָאו בְּדִינָא גְּרַבְתְּיךְ?

פרק כג

א **שבת פרק כג שואל** - תָּנוּ רַבָּנָן: כְּתָב הַמְהַלֵּךְ תַּחַת הַצּוּרָה וְתַחַת הַדְּיוֹקָנָאוֹת, אָסוּר לְקָרוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, וּדְיוֹקָנָא עַצְמָהּ, אַף בְּחֹל אָסוּר לְהִסְתַּכֵּל בָּהּ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: (ויקרא י״ט:ד׳) ״אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִם״. מַאי תַּלְמוּדָא? אָמַר רַבִּי חַנִּין: אַל תִּפְנוּ ׳אֶ־ל׳ מַדַּעְתְּכֶם.

ב קוֹ אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בְּרֵהּ דְּבַת יַעֲקֹב: כָּל שֶׁחֲבֵרוֹ נֶעֱנָשׁ עַל יָדוֹ, אֵין מַכְנִיסִין אוֹתוֹ בְּמִחְצָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. מְנָא לָן? אִילֵימָא מִשּׁוּם דִּכְתִיב: (מלכים א כ״ב:כ׳) ״וַיֹּאמֶר ה׳: מִי יְפַתֶּה אֶת אַחְאָב וְיַעַל וְיִפֹּל בְּרָמוֹת גִּלְעָד? וַיֹּאמֶר זֶה בְּכֹה וְזֶה אָמַר בְּכֹה, וַיֵּצֵא הָרוּחַ, וַיַּעֲמֹד לִפְנֵי ה׳, וַיֹּאמֶר: אֲנִי אֲפַתֶּנּוּ וגו׳, וַיֹּאמֶר: אֵצֵא וְהָיִיתִי רוּחַ שֶׁקֶר בְּפִי כָּל נְבִיאָיו. וַיֹּאמֶר: תְּפַתֶּה וְגַם תּוּכָל, צֵא וַעֲשֵׂה כֵּן״. וְאַמְרִינַן: מַאי ׳רוּחַ׳? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: זֶה רוּחַ שֶׁל נְבוֹת. וּמַאי ׳צֵא׳? אָמַר רַב: צֵא מִמְּחִצָּתִי. וְדִלְמָא הָתָם הֵינוּ טַעְמָא, דִּכְתִיב: (תהילים ק״א:ז׳) ״דֹּבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָי״. אֶלָּא מֵהָכָא: (חבקוק ב׳:ט״ז) ״שָׂבַעְתָּ קָלוֹן מִכָּבוֹד, שְׁתֵה גַּם אַתָּה וְהֵעָרֵל״ וגו׳. ״שָׂבַעְתָּ קָלוֹן מִכָּבוֹד״, זֶה נְבוּכַדְנֶאצַּר. ״שְׁתֵה גַּם אַתָּה וְהֵעָרֵל״, זֶה צִדְקִיָּהוּ. חָדָא, דִּכְווֹלֵיהּ קָרֵא בִּנְבוּכַדְנֶאצַּר כְּתִיב, וְעוֹד, צִדְקִיָּהוּ צַדִּיקָא, מַאי חֲזֵי לֵיהּ לְמֶעֱבַד לֵיהּ? דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אָמַר רַב: בְּשָׁעָה שֶׁבִּקֵּשׁ אוֹתוֹ רָשָׁע לַעֲשׂוֹת לְאוֹתוֹ צַדִּיק כָּךְ, נִמְשְׁכָה עֲרְלָתוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה, וְעוֹד, צִדְקִיָּהוּ צַדִּיקָא, מַאי חֲזֵי לֵיהּ לְמֶעֱבַד לֵיהּ? דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אָמַר רַב: בְּשָׁעָה שֶׁבִּקֵּשׁ אוֹתוֹ רָשָׁע לַעֲשׂוֹת לְאוֹתוֹ צַדִּיק כָּךְ, נִמְשְׁכָה עֲרְלָתוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה, וְהָיְתָה מְחַזֶּרֶת עַל כָּל הַמִּסְבָּה כֻּלָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (חבקוק) ״שָׂבַעְתָּ קָלוֹן מִכָּבוֹד, שְׁתֵה גַּם אַתָּה וְהֵעָרֵל״. ״עָרֵל״ בְּגִימַטְרִיָּא, שְׁלֹשׁ מֵאוֹת הֲווּ. וְאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: בְּשָׁעָה שֶׁיָּרַד אוֹתוֹ רָשָׁע לְגֵיהִנֹּם, רָעֲשׁוּ כָּל יוֹרְדֵי גֵּיהִנֹּם. אָמְרוּ: שֶׁמָּא לְמָשָׁל עָלֵינוּ הוּא בָּא? אוֹ (ליחלש) [לֵיחָלוֹת] כְּמוֹתָם הוּא בָּא? שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו י״ד:י׳) ״גַּם אַתָּה חֻלֵּית כָּמוֹנוּ, אֵלֵינוּ נִמְשָׁלְתָּ״. יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: (יחזקאל ל״ב:י״ט) ״מִמִּי נָעַמְתָּ רְדָה וְהָשְׁכְּבָה אֶת עֲרֵלִים״. (ישעיהו י״ד:ד׳) ״אֵיךְ שָׁבַת נֹגֵשׂ, שָׁבְתָה מַדְהֵבָה״. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: שָׁבְתָה אֲמָה זֹאת שֶׁאָמְרָה: מִדַּד וְהָבֵא. וְאֵיכָא דְּאָמְרִי: שָׁאָמְרָה, מְאַד מְאַד הָבֵא בְּלֹא מִדָּה. (דניאל ד׳:ל״ג) ״וּרְבוּ יִתֵּירָא הוֹסָפַת לִי״. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא: [מְלַמֵּד], שֶׁרָכַב עַל אֲרִי זָכָר, וְקִשֵּׁר תַּנִּין בְּרֹאשׁוֹ, לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו כ״ז:ו׳) ״וְגַם אֶת חַיַּת הַשָּׂדֶה נָתַתִּי לוֹ לְעָבְדוֹ״.

ג וְדִבּוּר מִי אָסוּר? וְהָא רַב חִסְדָּא וְרַב הַמְנוּנָא, דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁל מִצְוָה מֻתָּר לְחַשְׁבָן בְּשַׁבָּת. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: פּוֹסְקִים צְדָקָה לָעֲנִיִּים בְּשַׁבָּת. וְאָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְפַקְּחִין פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ וּפִקּוּחַ רַבִּים בְּשַׁבָּת. וְהוֹלְכִין לְבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת לְפַקֵּחַ עַל עִסְקֵי רַבִּים בְּשַׁבָּת. וְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הוֹלְכִים לְתִיאַטְרָאוֹת וּלְקִרְקָסָאוֹת וּלְבָסִילְקָאוֹת לְפַקֵּחַ עַל עִסְקֵי רַבִּים בְּשַׁבָּת. וְתָנָא דְּבֵי מְנַשֶּׁה: מְשַׁדְּכִין עַל הַתִּינוֹקוֹת לְיֹאָרֵס בְּשַׁבָּת, וְעַל הַתִּינוֹק לְלַמְּדוֹ סֵפֶר, וּלְלַמְּדוֹ אֻמָּנוּת. אָמַר קְרָא: (ישעיהו נ״ח:י״ג) ״מִמְצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר״, חֶפְצָךְ אָסוּרִים, חֶפְצֵי שָׁמַיִם מֻתָּרִים.

ד קז תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּחָסִיד אֶחָד, שֶׁנִּפְרְצָה לוֹ פֶּרֶץ בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ, וְנִמְלַךְ עָלֶיהָ לְגוֹדְרָהּ, וְנִזְכַּר שֶׁשַּׁבָּת הָיְתָה, וְנִמְנַע אוֹתוֹ חָסִיד וְלֹא גְּדָרָהּ. וְנַעֲשָׂה לוֹ נֵס, וְעָלְתָה בּוֹ צָלָף, וּמִמֶּנָּה הָיְתָה פַּרְנָסָתוֹ וּפַרְנָסַת אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ.

ה קח ״עַד אֲשֶׁר לֹא יֵרָתֵק חֶבֶל הַכֶּסֶף״, (קהלת י״ב:ו׳) זֶה חוּט הַשִּׁדְרָה. ״וְתָרֵץ גֻּלַּת הַזָּהָב״, זֶה אַמָּה. ״וְתִשָּׁבֵר כַּד עַל הַמַּבּוּעַ״, זֶה הַכֶּרֶס. ״וְנָרֹץ הַגַּלְגַּל אֶל הַבּוֹר״, זֶה פֶּרֶשׁ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (מלאכי ב׳:ג׳) ״וְזֵרִיתִי פֶרֶשׁ עַל פְּנֵיכֶם, פֶּרֶשׁ חַגֵּיכֶם״. אָמַר רַב הוּנָא, [וְאָמְרִי לָהּ, אָמַר רַב חַגָּא]: אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם, שְׁמַנִּיחִין דִּבְרֵי תוֹרָה, וְעוֹשִׂים כָּל יְמֵיהֶם כְּחַגִּים. אָמַר רַב לֵוִי, אָמַר רַב פַּפִּי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: לְאַחַר שְׁלֹשָׁה יָמִים כְּרֵסוֹ נִבְקַעַת, וְנוֹפֶלֶת לוֹ עַל פָּנָיו, וְאוֹמֵר לוֹ: טֹל מַה שֶּׁנָּתַתָּ בִּי. תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: עֲשֵׂה עַד שֶׁאַתָּה מוֹצֵא, וּמְצוֹי לָךְ, וְעוֹדְךָ בְּיָדֶךָ. וְאַף שְׁלֹמֹה אָמַר בְּחָכְמָתוֹ: (קהלת י״ב:א׳)

״וּזְכֹר אֶת בּוֹרְאֶיךָ בִּימֵי בְחוּרֹתֶיךָ, עַד אֲשֶׁר לֹא יָבֹאוּ יְמֵי הָרָעָה״, אֵלּוּ יְמֵי הַזִּקְנָה. ״וְהִגִּיעוּ שָׁנִים אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין לִי בָּהֶם חֵפֶץ״, אֵלּוּ יְמֵי הַמָּשִׁיחַ, שֶׁאֵין בָּהֶם, לֹא זְכוּת וְלֹא חוֹבָה.

ו קט תַּנְיָא, רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר אוֹמֵר: לְעוֹלָם יְבַקֵּשׁ אָדָם רַחֲמִים עַל מִדָּה זוֹ, שֶׁאִם הוּא לֹא בָּא, בָּא בְּנוֹ. וְאִם בְּנוֹ לֹא בָּא, בָּא בֶּן בְּנוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים ט״ו:י׳) ״כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה״.

ז תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: גַּלְגַּל הוּא שֶׁחוֹזֵר בָּעוֹלָם. אָמַר רַב יוֹסֵף: נַקְטִינָן, הַאי צוּרְבָא מֵרַבָּנָן לָא מִיעֲנִי. וְהָא קָא חָזֵינָא דְּמִיעֲנִי? אִם אִיתָא דְּמִיעֲנִי, אַהֲדוּרֵי אַפִּיתְחָא לָא מִיהַדָּר. אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּא לִדְבִיתְהוּ: כִּי אָתָא עַנְיָא, אַקְדִּים לֵיהּ רִיפְתָּא, כִּי הֵיכִי דְּלִקַּדְמוּ לְבָנַיִךְ. אָמְרָה לֵיהּ: מֵילַט קָא לַיְטַת לְהוּ? אָמַר לָהּ: קְרֵא כְּתִיב: ״כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה״. וְתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: גַּלְגַּל הוּא שֶׁחוֹזֵר בָּעוֹלָם. תַּנְיָא, רַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּרַבִּי אוֹמֵר: (שם יג) ״וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ וְהִרְבֶּךָ״, כָּל הַמְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת, מְרַחֲמִין עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם, וְכָל שֶׁאֵינוֹ מְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת, אֵין מְרַחֲמִין עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם.

ח קי תַּנְיָא, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: תִּינוֹק בֶּן יוֹמוֹ חַי, מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. אָמְרָה תּוֹרָה: חַלֵּל עָלָיו שַׁבָּת אֶחָד, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמֹר שַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה. דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מֵת, אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו, כְּיָון שֶׁמֵּת אָדָם, בָּטֵל מִן הַמִּצְוֹות, וְהֵינוּ דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: (תהלים פח) ״בַּמֵּתִים חָפְשִׁי״, כְּיָון שֶׁמֵּת אָדָם, נַעֲשָׂה חָפְשִׁי מִן הַמִּצְוֹות. וְתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: תִּינוֹק בֶּן יוֹמוֹ חַי, אֵין צָרִיךְ לְשׁוֹמְרוֹ מִן הַחֲלָדָה וּמִן הָעַכְבָּרִים. אֲבָל עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן מֵת, צָרִיךְ לְשׁוֹמְרוֹ מִן הַחֲלָדָה וּמִן הָעַכְבָּרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית ט׳:ב׳) ״וּמוֹרַאֲכֶם וְחִתְּכֶם יִהְיֶה״, כָּל זְמַן שֶׁאָדָם חַי, אֵימָתוֹ מֻטֶּלֶת עַל הַבְּרִיּוֹת, כְּיָון שֶׁמֵּת, בָּטְלָה אֵימָתוֹ. אָמַר רַב פָּפָּא: נַקְטִינָן, אַרְיָא, אַבֵּי תְּרֵי לָא נָפִיל. הָא קָא חָזֵינָן דְּנָפִיל! הַהוּא כִּדְרָמֵי בַּר אַבָּא, דְּאָמַר רָמֵי בַּר אַבָּא: אֵין חַיָּה שׁוֹלֶטֶת בָּאָדָם, עַד שֶׁנִּדְמֶה לוֹ כִּבְהֵמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים מ״ט:י״ג) ״וְאָדָם בִּיקָר בַּל יָלִין, נִמְשַׁל כַּבְּהֵמוֹת נִדְמוּ״. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: אָסוּר לִישֵׁן בְּבֵית יְחִידִי, וְכָל הַיָּשֵׁן בְּבֵית יְחִידִי.

ט קיא ״עַד אֲשֶׁר לֹא תֶחְשַׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ״, (קהלת י״ב:ב׳) זוֹ פַּדַּחַת. ״וְהָאוֹר״, זֶה הַחֹטֶם. ״וְהַיָּרֵחַ״, זוֹ נְשָׁמָה. ״וְהַכּוֹכָבִים״, אֵלּוּ הַלְּסָתוֹת. ״וְשָׁבוּ הֶעָבִים אַחַר הַגָּשֶׁם״, זוֹ מְאוֹר עֵינָיו שֶׁל אָדָם, שֶׁהוֹלֵךְ אַחַר הַבְּכִי. אָמַר שְׁמוּאֵל: הַאי דְּמִעְתָּא, עַד אַרְבְּעִין שְׁנִין הַדְרָא, מִכָּאן וְאֵילָךְ לָא הַדְרָא. וְאָמַר רַב נַחְמָן: הַאי כּוּחְלָא, עַד אַרְבְּעִין שְׁנִין מַרְוַוח, מִכָּאן וְאֵילָךְ, אֲפִלּוּ מַלְיָא כַּאֲבִיסְנָא דְּגִירְדָאי, אוּקוּמֵי מוּקִים, אַרְוַוחֵי לָא מַרְוַוח. [מַאי קָא מַשְׁמַע לָן? דְּכַמָּה דְּאַלִּים מִכּוּחְלָא, עַד אַרְבְּעִין שְׁנִין מַרְוַוח, מִכָּאן וְאֵילָךְ, אֲפִלּוּ מַלְיָא כַּאֲבִיסְנָא דְּגִירְדָאי, אוּקוּמֵי מוּקִים, אַרְוַוחֵי לָא מַרְוַוח. [מַאי קָא מַשְׁמַע לָן? דְּכַמָּה דְּאַלִּים מִכּוּחְלָא, טְפֵי מַעֲלֵי]. רַבִּי חֲנִינָא, שְׁכִיבָא לֵיהּ בְּרַתֵּיהּ, לָא הֲוָה קָא בָּכֵי עִילָּוֵהּ. אָמְרָה לֵיהּ דְּבִיתְהוּ: תַּרְנְגוֹלְתָּא אַפְּקַת מִבֵּיתָךְ? אָמַר לָהּ: תַּרְתֵּי?! תִּיכְלָא וְעַוִּירָא? סָבַר לָהּ כִּי הָא דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן קִצְרָתָה: שֵׁשׁ דְּמָעוֹת הֵן, שָׁלֹשׁ יָפוֹת וְשָׁלֹשׁ רָעוֹת; שֶׁל עָשָׁן, וְשֶׁל בְּכִי, וְשֶׁל בֵּית הַכִּסֵּא, רָעוֹת. שֶׁל סַם, וְשֶׁל שְׁחוֹק, וְשֶׁל פֵּרוֹת, יָפוֹת.

י (שם) ״בַּיּוֹם שֶׁיָּזֵעוּ שֹׁמְרֵי הַבַּיִת וְהִתְעַוְּתוּ״ וְגוֹ׳. ״שֹׁמְרֵי הַבַּיִת״, אֵלּוּ הַכְּסָלִים וְהַצְּלָעוֹת. ״וְהִתְעַוְּתוּ אַנְשֵׁי הֶחָיִל״, אֵלּוּ שׁוֹקַיִם. ״וּבָטְלוּ הַטֹּחֲנוֹת״, אֵלּוּ שִׁנַּיִם. ״וְחָשְׁכוּ הָרֹאוֹת בָּאֲרֻבּוֹת״, אֵלּוּ עֵינַיִם. אָמַר לֵיהּ קֵיסָר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה: מַאי טַעְמָא לָא אַתִּית לְבֵי אֲבִידָן? אָמַר לֵיהּ: טוּר תִּלַּג, סַחֲרָנוֹהִי גְּלִידִין, כַּלְבּוֹהִי לָא נָבְחִין, טַחֲנוֹהִי לָא טָחֲנִין. דְּבֵי רַב אַמְרֵי: אַדְּלָא אֲבִידְנָא בָּחִישְׁנָא. תַּנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי בֶּן קִיסְמָא אוֹמֵר: טָבָא תְּרֵי מִתְּלָת, יַי לָהּ לַחֲדָא דְּאַזְלָא וְלָא אַתְיָא. מַאי הִיא? אָמַר רַב חִסְדָּא: יַנְקוּתָא. כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר: יַנְקוּתָא, כְּלִילָא דְּוַרְדָּא. סָבוּתָא, כְּלִילָא דְּחִילְפֵי. תָּנָא מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר: דּוֹק בְּכֶכֵי וְתִשְׁכַּח בְּנִגְרֵי, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו מ״ד:י״ז) ״וַנַּשְׂבַּע לֶחֶם, וַנִּהְיֶה טוֹבִים, וְרָעָה לֹא רָאִינוּ״. אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל (לרבי יהושע) [לְרַב יְהוּדָה]: שִׁינְנָא, שָׁרֵי שַׁקִּיךְ וְעַיֵּיל לַחְמָא. עַד אַרְבְּעִין שְׁנִין, מִיכְלָא מַעֲלֵי. מִכָּאן וְאֵילָךְ, מִשְׁתֵּי מַעֲלֵי. אָמַר לֵיהּ הַהוּא גּוּזָּאָה לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה: מֵהָכָא לְקַרְחִינְאָה כַּמָּה הָוֵה? אָמַר לֵיהּ כְּמֵהָכָא לְגוּזְיָינְאָה. אָמַר לֵיהּ מִינָּאָה: בַּרְחָא קַרְחָא, בְּאַרְבַּע. אָמַר לֵיהּ: עַקִּירָא שְׁלִיפָא, בִּתְמָנְיָא. חַזְיֵיהּ דְּלָא סַיִּים מְסָאנֵיהּ, אָמַר לֵיהּ: דְּעַל סוּס מֶלֶךְ. דְּעַל חֲמוֹר, בֶּן חוֹרִין. וּדְמִנְעַלֵי בְּרַגְלוֹהִי, בַּר אִינִישׁ. דְּלָא הָא וְלָא הָא, דְּחָפִיר וְקָבִיר טָב מִינֵּיהּ. אָמַר לֵיהּ: גּוּזָּא גּוּזָא, תְּלָת אָמְרִתְּ לִי, תְּלָת אַמְרֵי לָךְ: הַדְרַת פָּנִים, זָקָן. שִׁמְחַת לֵב, אִשָּׁה. (תהילים קכ״ז:ג׳) ״נַחֲלַת ה׳, בָּנִים״, בָּרוּךְ הַמָּקוֹם שֶׁמְּנָעוֹ לְאוֹתוֹ הָאִישׁ מִכֻּלָּם. אָמַר לֵיהּ: קָרְחָא, מַצּוּיְינָא? אָמַר לֵיהּ: עַקִּירָא שְׁלִיפָא, תּוֹכְחָא?! אָמַר לֵיהּ רַבִּי לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא: מִפְּנֵי מָה לֹא הִקְבַּלְנוּ פָּנֶיךָ בָּרֶגֶל, כְּדֶרֶךְ שֶׁהִקְבִּילוּ אֲבוֹתֶיךָ לַאֲבוֹתַי? אָמַר לֵיהּ: סְלָעִים (קטנים) נַעֲשׂוּ גְּבוֹהִים, קְרוֹבִים נַעֲשׂוּ רְחוֹקִים, מִשְׁתַּיִם נַעֲשׂוּ שָׁלֹשׁ, מֵשִׁים שָׁלוֹם בַּבַּיִת בָּטֵל. (קהלת י״ב:ד׳) ״וְסָגְרוּ דְלָתַיִם בַּשּׁוּק״, אֵלּוּ נְקָבָיו שֶׁל אָדָם. ״בִּשְׁפַל קוֹל הַטַּחֲנָה״, בִּשְׁבִיל קֻרְקְבָן שֶׁאֵינוֹ טוֹחֵן. ״וְיָקוּם לְקוֹל הַצִּפּוֹר״, שֶׁאֲפִלּוּ צִפּוֹר מְנַעַרְתּוֹ מִשְּׁנָתוֹ. ״וְיִשַּׁחוּ כָּל בְּנוֹת הַשִּׁיר״, שֶׁאֲפִלּוּ קוֹל שִׁירִים וְשִׁירוֹת דּוֹמוֹת עָלָיו כְּשִׂיחָה. אַף בַּרְזִלַּי הַגִּלְעָדִי אָמַר לְדָוִד: (שמואל ב י״ט:ל״ו) ״בֶּן שְׁמֹנִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם, הַאֵדַע בֵּין טוֹב לְרָע״? מִכָּאן, שֶׁדַּעְתָּן שֶׁל זְקֵנִים מִשְׁתַּנּוֹת. ״אִם יִטְעַם עַבְדְּךָ אֶת אֲשֶׁר אֹכַל וְאֶת אֲשֶׁר אֶשְׁתֶּה״? מִכָּאן, שֶׁשִּׁפְתוֹתֵיהֶם שֶׁל זְקֵנִים מִתְרַפְּטוֹת. (שם) ״אִם אֶשְׁמַע עוֹד בְּקוֹל שָׁרִים וְשָׁרוֹת״, מִכָּאן, שֶׁאָזְנֵיהֶם שֶׁל זְקֵנִים מִתְכַּבְּדוֹת. אָמַר רַב: בַּרְזִלַּי הַגִּלְעָדִי שֶׁקָּרָא הַוָּה, דְּהַהִיא אִמְּתָא דַּהֲוַאי בֵּית רַבִּי, בַּת תִּשְׁעִים וְתַרְתֵּין שְׁנִין, וַהֲוָת טָעֲמָא קִידְרָא. רָבָא אָמַר: בַּרְזִלַּי הַגִּלְעָדִי שָׁטוּחַ בְּזִמָּה הָוָה, וְכָל הַשָּׁטוּחַ בְּזִמָּה, זִקְנָה קוֹפֶצֶת עָלָיו.

יא קיב תַּנְיָא, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, כָּל זְמַן שֶׁמַּזְקִינִין, חָכְמָה נִתּוֹסֶפֶת בָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב י״ב:י״ב-י״ג) ״בִּישִׁישִׁים חָכְמָה, וְאֹרֶךְ יָמִים תְּבוּנָה״. וְעַמֵּי הָאָרֶץ, כָּל זְמַן שֶׁמַּזְקִינִין, טִפְּשׁוּת נִתּוֹסֶפֶת בָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״מֵסִיר שָׂפָה לְנֶאֱמָנִים, וְטַעַם זְקֵנִים יִקָּח״. (קהלת י״ב:ה׳) ״גַּם מִגָּבֹהַּ יִירָאוּ״, שֶׁאֲפִלּוּ גַּבְשׁוּשִׁית קְטַנָּה דּוֹמָה עָלָיו כְּהָרֵי הָרִים. ״וְחַתְחִתִּים בַּדֶּרֶךְ״, בְּשָׁעָה שֶׁמְּהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ, נַעֲשָׂה (לבו) [לוֹ] תְּהוֹמִים תְּהוֹמִים. ״וְיָנֵאץ הַשָּׁקֵד״, זוֹ קְלִיבּוֹסָת. ״וְיִסְתַּבֵּל הֶחָגָב״, אֵלּוּ עֲגָבוֹת. ״וְתָפֵר הָאֲבִיוֹנָה״, זוֹ חֶמְדָּה. רַב כַּהֲנָא הֲוָה פָּסִיק סִדְרָא קַמֵּיהּ דְּרַב, כִּי מָטָא לְהַאי קְרָא, נָגִיד וְאִתְּנַח, אָמַר: שְׁמַע מִינָּהּ, בָּטֵל [לֵיהּ] חֶמְדֵּיהּ דְּרַב. אָמַר רַב כַּהֲנָא: מַאי דִּכְתִיב: (תהילים ל״ג:ט׳) ״כִּי הוּא אָמַר וַיֶּהִי״, זוֹ אִשָּׁה. ״הוּא צִוָּה וַיַּעֲמֹד״, אֵלּוּ בָּנִים.

יב קיג ״כִּי הֹלֵךְ הָאָדָם אֶל בֵּית עוֹלָמוֹ״ (קהלת י״ב:ה׳). אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מְלַמֵּד, שֶׁכָּל צַדִּיק וְצַדִּיק, (עושים) [נוֹתְנִים] לוֹ מָדוֹר לְפִי כְּבוֹדוֹ. מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר־וָדָם, שֶׁנִּכְנַס הוּא וַעֲבָדָיו לָעִיר. כְּשֶׁהֵם נִכְנָסִין, כֻּלָּם בְּשַׁעַר אֶחָד נִכְנָסִין. כְּשֶׁהֵן לָנִין, כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתְנִין לוֹ מָדוֹר לְפִי כְּבוֹדוֹ. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: מַאי דִּכְתִיב: (שם יא) ״כִּי הַיַּלְדוּת וְהַשַּׁחְרוּת הָבֶל״, דְּבָרִים שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה בִּילְדוּתוֹ, מַשְׁחִירִים פָּנָיו לֶעָתִיד לָבוֹא. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: קָשָׁה רִמָּה לַמֵּת כְּמַחַט בִּבְשַׂר הַחַי, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב י״ד:כ״ב) ״אַךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכְאָב״. אָמַר רַב חִסְדָּא: נַפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מִתְאַבֶּלֶת עָלָיו כָּל שִׁבְעָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וְנַפְשׁוֹ עָלָיו תֶּאֱבָל״. [וּכְתִיב: (בראשית נ׳:י׳) ״וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אֵבֶל שִׁבְעַת יָמִים״]. אָמַר רַב יְהוּדָה: מֵת שֶׁאֵין לוֹ מְנַחֲמִין, הוֹלְכִים עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם, וְיוֹשְׁבִים בִּמְקוֹמוֹ. הַהוּא דְּשָׁכִיב בִּשְׁבִיבוּתֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה, לָא הֲיוּ לוֹ מְנַחֲמִין, כָּל יוֹמָא הֲוָה דַּבָּר רַב יְהוּדָה בֵּי עֲשָׂרָה, וְיָתְבֵי בְּדוּכְתֵּיהּ. [לַאֲחַר שִׁבְעָה יָמִים], אִתְחָזֵי לֵיהּ בְּחֶלְמֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה, וְאָמַר לֵיהּ: תָּנוּחַ דַּעְתְּךָ שֶׁהִנַּחְתָּ אֶת דַּעְתִּי. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: כָּל (שאומר להם) [שֶׁאוֹמְרִים] בְּפְנֵי הַמֵּת, יוֹדֵעַ, עַד שֶׁיִּסָּתֵם הַגּוֹלֵל. פְּלִיגֵי בָּהּ רַבִּי חִיָּא וְרַבִּי שִׁמְעוֹן (בר אבא) [בְּרַבִּי], חַד אָמַר: עַד שֶׁיִּסָּתֵם הַגּוֹלֵל, וְחַד אָמַר: עַד שֶׁיִּתְעַכֵּל הַבָּשָׂר. מַאן דְּאָמַר: עַד שֶׁיִּתְעַכֵּל הַבָּשָׂר, דִּכְתִיב: (איוב י״ד:כ״ב) ״אַךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכְאָב״. מַאן דְּאָמַר: עַד שֶׁיִּסָּתֵם הַגּוֹלֵל, דִּכְתִיב: (קהלת י״ב:ז׳) ״וְיָשֹׁב הֶעָפָר עַל הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה״. תָּנוּ רַבָּנָן: (שם) ״וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ״, תְּנֵהּ לוֹ, כְּמוֹ שֶׁנְּתָנָהּ לְךָ בְּטָהֳרָה, אַף אַתָּה בְּטָהֳרָה. מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר־וָדָם שֶׁחִלֵּק בִּגְדֵי מַלְכוּת לַעֲבָדָיו. פִּקְחִים שֶׁבָּהֶם קִפְּלוּם וְהִנִּיחוּם בְּקוּפְסָא. טִפְּשִׁים שֶׁבָּהֶם הָלְכוּ וְעָשׂוּ בָּהֶם מְלָאכָה. לְיָמִים בִּקֵּשׁ הַמֶּלֶךְ אֶת כֵּלָיו. פִּקְחִים שֶׁבָּהֶם הֶחֱזִירוּם לוֹ כְּשֶׁהֵם מְגֹהָצִין. טִפְּשִׁים שֶׁבָּהֶם הֶחֱזִירוּם לוֹ כְּשֶׁהֵם מְלֻכְלָכִין. שָׂמַח הַמֶּלֶךְ לִקְרַאת פִּקְחִים, וְכָעַס לִקְרַאת טִפְּשִׁים. עַל הַפִּקְחִים אָמַר: יִנָּתְנוּ כֵלִים לָאוֹצָר, וְהֵם יֵלְכוּ לְבָתֵּיהֶם לְשָׁלוֹם. וְעַל הַטִּפְּשִׁים אָמַר: כֵּלִים יִנָּתְנוּ לִכְבִיסָה, וְהֵם יִתְחַבְּשׁוּ בְּבֵית הָאֲסוּרִים. אַף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא! עַל גּוּפָם שֶׁל צַדִּיקִים אוֹמֵר: (ישעיהו נ״ז:ב׳) ״יָבוֹא שָׁלוֹם יָנוּחוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם״. וְעַל נִשְׁמָתָם הוּא אוֹמֵר: (שמואל א כ״ה:כ״ט) ״וְהָיְתָה נֶפֶשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים״. עַל גּוּפָן שֶׁל רְשָׁעִים הוּא אוֹמֵר: (ישעיהו מ״ח:כ״ב) ״אֵין שָׁלוֹם אָמַר ה׳ לָרְשָׁעִים״.

יג וְעַל נִשְׁמָתָן הוּא אוֹמֵר: (שמואל א כ״ה:כ״ט) ״וְאֶת נֶפֶשׁ אֹיְבֶיךָ יְקַלְּעֶנָּה בְּתוֹךְ כַּף הַקָּלַע״. תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: נִשְׁמָתָן שֶׁל צַדִּיקִים גְּנוּזוֹת תַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְהָיְתָה נֶפֶשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים״. וְשֶׁל רְשָׁעִים, זוֹמְמוֹת וְהוֹלְכוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְאֶת נֶפֶשׁ אֹיְבֶיךָ יְקַלְּעֶנָּה בְּתוֹךְ כַּף הַקָּלַע״. אָמַר לֵיהּ (רבא) [רַבָּה] לְרַב נַחְמָן: שֶׁל בֵּינוֹנִים מַאי? אָמַר לֵיהּ: אֵיפָא שָׁכִיבְנָא, לָא אַמְרִי לְכוּ הַאי מִלְּתָא, הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל: אִלּוּ וָאִלּוּ לְדוּמָה נִמְסָרִים, הַלָּלוּ יֵשׁ לָהֶם מָנוֹחַ, וְהַלָּלוּ אֵין לָהֶם מָנוֹחַ. אָמַר (ליה) רַב מָרִי: עֲתִידִין צַדִּיקִים דַּהֲווּ עַפְרָא, דִּכְתִיב: (קהלת י״ב:ז׳) ״וְיָשֹׁב הֶעָפָר עַל הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה״. הַנְהוּ קִפּוֹלְאֵי דַּהֲווּ קַפְלֵי בְּאַרְעָא דְּרַב נַחְמָן. נָחַר בְּהוּ רַבִּי אַחַאי בַּר יֹאשִׁיָּה, אַתּוּ וְאַמְרִי לֵיהּ לְרַב נַחְמָן: נָחַר בָּן גַּבְרָא, אָתָא וְאָמַר לֵיהּ: מַאן נִיהוּ מַר? אָמַר לֵיהּ: אֲנָא אַחַאי בַּר יֹאשִׁיָּה. אָמַר לֵיהּ: וְלָאו אָמַר רַב מָרִי: עֲתִידֵי צַדִּיקֵי דַּהֲווּ עַפְרָא? אָמַר לֵיהּ: וּמַנּוּ מָרֵי דְּלָא יָדְעָנָא לֵיהּ? אָמַר לֵיהּ: וְהָא קְרָא כְּתִיב: ״וְיָשֹׁב הֶעָפָר עַל הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה״! אָמַר לֵיהּ: דְּאַקְרֵיךְ קֹהֶלֶת לָא אַקְרֵיךְ מִשְׁלֵי, דִּכְתִיב: (משלי י״ד:ל׳) ״וּרְקַב עֲצָמוֹת קִנְאָה״, כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִנְאָה בְּלִבּוֹ עֲצָמוֹתָיו מְרַקִּיבִין; כָּל שֶׁאֵין לוֹ קִנְאָה בְּלִבּוֹ, אֵין עֲצָמוֹתָיו מְרַקִּיבִין. גַּשְּׁשִׁיהּ, חֲזִייֵיהּ דְּאִית בֵּיהּ מְשָׁשָׁא. אָמַר לֵיהּ: לֵיקוּם מַר לְגַוּיהּ דְּבֵיתָא. אָמַר לֵיהּ: גָּלִית אַדַּעְתִּיךְ דַּאֲפִלּוּ נְבִיאֵי לָא קָרִית, דִּכְתִיב: (יחזקאל ל״ז:י״ג) ״וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה׳ בְּפִתְחִי אֶת קִבְרוֹתֵיכֶם, וּבְהַעֲלוֹתִי אֶתְכֶם מִקִּבְרוֹתֵיכֶם, עַמִּי״. [אָמַר לֵיהּ:] וְהָכְתִיב: (בראשית ג׳:י״ט) ״כִּי עָפָר אַתָּה וְאֶל עָפָר תָּשׁוּב״. אָמַר לֵיהּ: הַהוּא, שָׁעָה אַחַת קֹדֶם תְּחִיַּת הַמֵּתִים.

יד קיד אָמַר לֵיהּ הַהוּא מִינָאָה לְרַבִּי אַבָּהוּ: אַמְרִיתוּ: נִשְׁמָתָן שֶׁל צַדִּיקִים גְּנוּזוֹת תַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד, אוּבָא טַמְיָא, הֵיכִי אַסְקֵיהּ לִשְׁמוּאֵל בִּנְגִידָא? אָמַר לֵיהּ: הָתָם, בְּתוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ הֲוָה, דְּתַנְיָא: כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, גּוּפוֹ קַיָּם וְנִשְׁמָתוֹ עוֹלָה וְיוֹרֶדֶת. לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, הַגּוּף בָּטֵל וְנִשְׁמָתוֹ עוֹלָה, וְשׁוּב אֵינָהּ יוֹרֶדֶת. אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת מִשְׁמֵיהּ דְּרַב: מֵהֶסְפֵּדוֹ שֶׁל אָדָם נָכָר, אִם בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא הוּא אִם לָאו. אִינִי? וְהָאָמַר לֵיהּ רַב לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת: אָחִים בְּהֶסְפְּדֵי דְּהָתָם קָאֵימְנָא. לָא קַשְׁיָא, הָא, דְּמֵחֲמוּ לֵיהּ (וחאים) [וְאָחִים], הָא, דְּמַחֲמוּ לֵיהּ וְלָא (חאים) [אָחִים]. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַבָּה: כְּגוֹן מַר, דְּסָנוּ לֵיהּ כּוּלְּהוּ פּוּמְבְּדִיתָאֵי, מַאן אָחִים הֶסְפֵּידֵיהּ? אָמַר לֵיהּ: מִיסְתַּיָּא, אַתְּ וְרַבָּה בַּר רַב חָנָן. בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר מֵרַב: אֵיזֶה הוּא בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא? אָמַר לֵיהּ: (ישעיהו ל׳:כ״א) ״וְאָזְנֶיךָ תִּשְׁמַעְנָה דָּבָר מֵאַחֲרֶיךָ לֵאמֹר״ זֶה הַדֶּרֶךְ לְכוּ בוֹ״. רַבִּי חֲנִינָא אָמַר: כָּל שֶׁדַּעַת רַבּוֹתָיו נוֹחָה הֵימֶנּוּ. (קהלת י״ב:ה׳) ״וְסָבְבוּ בַשּׁוּק הַסּוֹפְדִים״. בְּנֵי גְלִילָאָה אָמְרִי: עֲשֵׂה דְּבָרִים לִפְנֵי מִטָּתְךָ. בְּנֵי יְהוּדָה אָמְרִי: עֲשֵׂה דְּבָרִים לְאַחַר מִטָּתְךָ. וְלָא פְּלִיגִי, מַר כִּי אָתְרֵיהּ, וּמַר כִּי אָתְרֵיהּ.

טו קטו תְּנַן הָתָם, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: שׁוּב יוֹם אֶחָד לִפְנֵי מִיתָתְךָ. שָׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: וְכִי אָדָם יוֹדֵעַ אֵיזֶה יוֹם יָמוּת? אָמַר לָהֶם: וְכָל־שֶׁכֵּן! יָשׁוּב הַיּוֹם, שֶׁמָּא יָמוּת לְמָחָר, וְנִמְצָא כָּל יָמָיו בִּתְשׁוּבָה. וְאַף שְׁלֹמֹה אָמַר בְּחָכְמָתוֹ: (קהלת ט׳:ח׳) ״בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים, וְשֶׁמֶן עַל רֹאשְׁךָ אַל יֶחְסָר״. אָמַר רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁזִּמֵּן אֶת עֲבָדָיו לִסְעוּדָה, וְלֹא קָבַע לָהֶם זְמָן. פִּקְחִים שֶׁבָּהֶם קִשְּׁטוּ אֶת עַצְמָן, וְיָשְׁבוּ עַל פֶּתַח בֵּית הַמֶּלֶךְ. אָמְרוּ: כְּלוּם חָסֵר לְבֵית הַמֶּלֶךְ? טִפְּשִׁין שֶׁבָּהֶם הָלְכוּ לִמְלַאכְתָּן. אָמְרוּ: כְּלוּם יֵשׁ סְעוּדָה בְּלֹא טָרַח? פִּתְאוֹם בִּקֵּשׁ הַמֶּלֶךְ אֶת עֲבָדָיו, פִּקְחִים שֶׁבָּהֶם נִכְנְסוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ כְּשֶׁהֵן מְקֻשָּׁטִים, וְהַטִּפְּשִׁין שֶׁבָּהֶן נִכְנְסוּ לִפָּנָיו כְּשֶׁהֵן מְלֻכְלָכִין. שָׂמַח הַמֶּלֶךְ לִקְרַאת פִּקְחִין, וְכָעַס לִקְרַאת טִפְּשִׁים. אָמַר: הַלָּלוּ, שֶׁקִּשְּׁטוּ אֶת עַצְמָן לַסְּעוּדָה, יֵשְׁבוּ וְיֹאכְלוּ וְיִשְׁתּוּ. הַלָּלוּ, שֶׁלֹּא קִשְּׁטוּ אֶת עַצְמָן לַסְּעוּדָה, יַעַמְדוּ וְיִרְאוּ. חֲתָנוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר הָיָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: וְהַלְוַאי שֶׁיִּהְיוּ הַלָּלוּ עוֹמְדִין וְנִרְאִין כְּמְשַׁמְּשִׁין. אֶלָּא, אִלּוּ וָאִלּוּ יוֹשְׁבִין, הַלָּלוּ אוֹכְלִין, וְהַלָּלוּ רְעֵבִים. הַלָּלוּ שׂוֹתִים, וְהַלָּלוּ צְמֵאִים. שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ס״ה:י״ג) ״כֹּה אָמַר ה׳: הִנֵּה עֲבָדַי יֹאכֵלוּ, וְאַתֶּם תִּרְעָבוּ, הִנֵּה עֲבָדַי יִשְׁתּוּ, וְאַתֶּם תִּצְמָאוּ. וְגוֹ׳ הִנֵּה עֲבָדַי יָרֹנּוּ מִטּוֹב לֵב, וְאַתֶּם תְּצַעֲקוּ מִכְּאֵב לֵב״. דָּבָר אַחֵר: ״בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים״, אֵלּוּ צִיצִית. וְשֶׁמֶן עַל רֹאשְׁךָ אַל יֶחְסָר״, אֵלּוּ תְּפִלִּין.

פרק כד

א **שבת פרק כד מי שהחשיך** - קיו מִי שֶׁהֶחְשִׁיךְ (לו) בַּדֶּרֶךְ, נוֹתֵן כִּיסוֹ לְגוֹי (עוֹבֵד כּוֹכָבִים). וְאִם אֵין עִמּוֹ גּוֹי (עובד כוכבים), מַנִּיחוֹ עַל הַחֲמוֹר. וְשָׁאֲלָה בַּגְּמָרָא עַל מִשְׁנָה זוֹ: אֵין שָׁם לֹא גּוֹי (עובד כוכבים), וְלֹא חֲמוֹר, וְלֹא חֵרֶשׁ, שׁוֹטֶה וְקָטָן, מַאי? אָמַר רַבִּי יִצְחָק: עוֹד אַחֶרֶת הָיְתָה, וְלֹא רָצוּ חֲכָמִים לְגַלּוֹתָהּ. מַאי, עוֹד אַחֶרֶת הָיְתָה? מוֹלִיכוֹ פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת. אַמַּאי לֹא רָצוּ חֲכָמִים לְגַלּוֹתָהּ? מִשּׁוּם: (משלי כ״ה:ב׳) ״כְּבֹד אֱלֹהִים הַסְתֵּר דָּבָר, וּכְבֹד מְלָכִים חֲקֹר דָּבָר״. וְהָכָא מַאי ״כְּבֹד אֱלֹהִים״ אִיכָּא? דִּילְמָא אַתֵּי לְאַתּוּיֵי אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בּוֹ בַּיּוֹם גָּזְרוּ סְאָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: בּוֹ בַּיּוֹם מָחֲקוּ סְאָה. תַּנְיָא: מָשָׁל דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְקַפָּה מְלֵאָה קְשׁוּאִין וּדְלוּעִין, אָדָם נוֹתֵן לְתוֹכָהּ חַרְדָּל וְהִיא מַחֲזֶקֶת. מָשָׁל דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לַעֲרֵבָה מְלֵאָה דְּבַשׁ, נָתַן לְתוֹכָהּ רִמּוֹנִים וֶאֱגוֹזִים [וְהִיא] מְקִיאָה.

ב קיז דָּרַשׁ רַבִּי יוֹנָה אַפִּתְחָא דְּבֵי נְשִׂיאָה, מַאי דִּכְתִיב: (משלי כ״ט:ז׳) ״יֹדֵעַ צַדִּיק דִּין דַּלִּים״, יוֹדֵעַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּכֶלֶב שֶׁמְּזוֹנוֹתָיו מוּעָטִים, לְפִיכָךְ שׁוֹהֶה אֲכִילָתוֹ בְּמַעֲיו שְׁלֹשָׁה יָמִים. כְּדִתְנַן: כַּמָּה תִּשְׁהֶה אֲכִילָתוֹ בְּמֵעָיו וְיהֵא טָמֵא? בְּכֶלֶב; שְׁלֹשָׁה יָמִים מֵעֵת לְעֵת. וּבְעוֹפוֹת וּבְדָגִים; כְּדֵי שֶׁתִּפֹּל לָאוּר וְתִשָּׁרֵף. אָמַר רַב הַמְנוּנָא: שְׁמַע מִינָּהּ, אוֹרַח אַרְעָא לְמִשְׁדָּא אוּמְצָא לְכַלְבָּא, וְכַמָּה? אָמַר רַב מָרִי: מִשַּׁח אוּדְנֵיהּ וְחוּטְרָא אַבַּתְרֵיהּ. הַנֵּי מִילֵּי בְּדַבְּרָא, אֲבָל בְּמָתָא לָא, דְּאָתָא לְמִסְרַךְ. אָמַר רַב פָּפָּא: לֵית דְּעָנֵי מִכַּלְבָּא, וְלֵית דְּעָתִיר מֵחֲזִירָא.

ג קיח כָּתוּב אַפִּינְקְסֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הַאי מַאן דִּבְחַד בְּשַׁבָּא, יְהֵא גְּבַר וְלָא חַדָּא בֵּיהּ. מַאי: [ן״לָא חַדָּא בֵּיהּ״?] אִילֵימָא, וְלָא חַדָּא לְטִיבוּתָא? וְהָאָמַר רַב אַשִׁי: אֲנָא בְּחַד בְּשַׁבָּא הֲוָאי. אֶלָּא לָאו, חַדָּא לְבִישׁוּ. וְהָאָמַר רַב אַשִׁי: אֲנָא וְדִימִי בַּר (קוזיתא) [קַקוּזְתָא] הַוְיָין בְּחַד בְּשַׁבָּא, אֲנָא מֶלֶךְ, וְהוּא הֲוָה רֵישׁ גַּנְבֵי. אֶלָּא, אוֹ כּוּלֵּיהּ לְטִיבוּ, אוֹ כּוּלֵּיהּ לְבִישׁוּ. (מאי טעמא? דאיברו ביה אור וחשך) הַאי מַאן דִּבְתַרֵי בְּשַׁבָּא, יְהֵא גְּבַר רַגְזָן. מַאי טַעְמָא? מִשּׁוּם דְּאִיפְּלִיגוּ בֵּיהּ מַיָּא. הַאי מַאן דִּבְתְלָתָא בְּשַׁבָּא, יְהֵא גְּבַר עָתִיר וְזַנָּאי יְהֵא. מַאי טַעְמָא? מִשּׁוּם דְּאִיבְרוּ בֵּיהּ עֲשָׂבִים. הַאי מַאן דִּבְאַרְבָּעָה בְּשַׁבָּא, יְהֵא גְּבַר חַכִּים וְנָהִיר. מַאי טַעְמָא? מִשּׁוּם דְּאִתְּלוּ בֵּיהּ מְאוֹרוֹת. הַאי מַאן דִּבְחַמְשָׁא בְּשַׁבָּא, יְהֵא גְּבַר גּוֹמֵל חֲסָדִים. מַאי טַעְמָא? מִשּׁוּם דְּאִיבְרוּ בֵּיהּ דָּגִים וְעוֹפוֹת. הַאי מַאן דִּבְמַעֲלֵי שַׁבְּתָא, יְהֵא גְּבַר חַזָּרָן. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: חַזָּרָן בְּמִצְוֹוֹת. הַאי מַאן דִּבְשַׁבְּתָא יְהֵי, בְּשַׁבְּתָא יְמוּת, עַל דְּאַחִילוּ עֲלוֹהִי יוֹמָא רָבָא דְּשַׁבְּתָא.

ד אָמַר רָבָא בַּר רַב שֵׁילָא: וְקַדִּישָׁא רַבָּה יִתְקְרֵי. אָמַר לְהוּ רַבִּי חֲנִינָא: פּוּקוּ אִמְרוּ לֵיהּ לְבַר לֵילְיָאי: לֹא מַזַּל יוֹם גּוֹרֵם, אֶלָּא מַזַּל שָׁעָה גּוֹרֵם. הַאי מַאן דִּבְחַמָּה, יְהֵי גְּבַר זִיוָתָן, יְהֵא אָכִיל מִדֵּילֵיהּ, וְשָׁתֵי מִדֵּילֵיהּ, וְרָזוֹהִי גַּלְיָן; אִי גָּנִיב, לָא מַצְלַח. הַאי מַאן דִּבְכוֹכָב נֹגַהּ, יְהֵא גְּבַר עָתִיר, וְזַנָּאי יְהֵא. מַאי טַעְמָא? מִשּׁוּם דְּאִתְלֵיָא בֵּיהּ נוּרָא. הַאי מַאן דִּבְכוֹכָב, יְהֵא גְּבַר נָהִיר וְחַכִּים, מִשּׁוּם דְּסַפְרָא דְּחַמָּה הוּא. הַאי מַאן דִּבְלָבָנָה; יְהֵא גְּבַר סָבִיל מַרְעִין, בָּנַאי וְסָתִיר, סָתִיר וּבָנַאי, אָכִיל דְּלָא דִּילֵיהּ, וְשָׁתֵי דְּלָא דִּילֵיהּ, וְרָזוֹהִי כַּסְיָן, אִי גָּנֵב, מַצְלַח. הַאי מַאן דִּבְשַׁבְּתַאי, יְהֵא גְּבַר מַחֲשַׁבְתֵּיהּ בְּטֵלִין. וְאִית דְּאָמְרֵי: כָּל דְּמַחֲשַׁבִין עֲלוֹהִי בְּטֵלִין. הַאי מַאן דִּבְצֶדֶק, יְהֵא גְּבַר צַדִּיק. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: וְצַדִּיק בְּמִצְוֹוֹת. הַאי מַאן דִּבְמַאְדִּים, יְהֵא גְּבַר אַשִּׁיד דָּמָא. אָמַר רַב אַשִׁי: אִי אוּמָנָא, אִי גַּנָּבָא, [אִי טַבְחָא], אִי מָהוֹלָא. אָמַר רַבָּה: אֲנָא, בְּמַאְדִּים הֲוָאי! אָמַר אַבַּיֵּי: מַר נַמְיָא, עָנִישׁ וְקָטִיל. אִיתְּמַר, רַבִּי חֲנִינָא אוֹמֵר: מַזָּל מַחְכִּים, מַזָּל מַעֲשִׁיר, וְיֵשׁ מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל. רַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר: אֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל, וְאַזְדָּא רַבִּי יוֹחָנָן לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִנַּיִן שֶׁאֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל? שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו י׳:ב׳) ״כֹּה אָמַר ה׳: אֶל דֶּרֶךְ הַגּוֹיִם אַל תִּלְמָדוּ, וּמֵאֹתוֹת הַשָּׁמַיִם אַל תֵּחַתּוּ, כִּי יֵחַתּוּ הַגּוֹיִם מֵהֵמָּה״. גּוֹיִם יֵחַתּוּ, וְלֹא יִשְׂרָאֵל. (אמר רב) [וְאַף רַב סָבַר:] אֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: מִנַּיִן שֶׁאֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל? שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית ט״ו:ה׳) ״וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה״. אָמַר אַבְרָהָם

לְפָנַי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, (שם) ״בֶּן בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֹתִי״. אָמַר לוֹ: לָאו, ״כִּי אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֵּעֶיךָ״. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, נִסְתַּכַּלְתִּי בְּאַצְטַגְנִינוּת שֶׁלִּי, וְאֵינִי רָאוּי לְהוֹלִיד בֵּן. אָמַר לוֹ: צֵא מֵאַצְטַגְנִינוּת שֶׁלְּךָ, שֶׁאֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל.

ה מַאי דַּעְתִּיךְ, דְּקָאֵי צֶדֶק בְּמַעֲרָב, מְהַדְּרִנָא וּמוּקְמִינָא לֵיהּ בְּמִזְרָח. וְהַיְנוּ דִּכְתִיב: (ישעיהו מ״א:ב׳) ״מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח צֶדֶק, יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ״. וּמִדְּשְׁמוּאֵל נַמִּי, אֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל, דִּשְׁמוּאֵל וְאַבְלֵט חַוּוּ יַתְבֵי, וַהֲווּ קָאָזְלֵי הֲנָךְ אִנְשֵׁי לְאַגְמָא. אָמַר לֵיהּ אַבְלֵט לִשְׁמוּאֵל: הַאי גַּבְרָא אָזִיל וְלָא אַתֵּי, דְּטָרִיק לֵיהּ חוֹרָא וּמָיֵית. אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל: אִי בַּר יִשְׂרָאֵל הוּא, אָזִיל וְאַתֵּי. אַדְּיַתְבֵי, אָזִיל וְאָתָא. קָם אַבְלֵט, שָׁדִי לְטוּנֵיהּ, אַשְׁכַּח בֵּיהּ חוֹרָא, דְּפָסִיק וְשָׁדֵי בְּתַרְתֵּי גּוֹבֵי. אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל: מַאי עָבְדְתְּ? אָמַר לֵיהּ: כָּל יוֹמֵי חֲווֹ מַרְמִינָן רִיפְתָּא בַּהֲדֵי חֲדָדֵי וְאַכְלִינָן. הָאִידָנָא, חֲווֹ אִיכָּא חַד מִינָן, דְּלָא חֲווֹ [לֵיהּ] רִיפְתָּא, (בהדיה) וַהֲוָה קָא מִכְסֵיף. אֲמִינָא לְהוּ: אֲנָא קָאִימְנָא וּמַרְמִינָא. כִּי מַטָאי לְגַבֵּיהּ, שַׁוָאי נַפְשָׁאי כְּמַאן דְּשָׁקִילִי מִינֵיהּ, כִּי הֵיכִי דְּלָא לִיכְסֵיף. אָמַר לֵיהּ: מִצְוָה עָבַדְתְּ. נָפַק שְׁמוּאֵל וְדָרַשׁ: (משלי י״א:ד׳) ״וּצְדָקָה תַּציל מִמָּוֶת״, לֹא מִמִּיתָה מְשֻׁנָּה, אֶלָּא מִמִּיתָה עַצְמָהּ. וּמִדְּרַבִּי עֲקִיבָא נַמִּי, אֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל, דְּרַבִּי עֲקִיבָא חַוְיָא לֵיהּ בְּרַתָּא. אֲמַרִי לֵיהּ כַּלְדָּאֵי: הַהוּא יוֹמָא דְּעַיְלָא לְבֵי־גִּנְּנָא; טָרִיק לָהּ חוֹרָא וּמִיתָא. חֲווֹ דְּאִינָּא (מילתא) [אַמִּילְתָא] טוּבָא. הַהוּא יוֹמָא, שָׁקְלָתָא לְמַכְבַּנְתָּא, דַּצְתָּא בְּגוּדָּא, אִיתְרַמִּי, אֵיתִיב בְּעֵינֵיהּ דְּחַוְיָא. לְצַפְרָא, כִּי קָא שָׁקְלָא לָהּ, חֲווֹ קָא סָרִיךְ וַאֲתֵי חַוְיָא בַּתְרָהּ. אָמַר לָהּ אֲבוּהָּ: מַאי עָבְדְתְּ? אָמְרָה לֵיהּ: בְּפִנְיָא, אָתָא עַנְיָא, קָרָא אַבָּבָא, וַהֲווֹ טָרִידִי כּוּלֵי עָלְמָא בִּסְעוּדְתָא, וְלֵיכָּא דְּשַׁמְעֵיהּ. (אנא) [קָאִימְנָא], שָׁקְלָתֵיהּ דִּיסְתְּנָאי דִּיהָבַת לִי, יְהַבְתֵּיהּ נִיהֲלֵיהּ. אָמַר לָהּ: מִצְוָה קָעָבַדְתְּ. נָפַק רַבִּי עֲקִיבָא וְדָרַשׁ: ״וּצְדָקָה תַּציל מִמָּוֶת״, וְלֹא מִמִּיתָה מְשֻׁנָּה, אֶלָּא מִמִּיתָה עַצְמָהּ*). וּמִדְּרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק נַמִּי; אֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל, דְּאִימֵיהּ דְּרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, אָמְרוּ לָהּ כַּלְדָּאֵי: בְּרִיךְ, גַּנְבָא חֲווֹ! לָא שְׁבַקְתֵּיהּ גְּלוּיֵי רֵישֵׁיהּ. אָמְרָה לֵיהּ: כַּסֵּי רֵישֵׁיךְ, כִּי הֵיכִי דְּתִיתֵּוֵי עֲלָךְ אֵימְתָא דִּשְׁמַיָּא, וּבְעִי רַחֲמֵי. לָא חֲווֹ יָדַע אַמַּאי קָאָמְרָה לֵיהּ. יוֹמָא חַד יָתִיב קָא גָּרִיס תּוּתֵי דִּיקְלָא. נָפַל גְּלִימָא מֵעִילָּוֵי רֵישֵׁיהּ. דָּלִי עֵינֵיהּ, חֲזָאָה לְדִיקְלָא, אַלְּמֵיהּ יְצֶרֵיהּ, סָלִיק, פַּסְקֵיהּ לְקִיבּוֹרָא בְּשִׁינֵיהּ.

ו סַלְקָא לָהּ מַסֶּכֶת שַׁבָּת